

radu tudoran

flăcările

RADU TUDORAN

FLĂCĂRILE

1971

PARTEA ÎNTÂI

NEGRUL

1

Omul venea de la Câmpina, într-o după-amiază spre începutul verii, la câțiva ani după primul război mondial, adus de o trăsură galbenă, cu coviltirul cenușiu, una din trăsurile acelea de moșier, atât de cunoscute într-o vreme pe drumurile de țară.

Plecată îndată după prânz, către ora patru, trăsura ajungea în Telega, ultimul sat înaintea schelelor. În fund, sub coviltir, ședea el; se numea Lipănescu. În dreapta, nevastă-sa; se numea Anghelina. Amândoi erau îmbrăcați în halate albe. Motoacă, sosit de dimineață în întâmpinarea lor, ședea pe capră lângă vizitiu.

Înainte de a trece podul peste pârâul Telegii, trăsura merse o bucată de loc în lungul bulevardului sătesc. În față, se vedeau pavilioanele băilor care înconjurau o veche gură de salină. Câțiva orășeni în vilegiatură se plimbau agale; bărbații purtau haine albe, largi, și pălării de paie; chipurile femeilor erau ascunse sub voalete și sub umbreluțe de soare.

— Nu dau năvală boierii la băi! zise Motoacă, întorcându-se și băgându-și capul sub coviltir. Mai ții minte, coane Enăchiță, ce era înainte de război?

Lipănescu mormăi ceva, sub batista desfăcută pe obraz că să se apere de praf. Familiaritatea lui Motoacă îl nemulțumea.

— Nu zău, coane Enăchiță, că tare era frumos! Se adunau la boieri și la cocoane, că nu mai încăpeau pe bulevard; parc-ar fi fost mereu zi de târg. Mai ții minte când se făcea bal, la Sfântu Ilie? Am tras odată cinci pocnituri de după gard. S-au speriat cocoanele!..

— Vezi mai bine de drum! porunci Lipănescu, iritat și pe de altă parte neîncrezător în vizitiu. Nătărăul ăla de lângă tine poate să ne răstoarne.

Trăsura cotise la dreapta, spre pod, și caii se smuceau în ham, neliniștiți.

Câțiva copii de pe malul gârlei începură să strige:

— Dă cu biciu dinapoi! Dă cu biciu dinapoi!

Vizitiul așteptă să treacă podul, apoi se aplecă în lături și arse câteva bice în spatele coviltirului. Doi copii desculți își dădură drumul de pe osie.

Ca să se răzbune, începură să arunce cu pietre. Îndată însă trăsura dispăru la cotul drumului.

Motoacă rămase tăcut. Era un flăcău de vreo douăzeci și cinci de ani, subțirel, oacheș, cu o față blândă pe care o înăspreau puțin sprâncenele prea negre și prea bine desenate. Purta cu oarecare îngrijire un costum de haine negre, orășenești, altminteri ponosit. În cap avea o șapcă de stofă cenușie, cadrilată, cu cozorocul cam slinos aplecat ștrengărește pe o sprânceană. Nu semăna nici a țăran, dar nici a orășean, nici a lucrător, dar, nici a funcționar. După înfățișare era peste putință să-i bănuiești meseria.

— Coane Enăchiță, acu țineți-vă bine!

Trăsura începu să hurduce. Îndată ce cotise și ieșise din sat, apucând dealul din față pieziș, în drumul ei se iviseră făgașe adânci, șerpuite, frământate, haotice. Pe-alocuri, apa venită din deal spălase pietrișul și dezgolise rădăcini dușmănoase. După ce le treceau icnind, roțile trăsurii scrâșneau, alunecând cu șinele de fier pe câte un bolovan crescut parcă din miezul pământului.

Lipănescu își înțepeni picioarele în podea. Mișcările trăsurii îl izbeau de umărul Anghelinei. Cu gândul la prăvălia lăsată fără supraveghere, cu un semn de grijă între sprâncene, femeia nici nu simțea greutățile drumului.

Un timp nu vorbi nimeni. Se auzeau numai scrâșnetul roților, pocnetul biciului și răsuflarea cailor. Copacii se îndeseau, încărcați de umbră, de o parte și de alta a drumului; rădăcinile lor, dezgolite, încolăcite, alcătuiau piedici din ce în ce mai nemernice. Când trăsura ajunse la creastă, întunericul emis de pădure era atât de dens, încât parcă se înnoptase. Pe-alocuri, însă, printre copaci, în stânga, se vedea valea Telegii, plină de lumină. Doar jos căzuse o fâșie de întuneric, în albia căreia acoperișurile caselor sclipeau, răsfrângând razele roșietice ale soarelui pe cale să apună. Mai departe, pe celelalte creste împădurite, pustii și pline de sălbăticie, vârfurile copacilor păreau aurite.

În schimb, din dreapta drumului nu răzbea nici o urmă de lumină. Nu se putea bănui ce-i dincolo de copaci, cât de adâncă și de întinsă este valea. Lipănescu privi în jur cu un început de teamă, cu un fel de gheață în suflet. Trăsura îi ducea mai departe, în aceeași legănare ruptă, care îl izbea de umărul Anghelinei. La un hop mai adânc se pomeniră întorși unul către altul. El văzu semnul de neliniște dintre sprâncenele nevestei. Ar fi vrut ca drumul s-o încânte, dar acum își dădea seama că nu era cu putință.

— Ei? o întrebă, fără curaj.

— Mi-e de Lazăr!

El se încruntă.

— Ce-i cu Lazăr?

— Să nu fure la casă!

Altă smucitură a trăsurii îi întoarse la locurile lor, și convorbirea se opri aici.

Lipănescu se aplecă în stânga, își scoase capul pe sub coviltir. Deși nu făcea prima oară drumul, îi era peste putință să-l recunoască. Afară de sălbăticia lui uniformă, nu găsea nici un semn de care să-și aducă aminte, o răspântie, un luminiș, o troiță, un canton, o urmă omenească. Numai pustietate tot mai alarmantă. Nici nu semăna cu un drum, ci cu un tunel sfredelit în întunericul pădurii, îngust, întunecat și provizoriu, care se deschidea înainte și se închidea după trecerea trăsurii, parcă pentru a nu-i mai da putința să se întoarcă. Ori de câte ori îl străbătea, aproape că uită unde duce; era un drum făcut să-ți întunece mintea și să-ți trezească frica. Uneori i se năzărea că nu poate duce decât în inima iadului.

Din față, atât cât huruitul trăsurii lăsa să se audă, începură să se ridice zgomote confuze, îndepărtate. Aci părea un huruit slab de darabană, aci un amestec de clopoței și piculine, aci doar o închipuire. Apoi zgomotul acesta ciudat crescu, arătându-se neîndoios, dar nu mai puțin confuz ca până atunci. Până și Anghelina, oricât de placidă, se aplecă înainte, să tragă cu urechea, curioasă și neliniștită.

Numai Motoacă nu părea tulburat; el nu lua seama la zgomotul venit de jos, fiindcă îi era tot atât de cunoscut că ritmul inimii sale, ale cărei bătăi nu stătea niciodată să le asculte. Cum trecuse prea multă vreme în tăcere, simți datoria să dea însoțitorilor oarecare lămuriri asupra peisajului. Se întoarse, deci, și își băgă capul sub coviltir, cu un zâmbet către Anghelina.

— Ce zici, coniță, îți place pe la noi?

Femeia nu răspunse; în locul ei, Lipănescu mormăi ceva, nemulțumit că totdeauna de familiaritatea flăcăului.

Motoacă își suci capul spre el.

— Uite, coane Enăchiță, ce vezi aici, așa a fost peste tot înainte vreme. Eu n-am apucat, dar spun bătrânii: numai pădure și râpe. Nu s-a pomenit car cu boi să le răzbească. Păi ce crezi dumneata c-au fost drumuri? Doar poteci, cu bușteni de-a curmezișul. Abia de răzbeau caii, cu samare. Dacă nu dădeau de păcură, așa am fi rămas până azi.

Deodată, caii se opriră, poticniți, cu picioarele proptite în drumeagul frământat, și cei din fundul trăsurii se pomeniră aruncați spre capră. De undeva, din valea aflată în dreapta, țâșni un fâșâit de abur, ca dintr-o țeavă spartă. Îndată, timbrul gros al unui țignal de uzină, cu vibrația rară, parcă ondulând, se ridică deasupra, făcând copacii să se clatine și dealurile să hăuie. Anghelina își duse mâinile la urechi.

— Sună de șapte, îi lămuri, zâmbitor și liniștit, Motoacă. Intră echipele de noapte. Dii, boală, că nu te mănâncă!

Caii porniră, cu pași mici, bătuți, tot trăgându-se într-o parte, arcuiți de mijloc spre stânga drumului. Țignalul însoți câteva zeci de pași mersul trăsurii, acoperindu-i zgomotul și chinuind urechile călătorilor. Apoi, vibrația începu să-i slăbească, strâmbându-se parcă într-o parte, ca un muc de lumânare, și urletul gros încetă, lăsând în urmă doar un fir de abur fâșâind. Atunci abia se auziră alte țignale, mai departe, pe văile și dealurile ascunse de copaci. Era un concert disonant, un amestec violent de sunete, prea puțin îndulcit de depărtare. În clipa când cel mai îndepărtat tăcea, în fața trăsurii se deschise pe neașteptate o largă poarta de lumină, uluitoare după întunericul de până atunci. Caii se opriră de la sine. Motoacă se întoarse încă o dată spre însoțitorii săi.

— Coane Enăchiță, am ajuns!

Cei doi își scoseseră capetele prin lături, și priveau înainte, năuci. O vale largă, rotundă, ca un fund de ceaun, apăru în față, sub o lumină roșiatic cenușie. Departe, crestele frământate care închideau vederea erau acoperite de păduri. Pădurile se închipuiau întinzându-se la nesfârșit, din vale în vale și din deal în deal, peste un ținut fără hotare. În mijlocul tălăzuirii lor verzi, valea dezgolită părea o rană; parcă o ploaie de apă tare arsese vegetația, lăsând în urmă pământ jupuit. Râpele, altădată ascunse de păduri, acum apăreau impudice, înmulțite, adî neite și chinuite, ca niște rosături de puroi într-un țesut cuprins de cangrenă. Pe fundul lor, pe versanți, deasupra, erau înfipte turle de sonde, semănând cu niște copaci nemaiîntâlniți, negri și sterpi. Între râpe, pe jumătate îngropate în pământ, se vedeau rezervoare de scânduri, năclăite de țiței. Dâre negre se scurgeau pe coaste, prin țărână, formând smârcuri, legând un rezervor de altul, într-o țesătură încâlcită și murdară. Drumul, așa cum se vedea de sus, coborând în serpentină și așternându-se apoi lung, o destrăma cu linia lui albă, de colb, pierdută departe, spre celălalt versant al văii. De o parte și de alta se ridicau clădiri rare și neregulate, unele mici cât niște gherete, altele masive, mari, urâte, ca

niște cazărmi, cu acoperișuri de tablă roșie. Aproape de mijlocul văii se întâlneau alte drumuri. În bătătura largă, formată de încrucișare, se vedeau oameni furnicând. Mai toți se îndreptau spre prăvăliile așezate de jur împrejur, ca într-o piață de târg. În lungul celorlalte drumuri strecurate printre sonde, pe râpe și dâmburi, erau magazii de scânduri, șoproane largi, ateliere cu pereții de tablă ondulată, cu ferestre mici, numeroase, cu burlane, pe care ieșea fum negru de la forje, de la topitorii, de la cazane. Pe alocurea, jerbe de aburi scăpau din țevăria aruncată peste dealuri; nu li se auzea fâșâitul aspru, fierbinte și umed, fiindcă deasupra se ridicau, mai puternice, alte zgomote.

Nu se auzeau ciocăniturile de la ateliere, feluritele glasuri de baroase și ciocane, nici exploziile motoarelor în țevile de evacuare, nici scârțâitul scripeților, nici scrâșnetul pârghiilor, nici trosnetul cablurilor întinse, ci un amestec amețitor din toate. Din atâtea zgomote, pe care nu puteai sta să le asculți în parte, se năștea un huruit monoton, egal, ca un zornăit de lanțuri. Părea că sunetele nu veneau de deasupra, ci din pământ, de unde ieșeau armonizate barbar ca pe niște tuburi de orgă înfipte în adâncuri.

Mânate de această muzică surdă, continuă și egală, pe drumurile dintre sonde, târându-se prin praful cafeniu, urcau căruțe cu grinzi și scânduri albe, prăjini de fier, bobine de sârmă, piese de motoare, țevi și burlane. Altele, descărcate, alunecau la vale, cu roțile împiedicate. De dincolo de piață, două tractoare, care-și lăsaseră pe undeva remorcile, se întorceau cu grabă la garaje, unul în urma altuia, zglobii, ca animalele tinere puse pe hârjoană.

Era ora când se lăsa lucrul în ateliere, iar la sonde intrau echipele de noapte. Un potop de oameni umplea dealurile, aluneca în șiruri lungi pe potecile șerpuite. Unii se topeau în întunericul pădurilor, se duceau spre satele învecinate. Alții se îndreptau spre cazărmi, în jurul cărora, înainte de a intra, adunați în grupuri, puneau pete negre, mișcătoare. Câte unii, răzleți, se desprindeau din șiruri, pe la bordeie, și bordeiele se vedeau abia acum, când ușile cenușii, date în lături, deschideau în coastele dealurilor câte o gură rece de întuneric; altfel, îngropate, nu le putea bănui nimeni. Pe burlanele scurte, scoase prin acoperișul de pământ, ieșea fum alb de găteje; oamenii se pregăteau de cină. În alte locuri, se aprindeau focuri afară, pe bătătura din ușa bordeiului.

Șirurile de oameni astfel rărite ajungeau în piață. Spațiul dintre prăvălii se umpluse, dar alții continuau să vină, se topeau în masă neagră a celor

dinainte.

În fața acestei mișcări nebănuite, Anghelina și chiar Lipănescu nu-și puteau veni în fire. Rămăseseră amândoi uluiți, uitându-se în vale pe sub marginile coviltirului. Câțiva oameni ieșiră dintre sonde și trecură pe lângă trăsură. De după primul cot al serpentinei apăru îndată alt grup, mai mare. Deși călătorii le erau necunoscuți, unii din ei salutară cu nehotărâre, scoțându-și șepcile pe jumătate, parcă rușinați. De pe capră, Motoacă le răspunse cu bunăvoință, familiar și superior totodată, ducând două degete la cozorocul șepcii:

— Noroc, noroc, băieți!

Alți oameni se revărsară în șosea, închizând drumul trăsurii. Erau îmbrăcați felurit, care cu haine de țară, care orășenește, care amestecat, dar petele de păcură, întinse de sus până jos pe veșminte, îi făceau să pară în uniformă. Unii purtau în picioare opinci, alții cizme. Cei mai mulți aveau bocanci scorțoși și moletiere militărești.

— Noroc, noroc, băieți! răspundea Motoacă la saluturile lor răzlețe.

Pe mai toți îi împovăra câte un zimbil de papură înnegrită, pe care îl ducea când cu o mână, când cu alta. Deasupra se vedea câte o oală afumată, în care fusese fiertura, câte o jumătate de pâine jumulită înfășurată rău în jurnal, câte un gât de sticlă înfundat cu cocean de porumb, totul murdar parcă de țiței și de praf cafeniu, întocmai că îmbrăcămintea.

În urma lor veneau, înconjurate de flăcăi, un grup de fete, cu părul adunat în broboade, cu rochii cenușii de stambă, călcând apăsat în praf cu picioarele goale. Numai ele nu erau murdare de păcură; înseamnă că lucrau la săpat pământul, într-un loc unde se netezea vatra pentru o sondă nouă.

— Au năvălit toți la sonde! zise Motoacă. Parcă la ei în sate nu mai au ce face! Și zău, coane Enăchiță, barem dacă ar fi vreo pricopseală!

Lui Lipănescu îi era peste putință să-și dea seama unde își avea sondele. Nu găsea nici un reper, fiecare metru de pământ semăna cu celălalt, dar exista o certitudine care făcea să i se umfle pieptul de mândrie. Cinci din turlele acelea negre de jos, n-avea importanță care, îi aparțineau. Sub turle erau cinci guri de sondă, coloane lungi până în miezul pământului. Sentimentul de proprietate căpăta astfel alta intensitate, înțelegea, cu un început de exaltare, că ființa să își întinde rădăcini în adânc, într-un contact absolut, pe toate fețele și pe toate dimensiunile, cu pământul supus stăpânirii lui depline și definitive.

Amintindu-și de Anghelina, sentimentul acesta exaltat deveni mai terestru, producând un amestec de mândrie și de înduioșare. Îi apucă mâna și îi șopti, nu atât pentru ea, cât pentru propria lui mulțumire:

— Am să fac din tine cea mai mare cocoană!

Deveni nerăbdător să ajungă în schelă, să se scufunde în mișcarea și în zgomotul ei.

— Hai, Motoacă, hai, zi-i să mâne!

Trăsura porni la vale, încet, scrâșnind pe bolovani, cu roțile din urmă împiedicate. Pe măsură ce intra în cazanul cenușiu, de jur-împrejur amănuntele peisajului se măreau, se precizau, se multiplicau, făcând relieful mai puțin simplu decât părea privit de sus. Râpele se vedeau acum mai largi și mai adânci; pământul se dezvelea tot mai chinuit, contorsionat, iar deasupra acestei naturi frământate se vedeau limpede rănile făcute de oameni.

În coastele abrupte erau săpate vetre largi pe care se ridicau sonde, și masa de pământ aruncat în vale arăta ce luptă se dusese acolo între om și natură. Țevi, șanțuri, lanțuri, cabluri legau sondele între ele, în râsul pământului, iar alte cabluri suspendate pe stâlpi le legau prin aer.

— Asta-i Schela Veche, spuse Motoacă. Aici s-a găsit păcură întâi și-ntâi, coane Enăchiță.

De o parte și de alta a drumului se vedeau gurile vechilor puțuri, abia îngrădite, pe ici și colo, cu sârmă ruginită, cu mărăcini sau cu nuiele. Câte unul era încă în exploatare. Un cal, mișcându-se cuminte pe o arie, făcea să se învârtească hegnă, pe care se înfășura cablul cu gălețile. Când găleata ajungea sus, izbindu-se de ghizduri, calul se oprea singur, întorcea capul, blând și amărât, și aștepta ca omul s-o deșarte. Atunci se învârtea în loc și, fără alt îndemn, își începea rotirea în sensul celălalt.

În jurul trăsurii, oameni care tot mai ieșeau de la sonde se îndreptau spre piață, în același pas cu caii. Drumul acum urca o coastă care de sus nu era vizibilă. După o cazarmă imensă și hâdă piața apăru deodată, în capul urcușului, forfotind de lume. Trăsura străină făcu pe mulți să întoarcă mirați capul.

Chivu Bocanu se suci greoi pe movila din mijlocul pieții, locul lui respectat de toată lumea, privi dintr-o parte și întrebă, cu un glas răgușit, gros, bolovănos, apăsându-se mai tare în ciomag:

— Cine-i, Stoiene?

În spatele lui, la picioarele movilei, cel întrebat, poreclit Coteiul, se făcu roșu la față.

— Nu știu, nene Chivule! răspunse moale, sfârșit, parcă prins într-o vină.

Și începu să arunce priviri galbene, speriate, spre grupurile de oameni care se țineau la distanță.

— E domnu Lipănescu, cu fierăria de la Câmpina, spuse un om din mulțime, cum ar fi vorbit vântului, neavând îndrăzneala să se întoarcă spre cel ce întrebase și să-i vorbească de-a dreptul.

Pieptul lui Bocanu se umflă, apoi se strânse, fălcile i se contractară, gâtul se revărsă, învinețit, peste gulerul cămășii, nodul gâtului se mișcă o dată repede în sus, pe urmă coborî încet în jos, ca și cum ar fi pândit ceva înăuntrul gâtlejului. În clipa următoare, întreaga ființă răscolită astfel i se destinse într-un șuier umed, cum ar fi plesnit o bășică plină cu apă; din gâtlejul contractat, împins de plămâni ca de o foală, scăpă un scuipat mare, greu, consistent, semănând cu un biloi alb, și se rostogoli între oameni.

— Phua! făcu omul, ca să-și dreagă gâtul, în timp ce urmărea cu nepăsare scuipatul.

Înăuntrul ființei lui se porni un zornăit ca de macarale, de lanțuri, și trunchiul uriaș începu să se miște, cu aceeași rotire domoală, greoaie, însă sigură și regulată, cu care se întorc locomotivele pe platformele turnante.

— Și ce cată aici, mă? întrebă gros, apăsat, rar, fără să privească pe cineva anume.

Omul din mulțime răspunse, la fel de impersonal ca și înainte, neavând îndrăzneala să se arate:

— ’mi pare c-a luat sonde sub pădure, la Valea Alunișului.

Trăsura își făcu loc prin mulțime, ocoli movila lui Bocanu și ieși din piață pe un drumeag, la stânga, pe o coamă care se îndrepta spre pădure, despărțind schela în două.

Motoacă își băgă capul sub coviltir și arătă cu mâna drumul celălalt, proiectat printre sonde.

— Uite, vezi, coane Enăchiță, până colo ține Schela Veche. De la coamă începe Schela Nouă; îi zice Nouă, fiindcă abia au început să pună sonde. Da ai să vezi că n-o să rămână nici acolo urmă de pădure!

Bocanu urmări trăsura fără să se întoarcă, sucindu-și numai capul. Gâtul i se umflă, roșu, plin de vine groase, înnodate, sugrumate în strânsoarea cămășii.

— Veneticu! mormăi, și cu dispreț, și cu ură.

Și umflându-și pieptul, se scormoni zgomotos înăuntru, aducând în capul gâtului un pumn de scuipat pe care-l trimise înfuriat în urma trăsurii. După aceea pufăi ușurat, se șterse cu dosul mâinii la gură, se rezemă în bâtă și rămase nemișcat, privind dealurile, peste forfota mulțimii.

Era un om gros și mare, scorțos, noduros, făcut din linii neregulate și dure. Avea ceva de copac, de urs, de baci, de haiduc, se potrivea poate cu locurile așa cum vor fi fost înaintea despăduririi: un trunchi rezemat în pământ pe doi bușteni țepeni. În răstălmăcirea lui omenească, purta cizme ungurești, negre, bine lustruite, fără urmă de praf, înalte numai până la jumătatea pulpei, cu încrețituri dese în dreptul gleznei, niște încrețituri simetrice și regulate, ca un burduf de armonică. Deasupra, în cioarecii de dimie albă, picioarele se ridicau otova, grele, groase și noduroase. Părea că dacă vor mai sta mult așa, ori vor intra în pământ, ori vor surpa movilă.

O cămașă albă, încrețită din belșug pe poale, se revărsa într-o cascadă de pânzărie peste cioareci, până aproape de genunchi. Pe mijloc, cămașa era apucată sub un chimir negru de piele, bătut cu ținte albe, lat din șolduri până sub capul pieptului, în loc să arate linia taliei, chimirul făcea trunchiul mai greoi, mai noduros. Peste cămașă venea o vestă neagră, care nu cuprindea decât spatele și laturile, lăsând în față o căscătură de vreo patru palme.

Din cămașa fără guler, încheiată strâns, gâtul ieșea sugrumat, roșu, cu crețuri mari, ca ale cizmelor, susținând anevoie un bolovan de râu, în forma nesocotită pe care i-o da rostogolirea apelor, și această rocă grea era capul omului. Pielea obrazului, prea groasă ca să sufere vreo flexiune, nu făcea nici o cută, părea îndesată cu paie pe dinăuntru, ca o cizmă pusă la uscat. Numai sub fălci se ondula greoi, îmbrăcând două guși groase, atât de țări, că le-ai fi crezut îndopate cu boabe ude de porumb. În cap omul purta o pălărie mocănească, de pâslă tare, cu borurile întoarse în sus, prea mică, acoperind numai creștetul, lăsând părul sur, pleșuv, să atârne de jurâmprejur, descoperind sub șuvițe fruntea roșie cu vine petrecute unele peste altele. Peste colțurile gurii, de sub nasul butucănos, coborau două capete de mustăți cânepii, ca niște ierburi prinse în crăpăturile bolovanului adus de râu.

Namila își ținea mâinile sub chimir, iar chimirul se rezema în capul bâtei cu toată greutatea pântecului împovărat de trai bun.

În jurul lui, oamenii se răreau, intrau unii prin cârciumi, alții porneau spre bordeie și cazărmi. Soarele căzuse peste păduri, dincolo de marginea Schelei Vechi. Pe la sonde se aprindeau lumini.

Bocanu își luă o mână de sub chimir și o întinse înapoi, spre Stoian.

— Dă-ncoace! porunci.

Coteiul aștepta în spate, cu paharul și cu clondirul pregătit. Stăpână-su își dădu capul pe spate și deșertă paharul de-a dreptul în gâtlej: țuica se auzi curgând înăuntru, ca pe o conductă.

Hristea Dumitrica ieșise în ușa prăvăliei de jos, să arunce o privire în piață, înainte de a trage obloanele. Fierăria și băcănia le închidea seara la opt, ca să poată vedea apoi de restaurant, unde de atunci înainte începeau să se înghesuiască mușteriii. Dând cu ochii de Bocanu, îl salută aplecându-se în prag, adânc.

— Phua! făcu dihania din piață, dregându-și gâtul după primul pahar.

Pe negustor îl privi ca pe un pietroi din drum, fără să ia seama la salutul lui.

— Ațin-te! îi porunci lui Stoian.

Coteiul se repezi să umple paharul.

— Gata-s, nene Chivule!

Dumitrică apăru în ușa prăvăliei a doua, de la mijloc, și salută iar, aplecat mai adânc.

Cele trei prăvălii, ca toate clădirile din piață, erau ridicate pe pământul lui Bocanu. Chiar și piața, deși prin obișnuință devenise loc obștesc, îi aparținea acestuia, astfel el se simțea în drept să ceară socoteală, când vroia, celor care îi călcau proprietatea.

Din ușa băcăniei negustorul se trase de-a-ndăratelea, rămas încă o dată fără răspuns. Pe chipul lui nu se citea nici o mânie, dar, urcând cele câteva trepte să treacă spre restaurant, scăpă fără voie doi pumni în ceafa unui băiat de prăvălie.

Peste o clipă, becul de afară se aprinse luminând firma restaurantului. Era o tablă neagră, mare cât jumătate din fațadă, și pe ea scria, cu litere albe: Restaurant Salon, Hristea Dumitrică.

Bocanu deșertă încă două-trei pahare de țuică, pufăind după fiecare și privind firma cu dușmănie. Pe urmă se lăsă în bâtă, stătu așa câteva clipe, scuipă gros și, pornindu-și mașinăria dinăuntru, care începu să zornăie, își puse picioarele în mișcare, ca să dea pieții ocolul de fiecare seară.

Noaptea căzuse pe nesimțite. În mijlocul pieții, câteva dâre de lumină gălbuie scăpate pe sub șoproane din ferestrele cârciumilor se întâlneau umile cu fascicolul strălucitor al becului de la Salon. Celelalte prăvălii erau închise; în fața măcelăriei mai așteptau câțiva oameni. Bocanu văzu doi câini hârjonindu-se prin praf. La început îi privi cu nepăsare, apoi deodată jocul lor îl înfurie. Mașinăria dinăuntrul lui începu să sune altfel, ca o macara căreia i se schimbă mersul. Se aplecă pufăind, ridică o piatră și-o aruncă după ei.

— Hua, potaie!

Câini chelălăiră într-o doară, fiindcă piatra nu-i nimerise, fugiră câțiva pași, îl lătrară și reîncepură să se hârjonească.

Bocanu își scutură palmele mânios, scuipă drept în față și, cu Coteiul în urmă, porni spre măcelărie. Sub șopron atârnau de cârlige o jumătate de porc, un vițel și câteva hălci de carne ciopârțită. Oamenii care așteptau se dădură în lături. Măcelarul ieși repede în ușa prăvăliei, ștergându-și mâinile pe șorțul pătat de sânge.

— Ce vinzi tu aicea, mă? se răsti Bocanu.

Negustorul se zăpăci.

— Vî… vând carne, dom Bocanu.

— Ia dă încoa o bucă dă șorici!

Măcelarul se repezi în prăvălie, se întoarse cu cuțitul și începu să caute locul de unde să taie.

— Mă, nu d-acolo!… Dă la ureche. Ce, ți-ai uitat meseria?

Bocanu smulse șoriciul cu o mână, cuțitul cu alta, tăie din bucată o halcă și-ncepu s-o molfăie, pornit pe harță. Îndată însă chipul i se îmblânzi, ochii i se micșorară, scăldați într-o apă de plăcere, numai cu greu ascunsă. După ce înghiți gros, făcând să i se zgâlțâie pieptul și umerii, se întoarse spre Cotei:

— Tu vrei, mă?

Coteiul păru că dă din coadă.

— Dacă-mi dai, nene Chivule…

— Păi hai, mă, să-ți dau și ție!

Tăie o bucățică și i-o întinse cu o mișcare răstită. Coteiul începu s-o mestece, sârguincios, zâmbind mulțumit, cu slugărnicie, deși șoriciul, cu mirosul lui de osânză sleită, îi făcea greață. Stăpână-su îl urmări cu mărinimie.

— Bun, mă?

— Bun, nene Chivule!

Porniră, lăsându-l pe măcelar fără o vorbă, tot ploconindu-se în ușa prăvăliei. În fața cârciumii, Bocanu se opri, se rezemă în bâtă și cătă arțăgos la oamenii de sub șopron.

— Ce beți voi aicea, mă?

Erau lucrători de pe la sonde și ateliere. Se ridicară în picioare.

— Basamac, hai? Veneticilor!

Coteiul văzu în mijlocul pieții câinii de adineauri, care își schimbaseră locul și se hârjoneau cu îndrăzneală. Se apleca iute după o piatră și i-o întinse stăpmului:

— Uite câinii, nene Chivule!

De data asta Bocanu nu-i mai luă în seamă.

— Basamac, hai?! răcni iarăși.

Apoi porni cu pași îndesați spre Salon. Din spatele tejghelei îmbrăcată în tablă de zinc, Dumitrică îl văzu urcând scara terasei. Dădu fuga să-i iasă înainte.

— Ți-au venit inginerii, bă? răcni Bocanu.

Negustorul îl salută, îndoit de mijloc.

— Să trăiți, domnu Chivu. Au venit câțiva din dumnealor.

— Da administratorii?

Coteiul scoase repede din buzunar o cârpă cenușie, se lăsă într-un genunchi la picioarele lui Bocanu și începu să-i șteargă sârguincios cizmele, care luaseră tot praful din piață.

Dumitrică se dădu în lături, ca să nu închidă drumul spre ușă.

— Au venit și domnii administratori.

Vizitatorul se lăsă în bâtă și își privi mulțumit încălțămintea lustruită. Sub greutatea bâtei, scândura terasei se îndoise.

— Da contabelii?

— Sunt, domnu Chivu…

— Da caserii?

— Și dânșii…

Bocanu întoarse capul pe jumătate și prin colțul gurii scuipă peste marginea terasei.

— Phua! Să le spui la toți că nu mai poci dă ei!

Se întoarse și coborî scările, printre caii legați de stănoage.

Capetele drumurilor abia dacă se bănuiau printre prăvăliile întunecate.

Dând cu ochii în beznă, Bocanu înjură, lovi cu bâta un bolovan de care se împiedicase, scuipă după el, apoi porni mormăind, cu Coteiul la un pas în urmă, pe drumul Schelei Noi. Peste râpe, se zăreau umbrele negre ale sondelor. Unele turle erau luminate slab înăuntru; un bec galben licărea printre scânduri. În barăci, motoarele electrice bâzâiau cuminte.

Drumul șerpuia printre rezervoare de scânduri, printre case și magazii. O conductă prin care se pompa țițel scotea sunete ritmice, semănând cu plesniturile biciului.

Curând, pe partea dreaptă sondele se sfârșiră, în vreme ce dincolo se duceau mai departe, cu valea și cu noaptea. În întuneric se ivi livada de pruni a lui Bocanu. Nu voise s-o concesioneze Societății, deși păcura i-ar fi adus de mii de ori mai mult decât prunii. Livada era împrejmuita cu mărăcini împletiți în sârmă ghimpată. La capul ei, un gard înalt de scânduri se ridică pe neașteptate din umbră, mai negru decât beznă neînstelată. Dincolo de el, în afară de un întuneric încremenit nu se putea bănui nimic – că ar fi casă de om, pușcărie sau cimitir. Numai când cei doi oameni se opriră la poartă, se auzi înăuntru un câine hămăind.

Stăpânul băgă mâna sub chimir și scoase o cheie mare. Coteiul se repezi, gudurându-se pe lângă el:

— Să-ți ajut, nene Chivule?

Era încă o încredere pe care voia s-o capete. Până acum Bocanu nu dăduse nimănui cheia din mâini. Singur încuia la plecare, singur descuia la venire, și în lipsa lui nimeni nu putea să intre sau să iasă.

Nu slăbi cheia nici acum. Se chinui mormăind, până găsi broasca pe întuneric, se propti greu în stâlpul porții și învârti. Încuietoarea răspunse cu un scrâșnet adânc, de fier rupt.

Când poarta grea de stejar se deschise, curtea se desenă dintr-o dată, sub lumina felinarului care ardea pe un stâlp. Gardul negru și înalt o mărginea de jur împrejur; în vârful lui luceau două rânduri de sârmă ghimpată. Pe latura din dreapta se înălța casa întunecată, posomorită, cu un cerdac lat în față. Dedesubt, se vedea intrarea pivniței, fioroasă. Ușa casei, în mijlocul cerdacului, și ferestrele, de o parte și de alta, aveau în ele ceva aspru și rece, care vestea oaspetele că va fi rău primit.

Câinele venise din fund de la grajduri și se gudura fricos, cu coada între picioare. În grajd se auzea un cal bătând cu copita. Bocanu se îndreptă într-acolo, cercetă încuietoarea să vadă dacă nu umblase nimeni, trecu alături, la staul, și urcându-se pe un bolovan privi înăuntru pe fereastra fără geam de

deasupra ușii. Întinsă pe paie, vaca rumega. În lumina slabă, câtă pătrundea înăuntru, i se văzură ochii umezi, blânzi, privindu-și stăpânul.

— Dormi, boală! mormăi Bocanu.

Coborî și cercetă lacătul.

Alături, la coteţe, câte o pasăre cârâia prin somn sau, gata să cadă de pe undeva, de sus, își căuta echilibrul bătând aerul cu aripile, stârnind cotcodăcitul celorlalte.

Dincolo de gard, în livadă, pe unde trecea cablul unei pompe, alunecând ritmic înainte și înapoi, se auzea un scripete neuns, piuind; mai departe, un motor cu gaze de sondă tușea domol în eșapament.

Bocanu ascultă câtva timp aceste zgomote, nedându-și seama care îl supăra mai mult.

— Hușșși! Hușși, găină! strigă, în sfârșit, spre cotețul de păsări.

— Nene Chivule, începu Coteiul cu vocea lingușitoare, pe când stăpână-su urca scările cerdacului, eu zic să mă culc noaptea asta în fân.

— În fân, mă? Păi n-o să te ia dracu dă frig? Tu ai pielea subțire, de!

Îl mai încerca din când în când cu asemenea vorbe batjocoritoare.

— Vreau să mă-nvăț cu toate, nene Chivule. Vreau să fiu cum erai dumneata la anii mei.

O undă de duioșie, care venea rar și ținea puțin, înfioră trupul uriaș.

— Ehe, eu mă… eu mă!

Bocanu se opri, mâniat de acest scurt val de înduioșare și îl privi pe Cotei.

— Bine, dormi, numai ia seama să nu te bolnăvești!

Flăcăul se întoarse iute pe călcâie, alergă la odaia lui de lângă grajduri, ieși cu pătura la subsuoară și își căută loc de culcare la poalele unei căpițe din fundul curții.

În dreapta casei, la ferestrele cu drugi, se aprinse o lumină slabă. Coteiul privi într-acolo mult timp, așteptând ca stăpână-su să se culce. Umbra lui Bocanu se desenă pe perdele, alunecând dintr-o parte în alta. „Își ascunde banii!” se gândi sluga.

Dulăul veni din întuneric și se întinse pe paie, alături, scheunând de urât. Flăcăul întinse mâna spre el.

— Ce-i, măi Pripase? Ce ai tu? Nu-ți place la noi?

Vocea lui era ciudat de schimbată, plutea în ea un amestec de blândețe și amărăciune.

Într-un târziu, ușa tindei, scârțâi. Trupul mare al lui Bocanu apăru în cerdac.

— Acolo ești, Stoiene?

Coteiul sări în picioare.

— Aici, nene Chivule!

— Nu ți-e frig, mă?

— Mi-e frig, dar vreau să mă-nvăț să duc greul!

Bocanu se căută în adânc și scuipă gros, peste cerdac.

— Phua! Ai grijă atunci, să nu vină careva!

— N-avea teamă, nene Chivule! Eu și cu Pripas te păzim!

Stăpânul mormăi ceva, poate mulțumit, scuipă încă o dată, mai din adânc, se întoarse și intră. Cheia se auzi scrâșnind apăsat, de două ori, lumina se stinse, și drugii de la ferestre se topiră.

Dincolo de gard, prin copacii din livadă trecu o înfiorare. Coteiul simți aerul rece coborând pe văi, dinspre păduri; umerii i se strânseră de frig. Stătu o vreme ghemuit în paie, pe o coastă, cu coatele și cu genunchii în chimir, dârdâind de frig, fără să ia seama la mulțimea de stele care apăruseră pe cer. Cu fiecare foșnet al pomilor din livadă venea alt val rece. În spinarea încordată simțea, mai jos de umeri, o gheară înghețată care nu-i dădea voie să se odihnească. După câtva timp se ridică într-un cot, privi spre casă și blestemă în gmd: „Fir-ai a dracului de viață ticăloasă!”

Se ridică de jos, încet, cu pătura în spinare, se scutură și, speriat de fapta sa neîngăduită, se strecură în vârful picioarelor spre odaie. Înăuntru, aerul stătut era călduț; îi făcu bine în tot trupul, până la inima înghețată. După ce închise ușa, se întinse ușurel pe pat, cu fața în sus, și se înveli până sub bărbie.

Afară, pe văi, se auzeau motoarele pufăind domol, îngânându-se unele pe altele, într-o muzică egală, neîntreruptă toată noaptea…

Când prima geană de lumină se arătă în fereastră, dezertorul tresări, se ridică ars din pat, își luă pătura și se strecură la căpița de fân.

Spre dimineață vântul se înăsprise, era mai rece și mai umed. Paiele jilave păreau de gheață.

Coteiul se ghemui sub căpiță, învelit în pătură și, tremurând, pătruns și scârbit de umezeală paielor, rămase cu ochii la ușa casei, să fie primul care să-l întâmpine pe stăpână-su.

O bună parte din noapte Lipănescu nu se îndurase să meargă la culcare. Gândurile îi îmbătau inima, ca o băutură dulce, fierbinte și tare și-ar fi vrut să prelungească fără termen această beție.

Biroul schelei, cu odaia de primire, era aproape de capul dealului, la câteva zeci de pași de Drumul Părăsit, de unde începea pădurea. Din fereastră se vedea toată valea, cu luminile de la sonde sclipind, întocmai cum sclipeau deasupra stelele. Multă vreme, în timp ce Anghelina își făcea pe întuneric toaleta de noapte după paravan, el rămăsese la fereastră, privind acest joc al luminilor, care i se părea tainic și potrivit cu gândurile lui. Din când în când răsufla adânc, absorbind cu sete mirosul de păcură.

Venirea lui aici îi apărea acum ca o aventură nemaipomenită, ca o răzvrătire istorică, de unde își lua dreptul să se socoată cel mai mare dintre oameni. Era sigur că rupsese toate legăturile cu trecutul, care-l țineau pe loc, în timp ce el se simțea făcut să răstoarne lumea. Nimic din urmă nu-l mulțumea; ar fi vrut să nu-și fi datorat nimănui viața, să-și uite și moșii și strămoșii, totul să înceapă de la el. Dar chiar în aceste clipe de beție își dădea seama că, peste voința lui, concetățenii nu puteau să uite nimic, fiindcă Lipanii se legau de istoria orașului. Ei își aveau rădăcinile acolo, de pe vremea când Câmpina era numai loc de vamă și popas pentru neguțătorii care făceau schimb de mărfuri între Brașov și Țara Românească. Alexe Lipan, cel dintâi venit, avusese, chiar în fața vămii, baracă de fierărie și potcovărie. Doisprezece țigani robi, plini de sudoare, cu șorțuri de piele neagră, goi de la mijloc în sus, ciocăneau din zori până după asfințit. La acest însemnat loc de popas nu era căruță în trecere să n-aibă nevoie de o șină la roată, de un cui, de o înnăditură, nu era cal să nu-i trebuiască, dacă nu patru potcoave, barem una.

Chiar mai târziu, când în țară se făcuse altă orânduire și vamă se mutase în sus, prin munți, locul de popas rămăsese tot acolo, la marginea câmpiei. Două sau trei generații moșteniseră fierăria, până ce, construindu-se drumul de fier, schimbându-se și mijloacele de călătorie, apărând și altfel de călători, înfățișarea ei trebui să se modifice. În locul șandramalei afumate de acum trei sute de ani, se ridicau casele cu două etaje ale lui Ene Lipănescu, așa cum le zidise taică-su. Întinsă între două colțuri de stradă, în mijlocul orașului, pe marginea șoselei naționale, clădirea era făcută cu răbdare, stăruință și temeinicie. Cu zidurile ei cenușii, ca de piatră, cu ferestrele înguste și înalte, izolată de celelalte clădiri, casa părea un fel de meterez.

Multe se schimbaseră în oraș; veniseră negustori din alte părți, cu gândul să prindă stare aici, unde se iveau atâtea noi mijloace de câștig. Unii prinseseră cheag gros, alții trebuiseră să plece mai departe. Aruncându-se în afaceri mari, nu bine chibzuite, unii din negustorii vechi se prăbușiră și multe obloane se închiseră, când nimeni nu s-ar fi așteptat.

Dar afară de asemenea întâmplări răzlețe, se abătură ani de lipsă care loviră pe toți, fără deosebire. Mulți negustori din oraș erau înglodați în datorii; lună de lună trebuiau să meargă la Ploiești, sau la București, la bănci, să se roage, să promită, să plătească dobânzi și să obțină păsuiri.

Singur Lipănescu rămăsese neclintit. Nimic au putuse să-l doboare, nici concurența, nici criza, nici nenorocul, chiar în anii nenorocoși. Casa lui rămânea tare, ca o cetate, așa cum și părea, în mijlocul orașului.

Aflată la parter, prăvălia, cu magaziile de din dos, ocupa mai mult loc decât un manej. Se găsea acolo tot ce tehnica metalului putuse să fabrice, de la cuiul cei mai mic, până la sapă de foraj de o mie de kilograme, sau presă hidraulică de cinci mii. Dacă strămoșul Alexe Lipan ținuse potcovărie la drumul mare, în vremea convoaielor de căruțe, Pavel, tatăl lui Ene Lipănescu, nu se arătase mai puțin iscusit. Vremea căruțelor trecuse… Existau izvoare de țiței în împrejurimi. Oamenii începură să sape puțuri. Pavel Lipan aduse unelte trebuitoare săpăturilor: lopeți, târnăcoape, macarale, găleți de tablă, cabluri metalice, ventilatoare și tuburi pentru trimis aer curat în fundul puțului. Istoria acestui negoț nu fu nici lungă, nici strălucită; între puțuri se puseră sonde sistematice. Acum tehnică nu mai era primitivă. Se cereau tone de fier. Pavel Lipan își scoase pașaport, se sui în tren și călători de la un centru industrial al Europei la altul: Budapesta, Viena, Leipzig, Dresda. Prăvălia lui o luă înaintea marilor întreprinderi din București. Clădirea din oraș se dovedi curând neîncăpătoare. Cumpără la iuțeală o vastă întindere de pământ jos, lângă calea ferată, o îngrădi, trase linie de garaj, ridică șoproane și magazii. În mai puțin de două luni totul era gata; se descărcară vagoane întregi de fier, coloane de sondă, prăjini metalice, macarale, gruiuri, pompe și motoare. Graba lui își dovedi toată justificarea. Sondele se puneau într-un ritm care schimbase felul de viață al împrejurimilor. Negoțul lui Pavel Lipan se așeza pe alte baze: magazinul de brașovenie din oraș devenise un uriaș depozit de mașini industriale. El însuși nu mai era un negustor, ci un fel de tehnician, un inginer fără carte, priceput la tot ce însemna forajul.

În ceea ce privea ființa lui, rămăsese neschimbat, ca în ziua când își luase prăvălia în primire. În mijlocul magazinului își făcuse o gheretă cu geamuri, unde putea să-și vadă de hârtii nepierzând din ochi nimic din ce se întâmpla afară. În acest modest birou scria comenzi de sute de mii de lei și întocmea facturi tot atât de însemnate. Îndată ce-și termină treaba, ieșea în prăvălie și se așeza la casă, în locul lui Ene, să primească din mâna ucenicilor de fierărie doi bani cu gaură pentru un pachețel cu nituri…

Lipănescu se întoarse, speriat. Flacăra unui chibrit jucând pe tavan căzuse peste aceste gânduri. Vedea sondele în față, auzea zgomotul potolit al schelei, se îmbăta cu el, dar uitase unde se găsește. Anghelina își aprinsese țigara și se urcase în pat.

— Hai, vino la culcare, că s-o fi făcut târziu!

Bărbatului i se părea ciudat că-i auzise glasul tocmai când gândurile ajunseseră la ea. O privi câteva clipe. Țigara lumina din când în când obrazul negricios al femeii. Îl însurase bătrânul, cu fata concurentului din Ploiești, Stere Bârsescu, om ca vază, fost ajutor de primar… Dar tot negustor.

Lipănescu nu-i purta nici o pică Anghelinei; îi plăcea felul ei de-a fi, mai cu seamă că îi era de mare ajutor, dar i-ar fi plăcut să fi fost măcar fiică de magistrat.

Anghelina arăta altfel atunci și chiar firea ei era alta. Abia sfârșise învățătura la pensionul „Regina Elisabeta”, cel mai bun din oraș. Citise câte ceva din Lamartine, din George Sand și din Stendhal, deși acesta din urmă nu-i plăcea. Îi era milă de oameni, atât cât îi cunoștea din citit, visa la fericirea lor mai mult decât la a ei, numai că gândurile generoase rămâneau învelite într-un fel de fum.

Nunta se făcu în anul răscoalelor. Ținu două zile la Ploiești, apoi se strămută la Câmpina, unde continuă tot atât, ca să împace unele cerințe de protocol negustoresc. A cincea zi, socrul o pofti pe Anghelina jos și-o așeză la casă, în prăvălia plină de fiare și mașini. Sub supravegherea acestui bătrân cicălitor, ea deveni o cloșcă ascultătoare și mărginită. Căpătă atâta rutină, încât ajunse colaboratoarea lui nedespărțită. Tot trecându-i prin mână, tot numărându-i, făcându-i fișicuri, clasându-i, începu să iubească banii. Bătrânul, care din cușca de sticlă o spiona necontenit, cum spiona toate mișcările din prăvălie, putu, în sfârșit, să răsufle împăcat. De fiu-său nu-i era teamă; în vinele lui curgea sângele a numeroase generații de Lipani.

Fusese îngrijorat de viitor, de ceea ce încrucișarea ar fi putut să aducă primejdios în familia lui. Acum era liniștit.

Murise în timpul refugiului, în Moldova, și perechea tânără rămăsese de capul ei. La întoarcere, Lipănescu găsise prăvălia devastată, magaziile de jos arse, linia de garaj demontată. Sub fărâmături mai erau însă multe tone de fier. Și-apoi, din Moldova venise cu cele două casete ale bătrânului, care conțineau nu bancnote bătute de vânt, ci fișicuri cu napoleoni. Meterezul nu suferise decât lovituri în tencuială.

Reluând afacerile, Ene Lipănescu nu se arătă mai puțin priceput că înaintașii săi. Dar el mai avea în ajutor și pe Anghelina, ieșită din școala meticuloasă a lui Pavel Lipan.

Din refugiu, Anghelina se întoarse mai tăcută decât o făcuse socru-său, și mai încăpățânată în îndeletnicirile deprinse de la el. Cum fu refăcută prăvălia, se și înființa la casă și rămase acolo, ca pe un cuibar. Obrazul brun i se tăbăcise; o aluniță sub ochiul stâng, care odată îi dăduse farmec, acum crescuse dizgrațios, cu fire lungi de păr. Văzându-se urâtă, nu se mai uita în oglindă. Se îmbrăca pe întuneric, pe întuneric se pieptăna, adunându-și părul aspru în spelci. Nu purta nici cea mai mică podoabă. În timpul războiului învățase să fumeze, și fuma mult, țigări groase, noduroase, pe care și le răsucea singură și le lipea cu limba, mojicește.

În timp ce Lipănescu alerga după treburi, la depozitul din gară, la Societăți, sau pe la Ploiești, pe la București, ea stătea în prăvălie, urmărind cu ochii plini de fum mișcările vânzătorilor. Ținea pe genunchi, sub sertarul casei, o cutie mare de tablă cu tutun prost și cu cărticele. Din oră în oră, o femeie îi aducea de sus ibricul cu cafea, și-așa își trecea timpul, sorbind când din țigară, când din ibric. Pe buze îi rămâneau fire de tutun care se uscau și pe care nu le dădea jos decât seara, când se spăla orbește, pe întuneric, în ligheanul din bucătărie.

Ea se îngrijea de toate treburile dinăuntru, și ale casei, și ale prăvăliei. Muștruluia personalul cu asprime, cu glas gros, ca un plutonier major, și izbutea să inspire teamă, în ciuda staturii ei mărunte. La ora închiderii supraveghea din ușă, cu o mână înfiptă în șoldul slăbănog, echipa de vânzători care măturau în prăvălie. Când plecau, îi căuta singură prin buzunare să vadă dacă n-au dosit ceva. Cel din urmă rămânea Lazăr, omul de încredere; el îi ajută să stingă luminile și să tragă ultimul oblon. În stradă, își lăsa cutia cu tutun pe treapta prăvăliei ca să-l caute și pe el prin buzunare, parcă mai atent decât pe ceilalți.

Tot ea avea grijă chiriașilor. La primul etaj erau instalate Banca Prahovei și Sindicatul Negustoresc. Ei locuiau în apartamentul care le fusese destinat de bătrân la început, jumătate din etajul al doilea. Jumătatea cealaltă, cu intrarea prin altă stradă, era ocupată de un dentist la care se perinda multă lume și de unde adesea se auzeau răcnete.

După închiderea prăvăliei, Anghelina inspecta etajele, mergea de la o ușă la alta, să vadă dacă se ține curățenie, dacă nu s-au tocit pragurile, dacă nu sunt stricate clanțele. După ce-și făcea acest rond, venea în sfârșit acasă, se descălța și își punea picioarele în apă rece. În fiecare seară, afară de duminici, picioarele îi erau umflate și obosite, ca ale factorilor poștali.

Lipănescu se obișnuise și cu înfățișarea, și cu apucăturile ei. Parcă așa o știa dintotdeauna, cu pielea de țigancă necăjită, cu alunița păroasă de sub ochi, cu mirosul de mahorcă. Tot ce se lega de ea îi devenise indiferent, până și întâmplarea că au putea face copii.

Uneori și-o amintea tânără, și, văzând-o muncită, îmbătrânită, fără zâmbet pe chipul tăbăcit, o privea cu milă duioasă, simțindu-și inima că bate generos.

— Am să fac din tine cea mai mare cocoană! îi spunea, convins că va izbuti.

Destule femei frumoase se aflau în jurul lui; multe din ele poate nu-l priveau nepăsătoare, fiindcă bogăția lui se socotea fără margini, și fiindcă, la urma urmei, era un bărbat în stare să placă unei femei. Nu i-ar fi lipsit mult să se uite la ele, dar n-avea timp, îl îmboldeau alte gânduri decât femeile.

Își dădea seama că, lăsând la o parte bogăția, rămânea tot un negustor, la fel cu cel de peste drum, care ținea magazinul cu becuri, sau cu cel de alături, cu merceria, sau cu măcelarul, cu franzelarul. Putea fi în fruntea breslei, dar nu putea ieși din ea. Nu se adună cu medicii, cu avocații, cu inginerii, ci cu stambagiii, cu băcanii, cu fierarii lui. Un șir lung de strămoși îl țineau legat de acești oameni mărunți…

Abia acum rupsese lanțurile; făcusc un act atât de îndrăzneț, încât în unele clipe propriul său curaj îl înmărmurea. Privind jocul luminilor de la sonde, vedea în ele confirmarea victoriei, de aceea nu-i venea să se dezlipească de geam. Acum putea, pe drept cuvânt, să-și spună Lipănescu, în loc de Lipan.

Numai după ce ajunse cu gândurile la acest punct, hotărât să facă schimbarea numelui și la Tribunal, ceea ce nu îndrăznise până acum, socoti

că venise și timpul de dormit. Închise ferestrele cu părere de rău, se dezbrăcă pe întuneric, încă visând, și ațipi legănat în somn de pufăiturile slabe, îndepărtate, ale motoarelor care scăpau din când în când câte o explozie falsă în eșapament, făcând văile să vuiască lung.

Abia se lumina de ziuă când se trezi. Anghelina se și sculase și, cu țigara lipită în colțul gurii, își trăgea ciorapii, strâmbându-și obrazul din cauza fumului.

— Ce te-ai sculat așa degrabă?

— Nu pot cu să dorm în străini!

— Da ce, aici suntem în străini?

Și ca să-și arate cât se simțea de stăpân în reședința nouă, Lipănescu se lăsă greu în pat, încercând să absoarbă dulceața așternutului. Patul, ca și modestă odaie de primire, nu era prietenos. Nu se potrivea cu cel de acasă, cu somieră și cu două rânduri de saltele, cu perne bogate, a căror dantelărie fină era singura amintire din tinerețe a Anghelinei. Dar, în mod ciudat, el se simțea mai bine aici, în patul tare și sărăcăcios. Ar fi vrut să stea mult așa, mistuindu-și bucuriile, dacă alte bucurii nu l-ar fi chemat afară. În ajun sosise prea târziu ca să mai treacă pe la sonde, și acum îl ardea nerăbdarea să le vadă. Sări din pat voios.

— Îmbracă-te repede, să mergem în schelă!

Anghelina aruncă mucul țigării pe tabla care căptușea podeaua într-un colț, locul unde iarna se punea soba.

— Eu nu merg! răspunse tărăgănat, în timp ce-și răsucea altă țigară.

Lipănescu trecuse în dreptul ferestrei, cu picioarele goale, în cămașă de noapte, și începuse să facă obișnuitele mișcări de gimnastică. Deși se apropia de cincizeci de ani, își păstrase trupul viguros, datorită firii lui iuți și odihnei puține. Era de statură înaltă, subțire, cu umerii nu prea largi, și abia dacă i se vedea un început de pântec. Gâtul lung și slab suferea de un fel de înțepenire, capul stătea cam pe spate, ținută care se potrivea cu trufia lui neascunsă. Avea un cap prelung, cu pielea uscată, cu vinișoare pe pomeți. Părul, nu atât de încărunțit ca să nu se vadă că fusese roșcat, îl purta lins, cu cărare la mijloc. Două bucle, parcă făcute cu fierul, de o parte și de alta a cărării, îi ornamentau fruntea simetric, cu linia lor sinuoasă, ca a unor coarne de berbec. Părând mai lung și mai tăios din cauza cărării, nasul îi despărțea sever figura în două, și numai mustața refăcea cele două jumătăți la loc. Era o mustață de modă veche, groasă, răsucită mult la capete, ca niște melei, formând împreună cu buclele de pe frunte patru puncte de

simetrie. Pierzându-se între aceste linii, ochilor, sprâncenelor, gurii și bărbiei le lipsea orice expresie, păreau niște detalii inutile. Era un cap cu mustăți și fără altceva, dar mustățile, roșcate, arzând ca un felinar în mijlocul figurii, izbuteau și singure să fixeze o fizionomie.

— De ce nu mergi?

Se zbârlise și stătea nedumerit, cu brațele în aer.

— Nu-mi place aici.

— Ce nu-ți place?

— Nu-i ca la noi. Pufăie toată noaptea motoarele.

— Asta-i viața petrolistului! Asta-i bogăția! Noi dormim, ne plimbăm, ne distrăm, și motoarele pufăie, fac treabă pentru noi!

Înflăcărarea lui nu transmise nimic Anghelinei.

— Mi-e de prăvălie!

— Lasă dracului prăvălia, nu te mai gândi la ea!

— Da Lazăr, nu crezi că poate să fure la casă?

— Să fure, să dea și la alții, cât o pofti! Nu-mi pasă! Ce contează prăvălia, când avem păcură, cocoană?

— Da eu zic că mâine tot să plec înapoi. Să fiu luni de dimineață, la deschidere.

Lipănescu nu-i mai răspunse; auzise un pas apăsat, coborând din spatele biroului. Motoacă se ivi sub fereastră.

— Coane Enăchiță!

Sărise gardul de sârmă, la Drumul Părăsit, și venise de-a dreptul prin spatele schelei.

— Ei, ce e, ce e? întrebă Lipănescu, nemulțumit.

Motoacă nu băgă de seamă supărarea lui și îi vorbi la fel ca înainte, că unuia de-o seamă cu el:

— Păi hai, nene, că-i târziu! Nu mergi în schelă?

Nu făcea nici o deosebire între oameni, îi socotea pe toți egali, pe puțari, pe sondori, pe funcționari și pe ingineri. Numai de unchiu-său, Bocanu, și de Brebeanu, șeful postului, îi era teamă, de aceea se ferea să le iasă în cale. Încolo, se avea bine cu toată lumea; nu se supăra nici la glume, nici la vorbe de ocară. Nu era om în schelă pe care să nu-l știe. Umblase prin mai toate atelierele, să învețe o meserie, dar nu se lipise de niciuna. Mai mult bătuse drumul Câmpinei, unde era gata să se ducă, trimis de oricine, după vreo cumpărătură. Când fusese ucenic făcea pe jos cei doisprezece kilometri până la oraș, pe orice vreme, doar după un kilogram

de cuie, sau după un bidon de ulei, sau ca să caute un șurub de o anumită mărime. Era mânat de un neastâmpăr permanent, nu-și găsea locul nicăieri, dacă și-ar fi pus cineva mintea să-l trimită fără adresă în lume, s-ar fi tot dus, cu capul înainte, uitând să se mai întoarcă.

Pe Lipănescu îl cunoștea, cum cunoștea pe toți negustorii, din vremea aceea când intra după cumpărături mărunte dintr-o prăvălie în alta. De când se eliberase din armată își mai schimbase viața, se mai îngrijea de ale casei, dar chiar dacă nu se mai lăsa trimis de oricine, pe la oraș își făcea drum cu regularitate. Îi plăcea să intre în cafenele, să privească jocul de biliard și să tragă cu ochiul la femeile care treceau pe stradă. Din când în când mai punea mâna pe ceva bani, mai vindea câte o bucată din pădurea lui taică-su, înșelându-l la socoteală, și-atunci făcea chefuri cu băieții de la oraș, plătindu-le băutura și urmărindu-i curios cum se îmbată.

Maică-sa murise, și taică-su nu făcea nimic. Băiatul trebuia să țină seama surorilor, cinci, înșirate din an în an, ca pe o ață, care cum se măreau, cum își pierdeau capul cu oamenii din schele.

De la o vreme, de câte ori îl prindea prin prăvălie, Lipănescu îl iscodea despre sonde:

— Ce mai e pe la voi, Motoacă?

— Bine, ce să fie, coane Enăehiță!

— Mai merge cu păcura, merge?

— Na! Păi cum să nu meargă!?

Lui Motoacă nu-i trebui mult să înțeleagă; de atunci își făcu mai des drum pe acolo. Intră în biroul de sticlă, se așeza pe scaun, picior peste picior, ca la el acasă, și începea să povestească întâmplări din schelă. Pe Lipănescu, care se înfierbânta, îl privea cu aceeași curiozitate nevinovată ca pe băieții cărora le dădea băutură.

În primăvară, cinci sonde, în Schela Veche, ieșeau din concesiune. Societatea nu găsise cu cale să prelungească pe încă treizeci de ani contractul. Stăpânul locului, cum făceau toți, își scoase proprietatea în vânzare. Așa se întâmpla ca printre sondele Societății să apară mici petroliști, de obicei prost inspirați, căutând Pământul Făgăduinței cu lăcomie și cu orgoliu.

Lipănescu se hotărî numaidecât să cumpere și în aceeași zi alergă să vadă schela.

O lună încheiată bătuse drumurile Motoacă, în numele lui, ca un avocat, la Câmpina și la Ploiești, la Judecătorie, la Regiunea Minieră, la Tribunal,

luptându-se să întocmească formele de cumpărare.

În acea lună de fierbere, Lipănescu fusese de multe ori la sonde, să le vadă, să viseze, dar abia astăzi venea ca proprietar învestit, și sentimentul născut în el acum nu putea fi măsurat cu ceea ce fusese înainte. Tocmai de aceea, familiaritatea lui Motoacă, tolerată în trecut, fiindcă la prăvălie mulți cumpărători îi vorbeau familiar, azi i se părea insuportabilă.

— Pascu a venit? îl întrebă cu glas de stăpân încruntându-se și privindu-l urât, drept în ochi.

Motoacă ridică din umeri.

— Domnu Pascu? Nu l-am văzut. Da ai răbdare, coane Enăchiță, că trebuie să pice acu!

Era vorba de administratorul schelei, fost slujbaș al Societății, care cunoștea rosturile celor cinci sonde și pe care tocmai de aceea noul proprietar îl angajase din ziua cumpărării.

— Când o veni Pascu, să mă chemi! porunci Lipănescu, rostind autoritar și cu tâlc numele administratorului.

— Bine, coane Enăchiță! Da nu vii jos, că pune firma?!

Doi oameni, urcați cu scările, tocmai prindeau pe stâlpii bătuți în pământ, devale, în marginea drumului, nouă firmă a exploatării. Lipănescu se lumină la chip și uită tot paraponul. Firma, făcută din vreme, stătea în magazie de două săptămâni. Era nerăbdător s-o vadă ridicată în ochii atâtor oameni care treceau pe drum.

— Așteaptă-mă! Viu numaidecât!

În timp ce se îmbrăca, grăbit, își arunca din când în când privirea jos.

— Motoacă, ia du-te, vezi s-o bată bine!

Anghelina își fuma gânditoare țigara, pe scaunul ei din colț.

— Scoală, cocoană, hai să vedem firma!

Femeia se supuse, fără tragere de inimă, și ieșiră amândoi în prag.

Câteva trepte de scânduri coborau într-o mică bătătură; mai departe, spre drum, ducea o potecă dreaptă, cu borduri de pietre văruite.

Biroul, aflat chiar în mijlocul schelei, era o clădire mică, de scânduri, cu vopseaua pe jumătate spălată de ploaie. Din cele două încăperi, prima servea administrației; a doua, cu care comunica, era o fostă magazie, transformată în odaie de primire. Fiecare cameră avea câte două ferestre spre drum, de unde pădurea de sonde se vedea până la orizont, pierzându-se în celelalte păduri.

Jos, oamenii tocmai coborau de pe scări. Văzându-l pe Lipănescu, Motoacă strigă încântat, cu ochii la firma nouă:

— Coane Enăchiță, i-am bătut pe toți! Să fie într-un ceas bun!

Pe tablă mare, neagră, scria cu litere aurite: Exploatarea Petroliferă Ene Lipănescu, Schela Anghelina.

Soarele, care tocmai răsărea în față, făcea să scânteieze literele de aur. Lipănescu le privi cu emoție și strânse tare mâna Anghelinei, care se uita nepăsătoare la firmă; n-o scotea de loc din fire numele ei scris acolo. De altfel, nu era o formulă inventată de bărbată-su; așa se obișnuia. Din sută în sută de pași găseai asemenea firme, la micile exploatări particulare. În decorul industrial, posomorât, ele aduceau o culoare pitorească. Peste o turlă neagră de sondă, peste un rezervor, peste o magazie dărăpănată se proiectau aceste table, albe, galbene, albastre, roșii, cu litere negre, portocalii, verzi, aurii, înscriind nume din familie: Schela Elena, Schela Sofia, Schela Tudorică, Sonda Titi, Rezervorul Aurel… Fiecare exploatare purta numele stăpânului, iar în sânul exploatării, fiecare grup de sonde, fiecare schelă mai purta și un nume suplimentar: al soției, al bunicului, al bunicii, ori chiar al altor strămoși și mai îndepărtați. La rândul lor, în fiecare schelă, sondele, puțurile, rezervoarele purtau și ele firme cu numele copiilor, fraților, surorilor, nepoților, sau cu al altor neamuri.

— Vine și domnu Pascu, coane Enăchiță!

Lipănescu se încruntă.

— Tu știi carte?

— Știu!

— Apoi atunci cetește colo sus și bagă la cap cu cine ai de-a face!

Motoacă zâmbi, nedumerit.

Administratorul se apropia dinspre piață. Era unul din zecile de tineri de la oraș veniți să se îmbogățească în petrol și rămași pe toată viața funcționari prin birourile Societății. Purta haine de dril, cenușii, ca mai toți slujbașii schelelor, cu bocanci în picioare, iar în cap cu șapcă de stofă cadrilată. Mergea repede, cam aplecat înainte, fără să privească în vreo parte, străin de peisaj, cu ochii în pământ, frământat de socoteli mărunte.

— Bună dimineața, domnule Lipănescu! salută, fără tragere de inimă.

Nu avea încredere în noul său stăpân. Nu privi nici tabla de pe stâlpi, nici pe Anghelina, nici lui Lipănescu nu-i arătă mai multă atenție; trecu de-a dreptul spre birou, muncit de socotelile lui, așteptând să fie urmat de ceilalți.

Lui Lipănescu îi năvăli sângele în obraji.

În ușa biroului, Pascu se opri.

— Îmi pare bine că ai venit, domnule Lipănescu. E zi de plată, și nu știam ce să fac cu oamenii.

— Cum adică?

Pascu deschise ușa și intră ca la el acasă. Văzând schimbările din camera cealaltă, se simți în același timp mânios și descurajat. Când era la Societate, nu-i ținea seama nimeni ce făcea în schela aceasta izolată. Avea unele aranjamente pe care nu le cunoșteau alții: noaptea se mai strecura pe la vreo sondă, cu un om negru după el, stăteau de vorbă pe șoptite, omul ieșea și plecă repede, cu un pachet sub braț, sau încovoiat de un sac greu. Mici piese de schimb la motoare, mosoare de sârmă, curele de transmisie, șaltăre, contoare își găseau oricând cumpărători, pe la exploatările mici. Inventarul schelei era totdeauna încâlcit și nimeni nu putea să-l descurce.

Venirea noului stăpân, nepriceput, dar insistent, putea să-i strice toate aranjamentele. Mai trăgea speranța că Lipănescu se va plictisi și nu va rămâne mult timp în schelă, cum se întâmpla cu toți micii stăpâni. Dar până atunci trebuia să se tot împiedice de el. Faptul că se instalase în camera vecină îl mânia și mai mult. Acolo, administratorul chemă din când în când câte o fată de pe la sonde, și fără să-l știe nimeni își mai trecea de urât.

Se așeză fără chef în spatele biroului.

— Ai adus ceva bani cu dumneata? întrebă agresiv.

Nedumerirea oprea furiile lui Lipănescu să izbucnească. Câteva clipe rămase cu gura căscată, fără să poată spune un cuvânt. Apoi se așeză repede, spumegând, pe primul scaun, deși n-avea liniștea să stea jos, numai ca să nu rămână în picioare în fața celuilalt. Dădu să-și scoată pălăria din cap, dar se răzgândi și rămase așa, ca să arate că el era stăpân.

— Bani? Pentru ce?

Pascu se întoarse cu scaun cu tot spre dulapul din spate, de unde scoase un registru vechi.

— Pentru plata lucrătorilor.

— Dar, bine…

— Nu putem să-i mai amânăm; au rămas neplătiți și săptămâna trecută.

— Asta intră în seama mea?

— Ai spus că iei schela cu tot personalul.

— Bineînțeles; este nevoie de oameni, nu-i așa? Dacă i-am luat îi plătesc. Dar, vreau să spun, credeam că am să fac plățile din încasări. Am

băgat o mulțime de bani, dumneata știi, și până acum n-am luat nimic.

— Nici nu se putea! răspunse Pascu, impertinent. De unde nu semeni, nu culegi! Schela are nevoie de îngrijire, lipsesc o mulțime de lucruri; până n-o punem la punct, nu dă nici un câștig.

— Cum asta? Când am cumpărat-o mi-au spus că scot douăzeci de vagoane pe lună.

— Asta este într-adevăr capacitatea schelei. Dar când or fi toate sondele în exploatare. Deocamdată avem numai una.

Începea să nu mai înțeleagă; i se părea că administratorul îi vorbește într-o limbă străină. Termenii întrebuințați de el nu-i auzea acum prima oară, erau vorbe de toate zilele în regiunea aceasta de exploatări petrolifere, dar, nevoit prima oară să le stabilească sensuri concrete, constata că îi auzise fără să știe exact ce înseamnă.

Administratorul îi explică, bucuros să-l vadă dezamăgit:

— Domnule Lipănescu, n-a avut nimeni interesul să te inducă în eroare, și totuși trebuie să-ți spun că n-ai făcut o afacere bună.

— Cum, de ce?

— Fiindcă stratul de păcură, care n-a fost niciodată prea bogat, acum e aproape sleit. N-am spus că nu merită să fie exploatat. Sondele ar putea să dea douăzeci, până la douăzeci și cinci de vagoane pe lună. A douăzeci de mii vagonul, face o jumătate de milion. Cheltuielile lunare de exploatare s-ar putea ridica la o sută cincizeci-două sute de mii. Net ar rămâne vreo trei sute de mii.

— Perfect!

— Stai, că nu-i chiar așa. Două sonde sunt părăsite; pentru Societate, exploatarea lor nu mai renta.

— Și pentru mine cum o să renteze?

— Noi nu suntem o societate mare; noi putem să ne mulțumim și cu puțin. Dar trebuie învestiții. De unde nu semeni, nu poți să culegi.

— Cât ar trebui?

— N-am întocmit un deviz. Nici nu se poate face cu una, cu două. Nu știm cum se prezintă coloanele; îți mărturisesc că la venirea mea erau părăsite. Turlele și barăcile au rămas, au nevoie numai de câteva reparații, dar instalațiile lipsesc.

— N-am știut!

— Nimeni n-a vrut să te înșele. La actul de vânzare este atașat inventarul.

— Și celelalte sonde?

— O să mergem să le vedem.

Administratorul se ridică, își luă șapca, și deschise ușa. Fiindcă îl vedea pe proprietar descumpănit, îl lăsă să treacă înainte, cu un început de bunăvoință; nu era nevoie să întindă coarda prea mult. Lipănescu însă nu mai era atent la asemenea gesturi. N-o băgă în seamă nici pe Anghelina, care se așezase pe o bancă de scânduri pătată de păcură, sub un umbrar din fața biroului. Abia după câțiva pași își aduse aminte de ea.

— Nu mergi în schelă? o întrebă moale, fără convingere.

Anghelina clătină din cap, în timp ce-și umezea cu limba foița țigării.

— Să mergem întâi la sonda numărul doi, în exploatare, vorbi Pascu, arătând drumul cu bastonul.

Motoacă tocmai sărea gardul, să plece. Văzându-i, rămase cu piciorul în sârmă.

— Coane Enăchiță, strigă, dau o fugă până acasă și mă întorc.

Stătea nu departe, pe Valea Carpenului, care urca prin pădure.

Lipănescu mormăi către administrator:

— Ce, așa-i pe-aici? Poate să sară gardul la mine cine vrea?

— D-apăi și gardurile sunt numai de formă! Oamenii s-au învățat s-o taie de-a dreptul. Nu trebuie să-ți faci inimă rea.

Sub lumina soarelui care se ridică repede pe cer, mișcarea în schelă reîncepuse, cu același zgomot multiplu, neclar și parcă îndepărtat, ca de pe altă lume. Pe drumurile dintre sonde se vedeau căruțe cu câte patru și șase boi, chinuindu-se prin gropi, ducând grinzi, coloane și piese de motor, întocmai ca în ajun. La ateliere, vâjâitul forjelor, bătăile ciocanelor, scrâșnetul strungurilor, țipetele polizoarelor reîncepuseră, dar păreau o continuare. În vârfurile turlelor, roțile pe care alunecau cablurile scoțând lingurile cu păcură se învârteau atât de repede, încât spițele nu li se vedeau și făceau în soare un joc vesel de lumină.

De data asta, Lipănescu nu mai lua seama la mișcarea schelelor; mergea tăcut pe cărare, cu capul în pământ. Îl trezi bâzâitul unui motor electric. Cele cinci sonde erau în fața lui, aruncate pe deal. Zgomotul motorului îi făcu o plăcere neașteptată; uită pe loc descurajarea de până atunci. Se întoarse spre administrator, zâmbitor, cu gâtul umflat de îngâmfare și cu autoritate de stăpân.

— Pascule, ia treci înainte, că nu știu seama pe-aici!

Ocoliră barăcile, peste țevi aruncate pe pământ, peste șanțuri cu păcură, trecură pe lângă batalul îngropat și se pomeniră la picioarele turlei.

Privită de aici, sonda i se părea acum foarte înaltă, parcă fără sfârșit, înfiptă cu geamblacul în norii alburii. Roata de sus se auzea jucând zglobie în lagăre. Înăuntru, o curea de transmisiune pocnea cum ar fi bătut ritmul unui dans vioi. Ușa îngustă și foarte înaltă era dată în lături. În penumbra dinăuntru, dincolo de tamburul pe care se înfășura cablul, stătea un om cu fața la intrare, mânuind frâna macaralei.

— Bună dimineața, Marine! strigă administratorul, tare, ca să acopere zgomotul mașinii.

— Bună dimineața! răspunse sondorul, tot atât de tare.

Lui Lipănescu i se păru ciudat că administratorul salutase el primul. Iar felul cum lucrătorul îi răspunsese, fără să-l privească și fără să-și ia pălăria din cap, îl socoti lipsit de orice respect. Dincolo, când el intră în prăvălie, vânzătorii, cu Lazăr în cap, se așezau fugă pe un rând, frânți de mijloc și-i strigau: Trăiți!

— Asta-i sonda în exploatare, începu să-i explice, strigând, administratorul. O lăcărim șase ore pe zi.

— De ce numai șase ore?

— Stratul sărac! Iese lingura mai mult goală. Așteptăm să se mai adune păcură.

Pe gura sondei se auzea lingura apropiindu-se, lovindu-se de coloană. Ecoul loviturilor se ducea în jos, ca niște plesnituri de bici din ce în ce mai șterse. Viteza macaralei se micșoră, lingura apăru deasupra și se opri. Era un tub gros cam de o palmă și lung de câțiva metri. Pe ventilul de golire se prelingea un fir de păcură, care nu avea culoarea așteptată, era mai mult gălbuie, un lichid subțire, cu vine albăstrii.

— E amestecată cu apă, explică Pascu. (Văzându-l pe Lipănescu dezamăgit, urmă numaidecât:) Nu-i nimic; apa se alege deoparte. Dar ar trebui să facem ceva, să vedem dacă nu putem izola izvorul.

La sonda următoare era un grup de oameni. Salutară.

— Bună dimineața! răspunse administratorul, luând-o înaintea lui Lipănescu.

Oamenii îi făcură loc să treacă.

— Ei, cum merge?

— L-așteptăm pe domnu maistru Dumitru, să aducă racul.

— Sondă în instrumentație! lămuri Pascu. S-a rupt cablul și a rămas lingura înăuntru; e un accident frecvent, se rezolvă în câteva ore. Aici am avut ghinion, probabil lingura s-a prins sub marginea coloanei, n-a vrut să cedeze, a rămas și cârligul înăuntru.

Lipănescu vru să întrebe dacă între timp leafa oamenilor, care stăteau degeaba, mergea, dar nu mai îndrăzni; era firesc să meargă, și el îi plătea numai ca să-l salute pe administrator. O clipă avu impresia că intrase într-o întreprindere primejdioasă. Privi de jur-împrejur, la cele cinci sonde și închipuindu-și înăuntrul lor cele cinci coloane care se duceau în adânc, nu le mai văzu cum și le închipuise până atunci, ca niște izvoare de aur, ci ca niște guri nesățioase. I se păru că va trebui să scoată, să tot scoată, să arunce în ele pumni de bani – îi și vedea ducându-se într-o gură și-n alta –, până le va astâmpăra nosațul.

— În cât timp are să fie gata reparația?

— Asta nu se știe; într-o oră, într-o lună, sau niciodată. După noroc.

Văzând privirea lui Lipănescu, buimăcită, Pascu urmă cu un ton și mai nepăsător:

— Petrolul e un cuțit cu multe tăișuri. Exploatarea nu se face fără riscuri. Noi nu putem vedea ce-i jos. Unele sonde merg în plin, altele șchioapătă, altele nu merg de loc – se ajută una pe alta. Nu-i nimic la sigur. Să mergem mai departe.

Sonda următoare era închisă. „Cel puțin aici nu plătesc leafa nimănui!”

Administratorul dădu explicații:

— Era sonda cea mai bună a schelei; pe ea se bizuia producția. Și astăzi, fără îndoială, a rămas cea mai bogată, din nenorocire trebuie și aici instrumentație; mult mai greu decât dincolo.

Și continuă să explice în termeni tehnici, cum, din cauza alunecării straturilor, coloana se strâmbase. Operațiunea îndreptării era complicată și costisitoare.

Lipănescu se așezase pe o bancă de scânduri, în fața turlei, și ascultă, fără să înțeleagă altceva decât că trebuia să plătească. Trebuia, într-adevăr, nu fusese numai o imagine, trebuia să bage pumni de aur pe gura sondelor. Ascultă mult timp, făcându-și între timp alte socoteli. Când le sfârși, se ridică înviorat, cu o hotărâre limpede.

— Bine! Să mergem la birou!

În dreptul oamenilor se opri.

— Să veniți la leafă!

Sondorii își scoaseră toți deodată pălăriile, privindu-l surprinzi.

— Veți primi fiecare câte o sută de lei gratificase, dar să-mi faceți treabă bună. M-ați înțeles?

— Să trăiți! Facem, domnule, cum nu! Asta-i datoria noastră!

Totul trebuia să se aranjeze! La sonda următoare, unde se lăcărea, tocmai ieșise lingura. Din hârdău, păcura curgea pe o țeavă în batalul aflat afară. Lipănescu privi lichidul cafeniu cum țâșnea pe capul țevii și-i păru că i se prelinge pe inimă. Ultimele îndoieli i se topiră. Trase aer în piept, privi cu ochii micșorați, cu o plăcere adâncă, schelele înșirate pe dealuri. Se văzu mare, uriaș, între sondele negre de care își legase destinul. Se întoarse spre administrator; îi vorbi cu hotărâre și autoritate:

— De luni vreau să pornim la lucru. Până azi la prânz ai să-mi faci o listă; vreau să știu exact ce trebuie, ca să punem schela pe picioare. Materialele care se află în depozitul nostru, la Câmpina, vor sosi aici luni. Pentru rest, vei comanda încă de azi. Vei angaja toți oamenii de care avem nevoie. Nu vreau să fac nici o economie, totul trebuie să fie perfect și să meargă în plin.

Administratorul rămase prostit, cu gura întredeschisă. Gângăvi:

— Prea bine, domnule Lipănescu, cum porunciți!

Lipănescu văzu dintr-o dată schimbarea în tonul lui. Se simți măgulit.

— Ai să primești și dumneata o gratificație!

Pascu se făcu roșu la față. Nu mai înțelegea nimic.

— Vă mulțumesc!

„Da, da!” se gândea Lipănescu, satisfăcut, în timp ce mergea spre birou cu alți pași decât la venire. „Au să afle toți, curând, cine sunt eu!” O găsi pe Anghelina tot sub umbrar, cu țigara în gură. Privea de câtva timp în vale, peste drum, unde se strânsese un grup de lucrători. Alți oameni veneau în fugă de la sonde. Erau și câteva femei; parcă se auzea cineva bocind.

— Ei, cucoană, n-ai vrut să mergi! Păcat!

— Ce-o fi acolo? întreba Anghelina.

Pascu stătu în loc. Dinspre Telega cobora repede, pe mijlocul drumului, șeful de post cu un jandarm după el. Câțiva oameni se țineau după ei, mai în urmă. Motoacă venea în fugă, pe coastă.

— Mă, pe unde umblă băiatul ăsta! se minună Lipănescu, bine dispus. Nu-l lăsarăm adineauri colea, la gard?

— Domle Pascu, domle Pascu! strigă Motoacă încă de departe. Îl știi pe nenea Duțu? Duțu, ăla șchiopu, care a dat cu sifonu în notar.

— Ei, ce-i cu el? Ce s-a întâmplat?

— A căzut azi-noapte în puț. Abia acu i-au găsit urmă. S-au băgat puțarii să-l scoată, da e greu, că-i puțu părăsit și s-au surpat ghizdurile pe la mijloc.

Anghelina își puse țigara în colțul gurii și scăpără. Lipănescu privi cam speriat în jos, spre grupul de oameni.

— Dar ce-a căutat acolo?

Motoacă se-ntoarse spre el:

— De, coane Enăchiță, se-ntâmplă! mai umbla omu beat, mai e ceasu rău! Parcă numai unu cade în puț? Ehe! Să fii sănătos dumneata!

De data asta felul lui de a vorbi îl lovi pe Lipănescu ca o palmă în obraz. Uită de omul căzut în puț. Prima pornire fu să ridice bastonul și să-i croiască vreo câteva. Pe urmă se înfrână; strânse fălcile și își înghiți furia, ca pe un dumicat. Flăcăul trebuia să afle mai întâi că aici se schimbase ceva. Așa cum înțelesese Pascu, avea să înțeleagă și el; nu era mai greu de cap. Se îndreptă spre birou.

— Vino încoa!

După ce Motoacă intră, Lipănescu băgă mâna în buzunarul de la spate al pantalonilor, de unde scoase un teanc de hârtii de câte cinci sute de lei. Numără zece și i le întinse cu o mișcare lentă, bine marcată.

— Ăștia-s ai tăi! Pentru ce-ai să mai faci de acum înainte, ai să primești la timp partea ta.

Motoacă luă banii fără să arate mirare sau mulțumire și-i băgă mototoliți în buzunar.

— M-ai înțeles, Motoacă? Am nevoie de un om în care să mă încred… (Făcu o pauză.) Și care să știe cine sunt eu. M-ai înțeles?

— Da, coane Enăchiță! răspunse Motoacă, familiar, fără să ia în seamă tonul lui solemn.

3

Ieșind din curte, cu Coteiul după el, Bocanu văzu două căruțe care urcau la deal, pe lângă livadă. Cărăușii i se părură străini. Se propti în mijlocul drumului.

— Ia oprește caii, mă! Dă unde sunteți voi?

— De la Scorțeni.

— Și ce căutați voi pă pământul meu?

Un om îmbrăcat orășenește, în haine de dril, cu pantaloni bufanți și cu jambiere roșii de piele, care venea din urmă pe jos, se apropie fuga.

— Sunt cu mine, domnule Chivu.

— Da tu cine ești?

— Cu aprovizionarea, la Societate.

— Și ăștia ce cată aici?

— Aduc materiale; pentru Cazinou.

Bocanu se urni într-o parte și făcu semn cu bâta.

— Să treacă!

Apoi, satisfăcut, scuipă gros, în șanț.

— Stoiene, hai!

— Da, nene Chivule! se gudură flăcăul.

Se purta îmbrăcat ca și stăpână-su, cu cizmele vechi dăruite de el, cu pălărie mocănească în creștetul capului, cu vestă peste cămașa strânsă sub chimir, cu cioareci albi; numai bâtă nu îndrăznea să-și ia.

Din piață, căruțele cotiră la dreapta.

— Cazenou! pufni Bocanu. Ia hai, să vedem ce-au făcut nebunii acolo!

— Da, nene Chivule, să vedem!

Încă dinaintea războiului, de când se mărise schelă, funcționarii Societății alcătuiau o întreagă colonie. Locuințele lor, la creasta dealului, împreună cu multele cazărmi ale lucrătorilor, cu magaziile și cu atelierele, păreau o așezare urbană într-un peisaj rămas la stadiul sălbăticiei.

Pentru a îndulci viața acestor oameni, duși departe de lume, la stăruința domnului Bilașcu, administratorul schelei, Societatea aprobase să li se construiască un local de petrecere, un cazinou, cu sală de bal, cu jocuri de popice, de biliard, de șah, cu bibliotecă și tot ce-o mai fi nevoie.

De câtva timp, funcționarii schelelor nu mai aveau alt subiect de convorbire. Fiecare găsea ceva de spus sau de întrebat în privința cazinoului și toți abia așteptau să fie gata, ca să înceapă distracțiile.

Se făceau de pe acum planuri, se discuta despre alegerea lăutarilor, se întocmeau liste de oameni străini care să fie invitați, se fixau datele seratelor și balurilor. Când ieșeau de la birouri, toți se opreau o clipă în prag, aruncau o privire peste deal, unde se înălța clădirea nouă, și nu era unul să nu tresalte de îngâmfare, de parcă el ar fi fost proprietarul.

Bocanu, cu Stoian în spate, se opri în fața Cazinoului. Era o construcție lungă, de scânduri, tencuită în interior, cu o marchiză spațioasă la centru, servind drept vestibul și garderobă, cu câte șase ferestre mari de o parte și

de alta, ceea ce lăsa să se închipuie ce vast era interiorul. Pe ferestre se vedeau înăuntru lucrătorii care făceau ultimele amenajări. Pe tencuiala pereților se lipeau tapete de hârtie ca mătasea. Electricienii montau lustrele în plafon. Câteva fete, cu fustele strânse între genunchi, urcate pe pervazuri, ștergeau geamurile. Afară se mai vedeau gropile unde se stinsese varul și troacele în care se făcuse tencuiala. Urme de talaș, capete de scânduri, bucăți de tablă erau risipite de la un cap la altul al bătăturii.

Cele două căruțe opriseră la intrare, și câțiva oameni descărcau niște lăzi mari de scânduri. Un lucrător în salopetă albastră veni dinăuntru cu un clește și începu să le desfacă. Sub capac, așezate cu grijă între paie, apărură mai multe rânduri de oglinzi.

Bocanu le privi cum sclipeau în soare și, neavând nici un gând pentru ele, scuipă domol în lături.

— Ia uite, mă, oglinzi! zise, cu o voce neobișnuit de înceată, adresându-se poate lui însuși, poate Coteiului.

Era greu să se știe ce simțăminte trezeau în sufletul lui stivă de cristale și celelalte lucruri strălucitoare. Cu cincizeci de ani în urmă, când el abia învăța să spună pe nume mămăligii, prin locurile acestea acoperite de păduri nerăzbite încă mai hălăduiau urșii, lupii și mistreții. Câteva case rare, pe văile mai puțin sălbatice, alcătuiau începuturi de cătune, strivite de dealuri și de singurătate. Oamenii tăiau lemne, le târau până la poalele dealurilor și acolo, în drum, găseau cumpărători de la oraș care le dădeau în schimb mălai și sare. Asupra stăpânirii pământului nu-și făceau niciodată necazuri unii altora. Erau prea puțini oameni și prea multe dealuri, ca lumea să nu se împace. Hotarele nu se înscriau nicăieri, dar se țineau în seamă. Păcura neagră, care curgea pe unele râpe, multă vreme nu făcuseră decât s-o dea pe nimica toată: o păpușă de tutun, o oglinjoară pictată, un cot de stambă, unui negustoraș din vale care o vindea cui avea nevoie să-și ungă osiile carelor. Mai târziu se iviră alți negustori, începură s-o adune în butoaie și o duseră la oraș. Nu se știa încă, pe atunci, care-i era puterea.

Și într-o bună zi, forța ei neagră izbucnise, se ridicase deasupra, făcuse să dispară oamenii vechi, făcuse să piară pădurile și să răsară în locul lor turle de sonde. Bocanu se pomeni căutat de misiți, de avocați, de feluriți mesageri, ispitit, îmbiat. Îl luară cu căruțele, cu trăsurile, îl purtară pe la oraș, la judecătorii, la tribunale, unde puse degetul pe hârtii, și începură să-i vină banii. Jumătate din dealurile pline de sonde erau ale sale. În fiecare zi, linia schelelor înainta mai departe, mai mânca o sfoară de pădure, mai

trecea peste o creastă, mai cobora într-o vale. Apoi depăși pământurile lui. Alți inși fură căutați, duși să iscălească hârtii, chemați să primească bani. Oamenii care trăiau în mijlocul pădurii, crescând oi și tăind lemne, hrănindu-se cu mămăligă și cu brânză, necunoscând decât întâmplător unele monede mărunte, se pomeniră cu teancuri de bancnote în brațe…

La început fură zăpăciți de aceste întâmplări nemaipomenite. În scurtă vreme se obișnuiră; nimic, pare-se, nu intră mai ușor în deprinderea omului decât bogăția. Se ridicară ca o castă puternică și mândră, alcătuind o tagmă nouă: a redevențiarilor. Începură să aibă simțământul însemnătății lor, și restul lumii o socotiră subalternă. Cei mai mulți își trimiseră copiii la școli, de unde aceștia se întoarseră cu altă înțelegere a lucrurilor. Unii își părăsiră portul vechi și obiceiurile, luându-le pe cele de la oraș. În locul bordeielor și colibelor își construiră case încăpătoare, unele nu lipsite de măreție, ca niște castele de țară. Fetele lor învățară la pensioane, și multe se măritară cu orășeni din cei mai de seamă, pe care socrii însă continuară să-i privească de la înălțime. Alții plecară la oraș, și în viața de acolo, încetul cu încetul, se boieriră.

În acest timp, Societatea, îngăduită pe pământul lor miraculos, tăia pădurile și săpa în adâncime. Zi de zi, noi sonde se ridicară, noi vine de păcură arseră pământul, noi răni se iviră pe dealuri. O mișcare vie, plină de zgomot, puse stăpânire pe întreaga regiune. Cei la al cărui pământ nu veniseră încă sondele, așteptau să-i ajungă și pe ei bogăția aceasta devastatoare. Ieșeau la creste, în marginea pădurii, și priveau lună de lună, săptămână de săptămână, linia sondelor înaintând spre dânșii.

Pe unii sondele îi ocoleau, o apucau pe după un clin de deal și se duceau în altă parte. Atunci în sufletele lor cobora, distrugătoare, dezamăgirea. Își priveau pământul sterp cu o încremenire desperată. Rătăciți, înnebuniți de norocul celorlalți, nu mai aveau tragere de inimă să muncească, aproape uitau să mănânce, casele, li se ruinau, îmbrăcămintea la ajungea zdrențe. Slabi, nebărbieriți, cu ochii înfundați în orbite, se plimbau pe crestele dealurilor, ca niște strigoi, privind sondele și ascultând zgomotele neîntrerupte din schele.

Apoi iar se întorceau la pământul lor și iar începeau să spere. Poate Societatea va veni spre dânșii, poate se va pune o sondă, și dacă se va pune una, vor răsări o sută. Se adunau mai mulți laolaltă, vorbeau în șoaptă, pe marginea pădurii, își spuneau vești venite din vale.

Mulți ani stătură așa în așteptare. Apoi linia sondelor rămase moartă, pe unde se trăsese prima oară. Se căutau pământuri tot mai departe, peste alte dealuri. Norocul fugea la vale.

Starea oamenilor se fixase; unii rămaseră săraci, și nimic nu mai putu să le schimbe soarta, alții se îmbogățiră, de nu mai știau ce face cu banii.

O grea linie de hotar se lăsă între unii și alții.

În viața lui Bocanu bogăția aduse schimbări mai întâi pe dinațară. Își dură casă nouă, încăpătoare, căreia ca primă prevedere îi puse drugi groși de fier la ferestre, iar la uși zăvoare grele. Conteni cu munca, nu mai tăie lemne în pădure, ca altădată, fiindcă pădurea o tăiară până la ultimul copac alții. Se învăță să doarmă în pat moale, să mănânce friptură de găină și să nu-și mai drămuiască rachiul. În loc de opinci, încălță cizme, din cele bune, dar pe dinăuntrul cizmelor rămase la obiele. Odată cu opțiunea aceasta nu mai simți nevoie de nici o schimbare.

Schimbarea importantă se făcea, fără să-și dea seama, înăuntrul ființei sale. O lume întreagă lua naștere pe pământul lui; nu înțelegea bine cum se întâmplau faptele, de unde veneau sutele de oameni, ce legături erau între unii și alții, cine îi trimitea, cine îi conducea, cine îi învăța să mânuiască mașinile și condeiele. Îi vedea mergând, mâncând, îi vedea spălându-se, îmbrăcându-se, respirând, și i se părea că trăiesc datorită lui. Când punea degetul pe contractul de concesiune, socotea că-l pune pe actul de naștere al altui colț de lume. Nimic nu credea că ar putea să fie în afara voinței sale. Când, prin 1904, regele Carol vizită sondele, cu mare greutate i se lămuri lui Bocanu că suveranul nu era dator să-i ceară lui învoire.

Într-atât se socotea de mare, că nu-și dădea silința să înțeleagă ce rost aveau cele făcute de oameni. Îi privea lucrând, cum ar fi privit alergătura dintr-un furnicar, unde munca se face după o ordine care scapă înțelegerii umane. Nimic din ceea ce se întâmpla nu părea să-l intereseze și să-l mire. Lucrurile noi treceau pe lângă el fără să-i clatine trupul uriaș și fără să-i pătrundă în creier. Îți venea să crezi că dacă ar fi stat în calea unui tractor, tractorul n-ar fi izbutit să-l dărâme.

Nu îl mirase repeziciunea cu care se puneau sondele, nici numeroasele ateliere care luaseră ființă și umpleau văzduhul cu huietul lor, nu-l miraseră nici automobilele, nici teancurile de bani. Cazinoul însă, cu cele douăsprezece ferestre, policandrele care se vedeau înăuntru și mai cu seamă oglinzile cât un perete îl puneau pe gânduri. Fiindcă tot ce se făcuse până acum era murdar de păcură; nimic n-avea lustru și poleială.

Oamenii i se părură dintr-o dată şireţi şi prefăcuţi şi-i treziră îngândurarea. Întâia oară, maşinăria din capul lui frământa o îndoială. Nu-şi putea da seama de ce, dar oglinzile, atât de mari şi de numeroase, îi făcură teamă.

— Uite, mă! Uite, mă! mormăi, cu nehotărâre.

Lucrătorii se şi grăbeau să le ducă înăuntru.

Bocanu îşi trase bâta la o parte, cum ar fi scos piedica dintre spiţele unei roţi şi, îndată, trupul lui uriaş se urni spre intrarea Cazinoului.

— Ia haide, Stoiene, să vedem ce-au pus înăuntru!

În prag, un lucrător săpa cu dalta locaşul zăvoarelor. Întoarse o clipă capul, apoi îşi văzu de treabă.

— Bună ziua, căciulă!

Lucrătorul, străin de schelă, îşi văzu de ale sale fără să răspundă şi fără nici o tulburare. Bocanu îşi mută bâta dintr-o mână în alta, semn de nehotărâre, dar era în el şi mânie, şi furie, pe cale să-şi dea drumul.

— Uite, mă! Uite, mă!

Deodată, ochii i se opriră pe duşumeaua Cazinoului, făcută din bucăţele mici de stejar, îmbinate în zig-zag, netezite şi lustruite tot cât oglinzile. Electricianul învârtea butoanele, să încerce legăturile, şi lustrele din plafon, aprinzându-se, stingându-se se răsfrângeau în duşumea cu o strălucire care te ameţea, putea să te şi orbească.

Dar totul era orbitor, nu numai podeaua. Hârtia vişinie de pe pereţi, lustruită şi înflorată cu bronz ca aurul, lucea, cum lucea şi tavanul, neted şi alb, fără nici o zgârietură, fără nici o pată, de parcă era turnat din smalţuri. Oglinzile aşezate în picioare pe lângă pereţi, gata să fie fixate la locurile lor, făceau să se prelungească, în adâncime, la nesfârşit, luciul duşumelei şi toate celelalte luciri.

— Uite, mă! mormăi Bocanu, de data asta cu alt ton, fără mânia de mai înainte, cu uimire şi poate cu sfială.

Funcţionarul care însoţise căruţele traversă sala şi se apropie cu un zâmbet îndatoritor. Musafirul văzu jambierele lui răsfrângându-se în luciul duşumelei, ca şi cum sub sticla parchetului un alt om ar fi mers cu picioarele în sus. Aproape că îi veni ameţeală.

— Vă place, domnule Chivu!

— Hm! Hm!.. Păi ştiu eu?!

Şi Bocanu se trase de-a-ndăratelea spre uşă, târşindu-şi cizmele pe mozaic. Abia când se văzu afară îşi veni în fire. Se propti zdravăn cu

picioarele în bătătură, apăsându-le parcă pentru a-și regăsi în pământ rădăcinile, trase aer în piept, vâjâind, se opinti, și-apoi, când își dădu drumul, un nod de scuipat țâșni din gât tocmai pe treptele Cazinoului.

— Phua! făcu, ștergându-se cu dosul mâinii la gură.

În clipa aceea, un țignal de uzină icni paste dealuri. Altul îi răspunse mai departe, apoi altul, la câțiva pași, sub râpă, făcând să se clatine aerul.

— O, hoo, hooo! Ajunge! răcni Bocanu.

Le aștepta să tacă, privind într-o parte, arțăgos, apoi porni spre drum. În aer rămăsese o liniște țiuitoare. La poartă se opri și mai privi o dată, cu dispreț, clădirea nouă.

— Cazinou, nene Chivule! zise Coteiul, în batjocură, ca să-i intre în voie.

Bocanu scuipă iarăși în țărână și înjură, cu toată mânia regăsită:

— Grijania lor dă venetici!

Odată cu țignalele care anunțau amiază, oamenii schelelor se revărsară pe poteci și pe drumuri, împânzind dealurile. Unii se îndreptau spre case, alții spre bordeie și cazărmi. Cei de prin satele apropiate, care-și aduceau mâncarea în zimbile, se trăgeau la umbră, pe după magazii; unii alergau cu donițele după apă. O mare parte se îndreptau spre prăvăliile din piață. Dintre aceștia, prea puțini erau atât de îndrăzneți, încât s-o ia înaintea lui Bocanu, care ținea mijlocul drumului, și dacă îndrăzneau, aveau grijă să se strecoare cât mai feriți, pe lângă șanț, cu pălăriile în mâini.

Apropiindu-se de piață, peste capetele oamenilor îmbulziți la cârciumi și prăvălii, Bocanu auzi muzică de lăutari. Se opri nedumerit și trase cu urechea.

— Ce-i asta, mă?

— O fi vreo nuntă, răspunse prostește Coteiul, ca să nu rămână întrebarea în vânt.

— Ce nuntă, mă, joi la prânz?

Muzica venea de la Salon, unde o mulțime de oameni erau îmbulziți în ușă și priveau înăuntru. Cei din spate se ridicau pe vârfuri, curioși și înveseliți, să vadă peste capetele celorlalți.

Bocanu străbătu piața călcând rar și greu, duduind, printre oamenii care se grăbeau să-i deschidă drum. O căruță cu un butoi între loitre era trasă în fața terasei. Doi băieți de prăvălie turnau cu gălețile vin în butoi, printr-o pâlnie mare. Uriașul trecu pe lângă ei fără să-i bage în seamă și urcă apăsat scările.

— Ce faceți voi aici, mă?

Oamenii se traseră speriați în părți. Bocanu făcu doi pași, până în prag.

— Ce-i muzica asta, mă?

Restaurantul era aproape gol. Câțiva chelneri așezau mesele. Văzându-l pe Bocanu încremeniră, cu mișcările neterminate. Muzica încetă deodată.

Gogoi, care juca beat, chiuind, se opri, cu mâinile în aer.

— Zi-i înainte, țigane!

Era un om mărunt, vânjos, îmbrăcat pe jumătate țărănește, cu pantaloni albi, strânși pe picior și băgați în cizme, și cu o haină neagră, orășenească, peste cămașa cusută cu amici albastru.

— Ce-i asta, mă? răcni Bocanu.

Gogoi se întoarse, chiuind:

— Vere Chivule, m-am dat dracului! Hiu-hiuu!

Se trăgea din același bunic cu Bocanu, din același neam sălbatic, trăit în pădure. Când își împărțiseră pământurile, lui îi venise cel de peste creste, tocmai în valea Runcului. Numai locul de casă îl avea aici, gard în gard cu văru-su Bocanu.

De când pe Runcu se făceau încercări cu sondele, deschizându-se Schela Nouă, Gogoi nu-și mai venea în fire. Acum doi ani își concesionase o parte din pământ. Banii îi azvârlise pe rachiu numai în câteva luni, sigur că după aceea vor începe să curgă redevențele. Societatea însă nu se grăbea cu pusul sondelor. Veniseră tot felul de directori și de ingineri care străbătuseră pădurile, arătând pe unde să se deschidă drumuri, făcând tot felul de planuri și tărăgănind începerea lucrului. Gogoi socotea că așa îi fură dreptul lui, îi venea să-i apuce pe directori și pe ingineri de guler, să le dea câte un hârleț în mână, să-i pună la desțelenit pământul.

Abia vara trecută porniseră două sonde de încercare, dar la început nu fură semne bune. Săpau și nu dădeau de păcură. Pe la Crăciun, pe una din ele o părăsiră, când ajunsese tocmai la șase sute de metri adâncime. Cele mai adânci sonde în Schela Veche abia dacă mergeau la patru sute. La cealaltă continuară lucrul. Veneau din când în când ingineri și geologi, luau probe de pământ din fund, îl cercetau în laboratoare, se mai opreau, se mai socoteau și iar începeau să sape.

Îndată ce se ridicaseră aceste sonde, Gogoi începuse să le dea târcoale. Se ducea acolo în fiecare dimineață, se așeza pe un tăpșan și privea cum se lucrează. Cele două turle se vedeau albe, în mijlocul pădurii, cu lemnăria lucind la soare.

„Când s-or înnegri, sunt un om ajuns!”

Turlele începură să se înnegrească, dar nu de păcură, ci de ploi și de noroiul scurs de pe prăjinile de foraj. Pe măsură ce semnele bune întârziau să se arate, obrazul lui Gogoi se întuneca tot mai mult. Începuse să nu mai dea pe-acasă cu zilele, cu săptămânile. Seara trecea din cârciumă în cârciumă, bea, se căina cu glas tare, iar bea, și-apoi, în drum spre casă, adormea în câte un șanț din marginea drumului. În zori, când îl pătrundea frigul, trezindu-se și văzându-și ticăloșia, nu mai avea inimă să dea ochii cu nevasta. Nebărbierit, nespălat, murdar de noroi, se ducea la sonde, se așeza pe tăpșanul lui și aștepta cuprins de amărăciune.

— Nu ți-e rușine, mă? răcni Bocanu, trăsnindu-i cu privirea.

— Hiu, vere Chivule, m-am dat dracului! chiui Gogoi. Bea și dumneata o vadră dă vin cu mine. Hei, domne Cristeo, dă-ne de băut! Zi-mi cântecul, mă țigane!

Vioristul se uită cu teamă la Bocanu.

— Să nu cârâi, cioară! strigă uriașul, umflându-se în ușă, gata să ajungă dintr-un toc în altul.

Hristea Dumitrică se strecură pe după tejghea și, apropiindu-se de el, îi șopti la ureche, împăciuitor:

— A făcut erupție sonda de la Runcu. Iertați-i și dumneavoastră o dată, domnule Chivu!

Ochii negustorului scânteiau; parcă în privirea lui stătea ascunsă o bucurie inexplicabilă, ținută cu greu să nu izbucnească.

Bocanu îl împinse cu bâta la o parte.

— Și ce-ai tu dac-a făcut irupție? Ce-i irupția ta? Vezi-ți dă basamacu tău, bă veneticule!

Dumitrică se trase după tejghea; era învățat să rabde toate toanele lui Bocanu, acum însă, peste lumina de adinea-uri, care nu se stinsese, trecu un fulger de răzvrătire. Strânse dinții și o ținu ascunsă. Nu era erupția lui, dar la Runcu avea și el o socoteală.

— M-a răzbit, vere Chivule! Hiu-hiuu! Ce credeai că numai ale tale?

Sonda de la Runcu făcuse erupție spre revărsatul zorilor. Maistrul echipei de noapte cum ieși din schimb, încălecă și porni în galop să-l caute pe Gogoi, cu nădejdea că n-are să fie uitat la răsplată. Îl găsise târziu, sub butucul de tăiat carne din fața măcelăriei unde dormise beat peste noapte.

— Domle Gogoi, hai iute că te-ai făcut milionar!

Se socotise din primele ceasuri că sonda arunca peste cinci vagoane pe oră, mai mult de o sută pe zi. După contractul obișnuit de concesiune, proprietarului îi veneau șapte procente. Gogoi nu putu să înțeleagă tot ce îi explica maistrul la repezeală. Șapte vagoane pe zi, cât îi era partea, făceau două sute de mii de lei, două milioane în zece zile, șase într-o lună.

— M-a răzbit, mă vere Chivule! M-a răzbit până aici, uite, mă, până sub coșul pieptului. Uliuu! Fir-am ai dracului!.. Zi-i, mă țigane!

Oamenii din ușă făceau haz pe ascuns, dându-și coate, trăgând cu coada ochiului la Bocanu, bucurându-se că era unul să-l înfrunte.

Bocanu stătu o vreme la îndoială, neștiind ce se cuvenea să facă. Gâtul i se umflă de câteva ori în guler, gata să lase afară o înjurătură, pe urmă se strânse la loc, într-o furie amânată. După întâmplarea cu oglinzile, îndrăzneala lui Gogoi îi dădea un fel de fierbințeală între sprâncene. Îl măsură din creștet până în tălpi, ca pe un netrebnic, apoi se întoarse huruind în jurul bâtei.

— Stoiene, hai!

— Hai, nene Chivule!

În marginea terasei Bocanu se opri, cu picioarele îndepărtate, își împinse burta înainte, își supse pieptul parcă scormonindu-se înăuntru, și-o dată îl umflă, lăsând să-i șuiere scuipatul tocmai în mijlocul drumului.

Îndată ce coborâră treptele, din spatele oamenilor cineva începu să chelălăie. Roșu de mânie, Coteiul blestemă printre dinții, să nu-l audă stăpână-su:

— Fir-ai al dracului. Usca-te-ar boala!

— Cheala-lau, cheala-lau! Uite coteiu, uite-l, ia! râdea omul ascuns în mulțime.

Stoian se întoarse din mers și amenință cu pumnul. Tocmai atunci se auzi chiuitul lui Gogoi dincolo de ușa restaurantului. Bețivul ieșea jucând, izbind cu cizmă în dușumele, urmat de lăutari.

— Gata sacaua, mă? strigă la băieții de prăvălie care se zbenguiau călare pe butoi.

— Gata-gata, nea Gogoi!

— Unde-i vizitiul?

— Aicea sunt! răspunse omul de la cai.

— Ți-ai adăpat armăsarii?

— N-avea dumneata grijă!

Alți oameni, curioși și înveseliți, se strângeau în jurul căruței, privind butoiul și lădița cu pahare pusă alături. Printre ei, Gogoi îl văzu pe Motoacă.

— M-a răzbit, mă nepoate! Vino să împart milioanele cu tine!.. Care vreți să beți, haidați!

Câțiva se îndesară pe lângă butoi.

— Motoacă, tu stai la canea! porunci Gogoi, pe când trecea în față, la cai, cu paharul pe sus.

Căruța porni pe drumul Schelei Noi, urmată de oamenii care se ațineau cu paharul. Câțiva copii alergau după ei, cu picioarele goale prin praf.

— Hiu-hiuu! chiuia bețivul, în capul convoiului.

După el, mergeau lăutarii, făcând să iasă lumea prin porți. Câte unii se alipeau la convoi, dornici să bea un pahar.

La sondele din drum Gogoi se oprea, și atunci tot alaiul se poticnea în spatele lui.

— Hiu-hiuu! M-a răzbit, mă! Veniți să beți răzbeala mea!

Sondorii, în hainele lor negre, murdari de păcură pe față și pe mâini, se apropiau râzând. Motoacă umplea paharele fără să scoată o vorbă, serios și plin de grijă cu fiecare nou venit. În fața atelierului principal al Societății, se opriră tocmai când sirena suna de ora unu. Un grup de oameni se îndrepta spre intrare.

— Veniți să beți! îi chemă Gogoi.

O parte din ei, mai îndrăzneți, veniră în fugă, deșertară paharele și se întoarseră repede, să nu întârzie la lucru. Câteva clipe lucrătorii mai furnicară pe dealuri, pe urmă pieriră, că intrați în pământ, și nu mai rămaseră deasupra decât turlele negre cu huruitul lor înfundat. În schimb, în urma convoiului se strângeau din ce în ce mai mulți oameni.

— Erupe la Runcu? întreba de peste șanț câte un sondor.

— Da, da, erupe! răspundeau cei din convoi.

— Dacă nu crezi, striga Gogoi, vino și bea un pahar!

Pe măsură ce drumul urca, sondele se răreau; în locul lor apăreau copaci și poieni înverzite, încercând să arate cum erau locurile înainte ca păcura să le fi murdărit. Câteva vite pășteau pe coastă, sunându-și clopotele domol; culoarea lor curată și sunetele idilice ale clopotelor rămâneau străine, peisajul refuza să le absoarbă.

Aproape de coama împădurită, începu să se audă un alt huruit decât în urmă; venea parcă nu peste creastă, ci pe sub ea, străpungând pământul.

Caii se opriră neliniștiți, cu urechile ciulite. Vioara țiganului începu să scârțâie; sunetele se rupeau sub arcuș.

— Hiu-hiuu! Dă ce-ați stat, mă? strigă Gogoi la vizitiu.

Chiuitul lui se pierdu, destrămat în vânt. De peste deal, huruitul creștea și scădea, în valuri; ai fi spus că era acolo o apă care se umfla năvalnic, gata să dea peste zăgazuri, și deodată, lipsindu-i forța pentru ultima treaptă cădea înapoi, furioasă și neîmpăcată.

Cei din urmă căruței uitaseră de băutură; aruncară paharele în lădiță și o luară înainte, spre creastă, cu un amestec de teamă și nerăbdare. Un alt zgomot răzbea acum de peste deal, un fâșâit prelung și greu, care înainte de a izbi urechile izbea obrazul ca o pală de vânt fierbinte.

Pe potecile pădurii se vedeau alți oameni, unii de la sonde, alții din sate, printre ei femei, fete și puzderie de copii, ascunși pe după copaci.

— Vino cu butoiu, mă, că singur n-am coraj!

Vizitiul apucă strâns căpestrele, și caii porniră lipiți de el, sforăind, călcând cu teamă, smucindu-se la fiecare tremur al pământului.

Sus, Gogoi se opri buimăcit. Linia de pământ despădurit al Schelei Noi, care se deschidea în față, era acoperită de o noapte neașteptată, vânătă și albastră. Păcura țâșnea pe vârful sondei ca dintr-o tulumbă gigantică, se răsfira pe cer înnegrindu-l și apoi cădea departe, între copaci, făcând pădurea să se jeluiască. Pe mare întindere de jur-împrejur, plutea în aer o bură neagră, ca o ploaie de întuneric. Turla sondei vibra, părea că din clipă în clipă avea să fie smulsă, împreună cu pământul în care erau înfipți pilonii. În jurul ei alergau câțiva oameni, scăldați în păcură.

Gogoi îl recunoscu de departe pe cel mai mare dintre inginerii Societății, venit în fugă de la Ploiești, și îl strigă să bea un pahar. Inginerul alerga dintr-o parte în alta, dădea ordine, se răzgândea, și iar începea să alerge. O echipă de lucrători din Schelă Veche veni în fugă, cu sape, cu târnăcoape, cu lopeți. Un logofăt luă oamenii după el și porniră devale, printre copaci.

Erupția întrecuse orice prevedere; batalele și gropile de primprejur dăduseră peste margini. La o sută de metri mai jos, un regiment de oameni săpau repede, parcă beți sau în delir, să ridice un zăgaz în fața păcurii înspumate, care le mustea sub bocanci. Alte echipe lărgeau malurile văii, s-o facă mai cuprinzătoare. Între timp, de la stația de pompare, se trăgeau conducte în sus, prin pădure.

— Hiu-hiuu! Domn inginer! N-auzi?

Căruța ajunsese la creastă.
— Mă, dă la sondă! Veniți, mă, să vă dau băutură!
Sondorii alergau de colo-colo, zăpăciți.
— Motoacă, hai cu butoiul dăvale!
— Nu se poate, nene Gogoi! Cum o să băgăm căruța pe râpă?
— Nu băgăm căruța, mă, nu fi prost! Băgăm butoiul!
Câțiva oameni cu chef veniră să-i ajute. Butoiul, pe jumătate golit, alunecă între roți.
— Păzea!
— Stai nea Gogoi, să mai iau un pahar!
Butoiul începu să se rostogolească. Un om se ținu câțiva pași după el, încercând să-și umple paharul din mers.
— Mă, dă la sondă, strigă Gogoi, vedeți că v-am trimis dă băut!
O palmă de loc, până în marginea râpei, butoiul merse lin, pe urmă se prăvăli devale. Omul cu paharul rămase în loc, dezamăgit. Cei de pe mai râdeau prostește, bătându-se cu palmele pe genunchi:
— Ia-te după el, nu te lăsa!
Gogoi privi butoiul cum se rostogolea sărind din dâmb în dâmb. Își duse mâinile la gură și răcni în jos:
— Mă, dă la sondă, ia ațineți-vă!
Sondorii rămaseră năuci. Butoiul venea sărind, pocnind și trosnind, la fiecare salt, și vinul țâșnea printre doage. Înainte de a ajunge jos, lovindu-se într-un bolovan, o luă prin aer, bezmetic, se izbi în turlă, de unde căzu bucățele.
— Fir-ai al dracului dă bețiv! blestemau sondorii.
Gogoi își azvârli căciula în vânt, și o luă în vale, chiuind; după câteva hopuri se împiedică, veni de-a rostogolul, când peste cap, când peste coaste, icnind, până jos în ușa sondei, unde se opri cu fața la pământ, în lăcăraia de păcură și de vin.
Deasupra, pereții turlei se clătinau, trosnind.
— Veniți, mă, să beți! Hiu-hiuu!
Un om se repezi, speriat, îl ridică și încercă să-l tragă la deal. O dată în picioare, Gogoi îl îmbrânci, dându-l peste cap.
— Ce, mă, e sonda ta dă nu mă lași?
Apoi, zăpăcit de izbituri și de huietul nefiresc pe care îl făcea păcura căzând în pădure, porni înainte, fără să caute drumul, la întâmplare,

împleticindu-se printre copaci. După câțiva pași i se așeză în cale o perdea neagră, de nestrăbătut.

Printre ramurile rupte, atârnând în jos, se împleteau pale de țiței, duse de vânt. Din când în când, puterea erupției descreștea; atunci, prin pânza de păcură răzbea soarele, cafeniu. Dar răgazul nu ținea mult; în clipele următoare zgomotul își depășea vechea intensitate, pânza care despărțea pământul de cer se îndesea la loc și nu se mai vedea altceva decât o ploaie neagră, torențială, căzând în cascade și făcând jaf printre copaci.

Gogoi o privi câteva clipe aiurit, absorbind aerul negru, ud, care îi mărea beția în cap. Luat de vânt, un val de păcură îl izbi, stropindu-l de sus până jos, nelăsându-i nimic alb. Mirosul păcurii îl zgândări; întinse mâinile în ploaie, apoi și le trecu prin păr, pe față, pe haine.

Câțiva oameni de la sondă veniră să-l scoată la loc apărat.

— Nene Gogoi, ajunge! Hai, că dăm noi dă belea!

— Ce, mă, nu-i sonda mea? N-am voie să fac ce vreau?

Încercară să-l înșface, dar le scăpă printre mâini, se trase îndărătnic înapoi, lovind cu pumnii în gol, înjurând, până ce dădu într-un dâmb și se împiedică. Îl văzură alunecând la vale pe gârla neagră, printre copaci. În câteva clipe, îl pierdură din ochi – pânza de păcură îl acoperi.

Bețivul se duse pe patul de frunze, ca pe un săniuș. Cei de la zăgaz se pomeniră cu el în fundul văii, ca o arătare neagră, numai cu ochii albi, îngropat până la mijloc în păcură.

— M-a răzbit, mă! le strigă Gogoi, scuipând negru din gât.

Și începu să se bălăcească, gâfâind, zbătându-se, smucindu-se, lovind cu mâinile în jur, împroșcând până la mal, îmbătat de aburii care pluteau în aer pâlpâitori și i se întâlneau cu băutura în cap.

Sus, pe turla sondei, păcura continua să țâșnească, umplând valea de întuneric și de vâjâit.

4

În biroul modest, prăfuit, cu dușumelele murdare de păcu-ră, cu tavanul scund, al stației de predare, felul lui Telengescu de a se purta, atât de ales, părea și mai surprinzător. Stătea în spatele mesei șubrede, cum ar fi stat la un birou de director general, drept, cu spinarea necurbată, cu genunchii lipiți, dar fără încordare, cu picioarele unul lângă altul, aliniate vârf la vârf, o atitudine plină de demnitate și eleganță.

Pe un scaun, în fața lui, Lipănescu îl admira cum își pregătește condeiul să se apuce de scris. Era un tânăr înalt – altul care s-ar fi purtat cu mai puțină îngrijire ar fi părut deși-rat –, subțire, cu fața plină de urmele unor coșuri uscate, altfel foarte curată, proaspăt bărbierită și pe deasupra cu un norișor de pudră. Lipănescu se simțea chiar intimidat de înfățișarea aceasta atât de demnă. Îi impuneau mai ales hainele negre, fiindcă un om care se ținea să umble așa în zile de lu-eru, și încă la servici, însemna că nu-i un oarecine.

— Numaidecât, domnule Lipănescu! vorbi tânărul, politicos. Aveți amabilitatea și mai așteptați o clipă.

— Mă rog, mă rog, nici o grabă!

Pantofii, aliniați sub masă, nu erau negri, potriviți cu hainele, ci galbeni, purtând urmele unor rosături de galoși. Lipănescu fu înclinat să creadă că e vreo modă mai nouă. În realitate, pantofii aceștia înlocuiau provizoriu pe cei negri, de lac, dați la pingelit.

Telengescu sfârși de făcut niște socoteli din vârful condeiului, luă de alături un carnet lung, îl deschise, scrise ceva atent, pe fiecare din cele două părți ale filei, își admiră caligrafia, iscăli, puse ștampila, rupse partea din dreapta în lungul liniei perforate și o întinse solemn peste masă.

— Poftiți, domnule Lipănescu! Ați avut cincizeci de tone bruto. Am scăzut trei la mie impuritățile, plus cincisprezece la mie pierderi de conductă, asta e de fapt comisionul nostru, rămân net patruzeci și nouă de tone.

În sfârșit, Lipănescu avea în mână un „cupon” – acum se putea numi petrolist. Hârtia aceasta miraculoasă, pe care se grăbea s-o cumpere orice bancă, reprezenta pentru el mai mult decât o valoare bănească; era certificatul său de exploatator.

După aproape două luni de când luase sondele, făcuse prima predare. Cantitatea nu era impresionantă, dar vedea în ea semnul reușitei. Nu fusese ușor să pună pe picioare o schelă aproape părăsită. Tot timpul rămăsese aici, străin de ceea ce se întâmpla acasă. Anghelina se înapoiase numaidecât la Câmpina, să nu lase prăvălia singură. Prin căruțașii care aduceau materiale la sonde, își înștiința bărbatul de mersul treburilor, numai că lui puțin îi păsa de ele. Viața din schelă îl câștigase mai mult decât ar fi putut bănui. Parcă se născuse între sonde și nu mai trăise în altă parte.

Locuia tot la birou, mulțumindu-se cu odaia primitivă și inospitalieră. Dormea în zgomotul potolit, de noapte, al schelelor, care ajungea la el ca o

muzică ciudată, plină de taină și de farmec. În zori se trezea înainte de a-i intra soarele pe fereastră, când mai era mult până să sune începerea lucrului la ateliere.

În spatele biroului, pusese să se facă grajd pentru unul din caii de trăsură, adus de la Câmpina, pe care-l folosea la drumurile prin schelă. N-avea cine știe cât de umblat, dar fiindcă mai toți petroliștii mergeau călare, găsise nimerit să facă la fel ca ei. De multe ori poruncea să se pună șaua și dădea o raită pe drumuri, numai ca să nu rămână nebăgat în seamă.

Fiindcă partea cea mai mare a materialelor de care era nevoie la sonde se aducea din depozitul său, de la Câmpina, nu vedea limpede ce bani înghite schela. Fuseseră angajați încă doi maiștri și peste douăzeci de sondori noi. Sâmbăta, când se adunau la leafă, îi plăcea să-i vadă aliniați pe un șir în ușa biroului, ca la armată, și cu cât numărul lor creștea, cu atât se simțea mai presus de restul lumii.

Acum se lucra la toate cinci sondele. Turlele și barăcile fuseseră reparate; petele de lumină făcute de lemnăria nouă le dădea o înfățișare pe jumătate veselă, pe jumătate infirmă.

În vârful fiecărei turle pusese firme albe, cu litere mari, negre, să se vadă din depărtare: Exploatarea Ene Lipănescu. Schela Anghelina. Sonda nr. 1 și așa mai departe, numărul doi, trei, patru și cinci.

Bineînțeles, cel mai mult se mândrea cu firma cea mare din drum. Dimineața, fiindcă se scula devreme, până să înceapă lucrul cobora și trecea de două-trei ori prin fața ei, privind-o cu coada ochiului. De multe ori își închipuia că ar fi un drumeț străin, și încerca să-și dea seama ce impresie făcea firma cuiva, care o vedea prima oară.

La ora șase, sând sunau țignalele, lucrul începea cu o punctualitate de mașinărie; era o exigență pe care o plătea cu gratificații acordate maiștrilor, dar care, în schimb, îi dădea sentimentul că dorințele lui sunt respectate ca ale unui atotputernic. Și parcă în nici o schelă nu se lucra cu atâta febrilitate. Sârguința poate fi foarte ușor simulată, cu atât mai convingător cu cât e mai bine plătită.

La cele două sonde înfundate fuseseră montate mașini noi și se săpa necontenit. Motoarele electrice bâzâiau din zori până la apus. Macaralele, opintindu-se din greu, mișcând sapele de sute de kilograme, se auzeau până la birou și îi marcau lui Lipănescu pulsul schelei, sănătos și harnic, în vreme ce, dincolo de privirea lui, mulți oameni stăteau cu mâinile în sân, doar pândindu-l să-l vadă venind.

Între timp, începuseră să sosească facturi. Curentul electric pe o lună se ridica la șapte mii de lei. Cifră în sine, fără să se gândească la bani, pe Lipănescu îl uimi. Lumină de șapte mii pe lună nu consumau toate prăvăliile din Câmpina la un loc.

— Motoarele consumă mult, îi explică Pascu.

— Motoarele? A! Bun, bun! (Era încântat.) Înseamnă că la noi se lucrează! Așa-i?

Desigur că la Societatea de Electricitate faptul nu putea trece neobservat, și astfel se consemna însăși activitatea lui.

Alte facturi soseau la plată. Dădea banii aproape bucuros. La sonda numărul trei, la care ținea mai mult fiindcă era mai aproape de drum și firma i se vedea mai bine decât a celorlalte, încă se luptau să scoată lingura înțepenită sub coloană. Coloana ar fi trebuit săltată, dar cei aproape patru sute de metri de pământ pe care îi străbătea o țineau țeapăn. Peste lingură, în fundul sondei rămânea mai în fiecare zi câte un nou instrument.

După ce fel de fel de oameni veniră și încercară, fiecare cu alte planuri, fără să izbutească, Pascu fu de părere să se renunțe.

— Nu părăsesc nimic! strigă Lipănescu, roșu în obraz. Uită-te la mine, Pascule, uită-te, ca să mă cunoști! Am cap de catâr, și nu mi-e rușine de mine. Uite-aici, sub frunte, aici e puterea mea. Sunt încăpățânat! Să-mi aduci maistrul cel mai bun, îi plătesc oricât, să-mi pună sonda la drum!

Lucrul ajunsese de pomină. Noi oameni începură să vină, să vadă ce e de făcut. Unii ridicară din umeri, alții lăsară să se creadă, cam cu îndoială, că s-ar mai putea încerca. Pe aceș-ția, Lipănescu îi îmbrățișa ca pe niște salvatori. În timpul lucrului avea grijă să li se aducă de mâncat și de băut, îi cinstea el însuși cu țuică și cu vin, turnându-le în pahar. Alerga călare de la un atelier la altul, îngrijindu-se de unelte noi.

Uneltele se lucrară, se plătiră și una câte una rămaseră în pământ. El nu-și dădea seama că maiștrii care lucrau aici erau din cei mai nepricepuți, leneși și bețivi, mereu în căutare de angajament, mergând de la o exploatare la alta și nerămânând nicăieri.

La început, din veche deprindere de negustor, își notase cheltuielile în registrele biroului. Când plățile se înmulțiră, închise scoarțele registrelor și nu mai notă nimic. De trei ori îl trimisese pe Motoacă la Câmpina să aducă pachete cu bani.

Dar acum avea cuponul în mâini! Era o hârtie miraculoasă. Despre ea, în lumea petrolului se vorbea în fiecare zi. Când banii în casă scădeau, când

lucrătorii veneau la plată, când erau facturi de achitat, se spunea:

— Săptămâna ce vine luăm cuponul!

Și îndată, toți creditorii se linișteau.

Era o hârtie cu multă putere; în fața ei, băncile care lucrau în numele rafinăriilor sau al exportatorilor își deschideau numaidecât casele de bani. Toate plăteau pe loc, până la ultimul ban, fără tocmeală, la cursul din ziar.

În fiecare dimineață își inspectase Lipănescu rezervorul, ca să vadă nivelul păcurii. Așteptase două luni să se umple, să-l poată preda.

Dar acum avea cuponul în mâini! îl împături și îl puse emoționat în portofel.

Telengescu se ridică.

— Sunt orele douăsprezece și treizeci de minute, spuse, în limbajul lui ales, privind ceasornicul pe care îl scosese cu un gest elegant din buzunarul de la betelia pantalonilor. Dacă aveți drum spre centru, am să vă însoțesc.

Așa cum se ridicase și cum vorbea, lui Lipănescu i se păru impunător. N-avea înfățișare de petrolist, ci de orășean, și totuși puteai să pui preț bun pe el. Totul în înfățișarea tânărului dovedea atenția cu care se îngrijea. Nimic din ce purta nu era demodat. Haina foarte strânsă pe talie avea umerii mari, ridicați în sus, și piepții bombați ca două jumătăți de cupă, cum ar fi acoperit o pereche de sâni. Dedesubt se vedea vesta încheiată la două rânduri, cum nu-și îngăduia să poarte oricine. Cămașa, în culoarea stânjeneilor, ar fi părut nepotrivită și țipătoare, dacă n-ar fi fost în bună parte acoperită de vestă, de gulerul tare, alb, și de papionul argintiu.

— Cu mare plăcere! Cu mare plăcere! acceptă Lipănescu, bucuros să meargă o bucată de drum cu un tânăr distins.

Și-apoi, deși era nerăbdător să ajungă la birou, ca să-și admire în voie cuponul care-i ardea inimă prin haină și prin portofel, voia să rafineze prin așteptare plăcerea acestui moment.

Telengescu deschise sertarul biroului, scoase o pereche de mănuși de ață gălbuie, le trase pe mână, meticulos, potrivind fiecare deget, apoi își luă pălăria din cuier.

— Atunci putem să mergem:

Avea o pălărie neagră, de pâslă, foarte bine periată, cu borurile mici întoarse în sus. O privi în lumină, suflă peste o scamă și, ținând-o cu amândouă mâinile, și-o așeză în cap, drept, foarte atent la poziția ei. În prag mai scoase din buzunarul hainei o pereche de ochelari fumurii, pe care și-i potrivi tot atât de atent.

— Dacă nu ne grăbim puțin, zise neliniștit, încep să iasă lucrătorii și ne umplem de praf.

Din fericire, drumul spre piață era aproape gol. Un trac-tor, ducând o remorcă grea, trecuse în sus, dar praful stârnit se așezase la loc. Abia ici-colo întâlneau câte un sondor grăbit, care se ferea pe marginea drumului, salutând cu respect. Lipănescu răspundea încântat, cu șapca până la pământ. Telengescu abia clătina din cap, cu privirea înainte, cu buzele subțiate de dispreț. Se simțea jignit de vecinătatea acestor oameni murdari și neciopliți.

— Nu le mai dați atenție, că pe urmă ni se urcă în cap! îl sfătui pe Lipănescu, tot politicos, dar cu oarecare asprime în glas.

Din partea lui, nu-și scotea niciodată pălăria pe drum, pe de o parte ca să n-o uzeze și să n-o murdărească, pe de alta fiindcă nu socotea pe nimeni demn de salutul lui.

Lipănescu nu ținu seama de recomandare și continuă să răspundă radios la saluturile trecătorilor. Tânărul îl privi dintr-o parte, nemulțumit, și-abia acum își dădu seama că însoțitorul său nu corespundea atenției pe care i-o acordase, ca petrolist. Purta o șapcă de stofă pătată de păcură. Înțelegea necesitatea șepcii la oamenii care umblau prin schele, dar petele nu le ierta. Hainele lui Lipănescu, aceleași cu care venise la început, acum erau mototolite, stropite cu negru de sus până jos. Încălțămintea nu mai avea nici o culoare, nu se știa dacă fusese neagră sau maron. Petele de păcură ajunseseră până și pe cămașă, făcând-o să pară mizeră și jegoasă. Începu să regrete tovărășia lui; avusese de gând să-l invite la un aperitiv; renunță. Instinctiv, făcu un pas în lături, ca să nu meargă cot la cot cu el.

— Cine-i haiducul de colo? întrebă Lipănescu.

Tânărul îngălbeni și rămase locului, fără voia lui.

— Na! Asta ne-a lipsit!

În mijlocul pieții, pe movilă, Bocanu stătea imobil, cu pântecul rezemat în ciomag. Coteiul tocmai venea fuga de acasă, cu clondirul de rachiu.

Telengescu scoase repede ziarul din buzunar, îl despături, își băgă capul între pagini și porni la deal, pe marginea șanțului, prefăcându-se atent la lectură.

— Faceți-vă că nu-l vedeți! îi șopti însoțitorului. E un țăran prost crescut.

Prezența bătrânului grosolan și agresiv în localitate era pentru Telengescu, atât de sensibil la bunele maniere, motivul unor îngrijorări zilnice. Își potrivea astfel treburile ca să nu dea niciodată ochii cu el; dacă îl

zărea și mai avea timp, se întorcea din drum. Câteodată, totuși se trezea cu el în față, și atunci se pomenea scoțându-și pălăria, parcă hipnotizat. De vină erau inginerii și toți din protipendadă, care nu știuseră să-l pună pe bădăran la locul lui, de la început. Și pe lângă toate acestea, Bocanu nici măcar nu răspundea la salut.

— Am adus țuica, nene Chivule! gâfâi Coteiul.

Bătrânul întinse mâna, luă paharul și-l deșertă pe gât; rachiul se duse gâlgâind, făcând să se miște nodul gâtului, o dată în sus și o dată în jos, ca pârghia unei mașini de înregistrat. După ce goli paharul, mai rămase o clipă cu capul dat pe spa-te, ca băutura să se scurgă bine, apoi se îndreptă și tuși, mulțumit, cum ar fi pus cu această contractare a gâtlejului un capac peste rachiu.

— Nu mai bei unu, nene Chivule?! se miră Coteiul.

Stăpână-su rămăsese cu ochii la cei doi străini care veneau din jos. Pe cel cu jurnalul îl știa mai de mult, și îl râcâia la inimă să-i scuipe o dată în jurnal.

— Bă nătăfleață, vezi să nu te-mpiedici!

Întreaga ființă a tânărului se crispă de oroare. Își simți urechile vâjâind; literele din ziar se făcură roșii. După câțiva pași, încă nedezmeticit, îi șopti lui Lipănescu, printre dinți, cu profundă consternare:

— Dumnezeule! În ce mediu suntem obligați să trăim!

Bocanu se suci în bâtă și mai strigă o dată în urma lor:

— Bă veneticule, mă pun în pălăria ta!

Scuipă mulțumit și se șterse cu dosul mâinii pe sub mustăți.

Vorbele triviale, apoi scuipatul, îl loviră pe Telengescu în ceafă, ca doi bolovani, făcându-l să icnească de două ori. Suferea mai ales fiindcă asistase și Lipănescu la această întâmplare penibilă. Ajungând la Salon, aruncă o privire furișă, să vadă dacă nu fusese cineva pe terasă; un singur martor și tot era prea mult. Dar pe terasă, din cauza prafului și a soarelui, nu mânca nimeni. Răsuflă, mai ușurat. Simțea nevoia să se despartă grabnic de însoțitorul devenit inoportun, care-i amintea, fără voia lui, umilința îndurată.

— Domnule Lipănescu, zise, încă roșu în obraz, dar fără să-și fi pierdut vorba și gesturile politicoase, sper că vom avea cinstea reciprocă de a ne mai vedea cât de curând.

Lipănescu, al cărui gând fusese tot timpul la cupon, răspunse repede, bucuros:

— A, păi da, păi da! Cum nu! Că abia aștept să fac altă predare!

Tânărul urcă scările, străbătu terasă în fugă și numai când se văzu în restaurant îi veni inima la loc. În fața oamenilor prezenți, demnitatea nu-i era știrbită cu nimic. Își netezi borul pălăriei cu palmele înmănușate, își potrivi papionul la gât și, fără să arunce vreo privire cuiva, trecu elegant spre odaia din fund, rezervată câtorva clienți aleși.

Nefiind încă ora unu, la mesele printre care trecea erau numai grupuri răzlețe de oameni, tineri cei mai mulți, funcționari plecați înainte de timp de la birouri. Aveau haine negre, ca ale lui Telengescu, însă nu la fel de curate și de elegante. Pantalonii tuturor, îndeosebi, erau prăfuiți până aproape de genunchi, deși când umblau prin schelă se îngrijeau să le sumeată manșetele cât mai mult. Ocupau funcții modeste, la Societate sau la exploatări mai mici. Veniseră să se îmbogățească în petrol; unii își părăsiseră studiile, alții fugiseră de acasă, atrași de același miraj, și acum mâncau o tocană de cincisprezece lei, după o ciorbă de opt, pe hârtia albă pătată cu sos. Telengescu, care era funcționar de carieră, cu școala superioară de comerț, și nu aventurier, avea pentru ei un explicabil dispreț. Drumul printre mesele din restaurant îi era întotdeauna neplăcut.

Când să intre în odaia din fund, un băiat de prăvălie veni fuga de la tejghea și îl opri, trăgându-l de mânecă.

— Domnu Telengescu, jupânu te roagă să vii nițel.

Limbajul băiatului îl lovi ca o palmă în obraz. Își smuci mâna cu mâneca pângărită, văzând roșu, gata să-l plesnească pe nespălat. Se stăpâni, fiindcă o izbucnire în prezența golanilor din restaurant ar fi fost lipsită și de eleganță, și de demnitate, și se îndreptă fierbând spre tejghea. Hristea Dumitrică îi zâmbi din spatele mesei îmbrăcate în zinc și îl întrebă, ezitând, descumpănit de aerul lui furios.

— Comment ça va?

Telengescu îi dădea lecții de limbă franceză, destul de aproximativ, dar fără să ezite.

— Va mal, va mal! răspunse, încruntat.

Negustorul așteptase răspunsul obișnuit: „Comme çi, comme ça!”, ca la rândul său să adauge: „Alors, très bien!” cum începeau convorbirea în fiecare zi. Rămase dezorientat.

— De ce? întrebă, înțelegând după înfățișarea profesorului sensul cuvintelor neașteptate.

— Dites en français ça!

Hristea își pierdu cumpătul; rămase cu ochii mari, zâmbind prostește. Era un om de statură mijlocie, cu capul rotund, cu fața lată, fără expresie, cu ochii verzui, spălăciți, ca de rață, care izbuteau totuși să exteriorizeze mirarea și nedumerirea.

— Ce te-a supărat? continuă în românește, renunțând cu părere de rău la dialogul pregătit.

— Parce que ton garçon est un, est un cochon!.. Est un…

Hristea făcu ochii mari.

— Wass?

În timpul războiului învățase puțin nemțește, și acum amesteca o limbă cu alta.

— Măgar! completă tânărul, dându-și și el supărarea pe românește.

— Ce-a făcut?

— Domnule Hristea Dumitrică, dacă vrei să ajungi un om mai ceva decât aștiialți, păi trebuie întâi și-ntâi să îndepărtezi din jurul dumitale toate persoanele prost crescute. Un chelner necioplit nu poate decât să-ți dăuneze. Atunci de ce îmi mai pierd eu vremea…

Negustorul sări, grăbit să-i dea satisfacție:

— Ce-a făcut, să-l altoiesc? (Ca să-l îmbuneze, luă un păhăruț de pe stativ, îl mai spălă el însuși o dată și se pregăti să toarne dintr-o sticlă dosită sub tejghea.) Bei o țuică? Specială!

Telengescu arătă cu degetul:

— Seulement la moitié!

Hristea îl privea prostește. Tânărul repetă gestul, arătând jumătatea paharului.

— La moitié! La moitié!

— Phua! se auzi afară Bocanu.

Pașii lui și bâta bușeau în treptele terasei, cum le-ar fi urcat din greu un om cu trei picioare. Negustorul își lăsă profesorul și alergă la ușă. Telengescu se strecură spre odaia din fund, alunecând cu o grabă elegantă printre mese, frângându-se de mijloc, când pe o parte, când pe alta, ca un patinator.

Bocanu se opri pe ultima treaptă și mai întoarse o dată capul în susul drumului. Lipănescu rămăsese la creastă, de unde, în puzderia de sonde, încerca să le recunoască pe ale sale.

— Bă veneticule, să nu-nțepenești acolo!

Lipănescu porni pe Drumul Părăsit care ocolea Schela Veche pe marginea pădurii. De când se făcuse drumul nou, printre sonde, pe aici nu mai trecea aproape nimeni. Arar venea câte o căruță scârțâind, să încarce lemne. În dreapta se deschidea din loc în loc câte o vale neumblată, pe care întunericul pădurii o înghițea repede, slobozind în schimb valuri de răcoare. Lui Lipănescu îi plăcea drumul acesta pustiu, care la amiază era acoperit de umbră. De aici, Schela se vedea de la un cap până la altul, ca în palmă. Îl străbătea de multe ori, privind în jos, numărând sondele, cântărindu-le din ochi, făcând în minte fel de fel de planuri. Trebuia cu orice chip să-și mărească întreprinderea. Cele cinci sonde, între celelalte, sumedenie, nu-i mai dădeau satisfacția din primele zile. Le alegea de pe acum pe cele care odată aveau să devină ale sale; numărul lor se mărea fără frâne.

Cu aceste gânduri ajunse la gardul de sârmă, dincolo de care, în stânga, sub mal, se vedea acoperișul biroului. În dreapta, se deschidea Valea Alunișului, iar ceva mai sus a Carpenului, amândouă pierzându-se în pădure. Printre copaci se zărea lucind un zid de casă, ca a nimănuia.

Lipănescu se opri, își dădu șapca pe spate, dezvelindu-și fruntea asudată, își puse mâinile în șolduri și rămase cu ochii la cele cinci sonde, ale căror turle vibrau sub smuciturile macaralelor. Își simți inima umflându-se de mulțumire și în aceeași clipă pe inimă simți arzând cuponul. Aruncă o privire în lături să vadă dacă nu vine cineva, apoi scoase înfrigurat hârtia din buzunar și o despături cu mâinile tremurătoare. „Iată și cuponul, care va să zică!” se gândea, parcă nevenindu-i să creadă că acest miraculos petic de hârtie îi aparține, cu forța lui misterioasă scrisă în cifre.

Nu mai vedea nimic altceva decât numărul tonelor; nu auzea zgomotul schelei, uitase și unde se găsește, și în ce zi, în ce an, nu-și mai cunoștea nici numele, nici vârsta, nici condiția lui fizică, aproape dematerializat, depășit de el însuși în satisfacție și uimire.

„Care va să zică, iată cuponul!” Cifrele, păreau că-i răspund: „Patruzeci și nouă de tone! Da, noi suntem cuponul!..”

O cracă uscată trosni în spate. Se întoarse brusc și rămase buimăcit, cu ochii la o apariție stranie, din marginea pădurii. Un bătrân înalt, uscat ca o scoarță de copac, cu capul ca un ciot, cu fruntea numai noduri, boltită deasupra ochilor, ca o streașină, stătea nemișcat, spionându-l. Avea pantaloni cenușii de dimie, ca și minteanul ținut pe umeri, și culoarea îmbrăcămintei îl făcea să se confunde cu pădurea.

Lipănescu împături repede cuponul, și se strecură printre sârmele gardului. Numai când se văzu aproape de birou îndrăzni să privească în urmă. Întâi i se păru că omul plecase; abia în clipa următoare îl descoperi, în același loc, nemișcat, tot una cu copacii dimprejur. Îl străbătu bănuiala că îl mai văzuse și în alte rânduri așa, dar nu-și dădea seama: fusese el într-adevăr, sau un trunchi de copac?

Un câine se auzi hămăind în pădure. Pe peretele alb al casei, cum se vedea nelimpede prin frunziș, parcă se strecură o umbră firavă. Un glas subțire, de fată, se auzi strigând:

— Tatăă!..

Era ceva cântat în această chemare ca un glas de iele. Cum se răspândea cu ecouri argintii, printre copaci, lui Lipănescu i se păru că fusese doar o închipuire. După o clipă însă, glasul se auzi din nou:

— Hai, mă tatăă!..

Arătarea se întoarse încet și se pierdu, alunecând, plutind, topindu-se în umbra pădurii.

Administratorul venea de la sonde. Lipănescu îl întâmpină, neliniștit:

— Stă cineva în pădure?

— Sunt câteva case; ce-a rămas din cătunul vechi.

— Și ce fac oamenii acolo?

— Dumnezeu să-i știe! Unii mai lucrează pe la sonde, alții or mai fi tăind lemne.

— Am văzut pe unu…

— Pădurețu! Lăsați-l în pace; e cam sărit. Îl știe toată lumea.

Lipănescu intră în birou, încă tulburat. Omul nu-i ieșea din minte. Îl urmărea chipul lui osos, cu obrazul supt adânc, cât să încapă un pumn sub pomeți, cu bărbia colțuroasă, cu fața cenușie de țepi. Nu putuse să-i vadă ochii, bolta frunții îi acoperea, dar din întuneric, din cele două pete negre ale orbitelor ca de mort, pornise parcă o privire dușmănoasă.

Își duse nuna la buzunar.

— Am luat cuponul, Pascule! strigă, plin de mândrie.

Și, ca prin farmec, atingerea hârtiei îi alungă neliniștea.

5

La Salon, sub becul strălucitor din mijlocul restaurantului, Gogoi își număra teancurile de bani. În jurul lui, aplecați peste masă, o mulțime de curioși îl urmăreau, pizmași, înfrigurați, chinuiți, zeflemitori – niciunul nepăsător. Banii erau în pachete de câte douăzeci de mii. Număra numai pachetele, fără să caute înăuntrul lor.

— Nu încape pungășie, mă! Ia uite colea! (Arăta banderola cu iscălitura casierului.) Bangă mare, nu umblă cu pungășii. Obrazul casierului e mai scump ca obrazurile voastre la un loc! Hei, domne Cristeo, dă-le băutură, să mă lase, că nu pot număra!

De fiecare dată când ajungea la al șaptelea pachet se încurca și o lua de la început.

— N-am deprindere! Să-l fi văzut pe casier! Uite-așa, uite-așa le trecea printre dește! Da eu? Ghiorlan! A mai numărat neam de neamu meu atâta bănet? Care atât? Nici un sfert! Care sfert? Nici cât o unghie de copil! Hai, lăsați-mă în pace și beți cât puteți!

Oamenii beau și făceau haz prefăcut; când dădeau cu ochii de bani, râsul li se înnegrea. Dar iar ciocneau un pahar și iar se înveseleau. Erau maiștri, ieșiți de la lucru, încă murdari de păcură pe obraz și pe mâini, mecanici, strungari, electricieni, funcționari.

— La mai mare, nene Gogoi!

Gogoi se ridica și ciocnea cu toți, apoi se întorcea, trântea paharul pe masă, între teancurile de bani, și iar se apuca să numere.

De dimineață plecase călare la Ploiești, ajunsese spre prânz, lăsase calul la han, își încasase cupoanele și spre seară se întorsese într-un automobil de piață luxos.

— Bă, eu știu ce să fac cu banii. Am ștofă dă boier, cât mă vedeți voi dă ghiorlan! Îmi place să trăiesc; nu ca bivolu dă vără-miu.

— Da calu, nene Gogoi?

— Care întrebași? Calu? Halal dă mamă lui! Măcar dac-ai fi tu ca el! L-am lăsat la grajd, să-l țesale dă zece ori pă zi, să-i dea o dublă de ovăz, să știe lumea că-i calu meu!

— Și nu-l aduci înapoi?

— Tot tu întrebași? Nuu! Ferit-a Domnezeu! îl las la oraș! Dacă m-am boierit eu, să-l boieresc și pă el. Ei, ia cărați-vă dă lângă mine, să-mi văd dă

bani!

Gogoi se întoarse spre masă, adună pachetele cu brațele, cum le-ar fi greblat, și iar se apucă să le numere de la început.

— Nene Gogoi, da la bancă, ia spune, cum a fost?

— Care întrebarăți? Lux, vericule, ce știți voi?! Numai boieri! M-au pus pă un scaun, mă, și când m-am așezat, am crezut că mă duc la etaju dă jos; până-n gât am intrat în puf. Și dă-i cu „domne Gogoi așa”, cu „domne Gogoi altminterea”! Nici nu m-am dus la ferestruică, la rând! Aș! A venit casieru cu tava dă bani, ca la împărați! Și iar „domne Gogoi în sus”, „domne Gogoi în jos”, și „credem că ați fost mulțumit”. Eu spuneam: „Vere Gogoi, halal dă osu tău!” Ei, gata! Lăsați-mă să-mi număr banii, mă!

La al șaptelea pachet se încurcă din nou.

— Nu merge!.. Halal dă calu meu; numără alții pentru el! Motoacă, te fac contabil; treci să numeri!

Motoacă ședea în partea cealaltă a mesei, urmărindu-l pe unchi-su de la o distanță mult mai mare decât spațiul dintre ei, dintre toți singurul nepăsător.

— Ce-i tot numeri, nene Gogoi! zise plictisit. Că doar n-au să iasă mai mulți!

— Numără, mă, dacă-ți spun!

Băiatul trase pachetele spre el și începu să le numere. Scăpat de grija banilor, Gogoi se ridică.

— Hai să ciocnim! Domne Cristeo, dă ce nu le dai să bea?

De după tejghea, ochii negustorului tot alunecau spre teancul de bani. Îi plăcea întâmplarea, chiar dacă nu erau banii lui, fiindcă la Runcu, unde făcea erupție, avea și el niște socoteli.

— Nene Gogoi, da cu automobilu cum a fost? Unde l-ai găsit?

— Care întrebași? Cu automobilu? E, a fost și cu ăla ceva!

— Ia s-auzim!

— Păi, dacă m-am văzut cu pachetele dă bani, m-am dus drept în piață, la statuia aia unde-i unu în cearșaf. M-am uitat o dată în sus, o dată în jos, să văd care automobil e mai pă seama mea. Niciunul nu mi-a plăcut. Păi i-auzi! Dă unde să știe la Ploiești că viu eu? Și cum stăteam așa, numai ce văd o cupea alunecând, o aia lustruită, sticlă, nu altceva, și cu un șofer ferchezuit, să fi zis că-i boier. Asta da! „Ești liber, mă?” El: „Unde mergi?” „Unde merg? Uite colea!” Și dau minteanu la o parte. Când vede teancurile

dă bani, sare în drum cu pălăria uite-așa: „Împărate, urcă sus! Cu dumneata merg și-n iad!” Motoacă, i-ai numărat?

Motoacă se opri, roșu în obraz.

— Mă încurcași, nene Gogoi!

Cineva se aplecă pe la spate și-i șopti:

— Pune un pachet deoparte, nu fi prost!

Motoacă se încurcă iar; luând pachetele la rând, se întreba fără voia lui ce însemna fiecare pachet și ce însemnau toate la un loc; pe urmă se gândea ce însemnau ele pentru Gogoi, și ce-ar fi însemnat pentru altcineva; ce-ar fi însemnat pentru unul foarte bogat și ce pentru unul sărac. Se gândea la o mulțime de cunoscuți și se-ntreba ce-ar fi făcut fiecare, dacă s-ar fi pomenit cu atâția bani. Și iar se încurca. Nu putea să numere fără să facă asemenea socoteli, că nu erau nuci, sau mere, sau covrigi.

— Nene Gogoi, vino încoa! Hai cu banii acasă; aici nu pot să-i număr.

— Motoacă umblă să-și facă parte! mârâi careva.

Gogoi nu se urni dintre băutori.

— Du-i singur și lasă-mă în pace! Te fac aghiotantu meu!

Oamenii din restaurant se schimbau; cei de la început plecaseră aproape toți; alții veneau după ei, și nimeni nu stătea prea mult. Dacă beau un pahar-două, ori nouă, iar unii chiar mai mult, le beau la repezeală, apoi porneau spre case grăbiți, sau scârbiți fiindcă a doua zi, în zori, începeau lucrul din nou și nu le veneau de nicăieri teancuri de bani.

Gogoi le povestea tuturor, pe rând, pățaniile lui de la oraș.

— Da sonda cum merge, domle Gogoi?

— Care spuseși? Aha! Ați început să mă domniți și voi?! Păi i-auzi vorbă! Parcă n-aș merita!..

În camera din fund, cine ar fi vrut să asculte, ar fi auzit glasul domnului Bilașcu:

— De ce atâta lux, mă-ntrebi? Când un pământ e atât de generos cu noi, n-avem dreptul să fim meschini. Ce, ți s-a părut că-s prea multe oglinzi? Haida-de! Atunci n-ai fost la Sinaia să vezi!

Cineva îi criticase Cazinoul, și domnul Bilașcu riposta.

— Uite că directorul general a înțeles altfel!

O voce limpede îl opri, calm, așezat:

— Nu sunt împotriva oglinzilor, domnule Bilașcu, dar mă gândeam ce vor zice lucrătorii. Doctorul se plânge că n-are la dispensar un pachet de vată și o fașă ca lumea.

— Dar ce, dispensarul e-n seama mea? Să-i dea Corporația, că oamenii plătesc cotizații de se spetesc.

Toți îl aprobară pe domnul Bilașcu, într-un amestec de glasuri înfierbântate.

— Hiu-hiuu, măă! Halal dă calu meu! chiuia Gogoi, dând cu căciula de pământ.

Cine ar fi tras cu urechea, l-ar fi auzit pe Telengescu, în odaia din fund:

— Pe vremea când îmi făceam studiile la București, aveam un coleg care credea că dumneata…

Dar restul cuvintelor nu le-ar mai fi deslușit, fiindcă le acoperea izbucnirea lui Gogoi:

— Lasă-mă să beau! Nu pune mâna pă mine, mă! Beau războaiela mea!

— Hai, nene Gogoi! îl îndemnă Motoacă, îndesându-i pachetele cu bani sub mintean și trăgându-l spre ușă. Hai, zău, c-ai băut destul!

— Mă Motoacă, dă ce nu mă lași să-mi beau războaiela mea?

Se potolise, avea glasul mâhnit și blând, și-n odaia din fund acum se auzi limpede glasul domnului Bilașcu, urmat de un hohot de râs:

— Și la urma urmei, puțin îmi pasă ce-a spus doctorul. Din partea mea, eu, unul, n-am luat nici o doctorie, de când mă știu, afară de purgativ.

Motoacă îl scoase pe unchi-su în drum. Piața era pustie, cu luminile stinse; numai de la cele două cârciumi mai ieșea câte un întârziat, luând în spinare valuri de fum gălbui.

— Ține-mă bine, mă! Ține-mă, că d-aia te-am făcut aghiotantu meu! strigă Gogoi.

Pe drum beția i se mai potoli. Când ajunse în poartă, văzu jos, peste livada de pruni, lumină la Bocanu. Drugii de la ferestre se desenau pe perdeaua groasă de chembrică albă.

— Văru Chivu își numără averile. Vezi, mă? Are o odaie întreagă plină cu bani!

— Hai, nene Gogoi, du-te să te culci! mai am și eu treabă!

Nepotul îl împinse în curte, trase poarta și porni repede la vale, luând drumul înapoi. Unchi-su striga peste gard:

— Vere Chivule! I-ai numărat, mă? câți ți-au ieșit?

Cineva din casă veni să-l ia înăuntru. De pe prispă, glasul lui se mai auzi o dată, chiuind:

— Hiu-hiuu! Halal dă calu meu!

Motoacă ajunse în piață, o traversă repede, să nu mai dea peste cineva și reintră în întuneric, pe Drumul Părăsit. Luna răsărea dinspre Runcu, deasupra dealului, între două turle negre care pe fondul arămiu păreau sinistre, ca niște spânzurători. În dreptul schelei lui Lipănescu băiatul o luă la dreapta, pe Valea Alunișului.

Sub copaci își simți inima strânsă de singurătate. Îi plăcea mai mult între oameni, să-i vadă, să-i asculte, fără să se amestece în vorbi, dar nepierzând nimic din spusele lor, curios să știe ce cred unii și ce cred alții despre aceeași întâmplare. Ascultându-i se simțea ca o mașinărie cu motorul gata să pornească la prima comandă. Era ceva care se tot rotea pe dinăuntru în ființa lui și care îi sugea din sevă lăsându-l uneori vlăguit.

În singurătate era mai liniștit, dar atunci parcă inima i se răcea și începea să-i fie teamă că așa e când te apropii să mori.

După vreo sută de pași, copacii de-a lungul potecii se îndepărtau, deschizând în față un luminiș. Dincolo de el, se vedea câte o licărire, la ferestrele câtorva case înșirate rar la deal. Un dulău hămăia, mai departe, în întuneric.

„Latră de foame!” se gândi Motoacă, urcând prispa primei case.

La mijloc se deslușea, neagră, o ușă de scânduri cu clanță țigănească. Într-o parte și-n alta erau câte două ferestre, la două încăperi deosebite. La cea din stânga pâlpâia o lumină slabă.

Băiatul făcu un pas pe prispă năruită și ciocăni în geam. O umbră deșirată se mișcă pe perdele, se auziră pași înăuntru și-n spatele ușii o voce spartă, răgușită, întrebă dușmănoasă:

— Care ești?

— Eu sunt, moșule.

Ușa se deschise scârțâind. Din tindă răzbi un miros rece de funingine, mirosul acru al vetrelor stătute. Pădurețu se ivi în prag.

— Ce-i, măi Ionică? vorbi îmblânzit. Mai veniși pă la noi? Hai, intră!

Motoacă străbătu tinda întunecată și-l urmă pe bătrân în odaia din stânga. Lampă mică de gaz, cu fitilul coborât și cu sticla cârpită într-o parte cu hârtie, lumina puțin colțul încăperii unde se vedea lavița, acoperită cu o scoarță. O altă scoarță, pe perete, ceva mai luminată, îmbrăca în roșu colțul casei. Deasupra ei era prinsă o pușcă veche, cu cremene.

— Ia șezi, Ionică!

Băiatul își luă un scăunel și rămase în umbra peticului de hârtie de pe sticla lămpii.

— Robotești mereu, moșule?

— Robotesc, ce să fac!? răspunse bătrânul.

Ținea pe genunchi un băț noduros, răsucit la cap, și îl netezea răbdător cu briceagul. Două raze de lumină care scăpau pe deasupra și pe dedesubtul hârtiei îi luminau una fruntea, alta mâinile; restul trupului rămânea în întuneric.

Mâinile, pline de vine încălecate, se asemănau cu ciomagul; părea că omul are trei brațe și cu două îl curăță pe-al treilea – numai pe locul unde coaja cădea, lemnul alb ieșea la iveală, spulberând această închipuire.

În cealaltă rază de lumină fruntea apărea, boltită, osoasă, plină de vine răsucite, ca și mâinile. Deasupra ochilor, sub sprâncene, osul creștea proeminent, noduros, punând două dungi de întuneric dedesubt, pe chipul slab, numai muchii și colțuri.

Câteva clipe bătrânul lucră în tăcere; nu se auzea decât hârșâitul cuțitului. Apoi Motoacă vorbi într-o doară, din umbră:

— Pe Gogoi l-a răzbit. Ai auzit?

Pe chipul aspru al bătrânului nu se văzu nici o schimbare; numai briceagul, înfipt sub un nod, scrâșni mai aspru; o bucată din lemnul rupt sări în colțul încăperii.

Gogoi, Bocanu, ca și tatăl lui Motoacă, împreună cu mulți, care se pierduseră, se trăgeau din același străbunic. Rudenia nu li se mai știa bine; Pădurețu era văr bun cu unii, văr de-al doilea, sau mai de departe cu alții. Neamul li se împărțise, cum se împărțise pământul. Fiecare trăsese la locul lui, uitând de ceilalți. Atât că peste unii dăduse norocul.

— Fă lamba mai mică! mormăi bătrânul, drept orice răspuns.

Motoacă trase fitilul în jos, lăsând să coboare încă un grad de întuneric peste încăperea și așa neluminată. Se gândi, chinuit de neputința lui de-a înțelege faptele, la miile de vagoane de țiței care se scoteau de colea și se duceau pe țevi, făcând să se ilumineze orașe și țări întregi, în timp ce aici oamenii trebuiau să drămuiască gazul din lampă.

După un timp, glasul bătrânului se auzi neașteptat, rostogolindu-se prin întunericul odăii:

— S-a deschis spre Runcu?

— Da!.. E multă mișcare. Au dat de o vână bună; o să se întindă schela până jos, în câmp.

— Zi, la noi nu mai vine?

— Poate c-or veni odată.

— Nu mai vine!

Bătrânul se ridică de pe laviță, cu măciuca terminată.

— Gata! spuse, arătând-o nepotului.

După ce o cercetă câteva clipe la lumină, ocoli masă scundă din mijlocul odăii și se strecură în colțul de după ușă, unde se zărea un maldăr de ciomege asemănătoare. Îl aruncă pe cel nou în grămadă, ieși și cotrobăi prin tindă, se întoarse cu o cracă de copac și începu s-o cioplească.

— Mai lasă lucrul astă-seară, moșule!

— Apoi dac-ar fi după mine, l-aș lăsa. Da nu se poate!

De ani de zile nu mai făcea altă treabă. Era o meteahnă ciudată, fiindcă altminteri se purta ca oamenii. Vorbea cu șir și cu înțelepciune despre toate, numai când cineva îl iscodea despre rostul acestor ciomege, amuțea încruntat și cu fălcile strânse.

Dimineața pleca de acasă, cu sumanul pe umeri, cu toporișca ascunsă la subsuoară. În marginea pădurii se oprea, între copaci, cu ochii de vale, peste schele, neîndrăznind să facă un pas mai departe, ascultând numai zgomotul sondelor și atelierelor. Când se întorcea avea pe chipul colțuros o tristețe dusă până la disperare și învrăjbire. Așa colinda pădurea, cu ochii pe sus, căutând anumite ramuri. Se înălța pe vârfuri, ori se urca în copaci, cu o ușurință la care nu te-ai fi așteptat, și le reteză cu toporișca, din două-trei lovituri piezișe. După masă se închidea în odaie, unde nemișcat pe laviță, începea să le cioplească.

Nevasta îi murise de multă vreme, înaintea războiului din Balcani, după cât își amintea, și-l lăsase cu o fetiță de câteva luni, o copilă făcută la ani târzii, când ea se credea stearpă fără leac. Fetița crescuse în sălbăticie, sugând lapte la capră. De când începuse să umble și să cunoască pădurea, bătrânul nu mai putea s-o strunească.

Trăiau dintr-o bucată de pădure întinsă în spatele casei, până sus, la creastă. Un negustor de la Câmpina, care se tocmea mult și plătea greu, cumpăra în fiecare vară dreptul să taie câțiva stânjeni. Cum nu făcea exploatări pe picior mare, îi convenea să aibă de-a face cu acești oameni sălbăticiți, luând pe prețuri mici de la unul zece stânjeni, de la altul douăzeci. Cu banii pe care-i primeau abia spre toamnă, oamenii izbuteau să cumpere de la oraș câțiva saci cu mălai, câțiva cu porumb, ca să poată crește pe lângă casă un porc ori vreo pasăre. Unii mai aveau câteva oi, câteva capre, mai rar câte o vacă. La oraș se duceau cu rândul, ajutându-se între ei, ca să aducă gaz de lampă și la răstimpuri un pachet cu bumbac.

O parte așteptau încă să vină Societatea să caute păcură și pe pământul lor. Linia schelei ajunsese până în hotarul Pădurețului, și se dusese în altă parte. Sondele erau atât de aproape, că bătrânul auzea din casă huruitul lor greu. Noaptea se ridica în fundul laviței și, cu obrazul lipit de perete, simțea tremurul pământului. Atunci începea să geamă:

— Auzi-i cum sapă! auzi-i cum sapă!

Fiecare izbitură a sapei i se părea că-i izbește casa la temelie. Câteodată se temea că zidurile au să se surpe peste dânsul. Atunci se repezea afară, în cămașă, cu picioarele goa-le, descărnate, ca o arătare, și alerga printre copaci până la marginea pădurii, de unde striga la cei de jos:

— Nu mai săpați! Lăsați-ne-n pace!

Huruitul mașinilor îi acoperea glasul.

Alteori, în clipe de liniște, când numai zgomotele unor sonde îndepărtate mai răzbeau slab în pădure, auzea frunzele foșnind și i se părea că-i păcura curgând la vale, pe dedesubt. Era prea aproape de hotar, ca să nu fie păcură și pe pământul lui. Se trântea cu urechea în țărână să asculte izvoarele, le auzea, spumegând, cu atât mai vijelioase, cu cât era mai mare liniștea din adânc, și-atunci se repezea iar la vale, urlând:

— Nu mi-o furați! Nu furați păcura mea, hoților!

Într-un timp zgomotul în schela vecină se potolise. Dar de când venise Lipănescu, sapele se auzeau iar, ca la început, lovind surd pământul în fundul sondelor părăsite.

— Copila unde este? întrebă Motoacă.

O botezase târziu, la trei ani, când putuse să meargă cu ea la popă, în Telega, și până a apuca popa să-i dea un nume din calendar, toată lumea se învățase să-i spună Copila.

— Păi eu zic că s-o fi culcat, răspunse bătrânul.

Motoacă îl privi dintr-o parte, pe urmă mormăi ridicându-se:

— Ar trebui s-o mai ai în grijă, moșule!

Pădurețu se ridică și el.

— Pleci, Ionică?

— Mai mă duc și p-acasă, că n-am fost toată ziua.

— Tat-tu ce face?

— Șade și bea tutun.

Pe prispă, Motoacă stătu o clipă să i se deprindă ochii cu întunericul. Luna nu ieșise încă deasupra pădurii. În sus, la celelalte case, nu licărea nici o lumină. Câinele tot mai hămă-ia, alungându-și urâtul.

Bătrânul tuși în prag.

— Zi, l-a răzbit și pă Gogoi?

— L-a răzbit. Culcă-te, moșule, că-i târziu! Și noapte bună!

Când ajunse în Drumul Părăsit, Motoacă văzu apropiindu-se din jos fascicolul de lumină al unei lanterne electrice. Rămase să vadă cine venea, atât de târziu, din schelă. Lumina se apropia parcă plutind, fiindcă nu se auzea nici un pas pe drum. Până să se dumirească, se pomeni cu razele ei în ochi. Un râs subțire, care semăna cu un nechezat de mânz, ieși din întuneric. Era o fată, o simți, subțire, aproape cât el de înaltă.

— Tu erai? Pe unde umbli noaptea? Bătrânul te crede culcată.

Fata stinse lumina.

— Las să creadă!

— Cin-ți-a dat bateria asta?

Dinții ei albi luciră în întuneric.

— Inginerul!

— Care?

— Ghici!.. Nu ghicești? Cel mai mare peste toți.

— Ce-ai tu cu inginerii?

— N-am nimic. Îmi place să-i ascult, că vorbesc frumos și știu o mulțime.

— Să te afle moșu, te omoară în bătăi.

— Nu-mi pasă de el; pădurea e mare.

— Ți-e înfierbântat capu rău!

— Mi-e, și-mi place! Hai cu mine colea, să mă îmbăiez; mi-e urât singură.

Motoacă se luă după ea.

— Zi, tu faci baie în batal?

— Fac, dacă-mi place!

— Și nu ți-e teamă de mecanic?

— Parcă el m-aude!

La câtiva pași, sub drum, se auzea bătând rar motorul unei sonde. În spatele barăcii, în rezervorul de răcire, clipo-cea apa caldă venită pe țeavă.

După ce se strecură printre sârmele gardului, Copila îi întinse lui Motoacă lanterna și basmaua pe care-o purta înnodată după gât, ca fetele de la oraș.

— Asta-i mătase! Cine ți-a dat-o?

— Nu face gălăgie! Vrei să ne-audă mecanicul?

Motoacă se așeză în iarbă. Mulți, și chiar el, veneau noaptea, pe furiș, să se scalde în batalele cu apă caldă.

— Hai, și nu mă ține mult aici!

Din două sărituri fata ajunse sub peretele rezervorului; o clipă mai târziu, umbra ei despuiată se ivi în lumina stelelor. Motoacă auzi trupul căzând în apă. Se duse cu gândurile în altă parte, la fierberea pe care o porniseră printre oameni erupțiile din Schelă Nouă. Prima sondă a lui Gogoi nu apucase să-și domolească furia, când o răzbiră pe a doua. Toată valea era acum plină de cherestea albă; se ridicau în grabă alte turle. Și pe acolo avea să fie tăiată pădurea… Se întreba dacă unii aveau câștig, a cui era pagubă, că nu se putea să câștige toată lumea.

Simți o bură de apă, adusă cu vântul; în întuneric, Copila ieșise din scăldătoare și se ținea cu un cot de marginea batalului; cu mâna cealaltă încerca să-l stropească.

— Hai, vino odată, că n-am să stau toată noaptea aici!

Ea își dădu drumul jos și tot atât de repede cât se dezbrăcase, își trase rochia peste trupul ud. Când se apropie, din părul ei se trezea un parfum adormit, răscolit de apă.

— Ce-i asta? o întrebă Motoacă, apropiindu-se să miroasă.

— Ceva!

— Unde te-ai parfumat?

— Undeva!

El nu mai spuse nimic; avea alte gânduri, nu voia să-și pună mintea cu o fată zănatică. Numai când s-o lase, în fața casei, o întrebă într-o doară:

— Și câți ani ai tu?

— Am avut șaisprezece la Sfântu Gheorghe.

— Păi atunci e vremea să te uiți pe unde umbli!

Plecă, fără altă vorbă, reveni în Drumul Părăsit, merse câteva sute de pași în sus și apucă la dreapta, pe Valea Carpenului. O altă îngrămădire de case se ivi îndată, cu pereții albi lucind la lună; deasupra li se ghiceau acoperișurile negre, de șindrilă, confundându-se cu pădurea.

Se opri la prima. Semăna cu a Pădurețului, numai că prispă, mai largă, era închisă cu un parmalâc de scânduri. În odaia lui, din stânga, în afară de patul țărănesc, Motoacă avea un dulap cu oglindă. În el își ținea rândul de haine mai bune și pantofii de lac; pe o sfoară, în spatele ușii, atârnau trei cravate de mătase.

În odaia cealaltă dormeau surorile. Mamă-sa murise de câțiva ani; femeile aici trăiau mai puțin decât bărbații.

Când să deschidă ușa tindei, piciorul i se împiedică într-un țol pus de-a curmezișul, pe prispă. Taică-su dormea afară, până dădea bruma.

— Tu ești, mă Ioane? întrebă bătrânul trezit din somn.

Și începu să tușească dogit, din fundul pieptului.

— Eu sunt, tată. Dormi, că trezești fetele alea!

— Ai adus vrun pac dă tutun?

— N-am adus!

— Păi de ce, mă Ioane?

Motoacă scrâșni printre dinți, cu dușmănie.

— Fiindcă n-am avut cu ce. Asta-i!

Într-o clipă se gândi câte cravate și-ar fi putut lua, câți pantofi fetelor și câte pachete de tutun bătrânului numai cu o fărâmă din banii lui Gogoi. Îl prinse un mare necaz pe sine însuși, o ură dezlănțuită pe nevolnicia lui. Împlinea douăzeci și cinci de ani și nu-și încropise un rost, ca oamenii.

— Mă tată, eu zic să mai vindem o sfoară de pădure.

Bătrânul se zbârli în țoale:

— Nu vând!

— Și cu ce s-o ducem atunci!

— Ai tu grijă!

— Am? Uite că n-am făcut rost nici de tutun!

— Las c-o trimit mâine pă Veta și-mi aduce ea un pac.

Dacă avea în fiecare zi pachetul cu tutun și cărticica, bătrânul nu mai cerea nimic. O mămăligă și o fiertură trebuiau să facă fetele, și dacă o făceau, nu puteau să-l lase pe el nemâncat. Cu alte griji nu-și bătea capul. Se așeza pe prispă, în soare, de dimineață până la amiază și-n umbră de la amiază până seara, pufăind tutunul. Uneori se trezea spre miezul nopții, ca să mai sugă o țigară. Amestecat cu aerul umed de noapte, al pădurii, fumul îi răscolea o tuse rea în adâncul pieptului. Măruntaiele i se întorceau pe dos, hârjâindu-se unele de altele, dând să se verse afară; parcă o greblă îl sfâșia pe dinăuntru. Tușea din adânc, gros, ud, zgâlțâit, sub ferestrele fetelor, până le trezea. Una din ele se apropia pe întuneric și închidea ferestrele, după ce îl mustra, supărată că îi stricase somnul:

— Dă mai lasă tutunu, tată!

În zori, bătrânul se scula ca și când n-ar fi avut nimic. Dacă tabachera neagră, de carton presat, era goală, începea s-o roage pe cea mai mare dintre

fete:

— Du-te tu, mă Veto tată, să-mi faci rost dă un pac cu tutun!

Fata fuse măritată, fără cununie, cu un flăcău din Cosmina. După un an, bărbatu-său o alungase, cum se întâmpla ades, fără să uimească pe nimeni. De când se întorsese acasă își făcea de lucru prin schelă, pe la locuințele inginerilor, ale funcționarilor, chiar pe la maiștri și mecanici. Unde nu erau femei în casă deretica odăile, scutura, țesea, cosea nasturii. Uneori întârzia pe acolo cu perdelele trase. Câteodată venea abia spre miezul nopții.

Bătrânul o aștepta pe prispă:

— Mi-ai adus pacu?

Ea scotea pachetul din sân și trecea în casă. Simioana, sora următoare, o aștepta și, pe întuneric, ascunse sub scoarță ca să nu le audă celelalte, șușoteau și chicoteau multă vreme. Curând, începură să plece amândouă. Bătrânul se bucura, fiindcă așa, în loc de unul, căpăta două pacuri de tutun. Răsucindu-și țigara se gândea că odată, după fețele mai mari, va pleca și Niculina, apoi Leana și pe urmă Vasilică, cea mai mică, să-i aducă fiecare pacul ei.

Motoacă îl lăsă pe bătrân să mormăie și intră bâjbâind în odaia lui. Găsi lampa în mijloc, pe masă, dar cutia cu chibrituri nu era alături. Uneori fetele o uitau la ele. Trecu tinda și deschise ușa încet, să nu le trezească. Găsi cutia pe lavița dintre ferestre. Când să se întoarcă, nările îi prinseră o adiere de parfum pe care i se păru c-o știe din alt loc. Era un miros suav, de micșunele, amestecat cu o asprime ca a frunzei de tutun. Deodată, chipul Copilei îi veni în minte, așa cum o lăsase în întuneric, cu părul ud făcut inele, răspândind același parfum. Îi veni sângele în, obraz.

— Ia vedeți, ia vedeți! Luați seama pe unde umblați! strigă, izbind ușa în urmă.

Trecu dincolo, luă sticla lămpii, scăpără chibritul și-l apropie de fitilul ridicat. Fitilul se aprinse greu, fără flacără, scoțând un fum înecăcios de cârpă arsă. Se aplecă și văzu că lampa nu avea gaz. În clipa aceea, țignalul unei stații de motoare, îndepărtată, sună pierdut miezul nopții. Fiind ora țigării, bătrânul se trezi din nou și începu să bombăne pe prispă, până ce îl prinse tusea.

Motoacă izbi sticla lămpii de masă; cioburile săriră în toate părțile, zornăind; făcând: să i se încâlcească mai rău în cap gândurile nedezlegate. Ieși, revoltat de toate, de propria lui nevolnicie, și se opri pe prispă cu

pumnii strânși, în fața bătrânului care tușea apăsându-și pieptul cu amândouă mâinile.

Din jos se auzeau bătând înfundat motoarele sondelor.

— Ce dracu, mă tată! izbucni flăcăul. Nici gaz în lampă?

6

Se însera când, în cerdacul larg, Bocanu se așeză la cină cu cei ai casei.

Ședea pe latura mare a mesei, cu fața către poartă, pe deasupra căreia se vedea jumătate din drum, iar mai departe valea, cu sondele unde începeau să se aprindă lumini.

După ce se suci greu pe scaun ca să-și așeze bucile uriașe, își lăsă coatele pe masă, răsuflă greu și strigă în curte:

— Stoiane, hai și tu dă mănâncă!

— Numaidecât, nene Chivule! se auzi de sub cerdac vocea Coteiului, care aștepta nemișcat, de multă vreme.

Pe una din laturile mici ale mesei, în dreapta, ședea tăcută baba Radă, nevasta, o femeie îmbătrânită, pământie, îmbrobodită într-o basma neagră, de-i rămâneau afară numai ochii, nasul și gura. Abia îndrăznind să se apropie, Coteiul se așeză în fața ei, cu ochii la stăpână-su. Nu era multă vreme de când îl primea cu ei la masă; până atunci mâncase în odăița lui, lângă magazie.

În stânga și-n dreapta lui Bocanu rămânea liberă toată lungimea mesei. Așa părea că numai el avea să se îndestule-ze, ceilalți doi fiind îngăduiți doar să-l privească.

După ce se uită la unul și la altul, să vadă că și-au luat locul, o întrebă pe nevastă, cu glasul lui gros, venit din adâncuri:

— Babă Rado, e gata?

Buzele femeii abia se mișcară, subțiri și vinete, lipsite de viață:

— Gata-i!

Avea mai puțini ani decât bărbatul, fără să se vadă. În vreme ce el trecuse de șaizeci, ea nu ajunsese nici la patruzeci și șapte, după cât mai ținea seama timpului. Dar îmbătrânea cu vorbele și cu purtările lui aspre. El îi spunea babă de când o luase, silind-o să-și uite tinerețea.

Bocanu întoarse capul în lungul prispei, spre bucătărie, în a cărei ușă deschisă pâlpâiau flăcările de pe vatră.

— Lâno! strigă prelung, abia deschizând fălcile groase.

În ușa bucătăriei se ivi un cap mic și speriat de fată, cu părul bălai ieșit pe frunte de sub basma.

— Da, tăicuță.

— Adă la masă!

Cu această poruncă începea ceremonialul; Coteiul se și ridicase, cu sticla în mână. Stăpână-su așteptă mulțumit să-i umple paharul, dădu capul pe spate și deșertă rachiul dintr-o smucitură. În mâna lui mare, paharul părea o fărâmiță de sticlă. Coteiul se aținu și i-l mai umplu o dată.

Lina veni de la bucătărie cu ciorba într-o strachină cât ceaunul. Era o fată plăpândă, neîmplinită și mereu speriată. Puse gâfâind strachina pe masă, în fața lui taică-su.

— Stai și tu! îi porunci bătrânul.

Se așeză, sfioasă, lângă baba Radă, înghesuite amândouă.

Bocanu luă linguroiul de tablă și își scoase fiertura în farfurie. Ciorba avea un miros ademenitor, iute, de zarzavat și de ardei gras. Bătrânul își drese gâtul, tușind din adânc, cu mulțumire, și sorbi repede, nesățios, câteva linguri la rârid, prea mici pentru cât îi încăpea în gură.

— Ai făcut-o bună! mormăi pe urmă.

Fata își aplecă ochii în jos, rușinată. În sfârșit, Bocanu îi dezlegă pe ai casei:

— Luați și voi! Săturați-vă-ți!

Cei trei se ridicară pe rând și veniră în față, la mijlocul mesei, să-și scoată ciorbă din strachină. Câteva clipe nu se auzi decât sorbăitul stăpânului. Ceilalți mâncau cu grijă și cu teamă, să nu-i stârnească vreo nemulțumire.

După ce termină ciorba, bătrânul apucă piciorul de gâscă rămas pe fundul farfuriei, îl băgă tot în gură, strânse dinții și, dintr-o singură mișcare, trase osul gol afară.

— Na, mă calicule! strigă gros, aruncându-l câinelui, care se gudura cuminte sub marginea cerdacului.

Lina nu apucase decât să guste ciorba, când taică-su, după ce se șterse cu dosul mâinii pe sub mustață, ridică ochii mici nerăbdători și lacomi.

— Ce mai este?

— Rață cu varză.

— Ia ad-o!

Coteiul se repezi cu sticla să toarne în paharul stăpânului. Până să vină fata, i-l umplu de trei ori fără pauză. Țuica răscoli foamea în măruntaiele

nesățioase. Bătrânul își scoase din cratiță un maldăr de varză grasă, înroșită cu ardei pisat, puse deasupra toată spinarea raței și începu să înfulece.

— Tu nu iei carne, mă? îl întrebă pe Stoian, văzând că sluga își scosese numai legumă goală.

Coteiul se gudură.

— Aștept să-mi dai osul dumitale, nene Chivule.

Baba Radă se uită la el în silă, pe sub broboadă, se uită la câinele care aștepta lângă cerdac, dând din coadă. Întinse mâna și-i aruncă pe furiș o bucală de pâine. Cu nasul în farfurie, Bocanu o simți, de parcă ar fi avut mai mulți ochi decât restul oamenilor.

— Hei, mai încet, babă Radă! mormăi, supărat. Mai încet cu mâncarea! Vrei să turbeze dă-l îndopi atâta?

Desprinse carnea de pe spinarea raței, și bucata lată de os i-o întinse Coteiului.

— P-ormă să-l dai lui Pripas! porunci, îmbunându-se.

Câinele începu să scheune, sub cerdac. Stăpână-su îl certă cu gura plină:

— Haide, ajungă-ți! Ajungă-ți, calicule!

După ce sfârși varza, turnă deasupra două pahare de țuică. Simți îndată renăscându-i foamea. Fata se repezi să-i mai aducă, pe taler, o bucată de cârnat și o halcă de mușchi afumat, fripte în tigaie. Pentru ceilalți masa era sfârșită.

— Nene Chivule, se rugă Coteiul, cât mănânci dumneata, mă duc să-i ajut Linii la bucătărie.

Bocanu înghiți gros, mușchi și cârnat, pipărate, amestecate într-un singur dumicat. Așteptă ca înghițitura să-i alune-ce în stomac, apoi, ușurat, întinse mâna la pahar.

— Du-te! încuviință, după ce paharul fu plin. Și să stai p-acolo, că am treabă cu tine!

O dată cu el se ridică și bătrâna și se strecură în casă, pe nesimțite.

Jos, la lumina flăcărilor de pe vatră, Lina spăla cratițele. În ceaunul de mămăligă, fierbea apă. Afară de Stoian, care avea grijă ogrăzii, Bocanu nu ținea nici un fel de slugă. Treburile casei le făcea bătrâna, ale bucătăriei Lina.

Acum Coteiul n-avea la ce să-i ajute Linii; se așeză pe un scăunel în ușa bucătăriei, și rămase cu ochii la fată, privind-o cum robotea deasupra vetrei, cu obrazul înroșit de flăcări.

— N-ai nici o treabă, Stoiene? îl întrebă fata.

El răspunse abia după un răstimp, lăsându-și ochii în jos cu sfială:

— Îmi place să mă uit la tine, Lâno!

Pe sub sprâncene trăgea cu privirea la ea. În flăcările de pe vatră, obrazul fetei se făcu mai roșu. O lăsă câteva clipe, apoi spuse deodată:

— Lâno, tare ești tu fată frumoasă!

Pașii lui Bocanu se auziră pe cerdac.

— Stoiene, unde ești?

Coteiul: îi și sărise în față.

— Aici, nene Chivule!

— Treci la socoteală, că vin și eu după tine!

Bocanu mai întârzie un timp pe afară. Se uită pe cer, să vadă cum va fi vremea, merse la poartă, cercetă zăvoarele și clanța.

— Babă Rado! Dă drumu la lumină!

În felinarul din mijlocul curții se aprinse un bec mic, care răspândi umbre galbene până spre grajduri.

Bătrânul luă gardul în lung, cercetându-l în amănunțime, încercă bulumacii dacă nu se mișcă, ocoli casa, trecu pe latu-ra dinspre livadă, apoi prin spatele grajdului și ajunse iarăși la poartă. Pripas se ținea pe urmele lui.

— Ai grijă, mă, să nu dea hoții! îi vorbi stăpânul, încet, cum l-ar fi mângâiat. Auzi tu, mă Pripase, că d-aia îți dau mâncare!

După ce mai cercetă încă o dată încuietorile, se îndreptă spre odăița Coteiului și intră, frânt de la mijloc, să încapă.

— Pune zăvorul! porunci, așezându-se pe laviță.

Coteiul se repezi să-i îndeplinească porunca.

— Am închis, nene Chivule!

— Trage perdelele!

— Am tras perdelele, nene Chivule!

— Acu scoate condeiul și stai la masă.

Bocanu se mai uită o dată la fereastră, trase cu urechea afară, apoi începu să se caute în chimir. Chimirul lat, de piele groasă, avea numeroase buzunare cu clape, catarame, nasturi, copci și închizători; era greu să nimerești o despărțitură anumită, fără să știi dinainte socotelile. Din fundul celui mai ascuns buzunar scoase un carnet cu scoarțele galbene, roase și murdare de grăsime. Îl cercetă un timp, răsucindu-l cu mâinile mari, tremurătoare, pe o parte și pe alta, până ce, în sfâr-șit, cu o ultimă ezitare și fără tragere de inimă, i-l întinse Coteiului.

— Mai scrim ceva, nene Chivule?

Chipul bătrânului se întunecă; în gâtlej începu să-i hârâie mașinăria care se pornea înainte de a scoate o vorbă mânioasă. Mașinăria se învârti însă numai de vreo câteva ori și se opri.

Peste zi fusese la Ploiești, cum făcea cam o dată pe lună, când primea cupoanele și se ducea să ia banii. Avea puncte de redevență la atâtea sonde, că nu le știa numărul. Pentru partea cuvenită din producție i se înmâna cupon aparte, pe care îl vindea singur. Banii îi punea pe la bănci, nu la una singură, ca astfel să li se piardă urma. Dar nu se îndura să-i dea pe toți; o parte îi aducea acasă și-i ascundea într-o tainiță din odaia cu gratii, unde afară de el nu intrau nici muștele.

Câți bani erau acolo și câți la cutare sau cutare bancă nu putea să știe nimeni. Taina se ascundea în carnetul soios, cu scoarțe galbene, unde scria socotelile Coteiul.

— Scrie!

— La care bancă?

Bocanu stătu o clipă la îndoială; vedea bine că trebuia să spună și tot se mai gândea dacă n-ar fi cu putință să scape, sau să amâne. După un timp răspunse, nemulțumit să-și mai dezvăluie o taină:

— La aia mare, din București!

Nu știa numele băncilor. Coteiul le ghicea.

— Aia de lângă statuie?

— Nu, ailaltă, mai-nainte; unde stă tramvaiu.

— Marmoroș Blank!

— Aia! Așa vezi!

Coteiul căută în carnet fila băncii.

— Cât, nene Chivule?

În gâtul bătrânului începu iar să hârâie. Vorbele scăpară scârțâind, parcă agățându-se și rupându-se între dinți:

— Jumătate!

Băiatul îl lăsă câteva clipe, să nu-l supere. Pe urmă îl întrebă domol, făcându-se mic deasupra carnetului:

— Jumătate din cât, nene Chivule?

Bocanu înghiți aer, anevoie; vinele de pe frunte i se umflară, apoi o dată cu aerul dădu și vorbele afară:

— Trei sute!

Coteiul scrise cifrele în coloană, trei sute de mii, încet, cu grijă. Pe fruntea bătrânului, în locul vinelor trase înapoi sub piele, ieșiră broboane de sudoare.

— Și jumătatea ailaltă?

— Ha?

— Restu? Unde să scriu, nene Chivule?

— Două sute la Ploiești.

— La Banca Petrolului?

— Aia unde vine?

— În piață, peste drum de primărie.

— Acolo!

— Și-o sută?

Bocanu tresări:

— Care sută? Dă unde știi tu dă sută?

— Nu știu, nene Chivule!.. Crezusem c-a mai rămas una.

— N-a mai rămas! Dă unde?

Coteiul înțelese că sută de mii pe care nu trebuia s-o treacă la socoteală că să-i știe urma, bătrânul o adusese acasă, o avea la îndemână, la un loc cu alte sute nescrise în carnet.

Bocanu se trase pe laviță mai înspre masă. Anumite ispite îi înfierbântau inima.

— Ia vezi, cât face la un loc!

Stoian deschise la prima filă și începu să socotească. Stăpână-su îi urmărea condeiul cum se urcă pe cifre, din jos în susul paginii, adunând coloană după coloană.

Deodată, întinse mâna și smulse carnetul.

— Lasă, altădată!

Băiatul începu să se lingușească, în panică:

— Nene Chivule, eu sunt piatră de mormânt! Mort, nene Chivule! Ce scriu, uit numaidecât!

Bocanu dădu drumul macaralei și se ridică până ajunse cu capul în tavanul odăii.

— Păi altfel ar fi vai ș-amar dă tine! Așa, dacă te porți credincios, o să am eu grijă.

Inima băiatului se aprinse. Se repezi, îi apucă mâna și i-o sărută, cu o pornire bigotă:

— Credincios până la moarte, nene Chivule!

Din ușă, stăpână-su îl mai privi o dată.

— Stoiene! zise, stăpânindu-și glasul ca să nu se audă afară. Bagă de seamă!

Rămas singur, Coteiul îi mai ascultă o vreme pașii umblând prin ogradă. Îl simți ducându-se spre poartă, de acolo în spatele casei. După un timp pașii reveniră în față, trecură pe la bucătărie și urcară treptele cerdacului.

Băiatul dădu ușor perdeaua la o parte; la ferestrele din dreapta ale casei se aprinsese lumina. Atunci puse zăvorul la ușă, se aplecă sub pat, trase un cufăraș, îi descuie lacătul cu cheia ascunsă în fundul chimirului și-i săltă capacul. Hainele lui orășenești erau deasupra.

O clipă le privi, tulburat, apoi le scoase afară cu grijă, întâi haina, pe urmă pantalonii, le desfăcu, le cercetă în lumi-nă, culese cu degetele câte o scamă și le întinse pe pat. După haine scoase cămașa și cravata; pantofii și-i ținea în spatele ușii. Mai aruncă o privire afară, pe sub colțul perdelei și, asigurându-se că nu era nimeni, începu înfrigurat să se schim-be, își lepădă sumanul, chimirul, își trase peste cap cămașa cusută cu amici albastru și-o luă pe cealaltă. Își aruncă din picioare cizmele, cioarecii și începu să-și îmbrace hainele.

Atingerea stofei subțiri, scoasă din obișnuință, îi aducea în suflet o tristețe dulce, un amestec de amărăciune și de speranță.

Își trase pantalonii, își încălță pantofii. Se simțea atât de ușor, încât nu se mai recunoștea, i se părea că se născuse acum încă o dată… Își legă cravata, desfătându-și degetele, făcu un nod strâns și rotund, la jumătatea gâtului. Cu fiecare din lucrurile lui vechi se găsea din ce în ce mai întreg pe el, însuși, cum fusese altădată.

După ce își îmbrăcă haina neagră; sărăcuță, mototolită, rămasă mică, luă din cufăr oglinda cu ramă de tablă, împodobită cu flori roșii în colțuri, o agăță în perete și începu să se privească. Nu izbutea să se vadă în întregime, dar adunându-și părțile care apăreau pe rând în oglindă, se recunoștea ca atunci când venise la început în schelă.

Cu pantofii aceștia galbeni, ascuțiți la vârfuri, peticiți, dar cu multă cremă peste petece, atât de ușori, de fini, cu șireturi noi înnodate bogat ca niște funde, cu bastonașul subțire pe mâna stângă, cu pălăria de paie dată pe ceafă, strângând condica la subsuoară, bătea drumurile de la o casă la alta și potecile printre sonde, să scrie kilowații. După mulți ani pierduți pe la orașe, după luni de foame și de desperare, venise împreună cu alți zeci de

tineri, dezamăgiți sau plini de speranțe, să se îmbogățească în petrol, și ajunsese în cea mai mică slujbă a Societății de Electricitate. Dormea pe unde apucă, pe la birou, pe la stațiile de transformatoare, mânca o dată la Salon, și de șase ori pe săptămână mezeluri din jurnal, dar nu se lăsa nici de hainele negre, nici de pantofii ascuțiți, nici de baston și pălărie.

Era singurul om din toată schelă, care intra în casa lui Bocanu; o dată pe lună, cu condica la subsuoară, să scrie cifrele contorului. Altminteri, bătrânul, temător și arțăgos, nu îngăduia pe nimeni, nici o rudă, nici chiar pe primar, pe jandarm, pe perceptor, cu care, când veneau după vreo socoteală, se certă pe deasupra gardului.

Pe Cotei îl luă în primire de la poartă, ca să-l apere de câine, și-l ducea drept în sală, la ceasornicul de electricitate, privindu-l tot timpul pieziș, cu neîncredere și cu silă.

Băiatul veni lună de lună, sfios, cu condica la subsuoară, frângându-se de mijloc, ducându-și până la pământ pălăria de paie.

— Să trăiți, domnu Bocanu!

Bocanu se ținea cu ochii pe el: cum cercetează ceasornicul cel negru, al cărui bâzâit i se părea o drăcovenie, cum ia creionul de după ureche, cum îi moaie vârful pe limbă și cum scrie în condică repede, fără să-i tremure mâna.

— Phua! Le-ai scris, mă?

— Le-am scris, domnu Bocanu.

— Și nu mă-nșeli tu pă mine niciodată?

— Se poate?! Pe dumneavoastră, domnu Bocanu?!

— Phua! făcea mulțumit bătrânul.

Cu fiecare lună, neîncrederea începea parcă să i se-nmoaie. Ducându-l spre poartă, îl mai iscodea câte unele, tot privindu-l dintr-o parte:

— Dă unde ești tu, mă veneticule?

— De la Ploiești, domnu Bocanu.

— Și la ce-ai venit acilea?

— Am venit și eu dup-o pâine. N-am pe nimeni.

Avea doar pe maică-sa, bătrână, la Ploiești, pe strada Coloniei. Niște frați mai mari se pierduseră în lume. Socotea că-i mai bine să nu spună, să nu se-ncurce în cine știe ce minciuni. Când lumea te știe singur, răzbați mai bine.

Bocanu scuipa: phua! să-și alunge înduioșarea.

Așa mai trecea o lună. Prin octombrie Coteiul umbla cu un paltonaș subțire și tot cu pălăria de paie.

— Na, mă veneticule, o pălărie dă la mine!

Miluitului, pălăria mocănească, peste hainele lui orășenești, făcea să-i plesnească obrazul de rușine. Când dădură ploile și drumurile se prefăcură în mocirle, noroiul îi trecu peste pantofi, până la glezne. În timp ce citea contorul în sală, ridicat pe vârfuri, Bocanu îl privi, cu un amestec de dispreț și milă. Pantalonii uzi se lipeau de picior, lăsând să se vadă țurloaiele slăbănoage.

— Mă, eu ți-aș da nește cizme d-ale mele…

În casa asta unde nu venea picior de om străin și unde nu-l vedea nimeni, Coteiul învățase să se milogească.

— Mare pomană ți-ai face, dom Bocanu.

— Păi, de, mă, să-ți dau! Haide, că te-a luat dracu cu subțirimile tale!

La poartă îl mai opri o dată, învins de încă o mărinimie.

— Na, mă, și-o pereche dă cioareci. Dă-i și tu la lucru să ți-i facă pe măsură!

La Crăciun îi dădu un caltaboș și o bucată de slănină.

— Mănâncă și tu, mă veneticule, să mai prinzi putere!

Apoi îl întrebă, într-o doară:

— Și pă cât muncești tu, hai? Cât te plătește Ilectrica?

— O mie pe lună, domnu Bocanu.

— O mie?! Phua! Zece sute! Grozave parale!

— Vai de lume, domnule Bocanu! Pe cât alerg eu, de dimineață până seara!..

Luna următoare, bătrânului nu-i trecuse mirarea:

— Zece sute, mă? E, bune parale!

Și privirea i se făcea din ce în ce mai iscoditoare. Nu-și mai lua ochii de pe creionul Coteiului, când scria kilowații. Cu slovele venise oarecum în atingere, fiindcă de câțiva ani învățase să se iscălească, mare, crăcănat, pe contractele de concesiune. Cifrele însă rămâneau o taină în care nici nu încerca să pătrundă.

— Mă, tu nu le smintești niciodată?

— Nu există, domnu Bocanu!

— Și știi tu să le socotești bine?

— Păi se poate!? Dacă asta mi-e meseria!

Mai trecură luni până să-și înfrângă bătrânul nehotărârea. Între timp îl mai miluia cu câte unele, privindu-l dintr-o parte.

— Na, mă veneticule, o cămașă dă la mine, că te-o fi umplut păduchii!

Și încuind poarta, pe urma lui, își făcea socoteli, mormăind cu nemulțumire:

— Zece sute! Hm! Hm! Bune parale!

De Paști Coteiul era plecat de la Societatea de Electricitate. Bocanu îl luase în curte, cu casă, masă și cinci sute de lei pe lună.

Privindu-se în oglindă, își amintea cum lepădase unul câte unul vechile lui veșminte, ca să treacă la portul stăpânului. Își duse mâinile pe piept și începu să mângâie stofa hainei. Simțea buza de jos mișcându-i-se, fără voie, ca la copiii gata să plângă. Așa îl apuca tristețea, câteodată. Atunci îl bătea gândul să fugă, să se întoarcă la oraș… Dar își aducea aminte: strada Coloniei, țiganii gonindu-l cu pietre, mahalagiii beți ținându-i calea, făcându-se că se uită la stofa hainei și ciupindu-l barbar, cu degetele lor groase:

— E de lână, puțică?

Un val de ură i se ridica în suflet. Strângea fălcile și în scrâșnetul, lor i se părea că aude scrâșnindu-i hotărârea din inimă. Avea să se întoarcă acolo, însă altădată și cu altă putere.

Stăpânit de această îndârjire lăsă oglinda, se aplecă peste cufăr și scotoci la fund, sub boarfe, de unde scoase o carte cu scoarțele vinete. I-o împrumutase mai de mult secretarul primăriei. Aruncă încă o privire afară, apoi se așeză pe pat, sub becul din tavan și se apucă s-o răsfoiască. Pe scoarța roasă scria, cu litere negre: „Codul Civil Român – din 4 decembrie 1864”.

Cartea se deschise de la sine, nu departe de cap, într-un loc mai bătătorit. Coteiul se aplecă înfrigurat deasupra pagi-nii îngălbenite și începu să recitească textul știut aproape pe de rost: „Titlul VII; despre adopțiune; Capitolul I; Adopțiunea și efectele sale, articolul 309…”

Gândurile îi fugiră printre rânduri, sălbatice, hămesite, căutând parcă să străbată hârtia, să macine literele: „… articolul 315: Cel adoptat… asupra moștenirii… aceleași drepturi ca și copiii născuți din căsătorie…”

Aiqi Coteiul se opri, fără voie. Chipul Linii îi apăru în față, între articolele Codului. Gândurile i se despărțită, se alungară unele pe altele, frământându-se, lovindu-se de piedici și de îndoieli: „Dar dacă nenea Chivu… Dar dacă Lina… Dar dacă…” Pe urmă dădu paginile, și cartea se

așeză singură la alt loc umblat: „Despre contractul de căsătorie… articolul 1233… averea ce se aduce bărbatului din partea femeii… articolul 1242… numai bărbatul are administrațiunea…”

Citi articolul știut pe de rost, și între articole se împletiră gânduri: „Dar dacă nenea Chivu… Dar dacă…”

Se opri și trase cu urechea afară; o ușă parcă scârțâise sus. Îndată îl auzi pe stăpână-su scuipând de pe cerdac: Phua!

Coteiul sări, înspăimântat, peste întrerupătorul luminii și-l suci, cum ar fi vrut să sucească tot peretele. Pe întuneric, tremurând, ascunse cartea sub boarfele din cufăr, și începu să se dezbrace repede. După câteva mișcări, cum nimeni nu se apropia, se opri să asculte; își auzi doar inima bătând. Ridică ușor colțul perdelei. Bocanu se plimba pe cerdac, în cămașă de noapte, cu picioarele goale.

Deodată îl văzu oprindu-se cu ochii spre odăița lui, ca și când ar fi simțit ceva.

— Te-ai culcat, Stoiene?

Inima Coteiului îngheță. Să răspundă, să se prefacă adormit? îi era teamă să nu-l găsească stăpânul în hainele orășenești, dar îi era necaz să creadă că se culcase atât de curând. Se hotărî, acceptând riscul; trase zăvorul și, cu inima prăpădită, scoase doar capul afară:

— M-am culcat, dar nu dormeam, nene Chivule!

— Și ce făceai, mă?

Lingușirea umbla prin vine, de parcă ar fi făcut parte din sânge.

— Mă gândeam la dumneata, nene Chivule!

Un scuipat mare, de mulțumire, se prăvăli peste cerdac.

— Phua! Acum culcă-te și tu, că-i târziu, mă Stoiene!

7

Copila se întorcea de la Poiana Ursului cu brațele pline de flori sălbatice. Până acasă avea de mers mult; trebuia să coboare tot dealul, printre sondele și atelierele Societății, să urce culmea care împărțea schela în două și, lăsând în stânga piața, să ia în lung tot Drumul Părăsit.

Nu se grăbea însă, se învățase să umble pe coclauri fără să țină socoteală de ore, și, cum n-avea nici o grijă, cobora poteca jucându-se, sărind într-un picior peste șanțuri, aplecându-se din fugă pe sub cablurile și conductele care-i tăiau drumul, făcându-și vânt peste jgheaburi și bariere,

cu fusta de stambă până la jumătatea coapselor. De la genunchi în jos, picioarele subțiri, arse de soare, păreau de bronz, în vreme ce mai sus păstrau o culoare aurie. Era încălțată cu sandale roșii, băiețești, fără tocuri. Praful îi îmbrăca gambele până la jumătate, accentuându-i aerul de sălbăticie. Părul auriu, în inele, dat peste cap și jucându-i pe umeri, rămânea în aer la fiecare săritură, dezgolindu-i ceafa subțire. În cheutoarea bluzei își prinsese o floare mică, roșie, a cărei tijă o simțea dedesubt, pe piele, până între sâni, ca o mângâiere. Își pusese o floare și în păr, la ureche, dar îi cădea într-una și trebuia s-o ridice din mers, cu o mână.

Văzând-o cum coboară jucându-se, oamenii de la sonde lăsau o clipă lucrul, s-o privească; o cunoșteau toți, fiindcă printre picioarele lor se învârtise de când era mică.

— Dă-ne și nouă o floare, Copilo!

Fata sărea șanțul la ei, scotea din maldăr câte o floare și le-o întindea râzând.

Cei mai din jos găseau pricină să-i țină și ei calea:

— E! Păi nu așa! Trebuie să ne dai și nouă!

— Vă dau! Am destule!

Ajungând în dreptul Cazinoului, auzi patefonul și se opri să asculte. Avea un cap ciudat, căruia îi lipsea puțin să pară diform, și astfel căpăta o grație nestabilă, în primejdie să piară la prima mișcare. Cum stătea încruntată, străduindu-se să recunoască melodia, fruntea își arăta mai bine cele două bolți, ca un semn de încăpățânare deasupra sprâncenelor. Ochii, într-o umbră violetă, păreau nefiresc de înfundați în orbite, desigur o moștenire paternă, dar tălmăcită nu în asprime, ci într-o fragilitate contemplativă. Sub fruntea boltită, nu înaltă, în schimb foarte largă, restul feței apărea mai îngust decât era în realitate, și astfel chipul ei se întipărea în minte, de la întâia privire. Dacă n-ar fi avut colțurile rotunjite, cu aceeași ciudată grație care-i caracteriza figura, bărbia ar fi părut aspră, geometrică, păstrând în forma ei un fel de neastâmpăr și de agresivitate. Pielea obrazului, arsă de soare, rămăsese sidefie pe la tâmple, sub bărbie și pe jumăta-tea umbrită a grumazului, și datorită acestor tonuri, neegale, fața părea foarte colorată.

Melodia patefonului nu-i era necunoscută, dar din numeroasele tangouri auzite, cu greu putea deosebi pe unul de altul. Îi plăcea ritmul lor, care îi pornea un fel de freamăt în șolduri, de unde cobora pe picioare cu înfiorări languroase.

— De unde vii, Copilo?

Domnul Bilașcu, în pantaloni albi și cămașă de tenis, cu burta proeminentă, se ivise în ușa Cazinoului.

— De la Poiana Ursului! răspunse Copila.

Râdea, arătându-și toți dinții, mărunți și albi, plini de sănătate, că ai unei mici jivine. Peste dinți, pielea buzelor, întinzându-se, se subția atât, încât te așteptai să plesnească, să vezi țâșnind sânge.

— Hai să asculți patefonul!

Fata își simți inima bătând.

„Dă-i Doamne să fie! Dă-i Doamne să fie!” se rugă în gând, cu o ardoare aproape dureroasă, care punea pe chipul ei zglobiu și copilăros un neașteptat văl de gravitate, de încordare și parcă de tristețe.

Tocmai omul pe care ar fi vrut să-l vadă într-una umbla mai puțin pe drumuri. Ea îi ținea mereu calea, dar uneori treceau săptămâni întregi fără să-l întâlnească. Nu știa nici unde șade, nici cum îl cheamă, și nu îndrăznea să întrebe pe nimeni. La Cazinou venea câteodată, să joace șah cu domnul Cosma, bătrânul, casierul Societății.

„Dă-i Doamne să fie acuma!”

— Cucoane sunt? întrebă, stânjenită.

Copila își dădea seama că dacă inginerii și funcționarii o opreau pe drum să-i vorbească, sau o primeau prin case, dăruindu-i sticluțe cu parfum și alte mici lucruri frumoase, nu o socoteau mai mult decât putea să fie ea față de dânșii. Dacă erau cu nevestele, care totdeauna apără rangul bărbatului, nu-și îngăduiau niciodată s-o cheme, și când îi întâlnea cu ele, ea avea buna-cuviință să treacă fără să-i vadă.

— Nu sunt! răspunse domnu Bilașcu. Hai, vino!

Sâmbăta la Cazinou se făceau serate familiale. Atunci membrii coloniei veneau cu soțiile și cu fiicele lor și petrece-rea decurgea searbădă. Masa biliardului se acoperea, șahul și tablele se strângeau în dulap, mesele verzi de pocher se îngrămădeau într-o odaie unde nu intra nimeni, iar popicăria se încuia. Bufetul fiind organizat de doamne, se bea temperat, mai mult răcoritoare fără alcool.

În celelalte zile ale săptămânii, Cazinoul rămânea la dispoziția bărbaților. Atunci nimeni nu-i silea să asculte concerte scâlciate de pian, ci puneau la patefon plăcile pe gustul lor. De curând apăruse și un aparat de radio, cel mai perfecționat, într-o cutie cât un dulap, cu numeroase butoane și cadrane magice. Unii spuneau că are cinci lămpi, alții șapte, sau zece;

cifrele însă nu se opreau aici; circulau ca niște legende. Cei care nu-l văzuseră ajunseseră să vorbească despre vreo douăzeci și patru, adăugând că atâtea lămpi mai avea un singur aparat în țară, acela de la palatul regal. În orice caz, era sigur că putea să prindă chiar America, dar numai la ora trei dinspre ziuă, și cine avusese răbdarea să aștepte această oră fără să se îmbete auzise un hârâit, care s-ar fi putut într-adevăr, să provină de la postul american Shenectady.

Între ei bărbații se simțeau totdeauna bine; puteau să-și scoată hainele, să-și descheie cămășile la gât, să joace nesfârșite partide de biliard sau de table, să bea ce și cât doreau, fără să le țină nimeni socoteala.

Copila deschise portița și alergă aerian spre intrare. Domnul Bilașcu îi făcu loc să treacă. Fetița aceasta neîmplinită îi tulbura mai ales pe bărbații trecuți de prima tinerețe, cu gesturile ei primitive, de sălbăticiune. Ei se purtau cu ea cum s-ar fi purtat cu propria lor fiică, luându-și un aer părintesc, protector, crezând că nimeni nu le poate bănui gândurile și dorințele.

Dând cu ochii de parchetul lucios, Copila se opri în prag, deși nu-l vedea prima oară. Domnul Bilașcu găsi prilejul să-i cuprindă umerii cu brațul.

— Haide, intră, nu te mănâncă nimeni!

Ea își privi picioarele colbuite. De câte ori venea aici, luciul parchetului îi lua tot curajul. Dădu să spună ceva, însă de emoție rămase la prima silabă, transformând-o într-o exclamație speriată.

Avea un glas subțire, friabil, ieșit ca din niște coarde de cristal, care te-ai fi așteptat să se frângă la o vorbă mai tare. Se exprima mai mult prin exclamații, și exclamațiile ei, de bucurie și de mirare, erau sunete ciudate, scurte vibrații ale cristalului, atât de subțiri și incerte încât se ridicau deasupra registrului firesc, își pierdeau timbrul uman și semănau cu chemările oițelor, speriate și pline de muzicalitate.

La capătul celălalt al sălii, pus pe bufetul de stejar, patefonul cânta „Organito della tarde”. Alături câțiva bărbați discutau, în picioare, cu paharele în mână. Un chelner în bluză albă vântura ușa învecinată, plecând cu sticlele goale, ca să aducă altele pline. În mijloc se juca biliard. Jucătorii erau în cămăși, cu mânecile suflecate; când se opreau să dea cu cretă pe vârful tacului, suflau greu, de parcă ar fi lucrat cu sapa. În jurul mesei de biliard, alți câțiva urmăreau lupta, făcând glume pe socoteala jucătorilor. Cei mai mulți se cunoștea că abia veniseră din schelă; erau îmbrăcați în

haine de dril, cu gaică la spate și cu buzunare aplicate, cu obișnuiții pantaloni bufanți și cu jambiere roșii de piele.

La două mese, sub ferestrele înroșite de soare, se juca table; partenerii erau zgomotoși, se batjocoreau la mișcările greșite, sau la zarurile proaste și izbeau cu sete piesele, în fundul cutiei.

Copila căută cu ochii prin colțuri, tot trăgând nădejdea să-l vadă. Apoi îl zări pe domnul Cosma în fund, singur, aplecat deasupra șahului. Încordarea îi slăbi dintr-o dată. Dacă nu era, de ce să-și mai prăpădească firea degeaba?

— Ce faci, Copilo? strigară câțiva, întorcându-se spre ușă.

Fata scăpă de sub brațul domnului Bilașcu, fugi spre ei și le râse, arătându-și, cu un fel de plăcere ascunsă, dinții albi.

— Ia uite! De unde ai strâns atâtea flori? Nu ne dai și nouă?

— Ba cum să nu!

Trecu de la unul la altul, silindu-se să nu pară speriată, și le întinse din florile ei sălbatice. Numai jucătorii de biliard își văzură de partidă, făcându-i semn să-i lase în pace. Copila le zâmbi, fără să se simtă jignită.

Domnul Bilașcu îi aduse de la bufet un pahar cu o băutură roșiatică. Ea se ridică pe vârfuri, să privească în pahar, de parcă n-ar fi văzut altfel; era doar un gest de neîncredere și timiditate.

— Ce-i aici?

— Ceva bun.

— E dulce?

— Ca tine.

Vorbă o făcu să roșească.

— Așa-i că-i dulce?

— E, dar înțeapă.

— Nu-ți place?

Nu-i plăcea. Domnul Bilașcu se aplecă spre ea și-i spuse la ureche, ca pe o taină:

— Ce-i numai dulce, nu-i bun! (Se alintă, ca un copil nedreptățit:) Mie nu mi-ai dat o floare!

Copila nu răspunse; se oprise cu ochii la domnul Cosma, care juca șah de unul singur. Îi veni să râdă, dar râsul i se stinse repede pe buze. „Dă Doamne să vină!” se rugă, întorcând privirea spre ușă.

Domnul Bilașcu se aplecă peste brațul de flori.

— Mă lași să-mi aleg cu una?

Îi simți mâna răscolind florile, oprindu-i-se, ca din întâmplare, pe sâni; cunoștea obiceiurile bărbaților. Înainte, nu o supărau unele gesturi ale lor, mângâieri fugare și neprecizate, și nici nu se socotea vinovată dacă se făcea că nu le înțelege, prilejuindu-le o plăcere fără ca ea să piardă ceva. Domnul Bilașcu voise odată s-o sărute; ar fi stat, dacă nu i-ar fi fost teamă de mustățile lui. Acum însă, numai gândindu-se i se făcea silă.

— Vreau să iau cea mai frumoasă floare a ta! gâfâi domnul Bilașcu în urechea ei.

Copila îi simți mâna pe sub flori apăsându-i sânii; îi alunecă ușor de sub braț.

— Hai să punem plăci!

— Ai învățat să dansezi?

— Puțin.

— Ce-ai învățat?

— Tango; și foxtrot.

— Dar boston?

— Asta-i mai greu.

— Vino într-o zi la mine și te învăț cu.

— Copilo, pe noi ne-ai uitat? o chemă unul din cei care vorbeau în picioare lângă bufet. Nouă nu ne dai flori?

Jucătorii de biliard terminară partidă cu gălăgie mare. Unul veni vesel, cu brațele întinse spre maldărul ei de flori:

— Astea toate le-ai păstrat pentru mine?

Domnul Bilașcu simți în inimă o înecătură de mânie. Nu vedea chipul Copilei, dar după felul cum i se zguduiau umerii firavi, înțelese că ea râdea.

Fata își apăra florile cu pieptul aplecat peste ele.

— Nu toate! mai trebuie să duc și acasă.

— Ce-ți nevoie de flori dacă ești tu?

Ea știa că toate erau numai vorbe, spuse să sune frumos. Și vorbele acestea îi plăcuseră odată, și felul cum erau spuse, și oamenii care le spuneau, ca s-o încânte. Acum n-o mai interesau vorbele lor. Pe ferestre se vedeau aprinzându-se lumini la sonde.

„Poate că mai vine!”

— Mergi cu mine sâmbătă la Ploiești? Vreau să-ți cumpăr o rochie frumoasă.

Copila știa câte ceva de unele care plecaseră la Ploiești.

— Are la domnu Dumitrică mătase câtă vrei!

Se uită cu coada ochiului spre ușă, apoi își întoarse iar privirea la domnul Cosma, care mută figurile, când dintr-o parte, când din alta, tăcut, fără să țină seama de ceilalți.

Era singurul jucător de șah din toată schela; în mijlocul vieții lor zgomotoase și plină de mișcare, nici unuia nu-i plăcea jocul greoi, purtat mai mult pe dinăuntru, prin creier, decât pe dinațară. De când se deschisese drum de sonde înspre Runcu și venise acolo un inginer nou, își găsise în sfârșit partenerul. Îl prindea rar, dar atunci stăteau aplecați deasupra jocului de după prânz până spre miezul nopții. Așa îl văzuse Copila întâi, și nemișcarea lui o uimise. Altminteri nu avea nimic care să-l deosebească de ceilalți ingineri tineri, fiindcă ei nu numai că umblau îmbrăcați la fel, dar aproape că și la chip semănau unii cu alții.

„Oare o mai veni?” se gândea, privind masa de șah.

În colțul acela, îndepărtat de ferestre, se făcuse întuneric. Domnul Cosma se topise în umbră. Numai piesele albe de fildeș se vedeau, răsfrângându-și lumina în piesele negre, care din când în când scoteau câte o sclipire de antracit.

Chelnerul ieși din spatele bufetului și suci pe rând întrerupătoarele electrice. O parte din becuri se aprinseră în lustre, făcând să țâșnească din întuneric luciul parchetului frecat cu ceară. Copila îl văzu pe domnul Bilașcu deschizându-și loc cu pântecele.

— Ce aveți cu fata? Ia lăsați-mi fata în pace!

— Trebuie să mă duc, spuse ea, cu ochii la ferestrele întunecate, muî mult amărâtă că pleacă, decât îngrijorată.

Domnul Bilașcu încercă s-o oprească, dar îi alunecă îndemânatică pe sub mână și dădu fuga ocol sălii ca să-și ia rămas bun de la toți. Domnul Cosma tocmai mutase o piesă și părea foarte mulțumit; un zâmbet moale, cald, plin, îi scălda ochii, din ochi îi alunecă pe față și se oprea în mustața mare, albă.

— Ai mai dat pe la noi, fetico? o întrebă mângâindu-i obrazul. Țâțul matale ce mai face?

— E bine, sănătos.

Domnul Cosma dădu să mai spună ceva, dar în clipa aceea îi veni în minte mișcarea pe care se gândea s-o facă în locul partenerului absent și se aplecă deasupra mesei.

Așa o oprea bătrânul să-i spună o vorbă de câte ori o vedea pe aici. Așa se întâmplase și în ziua când apăruse celălalt. El stătuse neclintit, cu bărbia

în pumni și cu coatele pe masă, mestecând între măsele, alene, capătul pipei. Îi rămăsese de atunci în nări un miros dulce-amărui și înecăcios, de tutun stins, pe care îl simțea de câte ori se gândea la el.

Nu înțelegea de ce nu semăna cu ceilalți, de ce n-o privea și nu-i spunea o vorbă. L-ar fi ascultat oricât, orice i-ar fi spus. Nici o clipă măcar nu-și ridicase ochii spre ea.

„Degeaba, nu mai vine!”

Îl mai privi o dată pe casier, cu părere de rău. Dacă ar fi știut cât de cât jocul, s-ar fi așezat în fața lui, pe scaunul gol.

Afară se întunecase pe deplin. Zgomotul schelei se potolise; nu se mai auzeau, ca la venirea ei, loviturile surde ale sapelor și zornăitul lanțurilor la sonde. Numai motoarele electrice bâzâiau înfundat în barăci, iar cele cu benzină pufăiau rar în eșapamente. Roțile din vârful turlelor, neunse, scârțâiau pe felurite și nenumărate tonuri, ca niște greieri mari ascunși în întuneric.

Auzind ușa, câțiva cai legați la stănoage în stânga intrării ridicară capetele, bătând nerăbdători cu copita în pământ.

— Domnii ingineri mai rămân! le spuse Copilă, ca unor oameni.

Caii sforăiau, se smuceau nemulțumiți în frâuri.

— Haide, haide! Tot mai bine cal de inginer, decât la hegnă!

Porni la vale cu mersul ei alcătuit din alunecări, zboruri și plutiri. Ghicea în întuneric șanțurile, plana peste ele, simțea de la distanță cablurile, conductele, se prelingea fluidă pe dedesubt.

După un șir de sonde întunecate, pe dreapta se ridicau cazărmile Societății. Erau clădiri mari, de scânduri, vopsite cărămiziu, cu un etaj nu prea înalt, cu pridvoare lungi prin fața ușilor. Sus duceau scări de lemn exterioare, ca la cotețele de porumbei. Pe ferestrele luminate slab se vedeau oamenii pregătindu-se de culcare. Alții, așezați pe balustradă pridvorului, își sfârșeau cina desfăcută pe genunchi: pâine, ceapă, ardei grași și castraveți. Jos aveau nedespărțitul zimbil înnegrit, din care ieșea gâtul clondirului de apă, înfundat cu cocean de porumb.

Dincolo de cazărmi urma o bucată de loc întunecată; abia ghicite împrejmuiri de sârmă închideau gurile unor vechi puțuri părăsite. De câte ori trecea prin dreptul lor, își simțea inima strânsă. În nopțile întunecoase tot se mai întâmpla să cadă câte un om. Dar mai des cădeau caii de la hegne, căluții mici, lăsați noaptea slobozi să caute printre sonde smocurile rare și sărace de iarbă arsă. Uneori sondorii auzeau nechezatul lor sfâșietor, ca un

strigăt de moarte… Ceilalți cai înțepeneau în loc, și așa îi găseau dimineața, cu picioarele intrate în pământul moale, tremurând, respirând cu spaimă.

Copilei i se rupea inima de mila lor; ar fi vrut să aibă o putere, să-i scoată de la hegne, să pună motoare în locul lor, ori să nu mai pună nimic, să astupe puțurile, și caii să-i strângă într-o poiană din pădure, unde să pască iarbă curată, grasă, iar ea să-i țesale, să le împletească părul cozilor, și în coame să le pună flori.

La cotul drumului, apăru alt șir de sonde; câteva erau întunecate și tăcute, la altele se lăcărea; se auzeau curelele de transmisiune plesnindu-se. Copilei i se părea mereu că tot bat pe cineva. Cablurile, desfășurându-se de pe tamburi, aveau o vibrație prelungă, care se transmitea turlelor și, cu toate că nu făcea să se nască nici un sunet, se simțea între sonde ondulând întunericul.

Când ajunse aproape de fundul văii, fata se pomeni în față cu lumina unui bordei de pe marginea drumului. Pe ușa bordeiului, dată în lături, se vedea înăuntru, de o parte și de alta, câte un pat de scânduri acoperit cu rogojini înnegrite de păcură. În fund, pe o măsuță cu picioarele bătute în pământ, ardea o lampă; vântul făcea flacăra să fluture, și sticlă era rău afumată.

Copila se opri o clipă în drum.

— Bună seara!

În ușă ardea un foc de găteje, și deasupra flăcărilor, pe pirostrii, fierbea un ceaun negru. Un om presăra stângaci mălai în apa care-i aburea pumnul. Se întoarse mirat, umblând greu cu ochii în întuneric.

— Bună seara! răspunse, în sfârșit, luminându-se la față. Tu erai, fetico?

Alt om stătea alături, ghemuit în țărână, așteptând să se facă mămăliga. Un al treilea ieșea pe ușa bordeiului cu o doniță în mână.

— Da dă unde vii tu noaptea? o întrebă, mirat, primul.

— De la Poiana Ursului.

— Pă cine minți? Nu eram sus la sondă când ai dat devale?

— Lasă fata, n-o mai necăji, îi luă apărarea omul care venise cu donița.

Celălalt săltă ceaunul de pe foc (lumina focului crescu dintr-o dată) și-l așeză jos între opinci.

— Să cam dă cu inginerii! mormăi, umblând cu ochii după făcăleț.

Copila sări șanțul la el și-l împinse deoparte.

— Lasă, că mestec eu, asta-i treabă de femeie! Ce te pricepi matale?

— Da lui tat-tu bătrânu i-ai făcut mămăligă azi?
— I-am făcut, că n-o să-l las să moară de foame!
— Nu prea te ții dă casă tu, bag dă seamă!
Copila nu mai răspunse; mesteca mămăliga.
— Altfel ai fi vrednică!
Focul pâlpâit arunca pe fața ei valuri roșii. Absorbită de treabă, nu mai lua seama la vorbele sondorilor. După ce termină să mestece, udă făcălețul, netezi fața mămăligii, o puse să se răscoacă, apoi luând ceaunul de toartă îl răsturnă dintr-o mișcare cu fața în jos, pe fundul de lemn așezat în țărână.
— Acum poftă bună!
Își luă florile de jos și sări șanțul.
— Mulțumim, stai la masă!
Fata se pierdu în întuneric. I se auzi numai glasul, vibrând limpede și subțirel:
— Nu stau, am întârziat acasă!
Luminile sondelor abia ajungeau ici, colo, până în șanțul drumului. Nici stelele, deasupra, nu erau mai luminoase. La o sondă, aproape de creastă, Copila se mai opri o dată. Sondorul stătea tăcut după tambur, cu mâinile pe pârghii, urmărind înfășurarea cablului. Se auzea lingura apropiindu-se, izbindu-se de coloană. Becul slab, prins de o grindă, își pierdea jumătate din lumină în apărătoarea de sârmă.
Copila sări șanțul.
— Bună seara!
Omul o privi nedumerit pe sub marginea pălăriei.
— Ce cauți tu aici?
Zgomotul mașinilor îi acoperea glasul. Copila nu auzi; se apropie de el, cu mâna la ureche.
— Ai?
— De unde vii noaptea?
— De la Poiana Ursului.
— Acuma?
— Păi când?
— Da acasă ce-ți spune?
Cornițele Copilei prinseră lumina pieziș.
— Na o floare!
— Nu mai stai?
— Nu, am și altă treabă.

Ieșind de la lumină, noaptea i se păru mai întunecată; așteptă să i se deprindă ochii, apoi porni repede în sus, răscolind praful din mijlocul drumului. Curând simți sub picioare vârful dealului. Spre stânga, în piață, nu se mai vedeau nici oameni, nici lumini. Era târziu, dar nu avea de ce să se zorească. Pădurețu își lua singur mâncarea din ștergarul atârnat în tindă și se culca, fără să-i țină ei seama.

Îi era frică să meargă noaptea pe Drumul Părăsit, și-i plăcea în același timp. Singurătatea lui era plină de taină, parcă ducea spre o altă lume, și ea tot visa că într-o noapte, în loc să ajungă la casa lor săracă, va ajunge la un palat de cleștar, ca în basme.

Pe văile care se deschideau în sus, prin pădure, veneau valuri umede de răcoare. Uneori văzuse plutind printre copaci fuioare albe, destrămate, și-i păruse că sunt zâne îmbrăcate în văluri.

Aproape de casă, se opri. Auzise glasul lui taică-său și al lui Motoacă, afară, pe prispă.

— Zi, l-a răzbit și pă Erei? spunea bătrânul.

— L-a răzbit!

Copila se așeză în iarbă, între copaci, cu picioarele adună-te sub ea, așteptând să-i vadă plecați.

Taică-su tăcu un timp, apoi întrebă, cu același glas:

— Și-i bucuros, hai?

— Bucuros.

— Păi nu?! Și-o ține într-o beție, așa-i?

— Așa-i!

Bătrânul strânse ciomagul în mâini. Motoacă încercă să-l împace.

— Fiecare cu norocul lui!

Apoi băgă mâna în buzunarul de la betelia pantalonilor și scoase cu gesturi stângace un ceasornic. Cu mâna cealaltă, din alt buzunar, scoase chibriturile.

— Ia scapără dumneata, moșule! Să vedem cât s-o fi făcut.

— La ce să strici chibritu? Parcă nu poți fără ceas?!

— Hai, scapără, că n-o fi moarte de om pentru un băț!

La lumina chibritului, luci un ceasornic elegant, foarte plat, cu capacele de aur. Cadranul scotea ape opaline, pe care se brodau cifrele negre și arătătoarele cu cizelura fină.

— Nouă și un sfert!

Băiatul nu se îndura să-și ia ochii de pe cadran, însă chibritul se stinse. Închise capacul, făcând să pocnească încet, muzical, zăvorașul, și rămase cu ceasornicul în mână, căutându-i cu degetele în întuneric monograma săpată în aur.

— Zi, ați vândut! reluă vorba bătrânul.

Motoacă oftă:

— Am vândut o bucată.

Vânduse o sfoară de pădure, în spatele casei. Negustorul dăduse numai o arvună, restul avea să-l plătească în iarnă, după ce desfăcea și el lemnele tăiate. Luase patruzeci de mii și alergase la oraș, după cumpărături, pentru surori și pentru casă. Se întorsese abia adineauri. Nu adusese mare lucru; la oraș i se întâmplase o istorie ticăloasă… Ticăloasă, ori naiba știe!?

— Ia mai scapără, moșule!

Și-ar fi privit toată noaptea ceasornicul.

— Tu te-ai prostit, mă Ionică!

Motoacă se uită la ceas cu o plăcere chinuită de neliniște, de remușcare și de îndoieli.

— Nouă și douăzeci! Ia să mă îndrept și eu spre casă!

— Hai că te duc până-n drum!

Copila îi lăsă să treacă, apoi se ridică și din două sărituri fu pe prispă. Câinele veni să se gudure, scheunând la picioarele ei. Îngenunche și-i luă grumazul în brațe.

— Ce faci tu, mă Haiducule?

Îl auzi pe vără-su, în timp ce se îndepărta pe potecă:

— Luna nu mai iese?

Iar bătrânul blestemă, târșâindu-și opincile:

— Măcar dă n-ar mai ieși! Nici luna, nici soarele! Să înghețăm toți!

Când ajunseră în Drumul Părăsit, copacii din marginea pădurii se traseră în lături. Pe dealuri se vedeau puzderie de lumini slabe, sclipind; parcă era cerul, cu stele, răsfrânt într-o apă neagră.

Pădurețu se opri și ascultă zgomotul înfundat al sondelor.

— Nu mai tac, mă Ionică! Nu mai contenesc, nu să mai satură… O să ne lase pământul gol pă dădăsubt, și-o să ne cufundăm până în iad, să ne pună dracii la cazne!

— Hai, moșule, plec și eu acasă; du-te de te culcă!

Motoacă porni repede spre casă. După câțiva pași gândul i se întoarse iarăși la ceasornic. Își trecu pachetele cu cumpărături în stânga, iar cu

dreapta se căută în buzunarul de la betelie.

Fusese o istorie ticăloasă. Îl ardea de mult inima după un ceasornic, dar niciodată nu-și închipuise că o să se aleagă cu unul de aur!

Într-o vitrină, la Ploiești, știa un Roskopf-Patent, de ceferist, cu capacul negru și cu o locomotivă pe cadran. Cum ajunsese, dăduse fuga la prăvălie. Roskopful era la locul lui, în vitrină…

Se plimbă de câteva ori, în sus și-n jos, se opri, îl cercetă, iar plecă, până ce, în sfârșit, își făcu curaj și deschise ușa. Interiorul prăvăliei îl zăpăci, pereții nu se vedeau de rafturi, și-n rafturi erau ceasornice de toate felurile, de buzunar și de mâna, puse pe cartoane îmbrăcate în catifea, ceasornice de masă, în blocuri de marmură ornamentală, cu câte o femeie goală de o parte și de alta, sau cu amorași ducând în spinare tolbe cu săgeți. Altele erau montate în cutii de lemn lustruit, între rafturi se înșirau pendule, unele mici, agățate în perete, altele înalte, cât niște dulapuri. Pe geamurile lor de cristal se vedeau limbile mari, ca ale unor clopote de biserică, pendulând rar, solemn, ca niște cădelnițe; cele mici aveau o mișcare repezită, cum ar fi dat niște căței din coadă. Pe dreapta, din ușă până în fund, se întindea o tejghea, toată de sticlă, lăsând să se vadă dedesubt altă mulțime de ceasornice, de curelușe, de inele și de lănțucuri.

Lui Motoacă i se păru că picase în mașinăria unui ceasornic uriaș. O domnișoară frumoasă, cu genele rare și lungi, încârligate, ca niște piciorușe de rădace, îl luă în primire:

— Cu ce vă putem servi?

Era obișnuit cu prăvăliile de la oraș, umblase prin ele, pentru el sau pentru alții, însă o asemenea strălucire nu mai întâlnise niciodată.

— Aș vrea un ceas…

— Mai bun, sau mai ușurel?

— Mai potrivit. Am văzut în fereastră un Roskopf-Patent.

— Să vi-l arăt.

În prăvălie, fiind foarte de dimineață, nu erau alți cumpărători. Fiecare marfă se vindea la ora ei. La opt, rar vine cineva după ceasornice și bijuterii. Îl zăpăcea mai ales întâmplarea că era singur, că domnișoara nu-l slăbea de loc, având numai grija lui.

În fundul prăvăliei, sub o lampă cu abajurul verde, un om, cu pieptul strivit în masă, se uita cu un mic ochean negru în mașinăria unui ceasornic. Și omul acela îl speria, cu ocheanul și cu capul lui fără pic de păr, lucind sub abajur.

Domnișoara înșiră pe tejghea mai multe ceasornice. Motoacă își văzu dintr-o dată Roskopful, cu capacul de oțel oxidat, dar între toate, acum i se păru urât. Îi luau ochii mai ales cele puse pe catifea. Se opri la unul subțire, delicat, cu marginile atât de gingaș rotunjite, că nu părea ieșit din mână omenească. Vânzătoarea îl scoase din cutie și i-l întinse, arătându-și, o dată cu ceasornicul, degetele cu unghiile roșii. Băiatul îl luă, îl duse la ureche, îl ascultă câteva clipe, îl întoarse pe o parte și pe alta.

— Oare o fi ceva de el?

Domnișoara zâmbi cu superioritate:

— Dacă-i Longines! Nu cunoașteți marca?

O cunoștea. Inginerul Pintilie avea un Longines, dar nici nu visase să-și ia și el unul la fel. Acum era zgândărit.

— Cât costă?

Ea luă ceasornicul și se uită pe etichetă micuță prinsă de toartă, numai ca să se afle în treabă, fiindcă altminteri știa prețul pe de rost.

— O mie cinci sute!

Nu i se păru scump, deși intrase aici cu gândul să dea până la vreo cinci sute de lei.

— Merge!

Știa că la magazine trebuie să te tocmești, dacă îți strici gura câteva minute, te poți alege cu un câștig pe care nu l-ai avea muncind o zi întreagă. Lui însă, fiindcă se știa cu bani în buzunar, îi era rușine să se calicească pentru o sută-două de lei.

— L-am luat, domnișoară.

Dar chiar în clipa aceea descoperi sub sticla tejghelei, în-tr-o cutie mai bogată decât toate, un alt ceasornic, împrăștiind pe catifeaua albastră o strălucire care-i lua ochii.

— Pe asta nu mi l-ați arătat!

Domnișoara avu iarăși un zâmbet de superioritate.

— Acela nu-i pentru dumneavoastră!

Lui Motoacă îi veni sângele în obraz. Domnișoara îl lămuri:

— E de aur.

— Și nu merge bine?

— Cum n-o să meargă?! E prea scump!..

— Cât?

— Douăsprezece mii.

Auzind cifra, un domn ieși de după paravan, din fundul prăvăliei și se apropie, prin spatele tejghelei. Mersul lui grăbit trezea în dulapurile pendulelor, prin dreptul cărora trecea, o muzică vagă, enigmatică; coardele vibrau că atinse de umbra lui; părea că pendulele își salută stăpânul cu glasurile lor felurite.

— Lasă, domnișoară! spuse omul, cu un zâmbet prietenos și dulce. Îl servesc eu pe dumnealui.

Avea o haină de culoarea cerului noaptea, dintr-o stofă cum Motoacă nu mai văzuse nici măcar în vitrine. Îi venea turnată, ca în reclamele din ziare ale fabricii Cehoslovacă. Mâinile, care se așezaseră pe tejghea, erau îmbrăcate până la încheieturi în manșete largi, de mătase gălbuie, care făceau stofa hainei mai strălucitoare. Aproape pe fiecare deget avea câte un inel gros, de aur, unele cu câte o piatră roșie, ovală.

lui Motoacă îi era rușine să mai dea înapoi, dar nu simțea ciudă că intrase în jocul acesta, ci mai degrabă trufie. Acum, când avea ceva bani în buzunar, își dădea seama că el ar ști cum să cheltuiască milioanele. Se socotea mai presus decât neamurile lui bogate, care erau slugile bogăției; bogați cu grijă banului și fără nici o bucurie. În el zăceau gusturi de prinț; dacă ar fi avut banii lor, n-ar mai fi umblat decât în haine negre, cu pantofi de lac, și n-ar mai fi lepădat mănușile albe de pe mână.

— Doriți să vă facem o monogramă?

Negustorul îi zâmbea dulce; înainte de a primi răspunsul, îi porunci vânzătoarei:

— Domnișoară, adă te rog modelele!

Fata veni cu un carton pe care erau desenate felurite monograme. La început Motoacă nu-și dădu seama ce reprezenta șerpuirea aceea de linii, apoi descoperi că erau litere împerechiate, încolăcite, trecute unele prin altele; lucrul i se păru uimitor.

— Care sunt inițialele dumneavoastră?

Șovăi o clipă, căutându-și-le.

— I, Mî. Ion Motoacă!

— Iată aici un I.M. Un model splendid! Vi-l facem pe acesta!

Se despărți cu părere de rău de ceasornic.

— Până la prânz este gata. Ce sumă lăsați aconto?

Stătu un moment la îndoială; îi făcea rău să tot umble la parale.

— Plătesc tot!

— Douăsprezece mii și o mie monograma, treisprezece în total.

Numără banii pe tejghea, cu un fel de grabă. Negustorul văzu că îi rămăsese un teanc.

— Să vă dau și un lanț frumos, de aur!

Se supuse, nepăsător. Ceasornicarul luă un lănțuc și-l agăță de toarta ceasului.

— Două mii de lei.

Fusese o istorie ticăloasă!

Îi era mai ales necaz că se întorsese târziu de la oraș și nu mai găsise pe nimeni în piață, barem să-și fi arătat ceasul. Dar se simțea împăcat la gândui că nimeni în toată Schela nu avea unul la fel. Poate directorul general de la Ploiești, care venea uneori cu un automobil negru, mare, închis din toate părțile și cu un perete de sticlă în spatele șoferului. Dar chiar directorul general, dacă avea ceasul, n-avea lănțucul; și dacă avea lănțucul, n-avea monogramă.

Atingerea cu o singură mână nu-l mulțumea; se opri pe marginea drumului, lăsă pachetele jos și scăpără. Cadranul ieși din întuneric, cu știutul lui luciu opalin: se făcuse aproape zece. Deși târziu, Motoacă mai rămase o clipă în drum, mutându-și bijuteria dintr-o mână în alta.

Când se apropie de casă, văzu în capul potecii două umbre despărțindu-se, speriate. Cineva porni repede la deal; alți pași se pierdură printre copaci.

Motoacă grăbi pasul, înfuriat. Mai în fiecare seară, umbre din acestea, dintre care unele nu izbuteau să-i rămână necunoscute, dădeau târcoale casei.

— Mama voastră de cățele!

Auzi tușea bătrânului, pe prispă.

— Mai ține-te, mă tată! îi strigă, mâniat, când ajunse. O să-ți scuipi bojocii!

Înecat de tuse, cu mâinile înfipte în piept, bătrânul încercă să spună ceva, dar nu izbuti. Motoacă lăsă cumpărăturile jos și scoase din buzunare mai multe pachete cu tutun.

— Na, ține! Satură-te! Poate c-ai terminat otrava, de tușești așa!

Tușea bătrânului se potoli; rămase cu un sughiț care-l zgâlțâia din când în când.

— Apoi las că n-am rămas în grija ta! răspunse printre sughițuri. Mi-a adus Veta un pac. Uite ce fumez acum!

Se lăuda, cu o răutate copilăroasă, arătând un pachet de țigări, în carton roșu. La lumina care venea pe fereastră, din odaia fetelor, Motoacă

recunoscu pachetul de Regale cu cap aurit.
— Cine ți le-a dat?
— Soră-ta, Niculina.
Acum se limpeziră mai multe; știa a cui fusese umbră, o mai întâlnise și-n alte seri. Singur Telengescu, în toată Schelă, fuma Regale cu cap aurit.
Dintr-o săritură fu pe prispă, de unde se năpusti în odaia fetelor.
Cele două mari, Veta și Simioana, lipseau; cele mici, Leana și Vasilică, dormeau în fundul patului. Niculina tocmai dădea să se furișeze sub scoarță, lângă ele.
— Ai început și tu?
Nu-l interesa lipsa celor mari, nu-i păsa de ele acum, avea de lucru cu Niculina. Era furios că vorbea tocmai cu Telengescu, pe care nu putea să-l sufere, fiindcă umblă cu nasul pe sus. Până și pachetul de țigări boierești, trimis bătrânului, nu însemna decât ifos.
Se repezi la pat, își băgă mâna în părul fetei și o smuci jos, în mijlocul odăii. Niculina rămase în fața lui, dârdâind. Sub cămașa de noapte, scurtă, croită cu economie din pânză groasă, i se vedeau genunchii tremurând.
— Îți plac boierii, hai?
O lovi peste gură, cu dosul palmei. Fata începu să plângă. Lui i se făcu milă, dintr-o dată, dar nu se putu opri și lovi înainte, războindu-se nu cu ea, ci cu el, și cu toată lumea.
— Las-o, mă Ionică! se auzi vocea bătrânului de afară.
El își îndemna fetele să plece de acasă, să-i facă rost de tutun. Ce vină mai putea să le găsească lor? îl cuprinse milă de toate cinci.
— Hai, culcă-te acum!
Niculina își șterse ochii cu dosul mâinii și se băgă sub învelitoare, smiorcăind. Din ușă, băiatul se întoarse spre ea.
— Ți-am adus pantofi de la Ploiești! îi spuse, blând.
Apoi se repezi afară, la bătrân, și răcni, vărsându-și toată furia înfrânată:
— Am să-ți iau un vagon de tutun și un sac de cărticele, să te afumi pân-ai muri, să nu mai trimiți fetele astea pe drumuri! Nu ți-ar fi rușine să-ți fie, om bătrân!
Se întoarse în odaie. După câtva timp se liniști, se așeză pe marginea patului, își scoase ceasornicul și rămase cu ochii pe cadran, privindu-l prostit.

8

Doi meșteri băteau tablă pe acoperișul grajdului; alții drișcuiau tencuiala afară, alții dădeau la rindea blăni groase de stejar, pentru dușumele.

Gogoi ședea în fața ușii, călare pe capră de tăiat lemne, cu un clondir în mână. Culesese prunele din livadă și le dădu-se unui nepot, să le bage la cazan. Nepotul tocmai îi trimisese din vale primul rachiu, de gust.

Gogoi mai duse o dată clondirul la gură și-l lăsă să curgă pe gât.

— Hiu-hiuuu! Arde, mă!

Chiuitul i se auzea până în piață. Meșterii râseră, să-i intre în voie, știind că au partea lor la clondir.

— Dați-i zor, dați-i zor! îi cicăli bețivul. Nu mă țineți în loc.

În a patra săptămână de când începuse lucrul, grajdul mai avea destul până la sfârșit. Nimeni nu putuse face treaba de mântuială. Gogoi stătuse tot timpul pe capul lucrătorilor, veghind cum era pusă fiecare cărămidă, cum era bătut fiecare cui.

— Grajd pentru cal împărătesc, mă! Să nu vă prind că smintiți ceva!

Zidurile erau înalte și groase, din două rânduri de cărămizi, cu luminatoare care se deschideau oblic, ca să nu fie curent. Podeaua, înclinată, se căptușea tocmai acum cu blăni groase de stejar, alese din materialul cel mai bun, fără cuiburi de cari și fără nod. Jgheabul ieslei nu era de scânduri, ca în atâtea grajduri de mâna întâi, ci de beton sclivisit cu ciment, în dreapta ușii, un bazin, tot de beton, cu robinet alimentat de la conductă și cu scurgerea direct afară, servea de adăpătoare. Instalația electrică avea să aibă trei becuri, în tavan, deasupra ieslei și la bazinul de apă. Pereții pe dinăuntru urmau să fie vopsiți în ulei, cu un brâu decorativ, la înălțimea luminatoarelor alcătuit din capete de cai.

Gogoi mai trase un gât.

— Arde, mă! Fliu-Hiuu!

Nevastă-sa se ivi pe prispă cu chipul ascuns în broboadă.

— Acum, că sunt dumnealor aici, nu le spui să tragă ilectrică și-n casă?

— Nimic, până nu-i gata grajdu! Și vezi, muiere, nu mă supăra! Ce, nu mai poți cu gaz?

Femeia nu mai zise nimic și plecă. Dar fierbea de mânie, și nu înțelegea. Casa era plină de bani care n-aduceau nici un folos. Parcă n-ar fi

fost atâtea de făcut! Măcar de s-ar fi îndreptat cât de cât traiul prost de până atunci!

După ce roboți un timp prin tindă, blestemând în gând, se întoarse iar:

— Acum, că sunt dumnealor aici, nu le spui să dreagă puțin tabla dă pă acoperiș?

Gogoi se înfurie. Făcu o mișcare, cum ar fi vrut să arunce cu sticla după ea, apoi se opri, poate fiindcă nu se îndura de rachiu.

— Grajdu întâi, nu-nțelegi?

Peste vorbele lui, dinspre piață se auzi un pas de cal. Se întoarse și privi pe deasupra gardului. Domnul Hristea de la Salon, călare, urca spre Runcu, la pas. Lăsase hățurile și, cu ochii într-o carte boțită, se silea să învețe pe de rost, silabisind:

— Je suiș, tu es, îl est…

La ora aceasta, îndată după prânz, mișcarea prăvăliilor era mică, așa încât putuse să le lase în grija nevestei, care altminteri stătea tot timpul ascunsă în odaia ei.

— Hiu-hiu! Hai noroc, domne Cristeo!

Gum era cufundat în conjugare, negustorul tresări, speriat.

— Noroc, noroc, domle Gogoi! răspunse, apucând frâul, ca să oprească și îndesându-și cu cealaltă mână cartea în buzunar.

Bețivul ieși în poartă și îl privi de sus până jos, de la șapca englezească, trasă pe ochi, până la jambierele roșii de piele, încheiate peste ghete.

— Dar ce văd, te-ai îmbrăcat ca inginerii!

— De, ca omul, după treburi!

— Apoi aud c-ai și făcut treburi, nu glumă!

— Hm! Așa și-așa!

Anul trecut negustorul cumpărase o bucată întinsă de loc pe Valea Runcului. După ce făcuse erupție prima sondă a lui Gogoi, îl și concesionase Societății, pe o sumă care întrecea de zece ori prețul cumpărării. Dar pe deasupra, îi veneau șapte procente redevență. Două sonde, ridicate la iuțeală, erau acum în sapă; altele aveau să se pună în curând.

— Apoi, am plecat, domle Gogoi!

— Te duci pe la sonde?

— Ei, așa, ca omul!

— Când te-o răzbi, să faci chef!

După ce se îndepărtă câțiva pași, Dumitrică scoase cartea și dădu să-și reia conjugările, dar vorbele lui Gogoi îi răscoliseră alte gânduri, nu-i mai era aminte de învățătură.

Gândurile plecau zburdalnice din capul lui, ca și când ar fi avut formă materială, săreau în țărâna murdară de păcură, treceau șanțurile, ocoleau rezervoarele și batalele, se întortocheau printre sonde și-i ieșeau înainte la un cot al drumului. Și parcă pe unde mergeau, petreceau un fir subțire, căci își simțea capul împiedicat, smucit înapoi de sonde și de rezervoare.

Acum se făcea o legătură tainică între el și pământ; începeau să se înțeleagă și să se ajute unul pe altul; i se părea că încheiase tovărășie cu locurile și că, ajutat de acest enigmatic și puternic aliat, va fi în curând mai mare peste toți ceilalți oameni.

Ajunse sus, la creasta dealului, aproape înecat de speranțe și îngâmfare. Opri calul o clipă, să răsufle amândoi, și privi în vale.

În câteva luni de zile de la prima erupție, locurile nu mai puteau fi recunoscute nici de cel care trăise în marginea lor și le avea în ochi și în inimă. Cât bătea privirea, spre câmpie, în apele verzi ale pădurilor apăruseră luminișuri, ca niște rosături, care păreau că mănâncă mereu copacii, lăsând pământul gol, îmbolnăvit. Cele câteva case rare, presărate prin poieni, erau în mare parte părăsite. Unele fuseseră dărâmate; se vedeau urme de moloz, în voia vântului. Altele mai stăteau în picioare, goale, cu ferestrele scoase și cu ușile date de pereți. Societatea îi mută pe oameni în alte părți, le construia la repezeală case mai frumoase.

Dumitrică apucă pe un drumeag negru, pe lângă sonda lui Gogoi. Erupția tot nu se oprise, era însă potolită, părea că s-a așezat la drum lung. Vâna de păcură nu mai răzbea până sus, abia dacă se ridica jucând până la jumătatea turlei, de unde cădea înapoi, lipăind pe pământul prefăcut în asfalt.

De jur-împrejurul sondei, până departe, locul rămăsese negru; peste copaci, peste frunze și iarbă, trecuse parcă un pârjol. Părea că pământul fusese ars până în adâncuri, otrăvită și uscată orice urmă de viață, că nimic și niciodată nu va mai putea crește la loc, nici o frunză și nici un fir de iarbă.

Negustorul se opri o clipă, în dreptul sondei.

— Noroc, noroc! îi strigă omului de veghe. Merge me-reu?

— Merge! răspunse sondorul, plictisit.

Dumitrică îl privi mirat, cu coada ochiului. Se așteptase la un răspuns mai voios.

— Sănătate bună! zise pornind.

La primul cot al văii, pe o râpă care se înfunda sub deal, se văzu răzbind deasupra copacilor trâmba de păcură a celeilalte sonde. Aici erupția era încă în puterea de la început. Păcura cădea pe versanții dealului, se adună pe firul văii și curgea mai departe, în șuvoaie înspumate, până întâlnea barajul de unde porneau conductele.

Dumitrică ocoli, și o bucată de drum merse prin pădure. Vâjâitul erupției abia se mai auzea în urmă. Copacii fremătau, legănându-și ramurile la urechile lui. Sub copitele calu-lui, frunzele căzute în drum foșneau ca în vreme de pace. Pădurea începea să rămână singură, cu glasurile ei șoptite, tainice. Călărețul se simți înfiorat; nu-i plăcea singurătatea. Dar abia se stinsese în spatele lui prima goarnă de luptă, că altele începură să se audă din față.

Se auzeau ciocane: una, două, trei, patru lovituri ritmice în fier, apoi ultima, mai apăsată, în lemn, îngropând floarea cuiului. Topoarele icneau, îndesat, din adânc, lovind copacii la rădăcină; alte lovituri de topor, mai limpezi, parcă muzica-le, răzbeau din alte părți, unde se ascuțeau piloții de brad, ca să fie înfipți în pământ.

Ieșind la luminiș, Dumitrică văzu în față o altă lume, o omenire întreagă – de unde adusă, de ce credință?

— Lucrând pământul, nu să-l are și să-l semene, ci să-l refacă. Pe coaste se săpau terase întinse, vetrele sondelor viitoare, se muta nu un pumn de țărână, ci scoarța planetei.

Tractoare mari, vânjoase, invincibile, urcau din jos, pe drumul nou care se deschidea de-a dreptul la câmpie, îngropându-și șenilele în pământul nepietruit, aducând pe remorci maldăre albe de cherestea. Sub șoproane ridicate într-o zi, sau într-o oră, se vedeau motoare electrice și mașini, oțel și fontă, tone, pe un loc unde altădată, dacă adunai uneltele oamenilor, topoarele și custurile, nu făceai o sută de kilograme. Pe afară se înălțau stive de prăjini și tuburi metalice, mai groase decât copacii cărora le luau locul în prelungirea lor subpământeană.

O echipă de lucrători, coborând din deal, desfășurau cabluri electrice. Alții, urcați pe stâlpi, le legau sus, pe izolatorii albi de porțelan. În urma lor venea un om care prindea în cuie, pe fiecare stâlp, o tablă albă; pe tablă era

desenat cu negru un cap de mort, sub care se frângea în trei un fulger roșu. Era un avertisment, dar părea o sentință și-o amenințare.

Linia electrică tăia în două curtea unei gospodării singuratice. Din locul unde se oprise Dumitrică, lumea veche, înspăimântată, și lumea nouă, învingătoare, se vedeau panora-mic. Un gard scund de nuiele împrejmuia casa, îmbătrânită, scăzută, cu temelia afundată în pământ. Pereții văruiți aveau în jurul ferestrelor brâuri albastre. Totul se pierdea sub acoperișul de șindrilă înnegrită, cu streașinile prea întinse. Alături era un coteț de păsări, în fața căruia ciuguleau câteva găini răzlețe. Un porc micuț râma în spatele casei. Lângă poartă, un câine, neștiind dacă să late, să muște sau să fugă, se uita speriat la oamenii care intraseră în curte cu cablurile, după ce alții plantaseră stâlpii.

O femeie bătrână, mărunțică, adusă de umeri, mișcându-se greu, ieși de după cotețul găinilor cu o strachină în mână, își îndreptă spinarea și privi în sus, la omul care se și cățărase în vârful stâlpului.

— Da pân altă parte n-ați putut să-l puneți, maică?

— Parcă-i pe alese! răspunse omul fără bunăvoință.

Dumitrică îndemnă calul în jos, trecu peste firul de apă neagră de pe fundul văii și urcă poteca spre casa singuratică. Oamenii cu sârmele se duseseră mai departe.

— Bună ziua, bună ziua!

Bătrâna se întoarse, își îndreptă spinarea, privi pe sub mâna făcută streașină și, recunoscându-l, răspunse cu glasul pițigăiat:

— E, dumneata erai?! Bună ziua, domne Cristeo!

Călărețul descălecă, trecu frâul calului după stâlpul portiței și intră în curte.

— Necazuri, necazuri, babă Neago?

— Necazuri, domne Cristeo! Au venit cu sondele pă capu nostru. Toată ziua ne huruie, dă s-au speriat până și păsările. Câinele, săracu, a chelălăit ziua și noaptea, până n-a mai putut; acu tace, uită-te la el cum s-a prostit! Unde mai pui că era să ne înece cu păcura, când a fost erupție! A venit gârla până în gard. A ars și pământu: nu mai e bun dă nimic. Și barem dac-am avea vun folos! Da nu vezi? A tras sârma pă dasupra și cu sondele s-a dus la dracu. Ce zici, domne Cristeo, o să mai vină?

— Nici gând, babă Neago!

— Ne-a stricat rosturile, domne Cristeo! Încaltea pă mine nu m-a scos din minți, că n-am avut gânduri din alea; da alții, atât au visat la aur, că au

uitat să facă rost dă mămăligă. Uită-te la ei, nu mai sunt buni dă nimic. Numai cu ochii după sonde.

— Acum s-a terminat! Spune-le să fie liniștiți. S-au dus cu sondele în jos, nu se mai întorc aici.

— Ducă-se! Că nu i-am chemat eu. Numai dă ne-ar lăsa în pace!

— De! făcu Dumitrică, rotindu-și ochii prin bătătură. Cât despre asta, de acum înainte o să fie greu.

— Cum adică, domne Cristeo?

— Păi de, acu o să fie mișcare multă; dac-o erupe, de, n-o să mai ai liniște; la sonde se mai întâmplă, Doamne ferește, și câte un foc. De ce nu vrei dumneata să vinzi și să pleci de aici?

— Vai dă mine! Unde să plec?

— Sus, în deal; ți-aș da eu un loc bun.

Baba Neaga clătină amărâtă din cap.

— E greu, domne Cristeo! E tare greu! Dac-ar fi trăit unchiașu, m-aș fi vorbit cu el.

— Păi dumneata n-ai pe nimeni, să te vorbești?

— Pă cine? Că Mitu, băiatu mai mic, a murit la Moldova; pă al mai mare l-a zdrobit în sondă, dumneata nu erai aici; a căzut după căluș, și maistru, nu l-ar ierta Dumnezeu, a băgat sapa dasupra să i se piardă urma, să n-ajungă la judecăți, că a fost călușu slab. A scos, domne Cristeo, numai hainele dă pă el, în bucăți.

Bătrâna își duse mâna uscată la gură și rămase așa, pe un plâns care nu putea să se vadă în afară, fiindcă și el se uscase de mult.

— Ei lasă, mamă Neago, că bun e Dumnezeu!

Dumitrică măsură ograda cu ochii; bucata de loc nu era mare, dar se unea cu pământul lui. Privi în jos, la oamenii care se duceau cu bobinele de sârmă, la ceilalți, care se vedeau lucrând printre copaci. Mai departe, în pădurea de pe coasta cealaltă a dealului, apăreau pete albe de cherestea; pretutindeni se puneau sonde. Se întoarse deodată, cu o mișcare hotărâtă și convingătoare:

— Ascultă, babă Neago, aici o să fie iad; n-ai să mai poți trăi! Eu, dacă vrei, îți fac un bine; îți iau pământul, îți dau altul sus și pe deasupra îți mai plătesc și bani. Bani buni, babă Neago!

— Și pă urmă, domne Cristeo?!

Dumitrică dădu nepăsător din cap, merse la poartă și luă frâul calului de pe stâlp.

— Cum crezi! zise încălecând. Eu am vrut să-ți fac un bine, că ne cunoaștem de mult.

Când să plece, întoarse capul și stărui, prefăcându-se plictisit:

— Dumneata mai gândește-te! Treci pe la prăvălie, poate ne învoim. Ce zici, să te aștept mâine dimineață?

Își îndemnă calul prin spatele casei, pe marginea pădurii, ca să dea ocol sondelor noi. Pe un boț de deal se opri să-și mai privească o dată pământul. Înserarea cădea pe nesimțite. Gândul îi fugi la prăvălii; știa că la ora aceasta, înainte de aprinderea luminilor, se îngrămădeau mușteriii, mai ales la băcănie. Dădu s-o ia înapoi, când auzi pași îndesați, urcând. Un om tânăr, voios, apăru dintre copaci, ducând de căpăstru un căluț cu samarul încărcat. În urmă venea un bătrân, cenușiu, cu fața țepoasă, apoi o femeie, cu copilul la sân.

— Bună ziua, bună ziua! le strigă Dumitrică.

— Bună ziua, răspunseră, pe două glasuri, bărbatul și bătrânul.

Și văzând fața zâmbitoare a negustorului, se opriră; calul răsufla greu.

— Voi erați, măi Bujorene?

— Noi, domne Cristeo.

— Zi, vă luați calabalâcul!?

Omul cel tânăr își dădu căciula pe ceafă.

— Păi dacă altfel nu să poate?! Da lasă, numai supărări d-astea să avem!

— Barem ați concesionat pe preț bun?

— Bun, rău, vorba-i că am scăpat dă sărăcie.

— Bravo vouă! făcu Dumitrică, ascunzându-și invidia. Da sonde când or începe să puie la voi?

— Sonde? Să fii dumneata sănătos, domne Cristeo! Ia dă o fugă până jos, să vezi ce-i acolo! Păi altminteri, oamenii dă ce pleacă?

— Pleacă mulți?

— Toți plecăm; ne urcăm în deal.

— Și nu vă pare vouă rău după casele voastre?

— Las că facem altele, mai frumoase! Bani să fie!

— Ne boierim! zise din spatele calului bătrânul, cu glasul mai gros.

Numai femeia, cu copilul în brațe, tăcea, încruntată, necrezând parcă în nimic.

— Apăi, dacă-i așa, noroc bun, măi Bujorene!

— Noroc bun, domne Cristeo!

Nu mai avea de ce merge înainte, să vadă, dacă aflase. Întoarse calul, și până la casa babei Neaga o ținu tot la trap. În umbra serii, locul părea pustiu; câinele stătea prostit în poartă, cu urechile blegi. Negustorul lăsă calul la pas.

— Mătușă! strigă peste gard.

Bătrâna ieși din întunericul pe care ușa casei dată de perete îl deschidea în zidul alb.

— Nu uita ce ți-am spus! Dacă vrei să-ți fac un bine, știi unde mă găsești!

Dădu iarăși trap, și până acasă merse tot așa. Ajunse pe înnoptat. În piață, lucrătorii se și vedeau grupuri-grupuri, prin fața cârciumilor și a celorlalte prăvălii. În clipa când descăle-ca, se auzi un automobil, urcând valea Doftănețului, dinspre Ploiești.

Oamenii întoarseră capetele, așteptând să vadă cine venea. Cu tractoarele erau prea obișnuiți, dar automobile nu urcau aici în fiecare zi, pe un drum povârnit, cu hârtoape adânci. Iar acum apăruse la creastă, zbătându-se prin gropi și printre bolovani, o limuzină luxoasă, păstrând luciul ei negru sub petele de noroi și praf care o acopereau. Se feriră în lături. De pe terasă, Dumitrică privi nedumerit. Automobilul opri în față, la marginea șanțului. Câțiva țărani îmbrăcați în haine curate coborâră pe o parte și pe alta și, văzându-se ajunși acasă cu această mașină năzdrăvană, nevisată și pentru ei caraghioasă, începură să-și râdă unii altora, ca proștii.

— Seară bună, seară bună, domne Cristeo! Ne dai un pahar dă vin?

— Bună seara! le răspunse Dumitrică, nemulțumit.

Erau mușteriii lui din prăvălii, unde veneau să cumpere bocanci, topoare, găleți și stambă. La Salon nu îndrăzniseră să calce până acum; ca să bea se duceau la cârciumile de peste drum.

Se îndemnară unii pe alții, străbătură șovăitori terasă și intrară stânjeniți. La masa din mijlocul restaurantului, Gogoi își luase în primire locul obișnuit. Câțiva slujbași, în picioare, pe lângă el, făceau haz de istorisirile lui.

— Seară bună! ziseră oamenii, din ușă, căutând un loc unde să stea.

— Intrați, mă! Ce-ați înțepenit acolo? le strigă Gogoi, ridicându-se cu paharul spre ei. Intrați, că pă banii voștri beți.

— Noroc, frate Gogoi! făcu unul, bucuros că găsise pe cineva de-o seamă cu ei.

— Dă unde veniți?

— Dă la Ploiești.

— Ați iscălit?

— Am iscălit! răspunseră toți, într-un glas.

— Apăi atunci să cade să ne cinstim. Ia veniți încoa! Domne Cristeo, dă-le dă băut, bre, că au iscălit!

Dumitrică tocmai își îmbrăca halatul alb.

— Du-le ghiorlanilor ălora să bea! îi porunci acru tejghetarului.

Nevastă-sa se strecură pe ușița dintre rafturi, cu un șal alb pe umeri. Era o femeie slăbuță, palidă, care tot tușea și pe frig, și pe căldură.

— Vlădoae e dincolo! îi șopti bărbatului, la ureche.

— Ce vrea?

— Nu știu; spune că are o vorbă cu tine. N-am putut să scap de el.

— Stai tu aici!

Când să iasă pe ușiță, Gogoi îl strigă:

— Domne Cristeo, unde te duci? Așa ne-a fost vorba?

Încurajați de gălăgia lui, țăranii prinseră glas.

— Dă-ne dă băut, cocoană! strigă unul, bătând cu capul ciomagului în masă. (Ceilalți rânjiră.) Că avem bani, să cumpărăm prăvălia, cu domnu Cristea cu tot!

Obrazul femeii se făcu palid.

— Păi dacă au iscălit, e dreptul lor! întări Gogoi.

Dumitrică străbătu băcănia cu pași mari, repezi, cu pulpanele halatului fluturând. Prăvălia era plină de cumpărători; băieții nu mai dovedeau să-i servească, umpleau pungi și făceau pachete cu de toate: conserve, măsline, brânză, lămâi, icre, salamuri, ghiudenuri, curmale, smochine, vinuri, lichioruri, arome.

În cealaltă prăvălie era lume mai puțină. Pe un scaun fără rezemătoare, în mijloc, între grămezi de sârmă, de găleți, de sape și alte fierării, stătea un bătrân uscat, cu spinarea adusă, cu pieptul rezemat în bâtă.

— Ce-i, moș Vlădoae?

— E rău, domne Cristeo!

— De ce-i rău?

— E rău, fiindcă am iscălit prost!

Negustorul trase cu coada ochiului, să vadă dacă nu-i asculta cineva, pe urmă îl apucă pe bătrân de braț și-l târî spre odaia din fund.

— Vino încoa, moș Vlădoae! Aici putem sta de vorbă liniștiți.

Cum se așeză pe scaun, moșneagul căzu cu pieptul în ciomag.

— Ești obosit tare!
— Obosit, da!
— Umblași mult astăzi?
— Nu-s obosit dă azi! Azi n-am făcut nimic dă ispravă. Sunt obosit, domne Cristeo, dă ani: optzeci și trei!
— Am să-ți aduc un rachiu să te întărești.
— Apoi, ori cu el, ori fără el…
Dumitrică scoase capul pe ușă, în prăvălie, și dădu o poruncă repede unui băiat.
— Domne Cristeo…
— Hai, spune, moș Vlădoae, ce te doare? Te ascult.
— Am iscălit prost, domne Cristeo; toată lumea spune.
— Apăi cine-i de vină, moșule? Te-am silit eu?
— M-ai luat repede, domne Cristeo. Dacă mai stăm să mă gândesc…
— Da' ai pus la buzunar parale bune! Asta ți-a plăcut!
— Banii să duc, să duc… Acu, jos, a venit cu sonde, așa-i?
— Așa-i.
— Apăi vezi?
Negustorul își pierdu răbdarea.
— Și ce vrei dumneata, moș Vlădoae?
— Lumea zice să te trag la judecată.
Lui Dumitrică îi veni sângele în obraji. Deschise gura, spumegând. Când să izbucnească, în ușă se ivi băiatul, cu o litruță de rachiu. Se domoli; rachiul era aliatul lui.
— Bea de ici, moșule! Hai, nu-ți mai face inimă rea!
Nările bătrânului, subțiri și uscate, se mișcară, adulmecând.
— Asta-i la socoteala mea, domne Cristeo?
O bună parte din banii vânzării îi lăsase aici, pe rachiu.
— E de la mine, moș Vlădoae. Bea fără teamă! Vezi că sunt mai cumsecade decât ai crezut dumneata?
Bătrânul deșertă repede sticluța. După ultima picătură se simți iarăși amărât.
— Da dacă am iscălit prost?! Acu ce să fac? O să mergem la judecăți, domne Cristeo. Spune și dumneata.
Dumitrică se duse dincolo, trimise băiatul să umple măsu-ra din nou, se întoarse și vorbi, blând:

— Moș Vlădoae, dumneata n-ai nici un câștig să te pui rău cu mine. Mai bine să rămânem prieteni. Ține, bea de ici! Eu te-oi mai ajuta, când o să ai nevoie de ceva. Ai să mai găsești la mine câte unele, un topor, acolo, o căldare, un kilogram de zahăr; știi că mi-e prăvălia plină și nu-mi umblă vorba de zgârcit.

Moșneagul deșertă și-a doua litruță, tot dintr-o răsuflare. Obrazul cenușiu începea să i se coloreze.

— Da dacă am iscălit prost, domne Cristeo?

Era mai domol și mai nehotărât.

— N-ai iscălit prost, nu-ți fie teamă! Asta ți-a băgat-o cineva în cap.

— O să mergem la judecăți, domne Cristeo!

— Moș Vlădoae, stai și te odihnește; îți mai trimit un rachiu.

Afară se întunecase de tot. La prima prăvălie, obloanele se trăseseră; cei rămași înăuntru ieșeau pe sus, prin băcănie, unde se închidea mai târziu. Din restaurant, se auzea chiuitul lui Gogoi. Dumitrică alergă să ia locul nevestei, după tejghea.

— Du-te! Și vezi, ai grijă de Vlădoae; dă-i să mai bea vreun rachiu. Viu eu mai târziu la el.

Funcționarii schelelor, orășeni ponosiți, sosiseră la masă; chelnerii le duceau farfuriile cu ciorbă. La mijloc, țăranii adunați în jurul lui Gogoi se îmbătaseră și făceau zarvă, izbeau cu ciomegele în masă, dădeau cu căciulile de podea, chiuiau, cereau mereu de băut.

— Domne Cristeo, te-ai întors? strigă Gogoi. Păi așa ne-a fost vorba? Să n-ai dumneata grijă dă noi?

Orășenii întorceau capul și râdeau cu gura plină. Care cum termină masa se ridică să plece. Gogoi îi privea cu dispreț, ca pe niște neputincioși.

— Cărați-vă, mă, mațe-pestrițe, că nu mai poci eu fără voi!

Chelnerul, care servea în odaia din fund, trecu pe lângă el cu o sticlă în mână. Îl apucă de pulpana halatului și-l trase înapoi.

— Ce-i aia?

— Șampanie!

— Ce spui? Și cine o bea, mă?

— Dincolo; boierii mei.

— Apăi dacă-i așa, dă-o încoa, că eu sunt mai boier decât ei! Toarnă, că te omor!

Șampania curse în paharele năclăite, peste resturile de vin. Gogoi bău, se strâmbă și aruncă paharul de pământ.

— Asta-i pentru boieri? Ptiu! Atunci du-le, mă, zece sticle, din partea mea! Hai, mișcă, dă bătaie la motor. Ce, crezi c-am glumit?

Merse la odaia din fund și se opri în prag, cuviincios, cu căciula în mână.

— Seară bună la boieri!

În fumul de tutun dinăuntru, capetele se întoarseră mirate. Odăița era plină. Gogoi îi cunoștea aproape pe toți și-i salută la rând, respectuos și parcă treaz pe deplin, însă avea pe chip un zâmbet cam mucalit. Cine îl cunoștea, se putea teme că din clipă în clipă va deveni agresiv.

De după tejghea, Dumitrică urmărea întâmplarea, înfuriat și neliniștit. Gândul că Telengescu putea să se supere, îl făcea să turbeze cel mai mult. L-ar fi luat de gât pe Gogoi și l-ar fi aruncat în stradă, cu toți banii și țăranii lui. Cu astfel de oameni nu mai putea duce prăvălia. Trebuia găsit un mijloc…

Un băiat de prăvălie veni fuga de dincolo.

— Cocoană întreabă că acu ce facem cu moș Vlădoae?

— Ei, ce-i cu el?

— Păi, a căzut pe jos.

— Stai că viu eu.

La cine să se ducă mai întâi? Tocmai atunci Gogoi ajunse-se cu salutul la Telengescu.

— Să trăiți, am onoarea! (Erau vorbe de la armată.) Salut respectuos, domnu Telengescu! A, îmi place cum scrii în Cupon. Când merg la bangă nu mi-e rușine cu dumneata.

Dumitrică plecă liniștit. În urma lui, Gogoi își dădu în petec:

— Da să știi, domnu Telengescu, ești un mațe-fripte și un pârlit!

Răzbit de rachiu, moș Vlădoae alunecase de pe scaun, venise lung pe dușumea, cu ciomagul strâns la piept, și bolboro-sea vorbe fără înțeles.

Găsindu-l așa, Dumitrică păru mulțumit. Îl zgâlțâi.

— Ei, moș Vlădoae, cum merge?

Îl împinse cu piciorul; moșneagul veni cu fața în sus, cu ciomagul pe piept.

Se aplecă, îl apucă de subsuori și, dintr-o mișcare, îl săltă, ca pe un sac. N-ai fi crezut că în trupul lui nemuncit se ascunde atâta putere.

— Hai, moș Vlădoae, să te duc la culcare!

În prima prăvălie nu mai ardea nici un bec; pe ușa cu geamuri, venea o dâră de lumină de dincolo.

Își lăsă povara pe o stivă de lanțuri, care zornăiră, și ridică oblonul, cât să încapă pe dedesubt.

Afară noaptea era neagră. Nu mai ardeau lumini la prăvălii. Ceva mai sus se auzeau caii legați la stănoage, bătând cu copita în pământ.

După ce aruncă o privire în piață, negustorul se întoarse, îl ridică pe moșneag, îl scoase afară și îl împinse peste podeț.

— Hai, moș Vlădoae, acum du-te!

Bătrânul se supuse, moale, dar în loc s-o ia înainte, se cârmi în loc și nimeri drept în șanț, unde se întinse pe o coastă, cu ciomagul strâns la piept.

Dumitrică stătu o clipă la îndoială, apoi făcu doi-trei pași, căutând ceva pe jos. La prânz în fața prăvăliilor dejugase un convoi de căruțe. Adună un braț de paie, rămase de la boi, se întoaise cu ele, coborî în șanț și, ridicând capul moșneagului, i le împinse cu piciorul, dedesubt.

— Na, că ți-am pus și pernă! zise rânjind.

9

Coteiul cobora mândru șoseaua pe valea Doftănețului, ducându-se la autobuz. Bocanu îl lua cu el la Ploiești și îl trimisese să vestească șoferul, cu trei zile înainte, să fie pregătit, să n-aibă vreun cauciuc prost ori vreo sminteală la motor.

Soarele, spre apus, îl bătea în ceafă, lungindu-i umbra până departe, făcându-l să se vadă mai mare decât se știa. Stăpână-su îi dăduse bâta, să se apere de câini și, o dată învestit astfel cu depline puteri, se silea să ia și mersul lui. Nu mai pășea iute și speriat, ca un cățel, ținându-se pe lângă șanț, ci rar, apăsat, drept pe mijlocul drumului, izbind cu bâta, mânios, bolovanii care-l împiedicau.

De când se hrănea bine cu mâncărurile grase ale stăpânului, începuse să prindă carne; la ceafă i se așezaseră două pernițe, îngroșându-i grumazul, și, sub chimir, pântecul începuse să tragă înainte. Chiar vocea i se îngroșase, înfundându-se în gât, aducând cu a lui Bocanu.

În bătătura unui bordei, o zări pe Copila întinzând rufe la uscat. În toate rudele sărace ale bătrânului bănuia numai dușmani. Strânse pumnul pe bâtă și începu să calce mai apăsat.

Fata își făcu palma streașină la ochi, ca să-l poată vedea în soare, și îl întrebă, râzându-i prietenos:

— Unde-ai plecat, nene Stoiene?

Coteiul nu răspunse. Strânse fălcile și trecu prin fața ei fără să întoarcă ochii, izbind cu bâta în pământ.

— Mă, că mândru mai ești!

După câțiva pași Coteiul se opri, se propti în bâtă, își scormoni pieptul pe dinăuntru, că avusese când învăța, și scuipă apăsat în drum.

— Phua! făcu după aceea, potrivindu-și gâtul și pornind mai departe, răcorit.

Copila se întoarse la rufe. Erau cămăși de americă, groase, devenite cenușii, cu pete de păcură care nu mai ieșeau la spălat. Le stoarse pe cele rămase în albioară, le scutură în vânt, închizând ochii să se apere de stropi și le întinse lângă celelal-te pe sârmă, la uscat. Când fu gata răsturnă apa în șanț, duse albioara în bordei, sub pat, puse cârligul la ușă și ieși deasu-pra, pe muchea de deal.

— Nene Opreo! strigă, cu mâinile făcute pâlnie la gură ca să-și întărească glasul subțirel.

Un om ieși în ușă, la o sondă, mai sus.

— Eu am plecat, nene Opreo! Acu ai grijă dumneata!

— Să crești mare!

— Las că sâmbătă vin iară, și-oi mai spăla.

Lua sub oblăduirea ei câte un sondor mai neajutorat și mai necăjit, și în lipsa lui de acasă îi dereteca în grabă bordeiul. Nu era o casnă, le făcea cu plăcere pe toate și în mâna ei orice avea spor.

La sonda vecină se ivi alt om.

— Copilo, dă pă mine m-ai uitat?

— Nu, nuu! Mâine să lași tot pe pat, că viu la'mneata.

— Adă și un căpețel de ață, dacă ai!

Chipul fetei se întunecă, trecător. Avea doar un mosorel început, pe care i-o adusese Motoacă de la Ploiești. Trebuia să-și coase pe-ale ei, și pe-ale bătrânului.

— Bine, am să aduc!

Se înveselise iar; își lăsă în jos mânecile sumese și sări șanțul. Era nerăbdătoare să dea o raită prin piață; se însera, și acum inginerii începeau să vină la Salon.

Când ajunse sus, soarele apunea peste păduri. În lumina roșie, Schela Veche ardea; numai sondele stăteau în picioare, negre, ca niște tăciuni stinși. Inima fetei începu să bată; în dreptul restaurantului se vedeau caii legați, nu putea să recunoască tocmai de aici ai cui sunt. În jurul lor se adunau oameni. La Salon se aprinse becul de deasupra terasei.

— Ia stai nițel, Copilo! o opri un lucrător, dând s-o apuce de mijloc.

Ea se feri, cu ochii la cai. Erau vreo șase, dar nu cel murg cu stea albă în frunte, sub smocul de păr. Stăpână-su îi spunea Băiatu; îl auzise odată, îndemnându-l la deal. Ce potrivire ciudată, să-l cheme pe cal, într-un fel, ca pe ea!

— Zi, nu vrei să te uiți la mine! spuse lucrătorul, puțin înciudat.

Alții râseră, dând s-o prindă între ei.

— Lasă fata, mă, că-i a noastră, nu a ta!

Copila le scăpă printre mâini, străbătu piața și-o luă la fugă înainte, pe drum. După vreo sută de pași auzi în întuneric, din față, un trap potolit, de cal. Se opri, cu sângele în obraz. Curând călărețul se ivi și merse înainte, în același pas. Era domnul Dumitrică; se ducea la Runcu în fiecare zi.

Fata porni mai departe, dezamăgită; trecu, fără să-și dea seama când, de livadă cu pruni. La Bocanu, ferestrele dinspre drum erau luminate, se vedeau drugii groși de fier. Îi știa: câte șase la un geam. De fiecare dată când trecea pe aici se oprea să-i numere. Acum însă n-avea timp de ei; o luă repede înapoi.

În piață, mulțimea începuse să se împrăștie; lucrătorii intrau la cârciumi și se așezau sub șoproane în fața unui păhărel. Șeful postului de jandarmi de la Telega, plutonierul major Brebeanu Marin, venea grăbit din jos. Un jandarm, în urma lui, ducea un zimbil greu. Oamenii care mai erau în drum se dădură în lături, să-i facă loc.

— Să trăiți, dom șef!

Brebeanu se opri o clipă încruntat, căutând de unde să înceapă, apoi intră la măcelărie. Măcelarul îi ieși înainte.

— Să trăiești, domle șef!

Șeful postului îi întinse două degete.

— Ce ne facem, frățioare, începu îngrijorat, că mâine am parastas pentru a bătrână?!

Era un om tânăr, abia trecut peste treizeci de ani, pesemne foarte destoinic dacă avea pe mână postul cel mai bun din județ. Umbla dichisit, cu hainele cazone ajustate, strânse pe trup, gata să plesnească din cusături. Avea un cap rotund, roșu, bine hrănit, cu părul negru, viguros, lustruit cu măduvă de bou, cum era lustruită și mustața, tot neagră, îndesată, răsucită scurt în sus.

— Păi ce ți-ar trebui, dom șef? întrebă măcelarul.

— Nu știu, frățioare, că n-am nici dă unele! Ia caută și vezi!

Ținea în jurul lui o mulțime de neamuri de ale lui și de ale nevestei, claie peste grămadă, și se îngrijea de nevoile tuturo-ra. Făcea logodne, nunți, botezuri, înmormântări și parastase și-atunci colinda schelele, unde avea de-a face cu oameni mai înstăriți.

Măcelarul se duse în fundul prăvăliei, la ghețar, unde ținea carnea mai de soi.

— Ai grijă, frățioare, să nu mă dai dă râs! zise plutonierul, trăgând cu ochiul peste umărul lui.

De la măcelărie, merse drept la brutar, să comande niște franzeluțe mici, cu unt, cum văzuse într-un loc la oraș.

Peste drum, la Salon, caii băteau cu copita, nerăbdători.

Copila trecu prin spatele plutonierului, uitându-se cu luare aminte la stănoage, dar calul ei lipsea. Înăuntru Gogoi izbea cu căciula în dușumele și chiuia.

Fata mai rătăci pe drumuri câtva timp, întorcându-se prin piață ades. Inginerii plecau unul câte unul, și caii se răreau.

„Nu mai vine!..”

Era necăjită că așteptase toată seara degeaba. Sus, la răspântie, în drum spre casă, dădu piept în piept cu Coteiul, care urca gâfâind. Întârziase căscând gura la autobuz; avea pentru automobile o slăbiciune de care nu putea să se dezbare.

— Na, că m-ai speriat, drace!

Ridicase bâta, furios. Copila se feri în lături, râse cristalin și-o luă fugă pe Drumul Părăsit.

Aproape de Aluniș, auzi apa clipocind în rezervorul de răcire. Nu stătu mult la îndoială. Drumul era pustiu, și-n jurul barăcii nu mișca nimic. Trecu gardul, strecurându-se îndemânatică printre sârme, înfiorată de pe acum la gândul băii căldu-țe în care aveau să i se destrame și necazul, și oboseală.

Din mers își trase bluza peste cap, fusta o scoase din două mișcări, în doi pași, le lăsă la picioarele rezervorului și dintr-o săritură fu sus. Apa, sporită de trupul ei se izbi în pereți; un val căzu jos. Afară noaptea se întindea întunecoasă și liniștită până la crestele împădurite. Se auzeau numai mașinile sondelor huruind înfundat în barăci; aceste zgomote erau atât de obișnuite, încât urechea Copilei nici nu le mai prindea. Mai degrabă o făcea să tresară fâșâitul unei frunze, decât plesnitura unei curele de transmisiune sau detunătura unei explozii în eșapament.

Ar fi stat așa oricât, alunecând dintr-un perete în altul, luptându-se cu apă care i se împotrivea cu o forță ciudată, apăsând egal pe fiecare părticică a trupului ei, ca și cum un om cu o sută de brațe, topit în unde, i-ar fi ținut piept. Ca și alteori, închipuirea aceasta o neliniștea, îi aprindea o flăcăruie în trap, își simțea obrajii aprinși, se năștea o rușine în ea, fără să-și dea seama limpede ce vină ar fi putut ascunde gândul ei.

Numai după ce își simți mădularele înmuiate și necazul topit în apă, se hotărî să iasă. Se ridică pe marginea rezervorului, ascultă câteva clipe, apoi își făcu vânt afară. Noaptea o îmbrăcă dintr-o dată într-o haină rece, neprietenoasă. Își scutură fiorii și se aplecă să-și caute îmbrăcămintea, dar nu găsi nici bluză, nici fusta. Umbra înaltă și neagră a unui om crescu din pământ.

Copila se trase înapoi, până în rezervor.

— Tu ești, Ionică? întrebă, tremurând.

Era un necunoscut și se apropia, rânjind în întuneric, cu brațele date în lături, s-o încolțească.

— Mă nene! se rugă, încovoiată, cu pumnii la gură și cu coatele băgate în pântece. Dă-mi lucrurile! Nu glumi, zău, mă nene!

Alunecă lipită de rezervor; în spatele ei era ușa sondei, printre ale cărei scânduri scăpau raze slabe de lumină.

— Mă nene! scâncea, căutându-și drumul cu călcâiele. Lasă gluma, zău!

Necunoscutul, făcu doi pași târșiți, apoi se năpusti. Copila sări înapoi. Își dădu seama că nu mai era vreme să se roage. Se răsuci, se rupse de pământ, o luă la fugă cum s-ar fi arun-cat într-un hău; în cele două dâre de lumină scăpate pe ușa sondei, corpul ei luci de două ori, și se pierdu în întuneric.

Acum nu o stăpânea atât spaima, cât gândul că trebuia să scape. Auzea în urmă zdupăitul omului însoțit de un muget, poate de ură, poate de furie și neputință; simțea că n-o să se lase învins, că era pornit s-o ajungă și ea n-avea nici o apărare decât să moară fără a-și slăbi goana. Nu-și mai alese drumul; trecu printre sonde, printre batale, ocolind, aproape fără să-și dea seama, împrejmuirile de mărăcini sau de sârmă ale puțuri-lor părăsite. În dârele de lumină care scăpau printre scânduri la sonde, trupul ei lucea ca niște fulgere și iar se pierdea în bez-nă, ca într-o viață necunoscută. Fugea sălbatic, cu mâinile date în lături, cu părul despletit pe spate, într-o viteză nefirească și invincibilă, gata să decoleze. Dar omul se auzea mereu în urmă și mereu părea că are s-o ajungă.

În stânga potecii, pe un dâmb, văzu umbra neagră a unui rezervor de păcură. Țeava de scurgere trebuia să taie poteca de-a curmezișul, nu putea fi altfel, așa cerea locul. Era clipa când numai zborul putea s-o salveze, și ajunsese chiar atunci la dematerializarea care îi îngăduia să se ridice. Se duse pe sus, simți țeava sub călcâi, și ea încă se mai înălța, zborul era abia început. În clipa următoare, omul se prăvăli; îl auzi blestemând. Ușa unui bordei se deschise și un sondor ieși în prag, cu lumina în spate.

— Care ești acolo, mă?

Copila zbură prin fața lui, cât pe-aci să-l atingă, neputându-și schimba traiectoria. Omul se feri înapoi, înspăimântat de duhul alb, mai rău decât dacă ar fi fost unul negru. Ea zbură înainte, cu teama că urmăritorul se

ridicase și era mai pornit s-o ajungă. Tot i se părea că îi aude pașii în urmă, rămas pe pământ, dar gata să întindă brațele lungi până la stele, care ei îi veneau pe la umeri.

Trecu prin ușile sondelor, și printre constelații, peste șanțuri și conducte, ocoli bordeiele, alunecă prin râpele cerului, luă în piept dâmburi presărate cu stele, până se pomeni în șoseaua mare, ca pe Calea Lactee.

Un convoi de căruțe dejugase în marginea drumului. Se auzeau boii rumegând tihnit, în întuneric. Dincolo de șanț, mai scânteiau cărbunii rămași de la focul unde căruțașii își făcuseră fiertura. Oamenii se culcaseră alături, înveliți în suma-ne. Un câine mârâi neliniștit, cu urechile ciulite.

— Care ești acolo? întrebă un căruțaș.

N-apucă să sfârșească vorba, nici să scoată bâta de sub suman; văzu o nălucă picând din cer și amuți. Câinele tresări speriat și se trase înapoi, tremurând, cu spinarea țeapănă.

Pulberea drumului arunca în noapte o dâră de lumină, tăind schela și cerul în două. Copilă o luă în sus, în lungul șoselei, până când lăsă mult în urmă șirul de căruțe. Acolo se opri să-și caute calea. Ținti cu ochii, mai mult din amintire, locul pădurii. Nu-și mai simțea picioarele, nici trupul, nu mai simțea din întreaga ei făptură decât arsura răsuflării.

Trecu iarăși printre bordeie și sonde, lucind în dârele de lumină. De după un batal se ivi pe neașteptate un om care mergea la vale fluierând pașnic. Fugara își înfipse picioarele în țarină și țâșni pe lângă el, cu capul în piept, cu mâinile adunate în față. Omul scoase un sughiț adânc și alunecă pe spate la picioarele batalului.

Copila ajunse în Drumul Părăsit, îl trecu, cum ar fi trecut un hotar între două țări dușmane, una haină, alta milostivă și primitoare, și se aruncă în pădure. Pădurea, țara bună, îi era mai apropiată și mai cunoscută decât Schela și decât restul lumii. Fiecare copac îi era prieten, îi știa pe toți, ca pe niște oameni, crescuse în mijlocul lor; prin ramurile lor își agățase rochiile și-și zgâriase picioarele.

Dar nu se opri, nu se putea; înfierbântate și sleite, picioarele n-o ascultau, goneau de voia lor înainte, și ea le urmă, fără socotință.

Așa fugi, nu spre un sfârșit, ci în neștire, poate spre un alt pământ, printr-o altă pădure, ocolind copacii ca pe niște dușmani, când îi erau prieteni, hârșâindu-și trupul gol de scoar-ța lor aspră, rănindu-se, când fiecare ar fi mângâiat-o. O lumi-nă cenușie i se lăsă în cale; îi păru că sunt vălurile zânelor. Lumina crescu, din cenușie se făcu albă, dar cu cât se

limpezea mai mult, cu atât ea vedea mai puțin în față. Venise o ceață și o cuprinse din toate părțile. Se opri, bătu aerul cu mâinile moi, încercând să destrame vălurile. Nu avu putere să facă mișcarea decât pe jumătate. Dădu să se apuce cu brațele de ceva; nu întâlni nici un sprijin, când erau atâtea – toate! Alunecă în genunchi, se lăsă pe o coastă, se rostogoli ușor între copaci, și se opri, cu fața în sus, cu trupul îngropat în frunzele pe care le văzuse căzând toamna.

10

Stoian mai privi pe urmele Copilei cât să arunce un scuipat în drum, apoi porni la vale, spre piață. Becul de la Salon arunca lumină până în șoproanele celorlalte prăvălii. Flăcăul băgă de seamă că la prima cârciumă câțiva oameni stăteau cu capetele întoarse spre el, privindu-l provocător. Își îndesă pălăria pe ceafă, își umflă pieptul și își văzu de drum.

— Uite Coteiu, Coteiu! auzi pe unul, râzând.

Își cunoștea porecla și îl ardea la rărunchi.

Alte râsete izbucniră sub șopron. Cineva, ascuns poate după ceilalți, ori după vreun stâlp, începu să chelălăie subțire, ca un cățel lovit.

Lui Stoian îi veni sângele în obraz.

— Chelălău-chelălău! se auzea, în râsetele tuturor.

— Bună ziua, căciulă! strigă unul.

Deși mânios, Coteiul își văzu de drum.

— Uite Coteiu, mă!

— Chelălău-chelălău!..

Parcă erau înțeleși între ei. Nu scăpase de primii, când la cârciuma de peste drum, începură să chelălăie alții.

— Trece Coteiu, mă, ia veniți!

Câțiva sondori se aplecară peste parmalâc.

— Bună ziua, căciulă, că stăpân-tu n-are gură!

Stoian mai merse câțiva pași, spumegând. Chelălăitul de peste drum nu contenise; chelălăiau și în stânga, și în față, și parcă mai chelălăia unul sub șopronul măcelăriei, sau furia îi dădea închipuiri.

— Chelălău-chelălău!.. Se auzea de peste tot.

Nu se mai putea, își ieși din fire. Se opri fierbând, cu bâta strânsă în mâini, cu bale de mânie la gură.

— S-a-nfuriat Coteiu, mă! strigă râzând un sondor.

— Paștele mă-ti! izbucni Stoian.

Se făcu dintr-o dată liniște, ca la un semnal. Sondorul puse o mână în balustradă, sări sprinten peste parmalâc și se îndrep-tă spre el, liniștit, cu mâinile în buzunare.

— Dă ce mă-njuri, mă?

Stoian se făcu alb.

— Te spun eu lui nenea Chivu!

Se trăgea înapoi, cu brațul în dreptul feței, să se apere.

— Mă spui lui nen-tu Chivu? Apăi atunci, na, ca să ai ce-i spune!

Sondorul se repezi peste brațul lui și-i căzu cu palma neagră, grea, în obraz.

Coteiul ridică bâta, într-un gest de apărare tardiv, nu ca să lovească, și o luă la fugă pe drum.

— A! Ridici bâta la mine? Pă el, mă!

Într-o clipă, se văzu înconjurat de lucrători. Nu-și dădea seama de unde ieșiseră atâția, fusese parcă o uneltire, îl așteptaseră ascunși, și acum răsăreau puzderie.

— Pă el, mă!

Se năpusteau, unii peste alții, cu pumnii pe sus. Unul îi smulse bâta din mână, altul îi sări în spinare, îi luă pălăria și-o aruncă peste capetele celorlalți.

— Dă-i, mă! strigau cei din spate.

Pumnii și palmele începură să-i curgă în burtă, în spinare, în ceafă, peste obraz.

Coteiul se aplecă năucit sub lovituri. Cei de pe margini, care nu ajungeau până la el, chelălăiau înveseliți. Alții se țineau cu mâinile de burtă, râzând. În mijlocul grămezii de bătăuși, se auzi trupul lui Stoian bușind de pământ.

— Ce-aveți cu Coteiu, mă? râdeau unii, prefăcându-se neștiutori.

— Chelălău-chelălău! făceau alții, în cor.

Bușitura se repetă, o dată, de două ori, din ce în ce mai îndesată, de multe ori; apoi grămada lucrătorilor se sparse; într-o clipă pieriră cu toții, intrați în pământ.

Coteiul rămase în mijlocul pieții, mototolit, cu minteanul rupt, cu cămașa sfâșiată, însângerat. Bătaia nu-i domolise mî-nia, nu-l durea nimic, dar plesnea de neputință și de necaz. Și-ar fi lăsat tăiată o mână, și-ar fi lăsat scos un ochi, numai să-i dea cineva în mână pe bătăuși, legați cot la cot, să

treacă prin fața lor, să le ardă câte o palmă și să-i scuipe în obraz, de la un cap la altul, și iar să-i ia la rând, să-i scuipe și să-i pălmuiască până n-ar mai putea, până s-ar răcori.

„Las că vă aranjez eu pe voi!”

Bâta o aruncase unul, departe; nu mai dădu de ea. Pălăria o luaseră în picioare și-o purtaseră prin praf până în fața prăvăliei lui Dumitrică; se vedea zăcând neagră în drum, ca o găină moartă. O ridică de jos, o scutură cu ură, și-o puse în cap, trăgând cu coada ochiului în dreapta și-n stânga. Dar piața se golise, parcă nu se întâmplase nimic o clipă mai înainte. Se ascunseseră toți, făcându-se că nu știu nimic, să nu-i afle Bocanu, că i-ar fi jupuit.

Numai cei câțiva cai rămași la stănoage în fața restaurantului sforăiau încetișor și loveau nerăbdători cu copita în pământ.

— Grijania voastră de pușlamale! strigă Coteiul, în vânt.

Glasul i se pierdea în piața goală, nu izbutea să clatine nimic.

— Ticăloșilor! V-ați ascuns! Las că vă aranjează nenea Chivu pe voi! Paștele vostru de derbedei!

O piatră vâjâi prin întuneric, și-l pocni între umeri, oprindu-i înjurătura în gât.

Coteiul o rupse la fugă spre casă, chelălăind:

— Săriți, oameni buni! Săriți! Aoleu!

Câteva pietre îi zburară pe la urechi. I se părea că îl urmăresc, le auzea pașii, se aștepta să le simtă pumnii în spinare, și chelălăia, înnebunit:

— Săriți! Aoleu, aoleu!

Când se prăvăli peste poartă, Bocanu tocmai se așeza la masă, pe cerdac.

— Șezi, babă Radă!

Becul de deasupra avea un abajur îngust, care îndrepta lumina în mijlocul mesei, unde stătea bătrânul, lăsând în penumbră părțile celelalte.

Auzind poarta, Bocanu își întinse gâtul, să vadă jos.

— Haide, boier Stoiene, haide că te-așteptam!

Coteiul urcă scările pe la bucătărie. Lină, care venea cu ciorba, îl văzu zdrențuit și șchiopătând. Numai că nu scăpă strachina din mâini.

— Aoleu! Stoiene, ce pățiși?

Bocanu nu era obișnuit să audă pe cineva strigând în casa lui. Se întoarse zgândărit:

— Ține-ți gura, fată! Ce-ți veni?

Coteiul se prăbuși la picioarele lui și îi luă genunchii în brațe, hohotind:

— M-au bătut, nene Chivule! Mi-au dat în cap cu ciomegele și cu bocancii.

Bocanu se ridică, amenințător.

— Cin-te-a bătut, mă?

Sluga își șterse ochii cu dosul mâinii, și începu să se plân-gă, înecat de icneli:

— Unii, nene Chivule, nu i-am cunoscut că-și dăduseră cu funingine pe obraz; mi-au ținut calea dincoace de piață, mi-au băgat o cârpă în gură să nu strig după ajutor, m-au tras în râpă și-au început să dea în mine cu ce-au nimerit, să le spun unde ții banii dumneata.

Gâtul lui Bocanu se umflă, vinele ieșiră noduroase, prin piele, obrazul i se învineți.

— Și tu ce-ai spus? răcni.

— Nimic, nene Chivule! Nici un cuvânt. Mi-au dat cu ciomegele în spinare: „Spune, mă, că te omorâm!” „Omorâți-mă, da nu spun!”

— N-ai scăpat nimic?

— Nimic, nene Chivule; lat să mă fi lăsat jos și n-aș fi vorbit. „Puteți să mă omorâți, le-am spus, dar eu pe nenea Chivu nu-l trădez!” Așa le-am spus, nene Chivule, și ei iar m-au bătut, și-au dat, și-au dat, până n-au mai putut, da eu am rămas mut.

— Bine, mă! zise Bocanu, liniștit.

Vorba blândă de recunoștință trezi în sufletul Coteiului un nou val de credință.

— Nene Chivule, izbucni, exaltat, și nu-mi pare rău că m-au bătut. Poate să mă bată în fiecare zi, că mie, ori că mănânc cozonac, ori că mănânc bătaie pentru dumneata, totuna mi-e!

Credea, și din exaltare nici rușinea, nici vânătăile nu-l mai dureau.

Lui Bocanu îi veniră în nări aburii ciorbei.

— Acum stai dă mănâncă!

— Da, nene Chivule!

Coteiul se ridică sprinten, gudurându-se, hrănindu-se cu recunoștința stăpânului, cum ar fi înfulecat o mâncare grasă, uns până la urechi.

După masă Bocanu se ridică, se plimbă greoi de la un cap la altul al cerdacului, scuipă apăsat în ogradă și se opri.

— Babă Rado! Să-i dai lui Stoian cămașă curată. Dă-i dăntr-ale mele, d-ale noi. (Se întoarse spre bucătărie.) Lâno, vin cu apă caldă și toarnă-i lui

Stoian!

Veghe el însuși până ce flăcăul se spălă de țărână și sânge, pe mâini și pe obraz.

— Adă-i pieptănul, fă! îi porunci fetei. Adă-l p-al meu!

Coteiul își luă cămașa curată, își netezi părul gălbui, dându-l într-o parte, dar fără cărare, ca să nu semene a pieptănătură de oraș, și se așeză pe scăunel. Își rumega fericirea încetișor.

Bocanu coborî în curte, cercetă încuietorile porții cu mai multă grijă ca de obicei, cercetă gardul de jur-împrejur, și reveni pe cerdac.

— Babă Rado, pă Stoian îl culc în tindă. Vezi dă-i așterne ceva pă laviță.

Stoian nu visase atât de mult.

— Da lasă, nene Chivule! zise ridicându-se de pe scăunel și făcându-se mic lângă zid. Ce dacă m-a bătut? Că m-a bătut pentru mneatale, nu pentru altcineva!..

11

Copila se trezi în zori, când sunau țignalele atelierelor. Se găsi goală și însângerată, îngropată în frunzele care-i ținuseră de cald peste noapte.

Rătăci toată ziua prin pădure. Întâi căută poteca spre casă și nu-i fu greu s-o găsească, îi cunoștea toate cotiturile. Dar după câteva sute de pași auzi oameni la tăiat lemne și se întoarse, speriată. Pe urmă căută alt drum și dădu de sonde, în marginea pădurii. Ori încotro se duse, trebui să se întoarcă. Așa, rămase în pădure…

Era o întâmplare ca pentru alte locuri și pentru alte vremi. Se auzeau tractoarele huruind pe drumuri, se auzeau mașinile la sonde, se auzeau atelierele huruind, oamenii ridicând poveri: hăi-rup, hăi-rup!

— Și ea alerga speriată, cu mâinile la gură, rătăcind.

Merse astfel, în neștire, plângând, până ce zgomotele se topiră unul în altul și toate la urmă, și nu mai recunoscu nimic împrejur. Se văzu între două dealuri care creșteau pe cer, ne-gre, oprind lumina de sus. Merse înainte, fără să știe cum o să se mai întoarcă. Dealurile se apropiau unul de altul, făcând valea tot mai întunecoasă. Apoi, deodată, cu o mișcare neașteptată și nefirească în natura neînsuflețită, se îndepărta-ră, se traseră în lături ca niște namile înghiontite. În față apăru un luminiș, cu iarba verde, curată, presărată cu flori albe și albastre. Dealurile abătute ocoleau poiana,

pe departe, și mai încolo se uneau iarăși, de data asta sudate, nelăsând liberă nici o trecere, închizând orice cale, în afară de a zburătoarelor.

Copila se opri, și plânsul îi conteni pe dată. De acum înainte nu mai știu limpede ce-i adevărat și ce visează. Totul i se părea că în basme.

Pe marginea luminișului curgea un fir subțire de apă; mai jos se vărsa într-un lăculeț albastru, cu fața ca smalțul.

Alergă, intră în apă cât s-o poată lua cu palmele și începu să-și spele rănile închegate. Usturimea mai încercă să-i întoarcă o dată gândurile înapoi, spre casă. Dar tot atunci văzu cerul răsfrânt în fundul lacului, atât de curat și de albastru cum nu-l văzuse niciodată. Nisipul sclipea, și, ziua-n amiaza mare, fiecare fir părea o stea, așteptând să răsară la noapte.

Nu putea să vadă, să audă totul deodată. Ciripeau păsările, cu atâtea glasuri și tonuri, că te-ar fi asurzit sub o boltă nu la fel de înaltă. Pădurea ascundea o orchestră, ca de clarinete, de flaute și piculine, și alte instrumente, necunoscute de oameni, greu să le imite cineva vreodată.

Ieși pe mai și se aruncă în iarbă. O ciocănitoare lovea scoarța unui copac, nu departe de marginea pădurii. O descoperi prin frunziș și se strâmbă la ea.

— Chiar că-mi pasă de tine, cocoană!

Nu mai luă seama la ciocăniturile ei sâcâitoare, nepotrivite nici în ton, nici în ritm cu muzica pădurii; parcă era un dulgher speriat și neîndemânatic, neîndrăznind să taie din lemn decât bucățele.

În pânza argintie țesută de soare deasupra apei, aluneca o numeroasă familie de libelule; dădu să se întoarcă spre ele, dar o umbră mare care trecea pe cer îi atrase privirea. Un vultur, cu aripile întinse, nemișcate, aluneca pe sub soare. Ciripitul păsărilor amuți, copacii părură că foșnesc neliniștiți, chiar lacul își schimbă culoarea.

Copila rămase nemișcată, cu ochii după el; o clipă cerul se întunecă a vreme proastă, dar vulturul se pierdu în largul pădurii și se făcu iarăși lumină. Păsările își reluară ciripitul, ciocănitoarea începu să bată în lemn într-un ritm mai grăbit.

O cioară se lăsă în vârful plopului care arăta gura văii, de unde începu să croncăne, intrigată. Copilă o amenință cu brațele.

— Hușșși! Nu cobi, spurcato!

Pasărea scoase capul printre frunze și o privi curioasă. Fața să strâmbă la ea, apoi văzând-o că n-are de gând să plece, se întoarse și începu să facă înconjurul poienii; din loc în loc se oprea să privească uimită o gâză, o

buruiană, o floare încă neîntâlnită. Mai sus, pe marginea pădurii, văzu un brâu roșu, ca o dantelă; erau tufe de zmeură, înalte și dese, că nu puteai trece printre ele. Fructele atârnau în ciorchini, ca strugurii; nici nu trebuia să le culeagă, ci doar să întindă mâinile.

În câteva clipe era roșie, pe față, pe piept și pe brațe, dar n-avea de cine să se ferească și de ce să se rușineze. Colorată astfel, lăsă zmeura și merse mai departe, unde văzuse tufe de alun, căzute la pământ, atât erau de încărcate; se cunoștea că nimeni nu venea să le culeagă. Rupse o ramură mare, o târî afară din umbra copacilor, se așeză în iarbă și începu să spargă în măsele alunele dulci, ronțăitoare.

Pe negândite soarele se ridicase la mijlocul cerului, și-acum cuprindea luminișul în întregime. Din lac se ridica o boare albăstrie, pâlpâitoare. Ciocănitoarea își terminase ciopli-tul, sau obosise, sau era o leneșă; nu-i vorbă, conteniseră chiar și păsările celelalte să ciripească; se auzeau numai copacii, din când în când, foșnind slab, ca o părere.

Așezată în iarbă, cu soarele cald în creștet, Copila se migălea cu alunele. Așa cum își strâmba obrazul, când le spărgea în măsele, cum alegea miezul, repede, cu degetele subțiri, cum se apuca apoi să ronțăie, făcând ochii mici de plăcere, părea un fel de veveriță de o speță rară, pe care oamenii nu avuseseră norocul s-o întâlnească vreodată.

Deodată, întoarse capul, neliniștită; nările i se umflară adulmecând în aer. De sus, din pădure, se auzea un vuiet, ceva greu de închipuit se rostogolea la vale, făcând să trosnească ramurile și pământul să tremure. Aruncă alunele și fugi speriată câțiva pași înapoi, să se ascundă în pădure. Vuietul venea din partea cealaltă a poienii. După câteva clipe un grohăit gros, întrebător, răzbi printre copaci. Desișul se cutremură. Un porc mare, negru, țepos, își scoase capul printre ramuri. Din falca de jos, lungă, doi colți albi creșteau primejdioși peste buza de sus, strâmbând-o într-un rânjet, ca o amenințare.

O clipă, fiara cercetă luminișul, grohăind încetișor, apoi își făcu vânt înainte, cu capul în pământ și nu se opri decât la marginea lacului smălțuit.

Copila își duse mâna la gură. Recunoscuse mistrețul, deși nu-l mai văzuse până astăzi. Era mai degrabă uimită, decât speriată.

Câțiva pui ieșiră din pădure și se năpustiră grămadă spre apă, împiedicându-se unii pe alții, venind de-a rostogolul, guițând pe multe glasuri. După ce îi cuprinse pe toți într-o privire, mistrețul cel mare își suci capul și cercetă nerăbdător desișul. În sfârșit crengile se mișcară; ieși, cu

întârziere, mama puilor, obosită sau gânditoare. Dacă o văzu că vine, mistrețul își vârî râtul în apă, adânc, și începu să bea, răscolind nisipul până în mâlul de dedesubt. În ochii mici, rămași deasupra apei, se citea o plăcere pătimașă și tulbure, ca la bețivi. La fel se apucară să bea puii și mama lor, înșirați de jur-împrejurul lacului.

O dată sătul porcul cel mare ridică botul, brusc, stropind până departe, grohăi gros, de mulțumire, și așteptă să termine ceilalți Fiecare pe rând, puii își scoaseră botul din apă, fiecare stropi până departe. Numai scroafa, continua să bea, alene, sau își uitase de sine. Mistrețul grohăi scurt, amenințător, și ea ieși repede pe mal, speriată. Poate capul familiei îi purta vreo supărare, sau așa îi era firea, ursuză și grosolană, că se uită la ea cu o silă vizibilă, de parcă ar fi avut mobilitatea fizionomiei umane. Pe urmă reveni, egoist, la plăcerile sale, își înfundă mai adânc râtul în fundul lacului, nu-i mai rămase afară decât grumazul, și începu să tragă brazde dintr-un mai în altul. Puii i-o luară pe urmă și, cu toate că n-ajungeau la adâncimea mâlului, cu toate că n-aveau forță destulă, în curând lacul albastru se prefăcu în mocirlă. Copila îi drăcui în gând pentru această ticăloșie. Nu-i mai era teamă de loc, privea doar uimită, și curioasă să vadă ce-au să mai facă dihăniile.

Mulțumit de apă murdară, mistrețul se tolăni pe o parte, pe cealaltă, se dădu de-a rostogolul. Puii făcură la fel, de asemeni și scroafa, care până atunci așteptase pe mal, timidă și răbdătoare.

Liniștea poienii se umplu de grohăiturile lor felurite. În jur iarba și florile nu mai aveau nici o strălucire, nu se mai auzea nici o pasăre ciripind, până și cerul parcă își pierduse limpezimea.

Într-un târziu, capul familiei ieși pe mal, se scutură, scuipă, cu un grohăit, mâlul intrat în gură și se întinse la soare.

Fața nu-și putu înfrâna râsul, fiindcă în toate grosolăniile lui, porcul semăna cu Chivu Bocanu.

Se urni din scăldătoare și scroafa, mai greoaie. Când dădu să se așeze alături de el, mistrețul începu să grohăie și o împinse cu colții cât colo.

De după copaci, Copila îl certă, furioasă:

— Mă, urâtule! Nu ți-e rușine?

Murdari de noroi până în ochi, puii se hârjoneau, se fugăreau prin poiană, se dădeau de-a rostogolul, se împungeau cu râturile mici în burtă, se apucau cu colții de urechi și trăgeau, până ce unul nu mai putea să rabde și începea să guițe cu disperare. Atunci mistrețul grohăia supărat, scroafa se

ridica să-i potolească. Dar până să ajungă la ei, puii încăierați se despărțeau și începeau iarăși goană și joacă.

Cu ochii la isprăvile lor, uitând cum se afla acolo și uitând de toate, Copila înainta câte un pas, să-i vadă mai bine, până se pomeni în marginea pădurii. Un pui, fugărit de ceilalți, venea spre ea, guițând și zdupăind prin iarbă. Îi ieși înainte, cu mâinile întinse.

— Coci-coci, coci-coci!

Se opriră cu toții; pe urmă, cel din frunte, după o clipă de nedumerire, începu să înainteze neștiutor, privind-o mirat cu ochii lui mici, murdari de noroi. Ceilalți porniră și ei, șovăind. Copila ieși un pas din pădure.

— Hai, vino! Hai, coci-coci, coci-coci!..

În fața ei, puiul se opri, cuprins deodată de teamă. Se opriseră și ceilalți; o priveau cu mirare. Ea îngenuuche lângă primul, dădu să-l mângâie pe spinare.

— Na, coci-coci! Na, coci-coci!

La atingerea străină, puiul sări în lături, și începu să guițe cu spaimă.

— Ce ai, mă prostule? De ce ți-e teamă?

Se târa spre el cu genunchii prin iarbă.

Un grohăit gros, prelung, un bubuit de tunet, izbucni în mijlocul poienii. Sări în picioare, îngrozită. Mistrețul se rostogolea spre ea, cu capul în jos, cu râtul prin iarbă, despicând pământul în două.

În schelă, țignalele sunau de unu. Tractoarele începeau iarăși să huruie pe drumuri. Lucrătorii umpleau dealurile, îndreptându-se spre ateliere. „Hăi-rup! Hăi-rup!” se îndemnau cei care ridicau grinzi și coloane.

Pădurețu aruncă în tindă maldărul de crăci noduroase adunate din pădure, lăsă toporișca după ușă, își lepădă sumanul și căută în cui, deasupra vetrei, legătura cu mâncare. În spatele casei se auzea lanțul câinelui alunecând pe sârmă. Bătrânul rupse un codru de mămăligă și ieși până în capul prispei.

— Na, Haiduc! zise, aruncând mămăliga câinelui.

Apoi se întoarse în tindă și, cu legătura pe genunchi, începu să mestece în tăcere.

Soarele aluneca încet pe deasupra luminișului, ducând din ce în ce mai departe umbra pădurii. Scroafa se ridică în căutarea unui loc însorit și se mută la vale, dincolo de apă. Puii o urmară.

În pădure, mistrețul mai stătu un timp la picioarele paltinului, grohăind încet, neputincios, până ce îi reveni furia și începu să lovească din nou, cu

colții, trunchiul subțire. După câteva lovituri se opri și se uită în sus. Ochii Copilei se întâlniră cu ai lui, se țintuiră.

O dureau mâinile, din mâini, durerea se întindea în umeri, în grumaz, cobora în trunchi, în șolduri și în picioare. Zgârieturile vechi sângerau iarăși.

Câteva clipe mistrețul o privi neclintit, cu colții rânjiți, cu spinarea zbârlită, apoi se așeză pe pământ, hotărî să aștepte.

Amorțea și nu găsea nici o ramură mai groasă pe care să se așeze. Erau în ea durere, frică și slăbiciune; o cuprinse plânsul. Lacrimile îi spălau obrazul, lăsau dâre albe pe fața mânjită. Le simți gustul sărat, amestecat cu gustul dulce, parfumat al zmeurii.

Mâinile începeau să-i slăbească; mușchii brațului îi tremurau, gata să se destindă, când o nouă izbitură la rădăcina copacului o făcu să se încleșteze, cu o forță care îi întrecea puterile.

Mistrețul își pierduse răbdarea, râma copacul la rădăcină. Colții i se înfigeau adânc în pământ, rupeau rădăcinile și aruncau până departe scurmătura. Furia creștea în el la fiecare rădăcină care îl ținea în loc, până s-o sfârtece, îi însângera râtul și-i zgâlțâia colții. Copacul începu să se clatine.

Simți că i se răcește sângele, simți un val de gheață, o amorțeală, o nepăsare. Copacul se lăsa pe o parte, nu mai avea cum să scape. Și-ar fi dat drumul jos, să se termine mai degrabă, dar nu putea să facă nici atât; amorțit și înțepenit, corpul nu-i mai era în stăpânire.

Urmă un trosnet, transmis în brațe ca o izbitură. Vârful paltinului foșni printre ramurile celorlalți copaci. Se văzu coborând într-o mișcare arcuită. Mistrețul părăsise rădăcina și alergă înainte, cu capul pe sus, s-o întâmpine. O clipă, nu mai văzu decât colții lui albi și buza de sus rânjind, strâmbă. Privirea i se tulbură. Ridică ochii spre cer, să moară iluminată. Întâlni umbra unui stejar frunzos, care venea peste ea răsturnat de furtună, căci totul se răsturna în pădure, în vreme ce ea nu-și mai simțea propria-i mișcare. O veveriță o privea mirată, sărind din ramură în ramură, urmărind căderea, făcându-i semne repezi cu botul și cu labele din față. Câteva frânturi de clipă, ochii li se întâlniră și parcă izbutiră să-și vorbească. Îi venea un impuls nelimpede și inexplicabil, își simți în corpul chinuit arcuri strânse, gata să zvâcnească. Fără să-și dea seama cum, toate arcurile se desfăcură, aruncându-și în aer propria greutate. Rămase agățată de ramurile stejarului; paltinul ușurat cobora încet spre pământ, foșnind de moarte.

Dihania se puse să grohăie, nu înțelegea ce se întâmplase, se învârtea în jurul copacului, cu ochii roșii, cu râtul năclăit de sânge. Copilei nu-i era nici rău, nici bine; orice ar fi fost să se întâmple i s-ar fi părut totuna. Se săltă în mâini, se așeză pe o ramură; avea în sfârșit un sprijin. Atunci corpul i se destinse, și ea începu să-și dea seama de toate.

Veverița, care la căderea paltinului fugise speriată, se apropie din nou, se opri pe o ramură, o privi mirată, întorcând capul când pe o parte, când pe altă.

Mistrețul continua să se învârtească furios împrejurul stejarului. Umbra pădurii mâncase ultima pată însorită din poiană. Scroafa și puii se mișcară, grohăind și guițând pe tonuri amestecate. Mistrețul privi o dată în sus, se duse la ei, dădu câte un rât de mângâiere în burta puilor, se apropie de scroafă și câteva clipe stătură bot în bot, părând că țin sfat. Apoi ea luă drumul pe unde coborâseră, iar puii o urmară.

„Acum au plecat?”

Copila se uită întrebătoare în ochii veveriței.

Dar mistrețul se întoarse. Veverița începu să facă semne repezi, de nemulțumire. Pe urmă, se duse.

Printre ramuri, Copila vedea cerul amurgind. Ciripitul păsărilor nu se mai auzea și nu știa când încetase. Pădurea se pregătea să înnopteze; nu mai răzbea nici un foșnet, era clipa când și vântul contenea un timp, înainte de a veni din altă direcție. Undeva, în depărtare, se auzi gornița de aramă a unui cocoș sălbatic; îi răspunse țipând omenește o pasăre de noapte. Chemările acestea, neliniștite, se repetară o vreme, până ce nu mai rămaseră decât ecourile lor, prelungite nefiresc, ca printr-o încetinire în scurgerea timpului.

Apoi deodată timpul se năpusti înainte și noaptea căzu atât de repede, încât fata nici nu-și dădu seama de unde venise. Pe cer începură să sclipească stelele… Dacă ar fi rămas cel puțin veverița! Lipsa ei îi confirma părăsirea deplină, nu mai avea nici o scăpare, n-avea să mai vină nimeni!

Din pădure se ridicau valuri de frig; frunzele foșniră înfiorate. Mistrețul grohăi. Îi văzu ochii, pândind-o, cu răutate și cu răbdare. Vântul care se pornise o făcea să tremure și îi redeștepta în trup toate durerile adormite. Începu să plângă, încet, potolit, amar, cu deznădejde, și multă vreme plânse așa, pierdută, ținându-se cu mâinile amorțite de ramura stejarului, până ce căzu într-o toropeală; văzu în jurul ei jucând zânele pădurii, pe care doar și le închipuise.

Nu-și dădu seama cât ținuse; se trezi la pașii dihăniei; se îndreptau spre luminiș. Ascultă, încă visând. La marginea pădurii mistrețul se opri, mai grohăi o dată și stătu nehotărât. Fără să-l vadă, îl simți că trage cu ochii înapoi, să se întoarcă. După o așteptare, pașii lui se auziră îndepărtându-se repede, străbătură poiană și se pierdură în desiș.

Plecase, după toate semnele, dar ea nu îndrăznea să coboare. Ar fi vrut să se întoarcă veverița, s-o trimită în cercetare.

Nu se auzea nimic, decât foșnetul frunzelor…

De aici începu Copila ultimă etapă a aventurii. Picioarele îi înțepeniseră, tălpile îi furnicau și gleznele se frângeau de durere la fiecare călcătură. Merse ca pe jăratic până în marginea luminișului. Recunoscu, ridicat pe cer, plopul înalt, stingher, care arăta gura văii. Se pomeni între două ziduri de întuneric; erau dealurile printre care venise, strivită. Porni în fugă la vale, căutând orbește printre copaci, cu mâinile întinse, mânată de frig și de spaimă, fără să știe unde merge, despicând întunericul cu făptura ei nevinovată și nedreptățită. De dimineață fugise de oameni și acum ar fi vrut să întâlnească unul, oricine-ar fi fost, de oriunde, un om din orice țară, bun sau rău, numai să-i audă vorba. I-ar fi stat goală înainte, cu brațele date în lături:

— Om bun, om rău, arată-mi drumul! Du-mă acasă la căldură!

Crezu că niciodată nu va mai ajunge, că se rătăcise într-o altă pădure. Copacii i se păreau necunoscuți; crengile călcate în picioare scoteau sunete pe care nu le auzise niciodată. Nu recunoștea nimic, nu recunoscu poteca alburie care-i tăia drumul. Se prăbuși, nu mai putea merge, rămase întinsă jos, cu părul risipit în țărână. Își auzi inima bătând limpede, și bătăile răsfrânte în pământ se duceau cu poteca, la deal și la vale, căutând parcă ele drumul. Și iată că, pe negândite, între ele se împletiră alte bătăi, străine. Le auzi, prin inimă, bătăi liniștite, cadențate; veneau din vale. Sări în picioare și ascultă, încremenită.

Un cal urca, la pas, domol, căutând drumul cu nările. Rămase în mijlocul potecii, dreaptă, cu pumnii strânși, fără altă voință decât aceea de a înfrunta așa pe oricine, om bun, om rău, de oriunde.

Ritmul pașilor avu o șovăire. Calul sforăi neliniștit, în întuneric.

— Hai, băiete!

O dată cu glasul călărețului, Copila își aminti mirosul de tutun stins, amestec dulce și aspru ca al smochinei. Sângele îi inundă inima. Venea o salvare, dar ultima pe care ar fi invocat-o, față în față cu moartea.

La câțiva pași calul se opri, bătând pământul, mușcând zăbala și smucind frâul. Auzi un clinchet metalic și o fâșie albă de lumină îi luă vederea. Avu puterea să-și ducă mâinile la ochi, uitând să facă alt gest de apărare. Corpul ei rămase gol, drept, nemișcat, în lumina lanternei, proiectat pe fundalul negru și sălbatic al pădurii. Prelung, aproape fără șolduri, palid, ca de alabastru, părea o nălucire. Dar picioarele, arse de soare și însângerate, și zgâricturile care materializau anatomia ei aeriană, împreună cu părul inelat de pe umeri, podoabă bogată și pământeană, îi atestau apartenența la lumea vie a oamenilor.

Călărețul se auzi descălecând în întuneric. Își luă pumnii de la ochi; nu văzu nimic în spatele lanternei.

Rămase orbită, cu brațele în lături, bătute în cuie.

12

Sâmbătă, puțin înaintea amiezii, ras proaspăt cu perdaf, cu mustața abia scoasă de sub presă, răsucită, Lipănescu intra călare în Câmpina, venind de-a dreptul de la sonde. Spre deosebire de chipul lui strălucitor, hainele, deși îmbrăcate cu grijă, păstrau toate semnele vieții de schelă. Ghetele roșii, jambierele de piele, pantalonii bufanți de raicord și haina de dril erau de sus până jos numai pete de păcură.

După trei luni de când luase sondele, venea prima dată acasă. Mergea în pasul calului, cu mâna stângă în șold, privind cu un aer măreț orașul regăsit, cum s-ar fi întors învingător de la bătălie. Pe stradă mărginașă, aleasă înadins, cu un scop anumit, nu avea însă cine să-l vadă. Ocoli astfel prin spatele gării și ieși aproape de marginea orașului, în șoseaua națională. Gardianul care îndruma circulația se dădu în lături, cu gura căscată: în oraș nu umbla nimeni călare. Pe urmă îl recunoscu și-l salută, cu respect și cu familiaritate:

— Să trăiți, coane Enăchiță!

Călărețul duse nemulțumit două degete la cozorocul șepcii.

Gardianul se tot minuna, privindu-l în toate felurile, până ce începu să râdă, prostește:

— Etete! Da dă unde veniți?

— Din schelă!

— Ce schelă?!

Lipănescu socoti că trebuie să-l lămurească o dată pentru totdeauna, ca pe toți care ar găsi cu cale să se mire.

— Din schela mea! Poate n-ai știut! Ei, află acuma, și să spui și altora, ca să nu vă mai mirați ca proștii! Și să mai știi că s-a terminat cu „conu Enăchiță”!

De la barieră, luă strada principală în lung, la pas, cu mâna stângă în șold, privind semeț când spre un trotuar, când spre celălalt. Pe o parte și pe alta a străzii erau numai prăvălii; prin fața lor forfotea multă lume, dar, cu toată îmbulzeala, un călăreț nu putea să rămână nebăgat în seamă. Pașii candențați ai calului, pe pavaj, se auzeau de departe. Oamenii se opreau pe marginea trotuarului, așteptau să vadă cine-i călărețul. Mulți nici nu-l mai recunoșteau, în noua lui îmbrăcăminte. Câte un negustor ieșea în ușa prăvăliei și îl salută, cu un surâs de nedumerire:

— Da de unde vii, coane Enăchiță?

Erau oamenii lui de la Sfatul negustoresc, colegii de breaslă: cizmari, pielari, brânzari, stămbari. Întorcea capul spre ei și-i privea fără să le răspundă.

De pe o stradă laterală ieșeau școlarii de la liceu. Câțiva din cei mici se opriră în colț, uluiți de înfățișarea lui marțială.

— Parcă-i Alexandru Makedon!

La Primărie, o trăsură neagră, lucioasă, aștepta lângă trotuar; primarul tocmai cobora scările. Era profesor de liceu, cunoscut ca om foarte citit și tot atât de politicos. Cu el Lipănescu nu s-ar fi codit niciodată să stea de vorbă. Își scoase șapca, pe sus, ca să se vadă. Primarul se opri cu piciorul pe scara trăsurii și se descoperi reverențios.

— Bună ziua, domnule Lipănescu! Ce faceți? Pe unde ați dispărut?

Asemenea vorbe îi mergeau drept la inimă; răspunse volubil:

— Noroc, noroc, domle primar! Ia, viu din schelă! Dumneata?

Primarul acoperi cu un zâmbet îngăduitor tonul lui zgomotos.

— Și cum vă merge schela?

— Ceva grozav! Am dat lovitura!

Limbajul politicos al primarului îl făcea să crească vijelios în proprii săi ochi.

— Vă doresc deplin succes! îi ură maimarele orașului, înainte de a se urca în trăsură.

Călărețul porni mai departe, privind strada de la înălțimea calului. Saluturile familiare ale negustorimii care ieșea în uși acum nici nu-l mai

atingeau; nu băga pe niciunul în seamă. Gândui îi era la primar. Toată lumea trebuia să sfârșească prin a-i vorbi ca el.

După vreo sută de pași, chipul i se întunecă. Pe stânga străzii apăruse prăvălia, mare, cenușie, urâtă. Vedea de aici firma neagră, cu litere galbene, întinsă pe toate trei fațadele: Ene Lipănescu – fierărie și articole mecanice.

„O să dau eu jos porcăria asta!”

În prăvălie, îmbulzeala scăzuse, se apropia ora închiderii. La ușile din străzile laterale se și trăseseră zăbrelele de fier. Cumpărătorii întârziați se înghesuiau la cele două intrări principale din stradă mare. Anghelina stătea la casă, strâmbându-și ochii prin fumul țigării, atentă la toate. Lazăr supraveghea mișcarea vânzătorilor, alerga de la unul la altul, dădea lămuriri, le scăpa câte un ghiont în coaste.

Un băiețaș slab, tuns chilug, cu urechile mari, depărtate, îmbrăcat într-un halat albastru, murdar de rugină, rămase cu ochii pe ușă, în susul străzii.

— Haide, haide, Gutuie! îi strigă Lazăr.

Așa le spunea tuturor băieților din prăvălie; era și-un nume, și-o amenințare. Avea obiceiul să le pună pumnul în cap și să-l rotească brusc, trecându-și nodurile pe tigva goală, ceea ce, după vorbă lui, inexplicabilă, însemna că le dă câte o gutuie.

Băiatul înțepenise în ușă.

— Vine jupânu!

Lazăr alergă în calea stăpânului.

— Să trăiți, coane Enăchiță!

Ceilalți băieți din prăvălie alergară și ei la ușă. Numai Anghelina rămase la casă, cu un chiștoc lipit în colțul gurii, răsucindu-și altă țigară.

Lipănescu descălecă și-i dădu calul lui Lazăr.

— Du-l în dos! Cocoans unde-i?

— În prăvălie.

— Să-i spui c-am venit.

Lazăr rămase în stradă, năuc. După ce lipsea trei luni, stăpânul venea acasă, și-n loc să intre în prăvălie, se ducea sus. Dacă nu l-ar fi văzut bine dispus, ar fi gândit că i se întâmplase o nenorocire.

Lipănescu deschise ușa veche, vopsită cărămiziu, din fața scărilor care duceau la etaj și începu să urce, cu stânga în șold, cu cravașa în dreapta. Erau scări vechi, de brad, cu treptele roase; balustrada se susținea pe stâlpi grosolani, dați la strung și vopsiți roșu, ca la hotelurile sărace.

„Nu mai merge așa! Trebuie altă casă”! se gândea călcând în silă pe treptele păcătoase. Sus, ușa apartamentului era tot atât de veche și de grosolană ca și cea de jos, de brad, cu câte trei tăblii pe fiecare canat. O găsi încuiată. Deși firesc, faptul îl nemulțumi. Apăsă pe butonul soneriei cu gândul la altă ușă, cum văzuse una la Ploiești, pe bulevard, o ușă mare, de fier, cu geamuri groase de sticlă galbenă, cu o scară în formă de evantai, cu lei de bronz stând pe labe, într-o parte și în alta. În spatele ușii să fie doi lachei care să deschidă singuri cum te-au simțit că vii și să se încline până la pământ.

Cheia scrâșni în broască, ușa se deschise scârțâind, o fată de țară, cu picioarele goale, îmbrobodită până peste gură, cu un cojocel alb în spinare, se dădu în lături să-i facă loc.

— Bine-ai venit, conașule!

Nu-i răspunse; păși peste prag fără să-și scoată șapca din cap. De pe scară se intra de-a dreptul într-o odaie care nu era nici salon, nici hol, nici sufragerie, un amestec de mobile desperecheate, parcă niciuna cu rost. Era o odaie lungă, întinsă din stradă până în curtea din spate. Peretele din față avea două uși albe, cu câte două canate. Între ele atârna, înclinată, o oglindă mare, cu rama lată, aurită. Când intră, vizitatorul își vedea numai picioarele; trebuia să înainteze ca să-i intre treptat tot corpul în cadru, și numai la un pas de perete intra și capul, dar cum era nevoie să se uite în sus ca să se vadă, oglinda îi dădea teama că are să cadă pe spate.

Sub rama ei lată stătea, parcă strivită, o canapeluță, o banchetă tapisată cu un material decolorat, poate albastru odată. Speteaza era făcută din zăbrele de mahon, cu incrustații de sidef, în bună parte sărite.

În stânga ușii de intrare se vedea prins în perete un cuier făcut din două coarne de bou, cu agățători de metal galben. De cârlige atârnau câteva haine, negre, vechi, parcă prăfuite. În dreapta era un scaun, semănând cu banchetă; un covor năpârlit acoperea dușumeaua de scânduri vopsite roșu. În mijlocul covorului se vedea un sultan, cu chipul estompat de rosături, fumând din narghilea. La picioarele lui erau întinse câteva cadâne, cu șalvari galbeni și cu toarte mari de aur în urechi. Din galerii coclite de alamă, peste marginile ferestrelor atârnau, până în dușumea, draperii de pluș roșu, cu galoane de fir. Perdele nu erau, și ferestrele se vedeau cam prăfuite.

Cu această mobilă puțină și nedefinită, părea că în intenția unor predecesori fusese să dea încăperii o destinație specială, dar nu terminaseră și nici nu transmiseseră altora planul.

Lipănescu înaintă spre oglindă, luând treptat cunoștință de înfățișarea lui nouă. De când era petrolist, nu se privise încă într-o oglindă atât de mare. Își strâmbă capul pe spate, să se poată privi în voie. Nu-i plăcea nici oglinda; se dădu înapoi și o măsură cu un ochi atent, raportând-o la dimensiunile peretelui. Avea nevoie de o oglindă care să țină din dușumea în tavan și dintr-un zid în altul, cum văzuse la Viena, în fostul palat al lui Franz Josef.

Asupra acestui gând îl găsiră pașii târșiți ai Anghelinei, care urca din prăvălie. În fața ușii ea se opri; o auzi scăpărând bricheta. I-o făcuse Lazăr, dintr-un cartuș vechi; rotița se mișca atât de greu, că mânuind-o de nenumărate ori pe zi, degetul cel mare de la mâna dreaptă făcuse o bătătură groasă. După o clipă Anghelina intră, învelită în fum, cu țigara în colțul gurii și cu cutia de tutun sub braț.

Deși avu o tresărire de bucurie, Lipănescu nu-i ieși înainte s-o îmbrățișeze, ci rămase țeapăn, cu mâna în șold. Ea nu observă numaidecât înfățișarea lui nouă.

— Veniși pe la noi?

În vorbele rostite tărăgănat se simțea poate un reproș vag. Pe urmă băgă de scamă că ghetele lui erau murdare; peste petele de păcură se lipise praful, făcându-le cafenii și scorțoase.

— Ia te uită cum ai intrat! De ce n-ai pus-o pe Anica să te șteargă?

— Cucoană, asta nu se șterge! Asta nu-i murdărie! Asta-i decorație!

Anghelina se apropie de el.

— Da ce-i pe tine? Ai prăpădit hainele! Ce ne-a trebuit nouă sonde! Să te chinuiești ca un ocnaș! Nu ne-ajungea prăvălia?

Ca să-și stăpânească enervarea, Lipănescu trecu în odaia următoare, cu mobilă veche de sufragerie, și acolo îi vorbi calm, cu ochii atrași de o pictură atârnată deasupra bufetului:

— Uite ce-i, femeie: eu mi-am pus în gând să te fac cocoană!

— Cocoană sunt.

— Cocoană ai să fii când n-o să mai stai în prăvălie, la cheremul oricărui nespălat!

— Și pe cin-să las la casă?

— Pe nimeni. Așteaptă și-ai să vezi! Mult n-am să mai țin eu prăvălia!

— E rost de pricopseală cu sondele?

Drept răspuns, Lipănescu scoase cupoanele din buzunar. De la cinci vagoane, în prima lună, schela dăduse șase în a doua, și într-a treia opt. Ieri

chiar făcuse ultima predare.

— Ce-i asta?

— Bani!

— Ce bani?

— Bani, cocoană, bani, avere, bogăție, boierie! Asta el

Nu încasase niciunul din cupoanele vechi, deși pentru păcura rămasă nenegociată i se scădea locația, ceea ce îi micșora valoarea de la o zi la alea. Le păstra ca pe niște documente, ca pe niște acte de noblețe. Valoarea lor în bani abia dacă depășea un sfert de milion, în vreme ce cu întreținerea schelei cheltuise până acum poate de patru ori pe-atâta. Dar el n-avea nevoie de bani. Aproape că nu le ținea socoteala, și în privința aceasta nici chiar Anghelina nu putea face vreun control. Ea se îngrijea cu spaimă și cu meticulozitate ca tot ce i se cuvenea stăpânului să intre în casă, să nu se fure nimic din prăvălie. Avea grijă să adune banii unul câte unul, și pierdea urma lor îndată după ce-i aduna. De acolo înainte, numai Lipănescu le știa rostul. El plătea facturile, el făcea comenzile, el păstra numerarul sus, în casa de fier, el își cunoștea contul la bancă. De când plecase, banii continuaseră să se adune; prăvălia mergea de la sine. Anghelina primise dezlegare să achite singură facturile; marfă mai sosea, din cea comandată înainte, dar comenzi noi nu mai făcea nimeni și în curând depozitele aveau să rămână goale.

Anghelina nu știa cu ce preț fusese cumpărată schela; cu atât mai puțin știa câți bani înghițise după aceea. Privi cupoanele, cu nepăsare. Pe Lipănescu indiferența ei îl jignea; nu le vânduse, tocmai ca să se poată mândri cu ele. Bani avea cu prisosință; aveau toți negustorii, toți avocații, toți medicii orașului acesta în plină prosperitate.

— Acte de noblețe, cocoană!

Ea se îndreptă spre bucătărie.

— Poate ți-o fi foame!

Privi furios în urma ei. „Nu scot eu din tine cocoană!..”

Nu se gândise niciodată că în calea planurilor are să-i stea tocmai nevasta, legată cu îndărătnicie de viața veche.

— Aa! Păi nu merge așa, nu merge așa! mormăi supărat.

Privirea i se întoarse la pictură de deasupra bufetului, o compoziție în culori sumbre. În primul plan înfățișa un negustor din vechime, cu tichie roșie și cu caftan castaniu. În spatele lui, fără să păstreze proporțiile, se vedea un rând de țigani robi, dezbrăcați până la brâu, cu șorțuri de piele, ținând fiecare în mână o unealtă de fierărie. Printre ei, în spate, se deslușea,

aproape în întuneric, în linii vagi, un interior de potcovărie. Numai cărbunii ațâțați de foale aruncau o dâră de lumină, lăsând să se zărească alături o nicovală uriașă, și pe ea un baros, parcă simbolic.

Chipul din față era al străbunicului, Alexe Lipan, cel ce ținuse fierăria și potcovăria din șoseaua mare, peste drum de vamă. El ridicase, alături, biserica Sfântu Vasile, cu care prilej meșterului zugrav i se comandase și pictura aceasta. Lipsa de proporție între chipul negustorului și planurile celelalte fusese căutată, pesemne că să încapă cât mai mulți țigani robi în spate.

Tabloul rămăsese un fel de blazon al casei, prilej de mândrie. Chiar Lipănescu, în copilărie și-n tinerețe, își privise cu admirație strămoșul înconjurat de robi. În ultima vreme pictura începuse să-l enerveze. Îl supărau atât îmbrăcămintea de negustor a lui Alexe Lipan, cât și uneltele din mâinile robilor, care apăreau ca niște arme ale familiei, ignobile. Trebuia să dea jos această amintire, dar înțelegea că scoaterea tabloului din perete nu rezolvă totul. Trebuia să schimbe multe, să dărâme, să arunce, să abandoneze, începând cu prăvălia și cu locuința nedemnă.

Anghelina îi reconfirmă realitatea, chemându-l fără nici o ceremonie:

— Hai de mănâncă!

Pusese masa pe galerie, în fața bucătăriei. Când n-aveau musafiri nu mâncau în sufrageria prea mare; era un obicei vechi, însă astăzi lui Lipănescu i se părea intolerabil. Dar și mai intolerabil i se părea tonul nevestei.

— Învață-te să vorbești, femeie! O dată ai să mă faci de rușine.

— Ce-ți veni acuma?

— Se zice: „Poftim la masă!”

— Ei, așa; haide, că se răcește!

Cei câțiva pași până la ușă îi dădură timp lui Lipănescu să-și recâștige toată încrederea în planurile sale. Îi oferi brațul nevestei, cu un gest galant, neexersat până astăzi.

„Las că tot te fac eu cocoană”! se gândea, strălucind de încredere, în timp ce mergea țeapăn spre masă.

13

În zorii zilei, când Bocanu ieși din odaie, tușind gros, îl găsi pe Cotei gata îmbrăcat, așteptând pe marginea laviței.

— Te-ai sculat, mă?

— M-am sculat de mult, nene Chivule; păi ce, să m-aștepți dumneata pe mine?

Bocanu se duse pe cerdac, scuipă îndesat la cele două capete ale lui, pe urmă se așeză la masă.

— Stoiene, hai!

Lina se sculase de cu noapte, mulsese vaca, fiersese laptele și mestecase mămăliga. Veni îndată cu străchinile și le puse în fața bărbaților.

— Babă Rado, vin să dai o mână de ajutor și dumneata! N-avem vreme de pierdut!

Nevasta îi turnă lapte în strachină, ca într-o troacă, iar Lina răsturnă deasupra un codru de mămăligă. Bătrânul mestecă mămăliga apăsat, cu dosul lingurii, terciuind-o, și începu să sorbăie. După a treia strachină se opri, se ascultă înăuntru să vadă dacă mai rămăsese loc, stătu o clipă la îndoială, apoi, surprinzător, optă pentru sobrietate; se ridică, suflă din adânc, ca să-și așeze pântecul sub chimir, și puse mâna pe bâtă.

— Plecarăm, Stoiene!

— Da, nene Chivule!

În capul scărilor, bătrânul se opri.

— Babă Rado, Lâno!

Fata și nevasta se iviră, una în ușa bucătăriei, alta pe cerdac.

Bocanu le privi pe amândouă încruntat.

— Încuiați grajdu, încuiați ușile, dați drumu câinelui! Până mă întorc, n-are nimeni ce căuta aici! Dacă bate la poartă, nu ieșiți! M-ați auzit?

— Da, taică! răspunse fata.

Din spatele stăpânului, Coteiul o privi cu un aer protector.

— Tu auziși, babă Rado?

Femeia mișcă moale din cap.

— Lâno, dă-i mă-ti dă mâncare, că nu mai are glas! Păi na, babă Rado, eu te întreb și dumneata taci? Să ai grijă de casă, auziși?

— Da!

— Ei, așa vezi!

În drum, Bocanu se uită o dată în sus, o dată în jos să descopere dacă nu-l pândește cineva, încuie poarta, o încercă proptindu-se cu umărul în ea, băgă cheia sub chimir și se urni.

Nu sunase de șapte; primii lucrători începeau să miște prin fața cazărmilor, în pâcla dimineții de toamnă, înroșită de soarele încă nevăzut.

Piața era pustie; la prăvălii nu se ridicase nici un oblon.

— Păi dacă sunteți boieri!

Coteiul recunoscu locul unde mâncase bătaie. Inima i se zbătu de mânie; fără să vrea stătu o clipă în loc. „Las că vă vin eu de hac!”

Până devale la autobuz era o bucată bună de drum. N-o străbătuseră nici un sfert, când țâgnalele începură să sune. La șapte și jumătate, autobuzul trebuia să plece, dar Bocanu nu se grăbea; se oprea din loc în loc, se proptea în bâtă, privea într-o parte și în alta, pe la sonde, pe la bordeie, să vadă ce s-a mai făcut nou, ce s-a mai dărâmat; mai zăbovea la câte o groapă din drum, măsurând-o cu ochii și pufnind nemulțumit; zăbovea asemeni în fața câte unui pietroi, așteptând parcă să-l vadă sărind la o parte din calea lui; după o clipă îl lovea înfuriat, cu bâta, sau cu vârful cizmei și scuipă după el dușmănos.

— Să ne grăbim nițel, nene Chivule! zise Coteiul.

Stăpână-su se opri și se răsuci în bâtă amenințător.

— Dă ce să ne grăbim, mă?

Coteiul se făcu galben.

— Să nu plece autobuzul.

— Păi tu nu le-ai spus că merg eu?

— Ba le-am spus.

Încruntarea lui Bocanu se desfăcu:

— Păi atunci, cum o să plece fără noi?

— Așa-i nene Chivule! se gudură băiatul, bucuros că scăpase ușor. Parcă eu nu știu că nu pleacă fără dumneata!?

Autobuzul era gata de plecare, în marginea șoselei, dincolo de pod. Văzându-i că vin, Bențu, șoferul, le ieși înainte ca șapca în mână, în timp ce Tănase, ajutorul lui, potrivea manivela în față, să pornească motorul.

Câțiva oameni care așteptaseră nerăbdători în drum, puseră piciorul pe scara autobuzului.

Era un automobil vechi, un Benz din timpul războiului, de la a cărui marcă se trăgea și numele proprietarului. După ce făcuse câțiva ani curse în oraș, fără spor, Bențu își transformase automobilul, aruncase deasupra șasiului o caroserie primitivă de autobuz, în care încăpeau înghesuiți vreo douăzeci de inși, și deschisese linie regulată pentru pasageri. Dimineața pleca la oraș, ducând oamenii după treburi, iar seară îi aducea înapoi. Nu transportă numai pasageri, făcea și comisioane felurite, ducea scrisori, aștepta răspuns, căra mărfuri pentru negustori. Un grilaj montat pe acoperiș

îngăduia să se încarce tot ce se nimerea; lăzi cu zahăr, bidoane cu untdelemn, saci cu făină, baloturi, geamantane, boccele, burlane, copăi, scaune, oglinzi, colivii cu păsări, legate în toate sensurile cu sfori, cu sârme și cu frânghii. Ce nu încăpea pe acoperiș se lega pe aripi și pe scări. Și oricât de multe s-ar fi încărcat, Bențu mai avea întotdeauna loc pentru un pasager. Îl urca în spinarea cuiva, un geamantan i-l luă pe genunchi, sub volan, pe altul i-l înghesuia deasupra rezervorului de benzină, sau oriunde găsea un oricât de mic spațiu gol. Câțiva oameni mai stăteau întinși peste bagaje, între aripi și capota motorului, alții pe scări, câte unul pe acoperiș. La plecare se mai adăuga și Tănase, ajutorul, care se urca unde mai putea să pună un picior, pe un colț de scară, pe bara din spate sau călare pe radiatorul încins.

La hopuri, bagajele de pe acoperiș se balansau, câte o legătură plesnea, un balot, un geamantan cădeau în drum. De pe radiator, Tănase, care supraveghea încărcătura, ridica mâna, calm, și-i făcea semn lui Bențu să stea. După primul necaz, urmau altele; cădeau bagajele de pe scară, sau de oriunde; opreau și le legau la loc. Motorul suprasolicitat dădea semne de oboseală, radiatorul scotea aburi, ca o locomotivă. Opreau pe marginea drumului, la puțuri; Tănase lua o găleată de pânză din lada cu scule și punea apă rece. La kilometrul următor plesnea un cauciuc, se înfunda o țeavă la carburator, sau motorul prea încins, amenința să ia foc. Bențu se strecura pe sub volan, aluneca în patra labe peste călători și se apuca să repare. Dacă vreunul încerca să se dea jos, să se dezmorțească, îl oprea:

— Stai acolo, că am plecat!

Era un om mărunțel, negricios, cu ceva comic pe chip, pornind poate de la nasul ascuțit, din două planuri unite, ca o muche tăioasă. Fruntea și jumătatea din față a creștetului dezgolit de păr rămâneau albe datorită șepcii, în contrast cu restul chipului afumat și țepos. Avea peste douăzeci de ani de meserie, trăiți numai la volan, sute de mii de kilometri parcurși, mii de zile cu piciorul pe accelerator, mii de nopți dormite la locuri de popas, cu capul pe volan. Ceva în anatomia și-n mișcările lui se deformase. Ținea coatele cam ridicate și depărtate de corp, cu brațele arcuite în față, cum ar fi avut mereu un volan în mâini. Pășind, punea întâi tocul și-apoi apăsa talpă, progresiv, de parcă ar fi umblat pe pedale de automobil. În unele seri urca să bea un pahar de vin la Salon. După ce urmărea multă vreme, moțăind, vreo partidă de table sau de cărți, adormea cu paharul în față, cu capul căzut în piept.

Ca să facă haz, chelnerii aduceau un volan vechi de automobil, rătăcit cine știe de unde, și i-l puneau în brațe. Cum îl simțea, prin somn, Bențu își încleșta mâinile pe el și nu-l mai slăbea. Trupul lui intra atunci într-o legănare ritmică, de parcă mișcările vehiculului acumulate în organism, ca pe un arc strâns, acum se restituiau, neschimbate.

În fața redutabilului pasager, Bențu se opri și salută cu șapca până la pământ.

— Să trăiți, domnu Bocanu! Vă așteptam!

— Și ce dacă m-așteptai? Ți s-a urât?

— Vai de mine, domnu Bocanu! Eu pot să aștept oricât. Dar călătorii se grăbesc, au treburi de dimineață, ca oamenii, nu știți?

— Și d-aia nu mai poci eu!

După ce Tănase învârti manivela de îl trecură nădușelile, motorul porni. Bocanu se înfuie.

— De ce pornești fără să mă-ntrebi pă mine?

— Pornește greu, domnu Bocanu. I-am dat drurau, ca să fie gata, să nu mai așteptați dumneavoastră.

Explicația păru că îl mulțumise. Își drese glasul, în adâncul pieptului.

— Bine, bine! zise gros.

Din întâmplare, nu mergeau prea mulți oameni la oraș. Văzându-i pe cei de sus, așezați în voie, Bocanu lovi cu bâta în scara de tablă.

— Dă ce v-ați urcat făr dă mine, mă?

Se speriară și îl căutară cu ochii pe Bențu să le vină în ajutor.

— Haide, haide, dacă mergi, urcă-te!

Cineva îl înfruntase pe Bocanu, un tânăr! Era inginer la Societate, venit de abia câteva zile în schelă, la sondele noi, și încă nu-l cunoștea. Bocanu păru că nu-l aude; scuipă cu dispreț sub scara autobuzului și se urcă.

Bancheta din spatele șoferului fusese oprită pentru el. Se așeză lat în partea dinspre geam, lăsând la margine doar o muche pentru Cotei.

— Dă-i drumu! porunci.

Apoi, după ce trase cu coada ochiului la inginerul cel tânăr, care stătea în dreapta și ceva mai înapoi, scuipă în față, pe lângă șofer.

— Venetic! făcu, disprețuitor.

Inginerul ținea pe genunchi o geantă nouă, de piele galbenă, cu încuietori nichelate.

— Mă pun în geanta lui! adăugă Bocanu, nerăcorit numai cu vorba dintâi.

În spatele inginerului un loc era liber, apoi pe scaunul următor ședea, cam neliniștit, tot trăgând cu coada ochiului înapoi, Hristea Dumitrică. În fundul autobuzului, într-un colț, o înghesuise pe baba Neagă și parcă îi era teamă să n-o vadă cineva acolo, s-o descoase despre drumul ei la Ploiești.

Baba nu mai fusese niciodată la oraș; autobuzul pe dinațară îl văzuse, dar nu se temuse că va ajunge o dată să se urce în el. În clipa când pornise motorul, se apucase strâns cu mâinile de marginea banchetei, aruncând priviri înspăimântate spre domnul Dumitrică. Bancheta trepida, și ei i se părea că motorul e chiar dedesubt, că îndată va pocni și pe toți din jur îi va face bucăți.

O dată porniți, furia motorului parcă se mai vărsă în praful de pe drum, dar acum începuse alt chin: autobuzul hurduca prin gropi, o azvârlea cu capul în pereți și-n tavan. Prin făgașe se aplecă pe o coastă, gata să se răstoarne, și baba icnea speriată:

— Domne Cristeo, să mâie mai încet!

Curând, ieșind în câmpie, la drum bun, mersul autobuzului se ușură. Acum însă începea s-o încerce măseaua. Ca să fie gata de drum, peste noapte dormise la prăvălia lui Dumitrică. Negustorul o culcase în pat cu somieră și cu cearșafuri subțiri, în camera de musafiri. De atâta frumusețe, baba nu se putuse odihni. Toropise toată noaptea, tresărind mereu, speriată că are să se ducă undeva la fund, cu patul care se legăna la fiecare mișcare, ca un scrânciob. Spre ziuă o apucase și o blestemată de măsea. I se păruse semn rău, poate că nu era bine să vândă pământul.

— Nu mai merg, domne Cristeo! Lasă-mă să-mi văd de nevoi!

Dumitrică avea însă un leac pentru măseaua ei. Îi dăduse la repezeală două țoiuri cu țuică, pe stomacul gol. Capul babei se înfierbântase și ea mersese până jos țopăind, de parcă se ducea la bâlci.

Acum, după spaimă, măseaua dezmorțită o încerca din nou. Începu să se vaiete:

— Domne Cristeo, ți-ai făcut păcat cu mine! Dă ce m-ai pus pă drumuri la bătrânețe? Aoleu, măseaua!

Dumitrică își părăsi locul lui, unde autobuzul zdruncina mai puțin, și se așeză lângă ea, pe bancheta din fund.

— Taci, babă Neago, nu te mai văieta, că zice lumea cine știe ce!

— Măseaua, domne Cristeo! Nu mai poci!

Negustorul scoase din buzunarul hainei o sticluță lătăreață. Baba o luă cu amândouă mâinile și bău, chinuită de legănarea autobuzului, care făcea

gura sticlei să i se izbească de dinții știrbi. Dumitrică o urmări mulțumit; în buzunarul celălalt mai avea o sticluță.

Autobuzul își încetini mersul și-o apucă mult pe dreapta șoselei, pe lângă șanț. Din față venea un convoi lung de căruțe, cu coloane de sondă. Sub greutatea lor, roțile gemeau, lăsând în piatra drumului urme vinete.

Convoiul se întindea până la capătul vederii. După ce se sfârși, departe, în urma lui se iviră alte căruțe cu materiale: grinzi, scânduri, cabluri de oțel, prăjini de metal, lanțuri, motoare; părea că se transportă, desfăcute bucată cu bucată, mașinăriile unei uzine întregi.

Pe măsură ce autobuzul înainta, apăreau tot mai multe căruțe și camioane. Din urmă lor veneau în goană automobile prăfuite, cu oameni feluriți. Erau ingineri, geologi, tehnicieni, aduși din Anglia, din Franța, din Polonia. Între ei, indigenii se cunoșteau numaidecât: mai negricioși, mai veseli și mai guralivi.

După un timp, toată șoseaua deveni un singur convoi; căruțele și camioanele se țineau lanț, ieșind din depărtare, din negura unde se zăreau turnurile orașului și coșurile roșii ale rafinăriilor.

Pe potecile din lungul drumului, dincolo de șanțuri, se iviră oameni pe jos, unii cu boccelele la spinare, alții ducând, doi câte doi, pe o scurtătură de lemn, câte cu cufăraș cu vopseaua roasă. La început răzleți, ei se îndeseau treptat, în grupuri presărate pe poteci, până la orizont. Căruțe de țară, sau poștalioane, mergând la trap, întreceau convoiul de materiale; transportau o lume asemănătoare cu cea de pe jos: lucrători care plecau din fabrici nădăjduind să fie mai bine plătiți, sau orășeni fără căpătâi, elevi de școală rămași repetenți, mici negustori sărăciți, toți în căutarea unui pământ mai bun.

Bocanu scuipă cu dispreț pe lângă șofer.

— Venetici!

Alături, atârnat pe marginea banchetei, Coteiul urmărea mișcările șoferului, fascinat.

După ce trecu prin lungi valuri de praf, autobuzul intră în oraș cu radiatorul fierbând, sunând din goarnă ca să alunge țigănușii care se jucau în mijlocul străzii, legănându-se și trosnind din încheieturi pe caldarâmul desfundat, ca o corabie în tangaj.

Baba Neaga se pomeni iar izbită de pereți, însă nu-i mai era frică, nici măseaua n-o mai durea; golise și-a doua sticluță. Își ținea mâna la gură, ascunzându-și râsul prostesc, minunându-se de tot ce vedea.

În lungul străzii care părea nesfârșită se întindeau case una lângă alta, o parte din ele cu etaj. Autobuzul înotă printre cârciumi, printre depozite de cherestea, printre stămbării cu marfa întinsă afară, pe trotuar, printre tot felul de prăvălii. O mulțime de oameni roiau prin fața lor. Era de mirare că după ce plecaseră atâți, mai rămăseseră destui și-n oraș.

Băieți de prăvălie, cu pantalonii scurți până la glezne, cu hainele rupte în coate, își ștergeau nasul cu dosul mâinii și trăgeau de mânecă pe țăranii veniți după cumpărături. În față, la capul străzii, vederea se deschidea peste piața orașului. Platoul de asfalt era înțesat de oameni, care nu știai ce vor, ce au de vânzare sau de cumpărat, și se înghesuiau unii în alții, umblând cu gura căscată. Pe margine se înșirau hanuri, clădiri joase, întinse mult înapoia fațadei, închizând ogrăzi rurale, pline cu căruțe țărănești. Boii, dejugați, mestecau alene câte o gură de coceni. Caii ronțăiau ovăz, cu capul ascuns în traistă prinsă de gât. În fața hanurilor erau șoproane largi, sub care, la mese de lemn nevopsite, țăranii se așezau, cam speriați, să bea un țoi de rachiu. Deasupra, pe sârme, atârnau cârnați roșii, uscați, jumătate carne, jumătate ardei și usturoi. La un grătar fumegător, într-un colț, se frigeau pastramă și mititei. Aerul era plin de mirosul lor mustos, ardeiat.

Autobuzul opri în fața unui asemenea han, ceva mai curat, cu un etaj alb deasupra șopronului. Pe o firmă atârnată între ferestrele de sus se vedea pictat un țăran chipeș, cu o sondă lângă el. Dedesubt scria: Hanul petroliștiior. Tănase, care călătorise pe scară, alergă și scoase dopul radiatorului; aburul țâșni, acoperind vederea spre han.

Primul coborî Bocanu, după ce mai întâi încercă, de pe scară, asfaltul, cu bâta lui noduroasă. Când se văzu jos, își potrivi bine picioarele în locul neted și scuipă îndesat. Scuipatul se rostogoli până departe, îmbrăcându-se într-o cămașă de praf. Pe bătrân, zarva pieții îl cam zăpăcea; nu făcuse doi pași, când un țigănuș cu o cutiuță de lemn într-o mână, cu o perie năpârlită în alta, i se rostogoli la picioare.

— Să dau lustru la cizme, boierule! Șaru mâna!

Un altul se repezi spre Cotei:

— Șaru mâna boierule, numai doi lei, să ți le fac noi!

Luat în pripă, Bocanu nu avu timp să se împotrivească. Se pomeni cu peria țigănușului alergându-i iute pe cizme. Coteiul se dezmetici mai repede.

— Cum îndrăznești, țigane?

Îmbrâncit, țigănușul nu înțelese nimic la început; ochii albi i se roteau în cap, cu o gravă nedumerire. Coteiul scoase repede o cârpă din buzunar și se apucă să termine treaba începută de el.

— Da ce-i el vrednic să-ți șteargă cizmele matale, nene Chivule?

Bocanu tuși din adânc și porni lovind cu bâta în asfalt.

— Stoiene, haidem!

— Zi-mi luași pâinea de la gură, hai? strigă țigănușul, în urma lor. Nu ți-ar ajuta Dumnezeu și Maica Domnului!

Dumitrică se dădu jos din autobuz la urmă, după ceilalți, târând-o pe babă după el. Sub șopronul hanului, la o masă, îl aștepta avocatul. Era un om de statură potrivită, îmbrăcat cam fără grijă, cu hainele nu prăpădite, dar nearanjate, cu gulerul strâmb și cu cravată trasă într-o parte. Văzându-și clientul, își îndesă pălăria mototolită în cap și luă de alături, de pe scaun, o geantă umflată cu hârtii.

— Ești gata, domnule Postolache? îl întrebă negustorul.

Orășeanul părea că nu dormise; avea obrazul țepos și mototolit, ca și hainele, iar ochii îi băteau în roșu. Răspunse, lovind cu palma în geantă și privind pieziș, parcă spre alți oameni, neinteresându-l cei cărora le vorbea:

— Gata! (Arătă din cap spre baba Neagă, care se uita năucă în jur.) Dumneaei este?

Dumitrică încuviință din cap, cu un aer de îngrijorare.

— Sper c-ai aranjat cum trebuie, îi șopti avocatului la ureche. Să nu s-apuce prezidentul s-o întrebe cine știe ce!

— Nu-ți fie teamă. Am oamenii mei.

Porniră, cu baba la mijloc.

— Te mai doare măseaua, mătușă?

— Nu mă doare, nu-nuu!

Până la Tribunal erau numai prăvălii cu băuturi, lipite una de alta.

— Să intrăm nițel? întrebă Dumitrică. Să-i mai facem un pic de curaj?

Nu așteptă răspunsul și o împinse pe bătrână în prima cârciumă din drum. Avocatul îi urmă plictisit. După un sfert de oră ieșiră, cu baba între ei, ținând-o de brațe, traversară stradă largă, și începură să urce scările aglomerate ale Palatului de Justiție.

În mulțimea de oameni grăbiți și îngrijorați, care se loveau unii de alții fără să-și ceară iertare, lui Dumitrică îi veni inima la loc. Era prea multă înghesuială, prea multă goană, prea multă zăpăceală ca să aibă cineva timp să se întrebe de planurile lor. Cât despre baba Neagă, zăpăcită de mișcare și

gălăgie, nu mai putea face altceva decât să se lase dusă fără împotrivire și fără judecată de cei doi bărbați.

În urma lor urcau mereu oameni, în vreme ce alții coborau din față. Cei care își terminau treburile traversau strada și intrau în prăvălii, după cumpărături, sau se opreau sub șoproanele cârciumilor și hanurilor, la un pahar de vin.

Multe prăvălii aveau firme inspirate din viața petrolului: La sonda în erupție, La sonda norocoasă. Asemenea embleme se întâlneau nu doar pe Calea Câmpinei, ci și pe celelalte străzi negustorești, deasupra magazinelor cu brașovenie, cu încălțăminte, cu manufactură: La sonda de fier, La sonda de aur, La sonda de argint. O pielărie se numea La sonda tricoloră și pe firmă se vedea o sondă zugrăvită într-adevăr cu galben, albastru și roșu. Deși porneau de la o singură sursă, niciuna nu se repeta; autorii lor aveau și imaginație, și îndrăzneală: La vadul petroliștiior, La petrolistul vesel, La sondorul cel bun…

Negustorimea orașului trăia sub semnul miraculoasei bogății. Toți nutreau gândul să încerce ceva în petrol, să pună mâna, dacă nu pe o sondă, măcar pe o redevență. Samsarii alergau de la unul la altul, de la Ploiești la Câmpina, la Buștenari, la Runcu, la Moreni, oriunde aflau că se deschide o schelă nouă, informându-se, tocmindu-se, pledând azi cauza vânzătorului, mâine pe a cumpărătorului. Sondele îi atrăgeau, ca un miraj, chiar pe cei care nu înțelegeau despre ce-i vorba. Monitorul petrolistului trecea dintr-o mână în alta, îl consultau, se sfătuiau, căutau să se înșele, să nu-și trădeze niciunul intențiile, dar să le simtă pe ale celorlalți.

Despre câte unul se afla că a devenit petrolist. Cifrele se exagerau întotdeauna; nu o sondă, ci o schelă întreagă, cu atâtea și atâtea vagoane pe lună, cu zeci de erupții în curs. Ceilalți își puneau ochelarii pe nas, și în micile lor birouri din fundul prăvăliilor, sub lumina abajururilor verzi, se apucau să facă socoteli: cincizeci de vagoane pe lună, înmulțit cu douăzeci și două de mii…

Bocanu trecu prin fața acestor prăvălii, luând în lung strada Lipscani, călcând îndesat cu cizmele în asfalt, parcă mânios că nu întâlnește nici o piatră în drum, să-i facă vânt. În urmă, Coteiul mergea pe lângă ziduri, rușinat, aruncându-și ochii în toate părțile, cu teamă, să nu dea peste cineva cunoscut. Dar pe lângă teamă și rușine, se mai amestecau și alte simțăminte în inima lui. Își regăsea orașul după atâți ani, și cu toate schimbările, nu era colț de stradă care să nu-i aducă aminte de ceva. Copilăria îi era risipită pe

aici, peste tot. Recunoștea librăria de unde îi luase maică-sa plăcuță și abecedar, și magazinul de încălțăminte unde taică-su îl încălțase la Paști cu ghete americane bombate la vârf, și ceaprăzăria unde își brodase numărul pe mâneca hainei, cu fir de aur, când intrase, la școala de comerț. Fiecare casă, fiecare prăvălie îi spunea câte ceva. Și când înduioșarea creștea, îl cuprindea deodată teamă să nu iasă de undeva vreunul din foștii colegi, să-l vadă cu haine de țăran.

Trăgea nădejdea că, îmbrăcat cum era și cu schimbările aduse de ani nimeni nu l-ar fi recunoscut prea ușor. Totuși avea planul gândit, să-și lepede identitatea, să se prefacă neștiutor când i-ar fi vorbit cineva. Numai numele, din acte, l-ar mai fi trădat. Dacă s-ar fi putut să-l piardă într-o zi, să se lepede de el cum se lepădase de întreg trecutul lui! Să-l cheme Stoian Bocanu, înfiat cu forme la Tribunal!

Ajungând în Piața Unirii, Bocanu se opri, clipind, și căută să se dumirească. Recunoștea biroul lui Dimopol după înălțimea casei, o clădire mai îngustă decât celelalte, cu două etaje în plus, ieșite peste acoperișurile dimprejur.

La parterul clădirii se vedea firma unei cofetării, și alături a unui debit de tutun, cu un trabuc mare de lemn atârnat deasupra străzii. După debit se deschidea un gang întunecos, pavat cu lespezi de beton. O scară largă, pe stânga, ducea la primul etaj, mai în fund o alta ducea la al doilea, apoi una la al treilea, și cea următoare, foarte îngustă, la ultimul. Totul era închiriat de felurite societăți. Pe pereți, într-o parte și alta a ușilor, se vedeau firme, de tablă vopsită, de sticlă, cu litere aurite. Pentru biroul său, Dimopol își oprise o singură odăiță, în fundul coridorului îngust, la ultimul etaj, alături de atelierul unui croitor. Pe coridor mirosea când a mangal, când a câine plouat, mirosul urât pe care-l scot unele stofe când sunt călcate cu cârpa udă.

Bocanu începu să urce, greoi, abia încăpând între balustradă și zid. Un ucenic de la croitorie cobora sprinten, sărind treptele într-un picior. Dând cu ochii de el, se opri, fâstâcit; după o clipă își reveni și o luă la fugă înapoi, ca să-i facă loc; la ultimul etaj se aplecă peste balustradă și-l urmări cum urcă pufăind. La fiecare cot al scării se vedea întâi bâta, pe urmă burta, cu chimirul, pe urmă pălăria mocănească.

Bocanu își urca greu trupul fără măsuri, cum ar fi urcat un sac, proptindu-l din treaptă în treaptă.

De sus, ucenicul chicoti subțirel.

— Paștele mă-ti! mormăi Bocanu, numai așa, fiindcă râsul îl mânia, fără să-i dea prin minte că ucenicul râde de el.

Băiatul fugi în atelier. Sus, bătrânul se opri să răsufle.

— Uite, Stoiene, zise gâfâind, să nu crezi că banii pică din cer!

— Da, nene Chivule! Da lasă, că și matale le urci! îl linguși Coteiul. Parc-ai fi flăcău!

Stăpână-su întoarse capul și scuipă lung, peste umărul lui, pe scări în jos.

— Phua! Păi vezi bine, na!

O fereastră, pe coridor, lăsa să se vadă în atelierul de croitorie. Meșterul, aplecat peste masa mare din mijloc, tăia o bucată de stofă, după desenul făcut cu cretă. Deasupra atârna un bec cu abajur de tablă. Alt bec atârna mai în fund. Cocoșați sub el, ucenicii coseau mărunt căptușeli; când întindeau mâna, să tragă ața lungă, gestul căpăta un fel de eleganță, fără știrea lor, de parcă ar fi cântat la harpă.

Bocanu își lipi capul mare de fereastră și văzu pe un ucenic, pesemne cel de adineauri, chicotind încă, pe înfundate. Făcu un pas și izbi cu bâta în ușa croitoriei, dând-o de perete. Meșterul rămase cu foarfecă deschisă în vânt.

— Ce ești tu aicea, mă? răcni Bocanu.

Un pas elastic și ritmat, ca de dansator, se auzi urcând ultimele trepte, și Dimopol se ivi în capul coridorului. Era un bătrânel sprinten, mărunt, vioi, elegant în îmbrăcăminte și-n mișcări.

— A! Ce surpriză! Ce surpriză, iubite domnule Bocanu! exclamă curtenitor.

Avea înfățișarea unui om care știe cât prețuiește și se luptă să nu scadă la preț. Ca să se mențină, nu ezita în fața nici unui efort: cură cu Urodonal tot anul, cură de vară la Borsec, din când în când la Karâsbad, gimnastică și masaj în fiecare dimineață, baie de aburi de două ori pe săptămână. Căuta viața în aer liber, ca să înșele urâcioasele boli și scăderi ale bătrâneții. Înota câteva minute aproape zilnic, vara și iarna, în bazinul Băii Municipale, lua lecții de dans și făcea excursii în munți. Luptase înverșunat împotriva obezității și-o învinsese; acum trecuse de vârsta când s-ar mai fi putut teme de ea.

Avea un cap uscat, o piele pergamentată, definitivă, care părea că nu poate să se mai ruineze. Părul, cu desăvârșire alb, dar foarte des, tuns scurt și ridicat în sus, ca o perie, îi dădea încă o notă de vigoare. De asemeni

mustața la fel de albă, tunsă mărunt și tot țepoasă. Obrazul prelung, descărnat, purta încă urmele soarelui de peste vară, și era bărbierit proaspăt, cu o atenție minuțioasă.

Deși la începutul lui septembrie, Dimopol purta îmbrăcăminte de vară, probabil ca să-și sfideze generația, o pălărie de panama, foarte elegantă, trasă pe sprânceană, și haine subțiri de soie écru. La gât avea înnodată cu perfecțiune o cravată papillon, care lăsa să se vadă liberi pieptii imaculați ai cămășii de mătase albă.

— Ete! Domnu Dimopol! făcu gros Bocanu.

Bancherul îi apucă manile, peste bâtă, și i le strânse cu vioiciune, fără să țină seama de înfățișarea greoaie și ursuză a musafirului.

— Poftim, poftim, domnule Bocanu!

Nu avea propriu-zis o bancă, dar fiindcă dădea bani cu împrumut, lumea îl cunoștea drept bancher. Biroul se ocupa cu achiziționarea stocurilor de petrol, pe seama unei societăți de export. Renunțâad uneori la mici fracțiuni din comisionul său, câteva sute de lei de vagon, bancherul își făcuse numele că plătește mai bine decât alții, de aceea micii exploatatori îl preferau. Mai bucuros însă, el se ocupa cu ipotecile.

Din asemenea operațiuni agonisise două moșii în județ, o moară, câteva vii și numeroase case în oraș, de la cea de pe bulevard, în care locuia, până la cocioabele din țigănie. Împrumuta pe oricine, dar numai cu ipotecă de rangul întâi. Proceda cu atâta distincție, cu atâta amabilitate, avea cuvinte atât de blânde pentru datornicii și victimele sale, încât chiar după ce rămâneau pe drumuri aceștia continuau să-i fie recunoscători.

Găsea totdeauna, pentru oricine, vorbele și tonul potrivit. Știa să se înveselească și să se bucure sincer de bucuriile celorlalți și să plângă cu lacrimi adevărate la durerile lor. În aceeași zi lua parte la un botez, la o nuntă și la o înmonnântare, cucerind lumea cu purtarea lui impecabilă. Nu dădea de pomană, dar fiindcă știa să dea un sfat potrivit, trecea drept filantrop; nu dădea bacșișuri, dar chelnerii îl salutau respectuoși. Cerșetorii nu îndrăzneau să întindă mâna, să-i ceară, dar îl venerau. În loc de bani, împărțea cu generozitate voioșia lui, vorbele potrivite, strângerile de mână, salutul elegant, de trubadur.

Auzind vorbă pe coridorul lung, un tânăr se grăbi să deschidă ușa biroului.

— Bună dimineața, Lache! zise Dimopol, făcându-i loc lui Bocanu să treacă. Ei? Ceva nou? Prieteni, dușmani?

— Nimeni, până acum, domnule!

Era un băiat de vreo douăzeci de ani, înalt, cam adus de umeri, cu pieptul turtit și cu burta suptă. Avea capul alungit, formă accentuată de pieptănătura cu cărare la mijloc. Părul roșcat, de o parte și de alta a cărării, cobora lins, pe după urechi și se adună la spate într-o zbârlitură ca o coadă de rățoi. O linie de țepi roșii sub nas izbutea să-l arate mai vârstnic și să ceară mai multă considerație din partea clienților.

După modă care avea să prindă în curând, purta pantaloni charleston, de stofă bleumarin, largi de vreo treizeci de centimetri jos, și haină galbenă, în carouri, foarte scurtă, până pe șolduri.

— Pe contabilul meu l-ai cunoscut! se adresă Dimopol mușafirului în timp ce-i ducea spre fotoliul de lângă birou.

Bocanu se așeză cu reținere. Nu-i plăceau aceste scaune de la oraș; îi dădeau impresia că nu stă pe ceva sigur, că se tot duce la fund. Nici măcar nu se odihnea atâta vreme cât nu simțea scândura tare sub buci.

— L-am cunoscut, păi vezi bine!

Privea îmbrăcămintea tânărului cu o mirare stupidă; în schimb disprețul era direct și brutal. Îi veni să scuipe, dar se stăpâni.

— Am și cu contabelu meu aici!

— A, tânărul de afară? Lache, fii bun și poftește-l înăuntru!

Contabilul se îndreptă demn spre ușă, făcu un pas pe coridor și se pomeni față în față cu Stoian. O clipă se priviră mirați; Lache dădu să scoată o vorbă, dar avea îndoieli.

— Poftim în birou! zise, după ce-i mai privi o dată nehotărât.

Coteiul intră și rămase fâstâcit lângă ușă, cu pălăria mocănească în mâini. Dimopol veni la el, prietenos. Îl bătu pe umăr, îl luă de braț și-l așeză în fața lui Bocanu, pe al doilea fotoliu. Băiatului îi venea totul peste mână; nu putea să refuze politețea bancherului, nu voia să se arate nici prost, dar să stea tolănit pe puf în nasul stăpânului i se părea dezastruos. Rămase pe marginea fotoliului, ținându-și greutatea mai mult în genunchi.

Dimopol se așeză zâmbind, frecându-și mâinile bucuros, în fața lor, dincolo de birou.

Lache se adâncise în niște socoteli, la o masă din fund, și izbutea să fie cu totul absent pentru ceilalți.

— Ce mai e pe la dumneavoastră, iubite domnule Bocanu? începu bancherul.

— Muncă, muncă mereu.

— Ai adus cupoanele, mi se pare.

Bocanu se lăsă pe spate în fotoliu, suflă greu, își desfăcu unul din buzunarele chimirului și scoase hârtiile.

— Ia vezi, alea-s? Sunt bune?

Dimopol își plimbă ochii pe cupoane și făcea socoteli în gând.

— Perfecte!

— Apăi atunci, să-mi dai banii!

— Numaidedt! Lache, Argus de azi a venit?

Tânărul se ridică și aduse ziarul, deschis la cursul petrolului.

— Mereu în creștere! observă Dimopol. Știi la cât s-a ridicat vagonul, stimatul meu amic? Douăzeci și cinci de mii!

— Apăi așa să-mi plătești!

— Treizeci de vagoane! Bună redevență pentru un trimestru! Șapte sute cincizeci de mii! E o sumă! Ar trebui să te faci bancher în locul meu.

Mai ales când erau la mijloc socoteli de bani, lui Bocanu nu-i plăcea vorbăria, îi părea că ascunde un șiretlic. Ochii îi fugiră spre casa de bani.

Dimopol băgă de seamă; se ridică de la birou și tot vorbind, trase de lănțuc, din buzunarul pantalonilor, un ciorchine de chei.

— Ai o șansă grozavă, să te găsești în petrol tocmai azi. Otrava asta dulce a cucerit nu doar piața, ci și inimile tuturor. Ce să-ți spun, iubite domnule Bocanu, toată lumea de aici vrea să intre în petrol. Chiar stimatului meu contabil și prieten, pe care-l vedeți, i-a năzărit să plece; a auzit că e rost să se pricopsească la nu știu ce societate, la Moreni. Din partea mea, nu-l pot ține cu sila, și-ți mărturisesc că-l invidiez.

Tot vorbind, Dimopol scoase un teanc de bancnote din casa de fier.

— Ei, Lache, când o să ai redevențe ca domnul Bocanu, să aduci cupoanele la mine; am să te protejez.

Numără câteva pachete, apoi se opri; îi venea greu să se despartă de bani. Prelungi vorba, ca să-i mai păstreze puțin, și-i mângâie, cu mâinile lui fine, albe, prelungi, foarte îngrijite, cu unghiile lustruite, ca niște mâini de femeie.

— Și cum îți spuneam, domnule Bocanu, au să năvălească peste dumneavoastră, de n-o să mai aveți pe unde umblă!

Bocanu își frământa scuipatul în gât. Negăsind unde să-l arunce, îl înghiți, cu o mișcare smucită, cum și-ar fi scuipat în stomac.

— Apoi pă venetici îi cunoaștem noi!

— Iubite domnule Bocanu, urmă Dimopol, apăsându-și mai tare brațele, coatele și palmele pe mormanul de bani, în oraș e o adevărată epidemie a petrolului. Băieții de școală fug de acasă și se bagă la societăți; ce e mai grav, societățile îi primesc și le plătesc salarii scandaloase. Iată, dovadă cu prietenul meu Lache, care se simte și el momit, deși îl cresc lângă mine de la doisprezece ani. Întreprinderile din oraș nu știu ce să mai facă; nu se mai găsește un funcționar cumsecade; nu se mai poate face o bina, o construcție ca lumea, nu-ți poți comanda o mobilă, fiindcă toți pleacă în petrol. Dar și negustorii pleacă; patronul mezelăriei de alături și-a deschis prăvălie la Băicoi; nici nu-i mai pasă de ce lasă aici; are să închidă. Și cofetarul meu, când îi cer chiria, m-amenință că pleacă. Pleacă toți, domnule Bocanu; are să rămână orașul gol.

Bocanu mormăi ceva, cu ochii la bani. Dimopol se apucă să-i numere. Erau bancnote nou-nouțe, în pachete de câte cincizeci de mii. Bătrânul îi luă, pachet cu pachet, privindu-i bănuitor pe o parte și pe alta, înainte de a-i îndesa în chimir. Ultimele pachete, nemaiîncăpând, le vârî prin despicătura cămășii în sân, de-a dreptul pe pielea păroasă.

— Iubite domnule Bocanu, mi-ai face mare cinste și-o nespusă plăcere dacă ai veni să dejunezi la mine.

Vorba era și neașteptată, și necunoscută.

— Hai?

— Să vii la masă, la mine.

— La masă la dumneata? Ce vorbești!?

Bocanu se uita pieziș. Deși îi era teamă că bancherul umblă cu vreun șiretlic, îl îmbia gândui să scape de birt. La birt mâncarea nu-i pria niciodată; nu se simțea bine la înghesuială, între fel de fel de orășeni prăpădiți, care îl izbeau ca pe oricine, nețimând seama cine era el. Apoi mai trebuia să scoată și bani din chimir, ba încă în văzul tuturor.

— Da cu dumnealui ce facem? întrebă, arătând spre Cotei.

— Amicul dumitale va dejuna cu amicul meu. Lache, rămâi aici împreună cu tânărul coleg și la unu veniți la masă.

— Foarte bine, domnule!

— Stoiene, ai auzit?

— Da, nene Chivule!

Jos, în fața ușii, un măturător aduna gunoaiele de pe gang.

— Șaru mâna, conașule!

Dimopol își aminti că-i datora un bacșiș, promis încă de la Anul Nou. Merse spre el și-i scutură mâna cu bărbăție.

— Bună ziua, prietene! Ce mai faci?

— Mulțumesc, conașule, ia, cu greutățile!

— A! Bine zici! Toți ne luptăm cu ele.

— Conașule, nu vă supărați, v-aș ruga, dacă vă amintiți…

— Amice, nu uit niciodată nimic! Poți să te bizui pe mine!

— Poate că aicum aveți mărunt.

— Bineînțeles, bineînțeles!

Pe altcineva, această stăruință l-ar fi supărat. Bancherul băgă mâna în buzunar și trecu printre degete felurite monede; le cunoștea după pipăit. Scoase mâna goală și își luă un aer trist.

— Amice, avem ghinion! N-am măruntiș.

Măturătorul clătină din cap, amărât și neconvins. Chipul bancherului se lumină deodată.

— Am altceva mai bun pentru dumneata! Am să vorbesc cu primarul să te avanseze. Ei, ce zici?

În fața gangului aștepta un automobil, o limuzină veche, întreținută însă cu multă îngrijire. Șoferul, care stătea pe scara mașinii, se ridică.

— Trebuie să luăm benzină, spuse, pe când trecea în față și potrivea manivela de pornire.

— Amilcar, mașina asta a început să consume prea mult de la o vreme!

Șoferul trebuia scos deasupra oricărei bănuieli. Bușonul rezervorului avea o încuietoare sigură, două belciuge sudate, unul pe capac, altul pe capul țevii, și un lacăt inatacabil. Cheia o ținea Dimopol și n-o scotea de pe lănțuc în nici o împrejurare. Și cele două obloane ale capotei erau încuiate cu lacăte, încât nu se putea umbla la motor decât în prezența stăpânului. Când cobora, Dimopol lua nu numai cheia de contact, încuia și portiera mașinii. Încuietoarea inițială, montată în clanță, se stricase; și aici erau sudate belciuge, pentru lacăt.

Un domn impunător, cu barbișon, cu redingotă neagră și pantaloni dungați trecu prin spatele lui Dimopol, care tocmai scosese lănțucul cu chei și descuia portiera.

— Cu toată cinstea, coane Gigi!

Bancherul se întoarse și deodată se lumină la față, bucurându-se cu toată sinceritatea.

— A, ce plăcere! Decane dragă, dă-mi voie să-ți prezint pe amicul meu, domnul Chivu Bocanu, marele petrolist.

Decanul își ridică pălăria.

— Îmi pare foarte bine! spuse, după bunacuviința orășeneasca.

Bocanu scoise din gât un sunet de neînțeles, care se adăugă la fizionomia lui uluită până dincolo de stupiditate. Ceva mai târziu, în timp ce-i împingea să se urce în automobil, Dimopol îl informă cu privire la domnul în redingotă:

— Fostul nostru primar. Uite, vezi locul gol din mijlocul grădinii? Ține minte ce-ți spun: într-o zi ai să vezi acolo statuia lui!

Bocanu se urcă greoi, prin portiera prea îngustă și căzu gâfâind în dreapta cupeului. Automobilul se aplecă pe o coastă.

— Amilcar, amice, hai, ce faci? Dă-i drumul!

Prevăzător, șoferul scosese pompa de aer și umfla cauciucul din partea lui Bocanu. Măturătorul se ivi din gang. Dimopol scoase capul pe fereastră:

— Ține minte ce ți-am promis. Așteaptă avansarea!

Automobilul ocoli grădina publică și intră sub castanii de pe bulevard.

— Mergi pe mijloc, Amilcar, ți-am mai spus!

Pe marginile bulevardului, pavajul de granit era mai colțuros.

După câteva sute de metri, automobilul își încetini mersul, se urcă încet pe trotuarul lat și se opri în fața unei porți de fier monumentale.

În timp ce Amilcar cobora să deschidă, un cerșetor bătrân, zdrențăros, cu buzele veștede chinuite de un tremur mărunt, se desprinse de sub castani.

— Faceți-vă milă și pomană!

— Amice, ești risipitor! La ce-ți trebuiesc atâția bani?

— Doi lei, boierule, șaru mâna, taxa de azil.

— A, pentru azil? De ce nu spui așa? Îți dau o recomandație; directorul azilului e prietenul meu.

Dimopol scoase portvizitul elegant din buzunarul de la piept, trase din despărțitura ei o carte de vizită fină, litografiată artistic, din alt buzunar scoase un stilou de aur și scrise atent: „Recomand bunăvoinței domnului Slătineanu pe acest amic al meu.”

— Amice, ești un om norocos! La noapte ai să dormi fără griji!

Automobilul intră pe poarta largă, străbătu o alee cu pietriș fin și opri sub un portal impozant. Ca și automobilul, poarta, aleea, casa arătau o îngrijire meticuloasă. Se cunoștea că proprietarul ține la lucrul său, că nu lasă ruina să pună nicăieri amprentele ei primejdioase. Pereții, soclul de

piatră, scările de marmură vânătă, cei patru stâlpi ai portalului, ușa, cu toată vechimea lor evidentă nu aveau nici un semn de uzură, ca și când printr-o minune ar fi fost scoase de sub acțiunea timpului și a intemperiilor.

Bocanu își propti cizmele în treptele de marmură, fără să bage de seamă cum și cât se deosebeau de ale cerdacului. Dimopol puse lacătul la ușa automobilului și privi cum ștergea Amilcar praful de pe caroserie. Pe capota motorului, vopseaua începuse să se tocească, se iviseră două spinări de metal cenușiu.

— Mai încet, amice, mai încet, nu apăsa așa!

Împinse ușa masivă de stejar sculptat. Asupra interiorului plutea o penumbră roșiatică. Vestibulul era legat de încăperea următoare printr-un perete de sticlă, o ușă în șase canate, cu cristale prinse în rame aurite. Un hol lung, dreptunghiular, se deschidea înainte și se pierdea sub perdele de întuneric; în fund se distingea formă neagră a unui pian cu coadă. Lumina venea din părți, din cele două camere alăturate, de care holul se lega tot cu uși largi, în șase canate, pe jumătate deschise. Peste ferestrele încăperilor erau trase draperii grele de pluș roșu, care abia lăsau să intre puțină lumină, filtrată. Orbit de întuneric, musafirul își căută cu bâta locul unde să pună pasul. Ciomagul se izbi de treapta holului.

— Nea, boală!

Dimopol îi luă pălăria și bâta, ca să i le pună la cuier (Bocanu se despărți greu de ele), apoi îl apucă de braț și-l conduse, prin hol, spre camera din dreapta.

— Iubite amice, să trecem mai întâi în biroul meu.

Ochii bătrânului, bănuitori, se obișnuiseră repede cu întunericul; distinse o masă mare, de lemn roșcat, închisă din toate părțile, ca un lădoi. În față era un fotoliu larg, tapisat cu pluș în culoarea draperiilor.

— Șezi, domnule Bocanu!

Musafirul rămase cu privirea zgâită la o femeie goală, care stătea nerușinată, cu mâinile ridicate în sus, pe birou. Se uită la bancher cu coada ochiului. „Ia uite drăcie!” își zise, pe de o parte ispitit să se uite la statuetă, pe de alta rușinat și speriat.

De jur-împrejur, pe pereți, până la tavan, erau numai rafturi de cărți, în legături somptuoase care le schimbau caracteristicile inițiale, până la derutare. Bocanu le descoperi și le privi, neliniștit.

— Or fi cărți?

Dimopol încuviința din cap.

— Câte să fie cu toatele?

— Vreo două-trei mii.

— Douăzeci dă sute! Ce vorbești dumneata!? Și le-ai citit pa toate?

În încăperea cealaltă, dincolo de hol, se auzi foșnetul unei rochii. Bancherul se ridică.

— Ai să mă ierți o clipă, iubitul meu amic!

Rămas singur, musafirul măsură cu privirea rafturile cu cărți; după ce mirarea îi trecuse, nu-i mai trezeau nici un sentiment. Dincolo vorbeau în șoaptă, într-o limbă necunoscută, poate pe grecește, poate pe franțuzește. Se auzea un glas de femeie, stăpânit de o enervare greu reținută. Dimopol căuta s-o liniștească.

Ochii lui Bocanu se întoarseră pieziș spre statueta de pe birou. Acum, că era singur, avea mai multă îndrăzneală s-o privească. Rămase holbat la sânii de bronz, îndreptați cu nerușinare spre el. Vinde încrucișate de pe frunte i se umflară. Se suci în fotoliu, gâfâind, se aplecă mai mult spre birou, urmărind să deslușească în penumbră răspântia de linii de sub pântecele femeii despuiate.

— Amicul meu, acum sunt la dispoziția dumitale.

Bocanu se trase repede înapoi, roșu în obraz, cu ochii aprinși. Bancherul se aplecă să-l ia de braț.

— Până ne dă un aperitiv, hai să-ți arăt casa. Îmi pare rău că pe soția mea n-ai s-o vezi. Suferă de migrenă și te roagă s-o ierți. A înghițit o cutie întreagă cu doctorii. Ce vrei, dragul meu amic, femeile sunt făcute altfel decât noi.

— Păi da, păi da! Lasă-le-n plata lor dă femei! Parcă pă baba Rada n-o știu?!

Din hol trecură în salonul din stânga, tapetat cu mătase vișinie, cu mesuțe joase prin colțuri, cu fotolii și canapele de pluș în culoarea pereților, toate ridicând în aer, ca și dincolo, aceeași lumină roșiatică. Din salon se răspundea în sufragerie, o încăpere mai mare decât toate celelalte. Bocanu privi în jurul lui, fără să se mire și fără să se fâstâcească; mai văzuse așa ceva și la Cazinou, acum știa ce le poate osul boierilor. Căuta numai un loc unde să scuipe, dar peste tot era parchet, și covoare care îi opreau scuipatul în gât.

Dimopol îl duse pretutindeni; îl urmă greoi și plictisit, fără să se arate atras de ceva. Dar în ușa băii se opri, cu mai multă luare aminte. Gazda

crezu că-l interesa și dădu să-i explice. Vorbele lui îi tăiară cheful; voise să scuipe.

Reveniră în sufragerie, unde o slujnică în rochie neagră, cu șorț alb brodat, aranja tacâmurile pe masă. Un tânăr intrase între timp și în așteptarea dejunului citea un ziar de sport, între draperiile uneia din ferestre.

— Benone! Vino să te prezint domnului Bocanu, marele petrolist.

— Cine-i flăcăul?

— Fiul meu! Ei, ce zici, așa-i că-i reușit?

— Păi da, păi da! Să cunoaște că i-ai dat dă mâncare!

Tânărul, robust, spătos, îl întrecea cu două palme în înălțime pe bancher. Avea vreo douăzeci și cinci de ani, însă apucăturile îl arătau mai copilăros. Nu-i era aminte nici de carte, nici de afaceri. Învăța de vreo șase ani la Drept, avea abonament pe calea ferată, dimineața pleca la București, la Universitate, de unde se întorcea la prânz, sau seara, și tot întârzia să vină cu vreo diplomă. Juca însă fotbal, pasionat; de curând fusese primit în echipa orașului. Bancherul se mândrea:

— Benone joacă half-centru la Unirea-Tricolor!

Începuse să citească ziarele lui de sport și uneori discutau împreună despre fotbal. Duminica venea regulat la meci, în tribună de onoare, de unde aplauda furtunos, iar după joc cobora pe teren, ca să felicite pe coechipieri, amestecându-se prietenos printre ei.

— Să-ți trăiască! zise Bocanu, privindu-l dintr-o parte pe tânăr, cu hainele lui charleston. Cum ziseși că-l cheamă?

— Benone.

— Benonea? E, păi da, păi da!

— Iubite amice, ia hai să stăm la masă. Poate ți-o fi foame.

— De, m-a cam răzbit!

— Atunci șezi colea!

Bătrânul își aduse aminte de Cotei:

— Da omu meu o fi venit?

Coteiul îl lăsase pe Lache la birou și plecase o fugă în oraș. Acum, după ce se dăduse pe față și stătuseră de vorbă, amintindu-și unul altuia de copilăria lor, de școala numărul cinci, unde învățaseră carte împreună, de domnul Glodeanu care le lua capul între picioare și-i bătea cu linia la dos, și care era cu toate acestea cel mai bun dintre toți dascălii, după ce se înduioșase în fața atâtor întâmplări, uitate, de parcă n-ar fi fost ale lui, îl chema un dor rău, dureros, sfâșietor, spre locurile părăsite de mult.

Alergă într-un suflet pe strada Romană, prin fața căsuțelor mici cu mușcate la ferestre, cu garduri de zăbrele cărămizii, cu cișmele lângă poartă. Pe toate le cunoștea; nu se schimbase nicăieri, nimic: nici casele, nici florile din ferestre, nici cișmelele de fontă care lăsau să curgă apă pompată printr-o gură de leu.

La spital, mersul i se încetini fără voie. De aici începea cartierul Coloniei, plin de țigani, de geambași și de bețivi. În Gara de Nord se auzea o locomotivă fluierând. Până și locomotiva mică, veche, neputincioasă o cunoștea, după țignalul ei răgușit.

În colț văzu cârciuma cu șopronul într-o rână. Acolo, în fața șopronului, se așezau pe un scăunel șmecherii cu trei cărți de joc întinse pe pământ în calea țăranilor care mergeau la tren: „Uite popă, nu e popă!” Știa pungășia. Odată se amestecase unde nu era treaba lui și-i șoptise țăranului prostit:

— Vezi, nene, că-i aia din mijloc!

Dar șmecherul avea oamenii lui ascunși printre jucători. Mâncase o chelfăneală pe care o ține minte și acum.

Inima Coteiului se strânse dureros. Din strada Coloniei se deschideau spre gară, până în Dâmbu, pârâul murdar, câteva ulițe amărâte. Pe a doua era casa lor. O recunoscu după porumbarul făcut de el, în răsuflătoarea podului. Porumbarul mai era, dar nu se vedea nici un porumbel.

Taică-su fusese șef de tren pe linia Vălenilor. Îl știa numai bătrân, mișcându-se greu. Avea picioarele umflate totdeauna și umbla cu șireturile desfăcute la bocanci. Lumea îi spunea moș Mălai, fiindcă lua dijmă din desagii țăranilor, ca să-i îngăduie în tren fără bilet. Cât trăise el nu fusese rău. Bătrânul era o zi acasă și-o zi pe drum. Aducea mereu câte ceva: o rățușcă, o pereche de pui, o găinușă, cârâind sub manta, un săculeț cu fasole, unul cu porumb. În geanta lui de ceferist găseai când ouă, când mere, când gutui. Uneori gornița de alamă cu care dă semnalul era înecată cu făină sau cu mălai și cândi sufla în ea, se auzea numai un gâjâit.

Frații mai mari plecaseră, unul câte unul; maică-sa blestema în urma lor și nimeni nu mai știa de ei. Pe urmă, bătrânul muri, cu picioarele umflate de nu-i mai încăpeau în bocanci. Pensia era mică și nu le mai dădea nimeni găini și mălai.

Coteiul rămase cu ochii la porumbar. Se-ntorcea acasă după atâta timp și n-aducea nimic. N-avea în buzunar nici de-o cutie de chibrituri. Leafa pe patru ani o lăsase în păstrare la stăpână-su, să nu s-arate cheltuitor. Bătrâna

nu mai știa nimic de el ca și de ceilalți. Îl sfâșia inima s-o vadă, dar nu putea să intre în casă calic.

Plecase de la șaisprezece ani, după ce-o terminase pe-a patra de comerț. Se vedea ca atunci, golaș, cu mânecile hainei scurte, abia de-i treceau peste coate, tuns chilug, slab, gălbejit, intrând prin prăvălii cu condicile sub braț. Ținea registrele negustorilor vecini, pentru câțiva gologani. Scria cifre, migălos, făcea încurcături, ca să-i înșele pe cei de la fisc. Deși supus și folositor, negustorii îl priveau de după tejghele cu ochi răi. Bețivii printre care trecea îi puneau piedică și râdeau văzându-l întins pe jos.

— Na, mă, mațe-goale, un pahar dă vin!

Îl sileau să bea pe stomacul, gol. Dacă. Pe fundul paharului lăsa ceva, se înfuriau și-l luau în pumni.

— A, ți-e rușine să bei cu noi!

Geambașii cu mustață neagră și cu brâu pe mijloc treceau drumul când îl vedeau, numai că, să se lege de el, căutând cu orice preț pricină de bătaie.

— Dă ce nu te dai la o parte când trec eu, mă?

Nu știa dacă fugise de sărăcie sau de ei. La București, cât peregrinase din birou în birou, scriind hârtii, făcând socoteli în registre, mai pe nimic, i se părea că toți oamenii răi din Colonie se țin pe urmele lui. Îi aștepta să-i vadă și acum, ieșind din cârciumă sau de după colț.

Înduioșarea care îl adusese aici se șterse, încetul cu încetul, la fiecare chip vechi regăsit, și inima i se aspri. Privi porumbarul fără să simtă nimic, decât o ură neputincioasă. Nu sosise timpul să se întoarcă la maică-sa.

Lache îl aștepta în gang.

— Hai, c-am întârziat!

Coteiul strânse dinții dușmănos, în război cu toată lumea din jurul lui. Cât ținu drumul, nu scoase un cuvânt.

Contabilului i se punea masa în sufrageria mică, de lângă bucătărie. Acolo mânca de obicei singur; bucătăreasa îi aducea să se servească de-a dreptul din cratiță. Uneori, când soția era plecată la moșie, iar Benone la Universitate, Dimopol cobora și el în sufrageria mică și mâncau împreună.

Oaspetele se așeză umilit în fața supei care aburea. Era o supă grasă, de găină, cu găluște ca de puf.

— Hai, ia și mănâncă!

Fiindcă nu-i cereau să mestece, ca alte mâncăruri, ci alunecau singure pe gât, supele și ciorbele îl făceau să se ducă cu gândul departe, la amintiri,

sau să se piardă în meditații. Nu mai mâncase o supă de găină gătită orășenește, din vremea când trăia taică-su.

„Supa asta n-o să-i placă lui nenea Chivu!”

În sufrageria mare, Bocanu tocmai își întreba gazda:

— Nescaiva ardei iute nu să găsește la dumneavoastră?

— Hai, dă-i zor că se răcește! îl îndemnă Lache pe Stoian.

Fiindcă își descărease sufletul, Coteiului nu-i mai era rușine.

— Acum poate c-o să mă căpătuiesc și eu, zise sorbind.

Poate o să mă înfieze. Nu-l zoresc de loc; mă țin bine pe lângă el. N-ar fi rău așa, dar poate că dacă mi-ar da-o pe fii-sa ar fi mai bine. N-aș mai avea de împărțit.

— Cum e fata?

Sus, Bocanu își ardeiase supa, chipul i se făcuse roșu de căldură și de plăcere.

„Nu mănâncă rău nici boierii!” se gândi, cu ochii după păhărutul de țuică.

Păhărutul îl luase slujnică, o dată cu sticla. Nu știa cu ce vorbe să ceară, și fără băutură spre sfârșitul farfuriei se posomorî iar. Aștepta să vadă ce-o să se mai întâmple, dacă n-o să aducă sticla înapoi. Deocamdată nu se aducea nimic; se luaseră doar farfuriile de pe masă, și boierii stăteau. Era altfel la el acasă, unde nu termină bine o mâncare, că Lâna se și înfățișa cu a doua. Stăteau cumpătați, ca în strană.

„Să vă ia al împieliţat!”

— Și domnișoara, ce mai face? întrebă bancherul, în loc să strige după bucate.

— Ha?

— Fața dumitale; sănătoasă, voinică?

— Mulțumesc, sănătoasă; muncește pă lângă casă.

Ochii lui Dimopol se mișcară încet de la Bocanu către fiu-su, ducând de la unul la altul un anumit gând.

„Că doar n-o să mă satur cu vorbe!”

În sfârșit, slujnica intră cu felul următor.

— Cred că nu ții vreun regim, iubite amice.

— Ha?

— Ai voie să mănânci orice?

— Cin-să mă oprească? Mâncare să fie, că voie, slavă Domnului!

În timp ce slujnica se apucase să-i scoată în farfurie, Bocanu îl văzu pe bancher umblând la o sticlă lunguiață, care nu nu prevestea mare lucru.

— Iubite amice, să guști un vin dulceag, de Mosela, și o să-ți meargă la inimă. Mi-a adus cineva douăsprezece sticle.

Musafirul luă paharul, îl duse la gură fără să-i caute aroma, îl deșertă pe jumătate, plescăi, dădu din cap îngăduitor, apoi deșertă restul cu mai puțină grabă.

— N-ar fi rău! Dă noi, știi, mai mult cu țuica…

— Am să-ți dau la urmă o înghițitură de Cotnar, din biblioteca mea secretă. Aur topit; te poleiește pe dinăuntru!

Bocanu era acuma absorbit de mâncare. La început privise chiorâș felul necunoscut, dar simțindu-i grăsimea în gură, se domolise. Îi plăceau bucatele gătite oricum, numai să fie grase, să nu-i hârjâie gâtlejul.

Gazda păstră pe fundul sticlei câteva degete de vin.

— Du asta domnilor de jos! îi porunci slujnicei.

Lache și Coteiul tocmai sfârșeau masa; jos se servea mai repede. Ieșiră în curtea din dos și se așezară pe o bancă, la soare, unde vorbiră îndelung, despre anii trecuți, despre planuri, despre nădejdi, până ajunseră iarăși la fata Bocanului.

— Altminteri n-ar fi urâtă, zise Coteiul, în timp ce Lache își aprindea țigara.

— Tu nu tragi tutun?

— Nu.

— Parcă prin școală…

— M-am lăsat. Nu-mi plăcea.

— Dar fata, ce zice?

— Nu-i vorba de fată. Mie de tat-su îmi pasă.

— Cu el văd că te ai bine.

— Dracu știe ce-o avea în minte!

Bucătăreasa le bătu cu lingura în fereastră.

— Mi se pare c-au ieșit boierii.

Coteiul ocoli repede dependințele, spre intrarea principală.

Ușa se dăduse în lături. Se auzea înăuntru glasul lui Bocanu, subțiat și înveselit. Tocmai își terminaseră cafelele și coniacul în salon. După Cotnarul care-i căzuse fierbinte în stomac, coniacul îl dăduse gata pe musafir. Ceea ce nu izbutea să facă un kilogram întreg de țuică, făcuseră

două păhăruțe de Mattel. Băiatul se opri, mirat. Nu-l auzise niciodată pe stăpână-su râzând.

— Amice Bocăne, îți mulțumesc pentru vizita dumitale. În curând am să fac și eu un drum pe la sonde și am să te calc.

— Poftește, poftește! Ia-ți cocoana și flăcăul. Unde mi-e pălăria?

— Aici. Uite și bastonul.

— Ziceam c-am rămas fără ele.

Apărură în ușă.

— Unde mi-e contabelu? întrebă Bocanu râzând prostește.

Coteiul se repezi, fără nici o rușine, bucuros că-și regăsea stăpânul, că se așeza iar în umbra lui.

— Aici sunt, nene Chivule!

— Ai mâncat bine, Stoiene?

— Da, nene Chivule.

— Mai bine ca la mine, mă? Vorbește, mortăciune, că-ți dau una cu cizmă-n burtă!

Nici prin minte nu-i trecea lui Bocanu ce-i împiedica pe Stoian să-și dea o părere despre masă, de față cu gazdele. În cele ce urmară nu se gândea câtuși de puțin să-l pedepsească. Îi simțise lipsa, și avea nevoie să și-l apropie, printr-un act de intimitate.

— Șterge cizmele!

Cu ochii lui Lache în ceafă, Coteiul scoase cârpa din buzunar și se aplecă la picioarele stăpânului.

— Gata, nene Chivule!

— Păi așa, vezi! E, mai rămâneți cu bine!

— Mergi sănătos, iubite amice! Și vezi că-ți venim în vizită.

Bocanu își îndesă pălăria pe ceafă, își pipăi banii în sân și se porni.

— Haidem, Stoiene!

La poartă, sub umbra castanilor, în aerul răcoros de pe bulevard se opri, atent parcă la ceva din urmă.

— Ce-ai uitat, nene Chivule?

Bătrânul nu răspunse; rămase cu ochii în gol, cum și-ar fi căutat prin amintire; umerii îi veniră înainte, pântecul și pieptul i se turtiră, trupul se strânse în el însuși. Stătu o clipă așa, adunând ceva dinăuntrul lui, pe urmă începu să se umfle, gâtul se îngroșă, cămașa se întinse să plesnească și deodată, cu o smucitură, un scuipat uriaș scapă din gâtlej, se rostogoli printre dinți și nimeri tocmai la marginea trotuarului, între doi castani.

Coteiul urmări scuipatul cu o admirație prostească. Își recunoștea stăpânul, neschimbat; îi fu aproape recunoscător.

— Hai, mă, că dăstul am făcut pă boierii! mormăi Bocanu.

14

Pădurețu nu băgă de seamă lipsa Copilei. Fata sosi a doua zi spre prânz, înainte de a se fi terminat mămăliga din ștergar. Intră în casă și rămase în odaia ei până pe înnoptat, întinsă pe laviță cu mâinile sub cap.

Amurgea, când auzi afară glasul lui Motoacă. Se ridică și-i ieși înainte, voioasă.

Motoacă trecuse mai sus, unde pălăvrăgea peste gard cu un vecin. Văzând-o, se întoarse.

— E plecat moșu?

— Ce știu eu de el? O fi în casă.

Băiatul o privi, de sus până jos.

— Și rochia asta de unde o ai?

Era o rochie albastră, de mătase, cam largă, pentru trupul ei slăbuț. Strânsă cu cordonul pe mijloc, se personaliza și prisosul de material părea o intenție.

Copila se legănă în fața lui, trecându-și greutatea de pe un picior pe altul.

— Nu-i frumoasă?

Se apropie de ea.

— Unde-ai fost două nopți? o întrebă în șoaptă.

— Acasă.

— Minți!

Fata se înroși.

— Ba acasă am fost!

— Asta să i-o spui lui tat-tu, da mie nu; că m-am uitat cu lanterna pe geam.

— Și ce-ai tu cu mine?

Motoacă o prinse de încheietura mâinii.

— Spune, unde ai fost?

— Mă Ionică, lasă-mă! Lasă-mă, zău, că mă doare!

— Să spui unde ai fost două nopți! Dacă nu, te dau pe mâna lui tat-tu.

Se smulse din mâna lui, și îl înfruntă mâniată:

— Am fost unde mi-a plăcut să mă duc! Na!

— Care va să zică, i-ai dat drumu și tu!

— Nu-i adevărat, Ionică! Să nu crezi!

Văru-său o privea batjocoritor. Tăcu, tristă și rușinată. Chiar dacă i-ar fi spus cum se întâmplase, tot n-ar fi crezut-o. N-ar fi crezut-o că îi furase cineva rochia de lângă batal, că se rătăcise în pădure și rămăsese o zi întreagă ascunsă, să n-o vadă cineva goală, că o încolțise mistrețul. Cum ar fi crezut mai cu seamă ceea ce urmase, când ei însăși i se părea de necrezut?! Drumul noaptea, călare, pe potecă, prin pădurea întunecoasă, haina omului acela pe umeri, pieptul lui cald, și inima bătându-i, și mâna fierbinte pe șoldul ei…

Merseseră nesfârșit. Nu-i mai fusese nici frică, nici frig. O încălzeau haina lui, grumazul fierbinte al calului și mâna de pe șold. Ieșiseră într-un loc unde se încrucișau două drumuri înguste, o luaseră pe o vale, într-un întuneric deplin.

— Hai, Băiatule, hai!

Nu-și mai aducea aminte alte cuvinte ale lui. Nu mai știa ce-o întrebase, dacă o întrebase într-adevăr ceva; parcă da, fiindcă ea se chinuise să caute răspunsuri. Și nu mai știa nici vorbele lui, nici pe ale ei.

După un timp pădurea se deschisese de jur-împrejur; turle albe se vedeau în luminiș. Ca prin vis, recunoștea locuri știute, dar n-ar fi putut să le spună pe nume. Poate erau pe valea unde se puneau sonde noi. Totul stătea cufundat în liniște. La barăci, se ivise din umbră paznicul:

— Dumneavoastră sunteți, domnu inginer?

— Eu!

— V-am cunoscut după cal. Că are mersul lui special!

Calul își căutase singur drumul, ocolind stivele de conducte, pășind cu grijă peste grinzi de lemn răspândite pe pământ și se oprise mai sus, la marginea pădurii, în fața unei cabane îngropată în umbră. Omul o dăduse jos, descuiase ușa și, pe întuneric, o împinsese de umeri înăuntru.

— Stai, să duc calul.

Ocolise cabana și intrase în grajd. Peretele de scânduri era atât de subțire, că auzea nu numai picioarele calului bușind în dușumea; îi auzea și strănutul de mulțumire, și chiar răsuflarea umblând prin fân.

Stăpână-su se mai rotise puțin în jurul lui; îi scotea șaua și frâul.

— Hai, noapte bună, Băiatule!

Îndată după aceea venise la ușă. Ea stătea lipită de perete, cu pulpanele hainei adunate în față, în pumnii strânși, așteptând și neștiind ce. Cabana avea o singură încăpere, în care se răspundea de-a dreptul de afară; în dreapta ușii, o fereastră se desenă ca un pătrat cenușiu spre schelă; o alta, spre pădure, era înnegrită de umbra copacilor.

Ochii i se obișnuiau cu întunericul; sub fereastra dintâi se vedea o masă; pe peretele dinspre grajd, un pat; alte mobile lăsau umbre prin colțuri, dar nu se putea spune ce sunt.

El intrase și rămăsese în ușă.

— Să tragi perdelele și să încui!

Poate îi mai spusese și altceva, dar ea nu-și mai amintea nimic. Nici chipul lui nu și-l amintea, parcă lumina lanternei îi stătuse tot timpul în ochi și el rămăsese în întuneric. Acum, dacă se silea să-l vadă, vedea pe toți inginerii din schelă la un loc. Dar inima nu-i bătea pentru toți, ci numai pentru unul, și nu știa limpede care din ei.

Se pomenise singură, fără să-și dea seama cum, în același loc, lipită de perete, așteptând. Îl auzise umblând pe afară; rezema o scară de perete. Treptele scării scârțâiau – și deodată îl simțise deasupra, în pod, în finul care foșnea sub trupul lui.

Și altceva nu mai fusese nimic. Toate amintirile pluteau nelămurit într-un abur cenușiu, ca lumina ștearsă care intra pe fereastră de la felinarele îndepărtate ale schelei. Poate ea umblase la ușă, cum îi poruncise el, fiindcă dimineața o găsise încuiată; poate trăsese perdelele – da, le trăsese – și când se întinsese peste masa dăduse de rastelul cu pipe. Erau vreo șase și toate miroseau ca el, dulce și aspru, a smochină arsă. Când se gândea la ele, își dădea seama că nu visase, fiindcă le mai simțea și acum în mâini, cum le cercetase curioasă pe toate la rând.

Nu știa cum adormise; o vreme tremurase de frig, goală sub așternutul rece. Pe urmă tremuratul se topise încetul cu încetul și ce urmase din locul unde iarăși nu mai ținea minte fusese pesemne somnul.

Se trezise într-o lumină roșie care se revărsa prin perdeaua de chembrică. Soarele răsărea, mare, arzând, printre sondele albe. Nu auzise nimic mișcând până atunci, dar parcă în vis calul îi bătea cu copita, să se trezească. Sărise din pat, neliniștită, și alergase la fereastră. Pașii calului se auzeau acum limpede, dar nu în grajd, cum visase, ci afară, îndepărtându-se pe potecă. Îl văzuse pe om, numai din spate, cum se ducea călare. Nici

măcar o dată nu mai întorsese capul, și în clipa când se pierduse printre sonde, ea uitase despre chipul lui tot ce știuse înainte.

— Uite că vine tat-tu! zise Motoacă.

Copila își aminti că nu era nimic pentru cină. Alergă în tindă să aprindă focul pe vatră, numai că nu era îmbrăcată pentru asemenea treabă. Rochia o purtase altcineva, dovadă parfumul intrat în mătase.

Unde se dusese el și ce făcuse, de la cine o luase îi era peste putință să înțeleagă. Soarele nu se ridicase mult, când un om străin se văzuse venind din jos, fugă, cu un pachet în mână. Lăsase pachetul în prag, ciocănise, și-i vorbise prin ușă:

— Domnu inginer a spus să îmbraci asta și s-o iei pân pădure, acasă.

Îi era necaz pe el că nu se întorsese. „Las să-l văd acum pe unde o să intre!”

Lăsase cabana încuiată pe dinăuntru, cu cheia în ușă, și sărise pe fereastra din sus, de-a dreptul în pădure, ca să n-o vadă oamenii de la sonde.

— Bună seara, moșule! strigă afară Motoacă.

Pădurețu nu-l auzi. Venea încruntat, pe potecă, ținând bâta de la jumătate. Băiatul îi ieși înainte.

— Bună seara! Ce vânt te poartă?

— Vânt prost!

Se așezară pe prispă. Motoacă scoase ceasul din buzunar.

— Te-a supărat cineva?

— Vezi bine!.. Hoțu d-aici, din vale.

— Domnu Lipănescu?

— Moartea care-l așteaptă știe cum îl cheamă!

— Dar ce ți-a făcut, moșule? Că-l știu om cumsecade.

— Ce mi-a făcut? Du-te și vezi! Hai, du-te, că-l găsești în drum. Toarnă țiment, bagă fiare, vrea păsemne să nu mai plece d-aici, să rămână înfipt în pământul nostru, ca o căpușă.

De acasă, Motoacă venise prin pădure și nu știa ce se întâmplă la schela lui Lipănescu. Îl prinse mirarea.

— Stai că dau o fugă.

— Du-te, du-te! Și să-i spui și dă mine, că am cu el două vorbe, da nu acum; pă lumea ailaltă, dacă ne-om nimeri la un loc.

Înainte de a ieși din pădure, Motoacă văzu printre copaci, ridicată pe stâlpi, o firmă necunoscută. Oamenii care o prinseseră tocmai își strângeau

scara și sculele. Lipănescu stătea mai într-o parte, cu mâinile la piept, privind-o cu îngâmfare.

— Bună seara, coane Enăchiță! Da ce faceți aici, bre?

Putea să te prindă mirarea. O firmă cu fața la pădure!

Lipănescu nici nu băgă de seamă obișnuitul ton familiar al lui Motoacă.

— Ia vino și te uită! Îți place? P-ăsta n-o mai dă vântul jos!

E adevărat că avusese un necaz cu firma cealaltă. O furtună, acum câtva timp, o culcase pe o parte.

— Vino, mă, și vezi! Să se știe că-i treaba făcuți de mine!

Piloni metalici, în fundație de beton!

— Ei, ce zici?

Motoacă dădu din cap, prostit. Tablă de cinci milimetri – sute de kilograme – și ramă de cornier cât latul palmei! Și numele scris cu litere de un metru! De necrezut!

— Coane Enăchiță, ai dat lovitura! I-ai pus la pământ pe toți!

Dar nu înțelegea nici Motoacă; nimeni nu putea să înțeleagă. Lipănescu își grava numele pe fondul de pădure. Nu era o firmă, ci o notificare făcută naturii.

— P-aia de dincolo o văzuși?

— Ai schimbat-o?

— De două ori cât asta! Hai să ți-o arăt!

— Lasă, mâine, coane Enăchiță; acu nu se mai vede nimic.

La orizont, peste păduri, cerul mai păstra o dungă de lumină, schela însă se învelise în întuneric, ca și când noaptea ar fi izvorât pe gurile sondelor și le-ar fi acoperit întâi pe ele.

— Da mâine să vii!

Oamenii coborâseră spre birou, cu scara în spinare.

— Coane Enăchiță, e adevărat că iei schela lui domnu Grtgorcea?

— Adevărat!

Motoacă se scarpină în cap, pe sub șapcă.

— Multe parale?

— Multe! Da ce-ți pasă! Și-o iau nu numai p-a lui Grigorcea, o iau și p-a lui Bârsescu și-am s-o iau și p-a lui Cantaragiu, și sondele alea două de la mijloc; le unesc, și-mi întind schela până în hotarul Societății. Barem, dacă e să am vecini, să știu că nu mi-e rușine cu ei!

— Aud că Societatea demontează la mai multe sonde; pleacă în Schela Nouă.

— Dacă pleacă, iau eu în locul ei.

— Coane Enăchiță, nu pleacă ei de bine!

— Pleacă de proști! Ce, parcă o Societate are cap? N-are cap, fiindcă n-are stăpân. Că parcă pe directori îi doare undeva! Cum o să-i doară, când nu-i averea lor? Iau leafa la lună, bagă banii în buzunar și noroc bun! Se plictisesc aici? Hai în altă parte, să mai petrecem! Societatea plătește!

Motoacă îl asculta, neconvins.

— Coane Enăchiță, mă uit la Dumitrică. El a dat lovitura!

— Ce lovitură? Ce ispravă mi-a făcut cârciumarul?

— A făcut, coane Enăchiță; a simțit mișcarea, a pus mâna pe locuri bune.

— Să fie sănătos!

— Să-l vezi acu ce de bani o să-i vie! Dac-ai încerca și dumneata ceva, pe acolo, poate c-ar fi bine.

Lipănescu își stăpâni o furie, se apropie de Motoacă și, apucându-l de un nasture al hainei, îi vorbi liniștit, limpede, lămuritor:

— Mie nu-mi trebuie redevență, înțelegi tu? Ori redevență, ori bacșiș, totuna-i. Adică atunci de ce să nu țin țucalul unuia și altuia, să aștept să văd ce-o să-mi pice? Apăi nu! Eu nu vreau redevență! Eu vreau să fiu petrolist! auzi tu, mă? Să știu că păcura am scos-o eu, nu că mi-a dat-o altul, ca la calici. Eu vreau sonde: douăzeci de sonde, treizeci, o sută de sonde…

Stătu o clipă în loc, să se reculeagă; vorbind de cifre, simțise sub frunte un fel de zbârnâială, nu mai știuse ce spune, parcă îi venise să se repeadă cu capul înainte.

— O sută de sonde mă, înțelegi tu? Să fie toate ale mele, cu firma mea, cu ștampila mea, cu iscălitura mea!

Motoacă dădu din cap. Lipănescu surprinse neîncrederea lui. În loc să-l enerveze, îl înflăcără; prea era sigur pe planuri, ca să nu-i facă bine îndoiala cuiva.

— Așteaptă, Motoacă! Ai să vezi tu schela mea curând!

Prin praful drumului se auzea cineva alergând dinspre piață. Îndată, o umbră albă se ivi lângă ei; era un băiat de la Salon, în halat de prăvălie. Gâfâia.

— Bună seara! Nene Motoacă, bine că te găsii, pe matale te căutam. Bețivul de Gogoi zice să vii numaidecât.

— Iar face chef?

— Face, că iar, l-a răzbit.

— Și cu mine ce vrea?

— Strigă și sparge paharele, și a dat cu ciomagu în bec, zice să te aducem repede, că dumneata ești aghiotantu lui.

Motoacă scoase ceasul din buzunar și-l privi atent, deși cadranul nu se vedea în întuneric.

— Ia-o trap înainte că vin și eu. Coane Enăchiță, te-am salutat!

Stătu o clipă la îndoială dacă să se mai ducă pe acasă. Nu-l îmbia de loc gândul să dea cu ochii de taică-su, să-l audă tușind și zvârcolindu-se pe prispă. Porni în jos, pe urmele băiatului. După vreo sută de pași, la cotitură drumului, se desluși umbra unui om care urca agale. Omul, pesemne, nu-l auzise; avu o mișcare de fereală, dar era prea târziu să se facă nevăzut. Merse înainte, cu gâtul țeapăn, adus de umeri, parcă tupilându-se. Motoacă îl recunoscu abia după ce trecuse.

— Bună seara, domnule Bilașcu!

Trecătorul ori nu auzi, ori se prefăcu surd, că nu răspunse, ci o luă mai repede la picior.

„Să nu fi fost el?.. Ba el a fost, ce naiba, că n-am orbul găinilor!”

Când ajunse în capul dealului, Motoacă auzi hărmălaia de la Salon. În fața restaurantului se adunaseră o mulțime de gură-cască.

„Ce-o fi căutând domnu Bilașcu pe aici?” se întrebă flăcăul, stând o clipă în loc.

Deodată, își dădu cu pumnul în frunte, îndesat, cu necaz, scârbit de încetineala lui de minte și, neputând face altceva, își înjură surorile printre dinți:

— Fir-ați ale dracului de cățele!

Îl străbătu gândul să se repeadă până acasă, parcă se și legănă pe picioare, să-și ia vânt, când auzi glasul lui Gogoi:

— Motoacă! Unde-i Motoacă? Hiu-hiuu, mă! Să vină aghiotantu meu!

15

Cheful lui Gogoi ținu până în zori, cu ușile restaurantului deschise larg, ca să poată intra orice trecător întârziat. Suit cu cizmele pe masă, peste paharele sparte, bețivul juca toată noaptea chiuind, măcinând sticla cu țintele de pe tălpi. Vreo douăzeci de inși fără căpătâi, câțiva dintre ei necunoscuți, apoi bărbierul, cu calfa și cu doi ucenici, și secretarul primăriei se cernuseră dintre ceilalți, rămânând până la sfârșit.

În zori, rafturile restaurantului erau devastate; nu se mai găsea o sticlă de șampanie, de coniac, de lichior, o cutie de sardele, o bucățică de salam.

Gogoi se înțepeni cu picioarele în scândura uda a mesei și răcni:

— Cine are coraj, să vie după mine, că-i dau eu dă băut!

— Unde, nene Gogoi?

— Ce-ți pasă? Haide, care ai coraj!

Coborî de pe masă, împleticit, îl luă pe Motoacă de gât și porni spre ușă, urmat de bețivi.

Începea să se lumineze. Piața păstra tristețea rece a locurilor părăsite.

Nimeni nu bănuia unde ar putea să găsească băutură, la o oră atât de nepotrivită. Cârciumile aveau obloanele trase. Dar, fără îndoială, Gogoi știa ce face.

— Hiu-hiuu! Haideți!

Porni cu bețivii după el, pe valea Doftănețului. Drumul spre Ploiești se vedea jos, acoperit de o pâclă pe care soarele răsărit de curând o făcea să sclipească argintiu. În capul dealului câțiva se opriră nehotărâți.

— Cine n-are coraj, să rămâie! strigă Gogoi. Nu merg la război decât cu viteji!

Pe măsură ce coborau, se lăsau, și alții în urmă, din ce în ce mai nedumeriți, începând să se trezească și gândind că de vale n-aveau unde să găsească de băut. La pod mai rămăseseră vreo zece inși.

Autobuzul era la locul lui; nu se ivise încă nici un pasager. Bențu dormea înăuntru, pe bancheta din fund, iar Tănase pe dușumea, în spațiul dintre bănci. Gogoi smuci ușa.

— Hiu-hiuu, mă! Sculați și dați onoru, c-am sosit eu!

Tănase sări în sus, buimăcit.

— Scoal pă stăpân-tu!

Bențu se ridică într-o rână, clipi nedumerit, se frecă la ochi. Până să se dezmeticească, Gogoi înșfăca manivela, o potrivi în botul mașinii și începu s-o învârtească repede, în gol, pufăind și hârâind, imitând zgomotul motorului.

Bențu apăru în ușa autobuzului.

— Ce s-a întâmplat, domle Gogoi? Ce naiba aveți de nu mă lăsați să dorm?

— Când m-a răzbit pă mine tu ai timp dă dormit? Hai și dă drumu la râșniță până nu ne trezim! Urcați, mă!

Bețivii năvăliră peste șofer, îl dădură de-a rostogolul și se prăvăliră pe bănci.

— Benţule, dacă nu ne duci repede, ne trezim, și-i vai și-amar să ne vezi treji!

— Da unde vrei să vă duc, domle Gogoi?

Bețivul se trânti pe dușumea.

— La Ploiești, să văd ce face calu meu!

— Domle Gogoi, fiți oameni serioși, bre! Plecați acasă și vă liniștiți! Cum o să vă duc așa la oraș? Mă închide la poliție când v-o vedea!

Motoacă băuse o dată cu ceilalți, dar se ținuse treaz. Avea toți banii lui Gogoi la el. Unchi-su îi lăsa în grija lui de câte ori se apuca de băut.

— Fă-i chefu, bre, și dumneata! șopti la urechea șoferului. Nu te mai pune cu el!

— Bine, dar ce fac cu pasagerii mei? Au oamenii treburi la oraș. Măcar să-i așteptăm.

De pe podea, Gogoi auzi.

— Te cumpăr pă tine și pă ajutoru tău, cu râșniță cu tot, vă plătesc în aur greu! Și acum mână, că dacă nu, bag cuțitu-n voi!

Benţu se întoarse spre Tănase.

— Hai, dă-i drumu!

Bețivii ceilalți, unii mai râdeau, alții, răpuși de băutură și de oboseală, în aerul călduț cu miros de benzină, înțepeniseră pe bănci. Zguduiturile autobuzului îi făcură să se izbească unii de alții. În zgomotul motorului se născu o furtună de strigăte, de chiuituri și de înjurături. Încetul cu încetul, obișnuindu-se cu mersul, își lăsară capetele pe umeri, pe spate, rezemându-se la nimereală, de speteze sau de pereți, și unul câte unul căzură în somn. Numai Gogoi mai ridica din când în când capul.

— Hiu-hiuu! Halal dă calu meu!

Pe urmă adormi și el, și autobuzul se umplu de horcăielile lor, de șuierături, de gemete scoase prin somn, toate amestecându-se cu huruitul motorului vechi.

Așa intrară în Ploiești, la ora când abia se ridicau obloanele la prăvălii. Hurducați pe pavajul stricat, bețivii deschideau câte un ochi cârpit, priveau orașul fără să înțeleagă ce-i cu ei, pe jumătate tâmpiți.

— Hiu-hiuu, mă! Ce-ați adormit? strigă Gogoi, trezindu-se, cu obrazul strâmb și murdar, cu părul căzut în ochi.

— Unde vă las, domle Gogoi?

— Le Fe… la Fe-mi… Motoacă, spune, că tu știi!

— La Femina!

Era un cabaret, vestit mai cu seamă fiindcă aici veneau petroliștii de la Câmpina, de la Băicoi și Moreni, să facă petreceri cu femei. Se încingeau chefuri care țineau de sâmbătă după-masă până luni în zori, bându-se sute de sticle de șampanie, aruncându-se zeci de mii de lei în vânt. Pe listele de consumație, alături de mâncăruri și băuturi, erau trecute prețurile farfuriilor, paharelor, geamurilor și oglinzilor de cristal; adesea, chefliii, după ce terminau băuturile, se apucau să devasteze.

Gogoi coborî primul, se avântă pe gangul întunecos care ducea la cabaret. Pe ferestruicile tăiate în formă de inimă în cele două canate ale ușii răzbea încă lumină roșie, de noapte. Gogoi izbi cu capul, ca un berbec; ușile săriră în lături. Înăuntru mai erau câțiva cheflii întârziați. Un om slăbuț și negricios, bandajat la cap, părând dus pe altă lume, cânta la pian un fel de blues, numai pentru el, în surdină, într-un ritm larg, cu acorduri surde, de o tristețe definitivă și calmă. Două femei în rochii lungi până la pământ, asemănătoare ca o uniformă, cu tot spatele gol, decoltate în față, printre sâni, până în talie, dansau împreună, după ritmul acesta bolnav. Una era zgâriată la braț; pe pielea albă, sângele se prelingea până la cot și de acolo îi picura pe rochie, la șold. La bar, doi bărbați, unul în negru, cu înfățișare de muzicant de jaz, altul în haine de stradă, înalt, slab, cu părul blond căzut în ochi, beau, unul la un cap, altul la celălalt, ca și cum i-ar fi separat cineva, să nu se încaiere.

Într-un colț al localului zăceau o masă și câteva scaune fărâmate. Un chelner cu cravată neagră a smokingului desfăcută, atârnându-i pe piept, aduna de pe jos alte fărâmături.

— Hiu-hiuu! chiui Gogoi. Scoateți șampanie pentru oamenii mei, că sunt neadăpați!

Un omuleț grăsuț, cu obrazul trandafiriu, cu buzele mari, lipicioase, cu ochii urduroși, ieși de după o perdea și veni repede în întâmpinarea lui.

— Nu se poate, vă rog, s-a închis!

Bețivul îl măsură de sus până jos, pe urmă se aplecă, se propti cu capul în pieptul lui și-i făcu vânt înapoi.

— Dă-ne dă băut, mortăciune! Știi tu cine sunt eu? Eu sunt Gogoi, și m-a răzbit. Intrați, mă!

Cei mai mulți dintre însoțitorii săi se treziseră, îi durea capul, se văzură, speriați, la oraș, cu treburile părăsite. Bărbierul se văicărea:

— Ce-i cu mine, mă? Cine m-a luat aici? De ce nu sunt la prăvălie? (Dădu cu ochii de calfă și de ucenici.) Voi ce căutați aici? La prăvălie! Marș, pas alergător!

Omulețul nu mai găsi putere să zică nimic; fugi înapoi, după perdea. Avusese peste noapte scandal; un grup de tineri din oraș, cu băiatul prefectului în cap, se luase la harță cu inginerii americani. Americanii se strânseseră în cerc, umăr la umăr, și cu câte un scaun în mâini îi snopiseră pe cei care încercau să se apropie de ei. Venise poliția, dar fusese peste putință să se amestece, până ce bătăușii nu încetaseră singuri, sleiți.

— Aici e Femenina? strigă Gogoi.

— Da, coane! răspunse un chelner, speriat, înclinându-se în fața lui, gata să facă orice, numai să nu iasă iar scandal.

— Dacă-i Femenina, să vină femeile! Ce mai stai?

Femeile localului plecaseră. Rămăseseră cele două care dansau bețe, pesemne surori. Chelnerul le șopti ceva la ureche. Se opriră din dans, veniră cu o supunere plictisită spre Gogoi, îl luară una de un braț, alta de celălalt. Bețivul se scutură:

— Păi nu așa, madamelor! Nu așa că nu-i după voi! Eu n-am venit aici să mă înmormântați. Am venit să petrec, fiindcă m-a răzbit. Hiu-hiuu! Faceți scandal, mă! Ce stați așa?

Oamenii nu mai aveau nici vlagă, nici tragere de inimă. Lumina roșie îi zăpăcea. Câțiva se lăsară moale pe câte un scaun, în umbră, pe lângă pereți. Gogoi îi descoperi.

— La rând, driepți!

Săriră în picioare, speriați.

— Dacă n-aveți coraj, dă ce v-ați luat după mine? Muieri ce sunteți!

Bețivii se clătinau, pe jumătate adormiți.

— La rând, driepți! răcni Gogoi.

Răcnetele îi răscoleau băutura veche. Se întoarse spre toate patru laturile sălii și răcni la pereți:

— Driepți!

Oamenii de la bar întoarseră capetele, nepăsători.

— Driepți!

Pianistul mai îngână o măsură și căzu cu fruntea bandajată pe pian. Gogoi se duse la el.

— Driepți! Și-acu, nimeni nu mai mișcă până nu poruncesc eu! Chelnere, unde ești?

Chelnerul ieși din umbră.

— Adă-i încoace pă toți ai tăi! Care mai miști, mă?

— Nu sunt, coane, au plecat!

— Adă-l pă jupân!.. Te codești? Vă tai capu la amândoi!

Patronul veni singur, de după draperie, urmat de încă un chelner, somnoros.

— Ce să vă servim?

— Șampanie! Madamelor, dacă-mi mai stați așa, vă bat în cap până vă înveseliți!

Femeile zâmbiră silnic, în timp ce dopurile sticlelor de șampanie începeau să pocnească.

— Hiu-hiuu! Să bea toată lumea! Să știe că pă Gogoi l-a răzbit!

Chelnerii alergau pe la toți cu pahare. Între timp se așeza o masă mare la mijloc.

— Veniți și voi! le porunci Gogoi celor de la bar. Și tu, mă! Tu, ăla cu capu spart. Hai, mișcă-te, dacă nu vrei să ți-l mai sparg o dată și eu!

Șampania readuse cheful celor adormiți.

— Ura! Să trăiești, domle Gogoi! strigă bărbierul, cu paharul sus.

— Tu cine ești?

— Bărbieru, domle Gogoi.

— Dacă ești bărbier, vino să mă râzi.

— Bravo! Să-l radă pe domnu Gogoi!

Cele două femei îl luaseră pe bețiv de gât și își frecau obrazul de barba lui.

— Vino să mă razi, mă! N-auzi?

— Să-l radă pe domnu Gogoi! Să-l radă pe domnu Gogoi!

— Da n-am scule…

— N-ai scule? Atunci ce fel de bărbier ești tu?

— Să nu te razi, haiducule! zise una din femei. Îți stă bine așa!

— Zău?.. Bărbierule, te-am iertat!

Cheful urmă în același fel, sub lumina roșiatică a lămpilor puse sub sticle colorate pe pereți, în pocnetele dopurilor de șampanie și-n strigătele lui Gogoi.

— Hiu-hiuu, mă! Să afle tot Ploieștiu cine sunt eu!

— Bravo! Să trăiască domnu Gogoi! răspundeau bețivii, ridicând paharele și vărsându-le de sus, pe parchet.

Unul câte unul se lăsau cu fruntea pe masă și de pe masă alunecau jos. Alții adormiseră pe scaune, cu capul pe spate, cu gura căscată. Chiar Gogoi se mai potolise, nu mai avea puterea să-i trezească pe cei adormiți, se uita la ei cu silă și cu dispreț.

— Motoacă, înseamnă pă ai morți!

Uneia din femei îi veni rău; cealaltă o sprijini și plecară pe o ușiță, în curtea de din dos, de unde nu mai veniră înapoi. Când ușa se deschise, răzbi înăuntru o dâră de soare, albă și curată, ireală în lumina de iad a cabaretului.

— S-a făcut ziuă, mă?

Chelnerul adormise și el, pe un scaun, lângă zid, cu șervetul pe genunchi. Gogoi privi masa răvășită, cu paharele răsturnate, și pe cei căzuți peste pahare. Privi sticlele aruncate pe jos și pe cei care zăceau între sticle. Se ridică greu, potolit, stăpânit de o cumințenie neașteptată.

— Să vină stăpânu!

Perdeaua se mișcă, omul scund apăru, cu obrazul refăcut; își schimbase hainele, trăsese poate și un somn. Gogoi se uită la el disprețuitor.

— Tu ai dat bir cu fugiții! Ești un om fără coraj, nu vreau să te mai văd în ochi! Să faci socoteala! Motoacă, ai grijă cât îi plătești!

Porni înspre ușă. Bențu zăcea întins de-a curmezișul drumului, pe parchet. Trecu peste el și ieși în stradă. Soarele, aproape de amiază, lucea răsfrânt în piatra pavajului, în geamuri și-n vitrine. Clipi repede, zăpăcit. În fața cabaretului autobuzul stătea cum îl lăsaseră la venire; Tănase moțăia cu capul pe volan. Un salahor de la o bina din apropiere ședea pe trotuar, în umbra autobuzului, și mânca pâine cu salam dintr-o hârtie vânătă.

— Tu n-ai treabă, mă? îl întrebă Gogoi.

— Ce te privește?

— Mă privește, că te iau în slujba mea.

— Lasă, când ai să fii treaz.

— Zău? Ia stai să vezi! Motoacă, dă-i cinci sute dă lei!

Salahorul luă hârtia zâmbind, neîncrezător și nedumerit.

— Dă pă ce?

— Să cari dinăuntru nește saci. Tănase, fă-te-ncoa!

Ucenicul sări speriat de la volan.

— Ha? Dumneata erai, domle Gogoi?

— Tănase, tu știi să mâi?

— Știu. Da unde să merg? Domnu Bențu nu-i aici? Parcă mă lasă să conduc eu?

Gogoi se întoarse spre salahor.

— Vino să iei sacii, mă! Tănase, vezi că întâi îți trimit pe stăpân-tu!

Intră în cabaret. Niciunul din cei de jos nu mai mișca.

— Ia-l la spinare! porunci salahorului, arătându-l pe șofer.

— D-apoi știu că ați făcut chef!

— Am făcut, fiindcă m-a răzbit! Și ce, asta-i treaba ta?

Până să se întoarcă omul, Gogoi se aplecă pe sub masă, căută printre scaune, îi răsuci pe bețivi cu fața în sus ca să-și recunoască însoțitorii între cei câțiva străini. Câte unul mai deschidea gura, împotrivindu-se, dar nu se înțelegea nimic din bolboroseala lui și iar cădea cu capul jos.

În timp ce Motoacă făcea plata, Gogoi îi trase de picior, într-o parte a sălii, pe străini.

— Ai grijă! P-ăștia să nu-i încarci; nu sunt oamenii mei.

Ieși în stradă, cu nepotu-su. Mai mulți trecători se adunaseră în fața cabaretului, făcând haz. Unii se uitau în autobuz, unde Tănase îi înghesuia pe bețivi. Noi curioși veneau în fugă, crezând că se întâmplase un accident.

Gogoi aștepta lângă ușa autobuzului, serios și liniștit, fără să bage în seamă pe cei din jur.

— Gata, mă? îl întrebă pe salahor.

— Gata!

— Tănase, dă-i drumu acasă!

— Păi dumneata nu vii, domle Gogoi?

— Nu viu. Mai am treabă. Motoacă, hai să vedem dă cal!

— Nene Gogoi, ești obosit, bre. De ce să nu mergem și noi?

— Vreau să văd calu, mă, n-auzi tu?

Huruitul motorului care pornea și râsetele mulțimii îl întărâtară din nou. Se înfipse cu picioarele crăcănate în asfalt și chiui, răsucindu-se de jos în sus, cum ar fi vrut să facă o săritură spre cer.

Lumea izbucni în hohote de râs; Gogoi se înfurie. Alături era vitrina unei cizmării. Se repezi cu cizma țintuită în geam, făcându-l să cadă țăndări, zornăind pe trotuar. Cizmarul, în halat alb, cu un pantof în mână, se desprinse din mulțime, unde căscase gura, și alergă să-și apere prăvălia.

— Cot costă geamu, mă?

— Bețivule! Stai că te duc eu la poliție!.. Sergent, sergent!

— Motoacă, dă-i cinci mii dă lei.

Cizmarul se potoli ca prin farmec; rămase cu banii în mână, prostit.

Gogoi își făcu loc printre oamenii tot mai numeroși. După câteva clipe, alt geam căzu țăndări pe trotuar. Mulțimea se zgâlțâia de râs.

— Motoacă, dă-i cinci mii dă lei! se auzeau strigătele bețivului, peste geamurile care zornăiau.

Un sergent de stradă, în haină albă, slăbuț, privea de pe trotuar, amărât și plictisit. Gogoi luase vitrinele la rând.

— Hiu-hiuu! chiuia făcându-le zob. Să afle tot Ploieștiu, că m-a răzbit!..

16

La Bocanu în drum stătea dinaintea prânzului automobilul lui Dimopol. Pornise din Ploiești la puțin timp după ce pe barieră intrase autobuzul cu bețivii lui Gogoi.

Oamenii care treceau cercetau neîncrezători mașina oprită tocmai la poarta lui Bocanu, unde nu văzuseră până acum nici măcar un poștalion.

— Bocanu are musafiri de la oraș! se spunea cu uimire, prin schelă, pe la birouri, prin prăvălii.

Câte unii trecători nu-și puteau înfrânge curiozitatea, și-l întrebau pe șofer, care stătea pe banca de la poartă:

— Bună ziua! Da cu cine ești venit?

— Domnu Dimopol, de la Ploiești.

— Așaa!? făceau oamenii, mai nedumeriți.

Dimopol venise numai cu Benone. Când auzise automobilul oprind, pe Bocanu, care uitase de invitație, îl bătuse gândul să facă pe mortul; apoi socotise că nu strică să și-l țină de prieten pe bancher. Afară de aceasta, lui îi era teamă să primească în casă rudele sărace și pe ceilalți oameni, bănuitori și calici; Dimopol nu făcea parte dintre ei, îi venea mai apropiat; ei doi trebuiau să aibă cam aceleași socoteli în cap și să nutrească despre lume cam aceeași părere.

— Da cocoana unde ai lăsat-o? întrebase, cu gândul că dacă tot îi primea, apoi să fi scăpat odată de toți.

— Iubitul meu amic, închipuie-ți că aceeași migrenă…

— Păi da, păi da!

Mâncaseră pe cerdac, numai el, cu cei doi oaspeți de la oraș.

— Dar doamnă, domnișoara?

— Las că nu rămân ele flămânde!

Terminând cu mâncatul, trecuseră în tindă, tot numai ei trei, și de atunci rămăseseră acolo, cu ușa închisă.

Coteiul se plimba prin ogradă, stăpânit de neliniști și presimțiri. Se tot foia între odăița lui și poartă, se oprea în dreptul cerdacului, trăgea cu ochiul spre tindă, unde nu clintea nimic; se ducea iar la poartă și privea printr-o crăpătură automobilul negru, care stătea nemișcat.

Se apropia de șapte; erau trei ceasuri încheiate de când se închiseseră în casă. De pe dealuri oamenii începeau să alunece în vale; se formau șiruri-șiruri pe poteci și pe drumeaguri, îndreptându-se spre piață. În fața prăvăliilor, se și înfiripaseră câteva grupuri negre, ca de obicei. La Salon se făcea mare haz de pățania chefliilor lui Gogoi. Autobuzul îi lăsase în vale; pe drum se treziseră, acri și rușinați. Secretarul primăriei o pățise cel mai rău; plecase fără să spună nimănui, cu cheile biroului, de dimineață se ținuse comisie și n-avusese cine să scrie procesul verbal. Primarul umbla să-i convingă pe ceilalți că lipsa secretarului se numește dezertare, și că trebuie arestat.

Din restaurant se auzea glasul unuia care povestea zgomotos cum mâncase bătaie bărbierul de la nevastă-sa.

— Și bărbierii ce-a făcut?

— Și-a bătut calfa.

— Da calfa!

— Calfa? I-a bătut pe ucenici.

— Tăceți, mă, că prea le înfloriți!

— Să mor eu, uite, cruce îmi fac, dacă te mint!

Glasul fu acoperit de țignalele uzinelor care sunau de șapte. Lumea în piață începea să se îndesească. Șeful postului trecea drumul de la cârciuma grecului la Salon.

— Hei, mătușă, ce faci aici?

Baba Neaga stătea pe marginea șanțului, cu o broboadă cenușie trasă până peste ochi, ținându-și amărâtă gura în mâna bătătorită.

— Hai, du-te, moș Vlădoae, du-te acu! izbucni Dumitrică, din prăvălie. Nu vezi că am treabă cu domnu șef?

Moș Vlădoae coborî scările de lemn.

— Hai, babo!

— Ce-a zis?

— Nimic.

— Nu ne dă?

— Nu.
— Arde-l-ar focu!
Una din sondele puse pe pământul moșneagului făcuse erupție și lumea spunea că-i aduce negustorului sute de mii de lei pe zi. Fostul proprietar socotea că i se cuvine și lui o parte, Dumitrică însă nici nu voia să stea de vorbă. „Uite, moș Vlădoae, să nu zici că sunt om rău, o țuică, două când ți-e poftă, la mine ai să găsești! Dă mai mult nu; să mă lași în pace! Dumneata nu înțelegi că s-a mântuit?”
— Arde-l-ar focu! mai zise baba încă o dată, luându-se după bătrân.
— Eu, când am vândut pământu, nu l-am vândut cu ce era dedesubt. L-am vândut numai deasupra! mormăi bătrânul, după ce scăpară de mulțime și se aflară singuri pe drumul Schelei Noi.
— Așa-i!
— Păi nu? Spune dumneata, ce-i dedesubt, nu-i dreptu meu? Apăi îi pornesc proces! Nu mă las, și-l chem la judecăți!
Baba dădu să spună ceva, când un huruit greu de automobil, urcând dinspre Ploiești, îi luă gândul. Oamenii se înghesuiau curioși spre gura pieții, să vadă cine vine.
Un autocamion cu radiatorul fierbând apăruse pe culmea dealului și cobora încet spre piață, cu frânele scârțâind. În spatele cabinei, pe platformă, se vedea calul lui Gogoi, țesălat și lustruit, cu coama și cu coada împletite. Stăpână-su stătea mândru alături, ținându-l de frâu, un frâu nou, de piele galbenă, bătut cu ținte albe, poate chiar de argint, cu înflorituri colorate pe fruntar. Motoacă ședea în cabină, lângă șofer.
Lumea se dădea la o parte din drum. Auzind motorul și hohotele de râs ale mulțimii, alți oameni năvăleau afară din prăvălii.
Autocamionul opri la Salon, a cărui terasă era plină de curioși.
— Domne Cristeo, unde ești? strigă Gogoi.
Dumitrică se ivi în haine inginerești; de un timp nu-și mai punea halatul alb nici în prăvălie. Strigătul lui Gogoi îl nemulțumi.
— Ei, ce este, ce este? Ce-i gălăgia asta? întrebă, încruntat.
— O găleată cu șampanie, pentru calu meu!
Vorba iscă în mulțime un prelung hohot de râs.
— Da ce, crezi că prăvălia mea e batjocura dumitale?
— Hiu-hiuu! Halal dă calu meu! Uitați-vă la el, dacă nu s-a boierit! Motoacă, du-te și-i adă dă băut!

Flăcăul se supuse, fără să-i pese de râsul mulțimii. Coborî din cabină și urcă scările terasei. În prăvălie se auziră una după alta sticlele de șampanie pocnind.

— Să știi că face poznă! zise unul din mulțime.

— Și dă ce să n-o fac, mă? strigă Gogoi. O fac cu banii mei!

Motoacă ieși cu o găleată în mâini.

— Oare o să bea? se întrebau oamenii.

— Dacă i-o fi sete, sigur că bea!

Calul își aplecă botul, mirosi, suflă neîncrezător de câteva ori, pe urmă se apucă să bea, în sorbituri mici, zbârlindu-și greabănul și strănutând.

Mulțimea se zbuciumă de râs. Cei din spate se înălțau pe vârfuri, săreau în sus, să vadă și ei.

— Chiar bea, mă?

— Bea, fir-ar al naibii dă cal!

Calul nu bău însă decât o parte din găleată; pe urmă își feri capul, privi neliniștit restul băuturii, prinse să-și scuture greabănul, făcând lănțucurile frâului să sune, și deodată, proptindu-se cu toate patru picioarele în platformă, scoase un nechezat prelung.

Gogoi nu se lăsă mai prejos; la nechezatul calului se adăugă chiuitul lui, și parcă omul și calul se uitau unul la altul, și parcă erau vorbiți.

— Mă, dați-o naibii că mă prăpădesc! strigă careva, ținându-și cu amândouă mâinile ceafa obosită de râs.

Câțiva se lăsaseră pe marginea șanțului, și se uitau unii la alții ca proștii, cu gura până la urechi. Unii se pomeniră chiuind, o dată cu bețivul, dând cu pălăriile în pământ. Chiotul lui Gogoi însă le întrecea pe toate.

— Halal dă calu meu! Dă pornire la motor!

— De ce pleci, nene Gogoi?

— Mi-e rușine dă cal! N-ați auzit ce mi-a zis?

— Ce ți-a zis?

— Mi-a zis: „Haidem acasă, că râd proștii ăștia dă noi!” Autocamionul porni încet, printre oameni. Câțiva se luară după el, ca să mai facă haz. Gogoi îi îndemnă:

— Haideți și voi, mă, să vedeți ce grajd are calu meu! După câteva sute de pași, farurile camionului prinseră două umbre cenușii, care se traseră speriate în lături. Bețivul recunoscu pe moș Vlădoae și pe baba Neagă și chiui la ei, din mers.

— Văzurăți calu meu?

Baba se cruci, scuipându-și în sân. În pieptul moșneagului era un ghem de venin. Așteptă în marginea șanțului să se scurgă toți, apoi începu să se bată cu pumnii în tâmple.

— Cap prost ce-ai fost! Sec la minte ce ești!

Se certa cu o dușmănie plângătoare, pentru trecut și pentru prezent.

— Hai, moș Vlădoae!

Făcu vreo câțiva pași, se opri iar, sfâșiat de chiotele lui Gogoi, își aruncă mâniat căciula în șanț și aplecându-se, cu mâinile rășchirate, începu să adune țărână de pe jos ca să și-o toarne în cap.

— Am avut aur greu, și l-am dat p-o vadră dă rachiu! Oameni buni, luați-mă și mă închideți la balamuc!

Farurile camionului se vedeau, urcând dealul la pas. Niciunul din însoțitori nu se lăsa; ba alții, întâlniți în cale, se alipeau la convoi.

Gogoi ținea calul de frâu și chiuia de fiecare dată când se ivea un om în cale, sau în ușa vreunei sonde, la vreun bordei.

— Hiu-hiuu! Uite calu meu, mă!

La Bocanu, farurile camionului se întâlniră cu ale automobilului de la Ploiești. Musafirii tocmai plecau, întârziați.

— Ce-i asta? întrebă Dimopol, cam speriat, nevăzând bine și neînțelegând.

Bocanu scuipă cu dușmănie.

— Un țicnit dă văr al meu! Și-a bătut Dumnezeu joc dă el; i-a dat păcură și i-a luat mințile.

— Hiu-hiuu! Ce faci, vere Chivule? Ți-ai luat otomobil?

Feriți în întuneric, oamenii, cărora altminteri le era frică de Bocanu, izbucniră în râs. Bătrânul scuipă lângă roata automobilului.

— Dragul meu amic, zise Dimopol, după ce cortegiul se îndepărtase, atunci ne-am hotărât: vă așteptăm la Ploiești!

Bocanu mormăi ceva fără înțeles. Bancherul se urcă alături de Benone, și automobilul porni. Nu departe, farurile scoaseră încă o dată din întuneric cele două umbre cenușii. Baba Neaga mergea prostită, cu pași mici și rari, fără să gândească și fără să spună un cuvânt. Moș Vlădoaie, în capul gol, cu părul răvășit, cu cămașa desfăcută pe piept, aduna țărână de pe jos și și-o turnă în creștet, pe umeri, în sân.

— Maică-Doamne, uite ce-am ajuns! Minte seacă dă bătrân!

— Bună seara, Chivule! zise baba Neagă, cu glasul ascuns în basma.

Bătrânul rămăsese în poartă, plin de mânie.

— Bună seara! răspunse, gros.

Peste gard se vedea curtea lui Gogoi luminată ca ziua. Camionul se oprise la poartă, din cele două margini ale platformei se făcuse un pod până la pământ, și bețivul se silea să tragă jos calul speriat.

— Pune-i ceva în cap, nene Gogoi!

— Așa-i, mă! Că și eu am făcut armata la cavalerie! încuviință năzdrăvanul.

Își scoase haina și o puse în capul calului. Calul mai sforăi o dată, apoi se lăsă dus de frâu. În fundul curții, pe ușa deschisă, se vedea înăuntrul grajdului, vopsit în ulei, alb și luminat ca un laborator. Alături, pe prispă casei cufundată în întuneric, femeia bețivului privea, neagră, amărâtă, cu gura în mână, nemaidându-și silința să judece și să înțeleagă.

Bocanu rămase în drum până ce văzu calul în grajd. Abia când să deschidă poarta, îl descoperi pe moș Vlădoae, care se oprise în spatele lui și se lovea încet cu pumnii în cap. Scuipă după el, nici cu dușmănie, nici cu milă. Pe cerdac se pusese masa pentru cină. În ușa bucătăriei jucau flăcările de pe vatră. Coteiul, pe care stăpână-su nu-l băgase în seamă toată ziua, stătea pe un buștean, în umbră, spre grajd, clănțănind din dinți, fără să-i fie frig.

Stăpânul se așeză la masă, greu și tăcut. Ceilalți ai casei așteptară să fie chemați, dar el îi uită. Văzându-l că tace, Lina veni singură, sfioasă, cu mâncarea. Bocanu mâncă mult și greu, îndesat, muncindu-și fălcile și gâtlejul gros. Mâncă și bău, o înghițitură, un pahar, și când termină de mâncat, rămase cu clondirul. Nu-l chemă pe Cotei să-i toarne, își turnă singur, încruntat, de multe ori. Din umbra magaziei, de unde-l pândea tremurând, Coteiul auzea trecându-i zgomotos prin gâtlej fiecare pahar. Lină, care terminase cu dușul mâncărurilor, aștepta în ușa bucătăriei. Baba Rada aștepta nemișcată în ușa de sus. Plutea ceva neînțeles deasupra lor, deasupra casei, a cerdacului, a ogrăzii.

— Lâno! strigă după un timp Bocanu, după ce lăsă paharul pe masă.

Inima Coteiului îngheță. În chemarea stăpânului se simțea ceva neobișnuit, un amestec de teamă, de neîncredere, de mânie și de duioșie părintească. Din această chemare, flăcăul simți că nenorocirea presimțită era aici, în aer, deasupra capului. Lina alunecă pe cerdac.

— Da, tată!

Bocanu stătu nehotărât, cu capul lăsat în gâtul gros.

— Ne-am boierit! mormăi apoi, fără să se înțeleagă dacă vorbea cu mândrie, sau în bătaie de joc.

Coteiul sări în picioare, galben, tremurând, cu mâna la gură, cu ochii mari în întuneric. Se auzi clondirul gâlgâind, pe urmă gâtlejul gâlgâi și el, cu alt ton, ca un ecou al celui dintâi. Bocanu se ridică, mare și greu, și, cu o mișcare năpraznică, trânti paharul de pământ.

— Bangherul te cere pentru fiu-su, fă!

17

Spre ora zece seara, după ce-și făcuse planuri și socoteli, Lipănescu se culcă. Trebuia să se scoale în zori, fiindcă de a doua zi începeau alergături mai multe și mai grele ca până acum. Lipsise în două rânduri, câte o zi; fusese la Ploiești, la bancă, să ridice bani. După schela lui Grigorcea, o luase și pe-a lui Bârsescu; mai avea puțin până în hotarul Societății.

De aici treburile se schimbau, nu mai sufereau amânări. Trebuia înainte de toate să-și cumpere automobil, un automobil verde, ca al directorului, cu șofer în halat alb, galonat la guler. După aceea, să lichideze cu prăvălia; nu se mai cuvenea. Pe urmă, locuința; pentru ceea ce avea de gând să facă din viața lui, se cerea neapărat altă casă; nu o casă, ci un castel, ceva care să-i lase cu gura căscată pe toți. Castelul Hașdeu, prin fața căruia trecea adeseori, îi atrăgea privirile, îl avea și acum în minte, nu-i plăcea de loc, dar avea prestigiu. Trebuia să facă altceva, mai impunător, ca prestigiul să se nască o dată cu zidurile. Îi și aflase locul, la marginea din sus a orașului, pe un vârf de deal în dreapta barierei, de unde se vedea valea Prahovei până la Caraiman. Se interesase cum ar putea să cumpere terenul, care nu era de vânzare. Simplu: oferind de două ori prețul! Zâmbea orgolios: proprietarul nu rezistase! Se făceau actele. Mai trebuia să pună mâna pe un arhitect renumit…

Numai gândindu-se la ceea ce avea să fie, obrazul i se făcuse roșu. Se și vedea în ușa castelului, cu Anghelina alături, ținându-se de braț, în fața fotografului cu pânza neagră în cap.

Își periase ca în fiecare seară mustața roșcată, pe care și-o cinstea ca pe un blazon, o prinsese în plasa de noapte, când un zgomot neobișnuit, ca un țipăt de tablă lovită, îl făcu să tresară; nu era niciunul din zgomotele schelei și nu venea de la sonde, ci de sus, dinspre pădure.

După câteva clipe, zgomotul se repetă mai de neînțeles. Lui Lipănescu i se făcu dintr-o dată teamă. Acum abia își dădu seama cât era de singur, aici, la marginea schelei, sub păduri necunoscute.

Trase sertarul mesei și puse mâna pe revolver. Lovitura se repetă iar, limpede, și de data asta se auzi o alta, mai surdă, urmând-o, cum s-ar fi legat între ele, zgomotul unui bolovan căzut pe pământ, rostogolindu-se la vale, sărind prin gropi și izbindu-se țipător de capul unei coloane.

Într-o clipă, mintea i se limpezi: îi bombardau firma nouă, aruncând cu bolovani, din pădure. Tabla scotea țipete aproape lugubre, apoi bolovanii cădeau pe pământ și se rostogoleau înfundat, pe lângă birou. Peste teama care se topise dintr-o dată, în inima lui Lipănescu se ridică un val de mânie; fiecare lovitură în firmă era parcă o palmă în obrazul lui. Descuie ușa și se repezi afară, în noaptea plină de fâlfâiri ciudate; era zbaterea vântului de toamnă. În vale, zgomotele nocturne ale schelei se împleteau în cântecul lor monoton, pe care urechea obișnuită nu-l mai auzea decât la o pauză.

Tabla firmei bubui din nou, alarmant; la unele sonde, împrejurase deschideau ușile, sondorii ieșeau, speriați.

Lipănescu strânse tocul revolverului în mână și, lipit de perete, alunecă până la colțul biroului.

— Care ești acolo, mă?

Zdrăngănind tablei se auzi iar, acoperindu-i strigătul. Un sondor se apropia din jos. Văzându-l, Lipănescu prinse mai mult curaj; se întoarse în birou, luă lanterna electrică și, cu omul alături, porni fuga la deal. Bubuiturile se întețiseră, se repetau cu o furie de neînțeles.

— Care ești acolo?

Lipănescu îndreptă lumina lanternei spre pădure. Umbra unui om înalt, deșirat, se pierdu printre copaci.

— Stai că trag!

Vreascurile călcate în picioare, din ce în ce mai departe, arătau locul încotro se ducea fugarul.

— Stai că trag! mai strigă Lipănescu o dată.

Copacii desfrunziți foșniră.

— Cine să fi fost? se miră sondorul.

Lipănescu alergă până la firmă, îngrijorat, și o prinse în fascicolul lanternei. Urmele bolovanilor se vedeau pe tablă; nu o îndoiseră, fiind prea groasă, dar vopseaua sărise în mai multe locuri.

Un alt sondor se apropia din jos; recunoscându-și stăpânul, își scoase pălăria.

— Ce-o fi fost?! se miră și el.

Singurul simțământ care-l stăpânea acum pe Lipănescu era mânia, mai puternică decât teama și decât nedumerirea.

— Las că pun eu jandarmii după ei!

Dar îndată își dădu seama cât era pădurea de întinsă și de întunecoasă și ce greu era să găsești pe cineva care se ascundea în inima ei. Vecinătatea

aceasta îl înfioră.

„Am să cumpăr locul și-am să-l despăduresc!” se gândi.

— Haideți acu! îl aranjez eu!

În casă se liniști pe deplin. Planurile castelului îi veniră din nou în minte și, încălzit cu ele, se urcă în pat. Totul avea să meargă după hotărârea lui.

De când locuia în schelă, adormea repede și dormea dus, până se lumina de zi; nu mai avea timp nici măcar pentru un crâmpei de vis. De data aceasta, gândurile îl mai ținură treaz un timp, apoi o căldură domoală i se lăsă în picioare; își simți trupul amorțind…

Nu-și dădu seama dacă dormise mult, sau numai ațipise, când sări speriat. Bombardamentul pornise iar, cu o furie mai mare. Buimac de somn, bubuitul i se părea amplificat, parcă nu era sunetul unei table lovite, ci o explozie, al cărei ecou se răspândea peste întreaga schelă.

Rămase pe marginea patului, cu mâinile tremurând. Plasa care-i strângea mustața îi dădea o înfățișare grotescă, ridicolă și tragică.

Bubuiturile nu conteneau; tabla scotea țipete seci, apoi se auzeau bolovanii rostogolindu-se la vale.

După câteva clipe, Lipănescu își reveni, sări în mijlocul odăii, își băgă picioarele goale în pantofi, își luă mantaua de ploaie peste cămașă și ieși sub deal, cu lanterna într-o mână, cu revolverul în alta.

— Care ești acolo, mă?

Bubuiturile încetară. Deși nu vedea nimic, simți pe cineva înfruntându-l. Câteva clipe se priviră așa, prin întuneric, invizibili, dar știindu-se unul pe altul.

Sondorii, care veneau în fugă, îl treziră din această stare. Erau înciudați și curioși, trecură pe lângă el în goană, gâfâind, la deal. Omul din întuneric îi auzi și-o luă la fugă printre copaci. Lui Lipănescu i se păru că-l vede ducându-se, adus de umeri, trăgând cu capul înapoi.

După câteva clipe, urmăritorii coborâră înjurând.

— Dacă n-ar trebui să lăcăresc aș sta să pun mâna pă el! spuse unul, când ajunse lângă stăpân.

— Las că-l pândesc eu! se hotărî Lipănescu. Voi duceți-vă și vă vedeți de treabă! Numai să trageți cu urechea, să-mi dați ajutor.

Coborî la birou, se îmbrăcă, își puse o flanelă pe sub haină, luă paltonul pe umeri, deasupra își aruncă mantaua de ploaie. Nimic nu mai mișca pe marginea pădurii, nici în adâncul ei; parcă se oprise și vântul.

Se strecură pe sub gardul de sârmă ghimpată și merse câțiva pași pe Drumul Părăsit, să-și caute un loc unde să poată sta la pândă.

Schelele se desfășurau în fața lui, negre, punctate de lumini plăpânde. Le privi, stăpânit de un simțământ nou; i se părea că stând aici, în frigul nopții, își câștigă dreptul de a fi într-adevăr mai presus de toți ceilalți, de toți oamenii schelelor, cu directori, cu funcționari, cu meșteri și sondori, fiindcă el parcă veghea asupra tuturor.

Se așeză în iarbă, pe marginea pădurii, dădu piedica revolverului la o parte și, rezemându-se într-un cot, rămase nemișcat, cu ochii deschiși mari în întuneric.

Nimic nu clintea împrejur; numai câte o frunză galbenă, căzând, foșnea, de-abia puteai s-o auzi. În vale, schela scotea scheunatul ei de animal chinuit, resemnat și supus. În spate se auzea, din când în când, câte un hămăit de câine, pe la vreo casă ascunsă prin văi.

Lipănescu se simți străpuns de un fior; liniștea era grea și rece; fără să-și legene ramurile, pădurea își vărsa în drum, cum s-ar fi scuturat, frigul ei umed, plin de întuneric și de taine. Apoi, încetul cu încetul se pomeni înmuiat de somn. De câteva ori i se păru că o mână blândă îi mângâie fruntea, coborând încet peste ochi, făcându-i pleoapele să cadă, apăsându-le cu degete fierbinți; se scutură, speriat. Noaptea era prea întinsă, prea neagră, prea calmă… Plânsetul monoton al schelei, clipitul luminilor slabe, gălbui, de pe la sonde, îl legănau, și iar se trezea cu mâna străină, fierbinte, apăsându-i pleoapele. De câteva ori rămase amorțit mai mult timp, cu capul în piept. Ca prin vis auzi cocoși răzleți, pe la casele din pădure, vestind apropierea zorilor. De pe văi se ridicau aburi, se târau printre sonde, împletindu-se și destrămându-se în contururi fantasmagorice.

Deschise ochii și privi această înfățișare nouă a schelei, ca un peisaj de fum, nestabil, misterios, plin de incertitudine. Peste păduri, la orizont, cerul se albea. Dedesubt, în umbra care se accentua pe măsură ce devenea cerul mai alb, negurile continuau să se împletească printre sonde, destrămându-le și lor conturul real.

Nu înțelese nimic din ce se vedea jos; nu-și dădu seama de ce se afla aici; privi peisajul fără nici un gând, cu ochii mari, înlăcrimați, până ce mâna fierbinte i se lăsă iar peste pleoape. Capul îi alunecă pe un umăr, apoi cu umăr cu tot veni pe pământ, unde rămase nemișcat.

Se trezi cu lumina roșie a răsăritului în față, cu un râs cristalin în urechi, un clinchet de clopoței subțiri. O clipă nu-și aminti nimic; aburii albi se mai

fugăreau printre sonde, luminile se stinseseră, se lăsase mai frig.

Se frecă buimac la ochi, în trilurile râsului cristalin. O fată subțirică, ieșită în drum ca un drac din pământ, râdea fără să se poală stăpâni, aplecându-se de mijloc, cu mâna întinsă spre obrazul lui. Cu mâna cealaltă ținea strâns un pachet, în hârtie de ziar. La început, lui Lipănescu i se păru că e un bolovan.

— Cine ești tu?

— Copilă!

Fata îl privea tot mai curioasă, fără să se oprească din râs.

Lipănescu își văzu revolverul jos; îl luă cu un gest furișat și-l băgă în buzunar. Începând să se dezmeticească, își amintea întâmplarea de peste noapte și-i era rușine că adormise. Râsul feței i se părea o batjocură.

— De unde ești tu? Ce cauți aici? se răsti, ridicându-se.

Copila vru să-și înfrâneze râsul, dar nu izbuti.

— De ce râzi?

Se uita într-una la obrazul lui.

— Parcă ești cotoiul tatii Stana!

Își simți deodată plasa pe față și o smulse furios; mustățile eliberate se zbârliră; întregul lui chip se zbârli. Făcu doi pași repezi și apucă brațul fetei.

— Ce cauți tu aici?

— Dă-mi drumu, domnule! Ce ai cu mine? Ce ți-am făcut?

— Tu ai dat cu pietre în firma mea?

— Dă-mi drumu, domnule, ce ai cu mine?

— Dacă te mai prind pe aici, o pățești!

Fata se smuci, îi scăpă din mână, fugi câțiva pași și se strâmbă la el.

— Da păi cum, dacă aici stau? Ce, mă oprești dumneata să trec?

Văzând o mișcare a lui, o rupse la fugă în jos. La cotul drumului, se opri, îi dădu cu tifla, scoase limba la el și-i strigă:

— Cotoi roșcat, asta ești!

Lipănescu o mai amenință o dată, neputincios. Firma era punctată de lovituri, cu vopseaua sărită, cu literele ciopârțite. Trebuia să cheme un pictor de firme s-o facă la loc imediat. Jos se vedeau câțiva bolovani. Se aplecă, luă unul în mână și îl cercetă mânios, de parcă piatra ar fi fost vinovată de necazurile lui.

Copila își văzu de drum, grăbită să câștige timpul pierdut. Știa o potecă printre sonde, peste Râpa Seacă. Un sendor îi ieși pe neașteptate în față.

— Unde te duci, zvârlugă?

— Am treabă!

Sondorul o apucă de mână; era un flăcău negricios, încă negru de funingine, de la lampa care pesemne filase în bordei.

— Da tu cu mine nu stai de vorbă puțin?

— Du-te și te spală! Nu vezi ce ai pe ochi? Pe urmă leagă-te de fete!

El rânji prostește; dinții i se văzură, puternici și albi.

— Zi, mă trimiți la plimbare?

— Păi dacă am treabă?

— Și cu cine ai treabă tu?

— Ce te privește pe tine?

— Da acolo ce-ai luat?

Copila se înroși, strânse mai tare pachetul sub braț și nu răspunse nimic.

Flăcăul o privi cu același rânjet prostesc.

— Te făcuși mare zău! zise, strângând-o mai tare de mână.

— Dă-mi drumu, n-auzi?! Trebuie să mă duc!

— Cu cine te ai tu bine?

Dădu s-o apuce de mijloc; ea se smuci și o luă la fugă în jos. El strigă în urma ei, râzând:

— Las că pun eu mâna pă tine!

Nu mai răspunse nimic; nu era mâniată pe el, știa că asta-i purtarea flăcăilor, dar vedea bine că întârziase. Soarele se ridică repede pe cer, parcă în ciuda ei.

„Trebuia să fi pornit mai demult!”

Trecu în goană podețul peste Râpa Seacă; dedesubt se vedeau câteva șiruri de conducte negre; sub ele, pe fundul râpei, curgea o gârlă de păcură, scăpată de la sonde. Urcă dealul gâfâind și se pomeni în pădure. Nu departe era răspântia care ducea în prima vale, la sondele lui Gogoi; erupțiile se auzeau vâjâind printre copaci. Ea merse înainte, dând zor la pas.

Când plecase de acasă, avusese teama că n-o să nimerească drumul. Acum vedea cu uimire că îl știa, ca de demult. După câteva sute de pași, recunoscu, în dreapta, poteca spre schelele noi. O rădăcină de stejar se ridica de-a curmezișul drumului, ca o spinare de șarpe zvârcolit. Își aminti că se împiedicase calul de ea, când porniseră în jos. Turlele albe ale sondelor se vedeau în vale, printre ramuri. Îndată zări și acoperișul cabanei, drept în fața ei. Inima începu să-i bată: calul, înșeuat, păștea slobod în marginea pădurii.

„N-a plecat!” se gândi, fericită și înspăimântată.

O luă la fugă în jos, ca să-și învingă teama, și se opri, cu obrazul aprins, în fereastra cabanei. Pe geamul dinspre sonde, deschis larg, intra soarele. Podeaua era stropită și măturată prospăt. În dârele de lumină jucau vesel norișori subțiri de praf. Un om tocmai plecase și se ducea la vale, cu mătura și cu găleata în mână.

„Apăi asta nu-i curățenie!” fu primul gând al Copilei.

Abia după aceea se miră să nu vadă pe nimeni înăuntru, atâta timp cât calul era aici, și fereastra deschisă.

„Oare unde s-o fi dus?”

Încăperea, pe care o recunoștea, îi făcea obrazul să ardă. Pipele se vedeau la locul lor, toate șase, aliniate în rastel. Le simți mirosul de departe, și în mirosul lor îl recunoscu pe el. Numai chipul lui nu putea să și-l amintească limpede; se pierdea de la o zi la alta, lăsând în loc fâșia de lumină a lanternei.

„N-are fotografii!” își zise, necăjită, după ce căutase zadarnic cu ochii pe masă și pe pereți.

Devale, forfoteau oameni printre sonde, dar el nu se vedea nicăieri. Alături, calul umbla cu botul prin iarbă, suflând mofturos, rupând câte un fir, pe alese. Copila lăsă pachetul să cadă înăuntru, pe fereastră, și se întoarse spre el.

— Ce faci tu, măi Băiatule?

Îl apucă de grumaz, își îngropă obrazul în coama lui. Îi părea rău să se despartă de rochia albastră, dar o adusese ca să-și caute un prilej de drum. Acum, când începea să vadă că venise degeaba, o bătea gândul să intre pe fereastră, să ia pachetul înapoi și să-l aducă altădată.

Rămase agățată de grumazul calului.

„Dar poate că-i pe aici! „Căută iarăși cu ochii printre sonde.

Calul, sătul, stătea cuminte. Copila începu să-i împletească șuvițe în coamă; îi plăcuse totdeauna să alinte caii.

— Ție nu ți s-a urât, Băiatule?

Se tot uita pe la sonde. „Doar o veni odată, că nu i-o fi furat nimeni!”

Numai calul nu-și pierdea răbdarea.

— Tu ești învățat! îi spuse, vorbind cu toată seriozitatea. Așa-i că te lasă mereu s-aștepți. (Se înăspri.) Dar eu, de ce să-l aștept? Ce, sunt în slujba lui, ca tine?

Nu se apropia nimeni de cabană. În jurul sondelor, oamenii își vedeau de treabă. „Hăi-rup! Hăi-rup!” se auzeau pe văi cei care ridicau grinzi și

coloane.

Copila începu să cerceteze șaua, cu mulțimea ei de curelușe și catarame. Avea un gând care îi cam făcea frică, dar pe care nu-l putea respinge; împinse calul înainte, într-un șanț, și se aruncă deasupra. Calul întoarse capul, mirat, întrebându-se parcă dacă trebuie să se supună, sau s-o arunce. Ea îl lovi în coaste cu călcâiele mici, neprimejdioase.

— Hi, Băiatule!

Se supuse și porni pe potecă, la deal, drumul de toate zilele.

— Hi, călușule!

Ajuns sus, în drum, șovăi o clipă – aștepta un îndemn; simțind frâul liber, o luă singur la trap, către stânga. Fata se pomeni săltată în șa, cum nu se așteptase, izbită, proiectată într-o parte, în alta, gata să cadă. Scările libere începură să joace în burta calului. El își scutură grumazul, strănută și mări trapul.

— Stai, ho, stai, Băiatule!

Acum era speriată, se ținea de coburi, cu mâinile încleștate, simțea că are să cadă. Nu-i era teamă c-o să-și frângă gâtul; nu-i păsa de ea. Se gândea că o să cadă într-un șanț, iar calul, liber, o să fugă, n-o să se mai întoarcă.

— Stai, Băiatule!

Un trunchi de copac închidea drumul. Căruțele ocoleau prin pădure; în frunziș se vedeau urme de roți. Calul șovăi, sforăind, apoi se încordă și trecu pe deasupra, într-un salt lung. O clipă, Copila se văzu zburând; dincolo de spaimă, era sălbatic și amețitor, ca într-un crâmpei de vis care nu știi cum a început și cum s-a sfârșit. Iar când reveni pe pământ, fu altfel decât până atunci. Din săritură calul trecu în galop și nu se mai opri.

Uimită, fata văzu că șaua n-o mai arunca în părți, o proiecta spre cer, și atunci parcă niște brațe se întindeau după ea, o trăgeau lin înapoi. Calul sforăia la fiecare salt, și ea răsufla greu, pe gură și pe nas, ca și el. Sângele îi revenise în obraz; galopul era o minune născută din verdele copacilor și din albastrul cerului care se amestecau în benzi lungi, ondulate. I se părea că zboară peste lume, și lumea se face mică în fața ei. Șuvițele părului, fluturate pe umeri, parcă erau aripi deschise în vânt.

La o cotitură apăru un car cu patru boi. Calul șovăi, se feri în lături, și nu se opri din galop. O clipă, Copila se văzu prăbușindu-se, dar brațele care o înlănțuiau, sau aripile ei fluturate de vânt, o aduseră înapoi.

Căruțașii se opriră mirați. Așa cum trecuse, cu părul în aer, în picioarele goale, cu coapsele dezgolite până în șolduri, fata călare părea un arhanghel.

— Cine-i ăsta, mă?

Tropotul se pierdea printre copaci.

— Da știu că se duce, vere!

Calul se duse, sforăind, într-un galop care se potolea în lipsa unui scop definit, până ce, la o răscruce a drumului, neștiind în ce parte s-o ia, se opri brusc, cu picioarele de dinainte înfipte în pământ. Copila căzu în față, peste grumazul lui. Pielea calului aburea, cum aburea și-a ei; își simți corpul arzând.

— Ho-hocu Băiatule!

Îl bătea cu palma pe grumaz, cum văzuse pe alții făcând când veneau de la drum. Calul privi de jur-împrejur, apoi, fără îndemn, fără porunci, înțelegând că toată inițiativa îi rămânea, se întoarse singur și-o luă la galop înapoi.

Acum fetei nu-i mai era frică de loc. Se aplecă înainte, lipită de grumazul prelung. Vântul îi aducea coama în ochi.

— Hi. Băiatule, hi!

Trecu vijelios pe lângă cei doi căruțași. Peste bușteanul care închidea drumul se avântă chiuind, cu mâinile date în lături, cum ar fi vrut să se țină cât mai mult în zbor.

Aproape de cabană calul sforăi. Un sondor care aștepta mânios se aruncă în față, își înfipse mâinile negre în căpăstru și smuci.

— Dă-te jos! porunci. A spus domnu inginer să nu te mai prindă p-aici!

Se duse, cu calul, și ea se trânti, în iarbă, cu bărbia rezemată în mâini. Iarba era pălită; împrejur cădeau frunze galbene, foșnind.

La cabană sondorul ștergea calul cu un șomoiog de paie. Copila îi privi, visând.

„Dar el pe unde o fi umblând?”

Un călăreț venea la trap. Se întorsese pe jumătate să-l privească. Era domnul Dumitrică. În dreptul ei se opri.

— Ce faci pe aici, urâto?

Ea își strâmbă nasul și se-ntoarse la loc, cu fața în iarbă.

Negustorul îi privi picioarele dezgolite până dincolo de îndoitura genunchilor.

— Nu vrei să te iau pe cal, până acasă?

Copila își înfundă capul în iarbă.

„Chiar că pentru tine am venit eu aici!”

Dumitrică plecă, tot întorcând capul. Devale, sondorul ducea calul în grajd. Peste dealuri, țignalele începură să sune de prânz. O toacă de fier răspunse de la sondele noi.

Mai rămase un timp în iarbă, pe jumătate pândind, pe jumătate visând. Pe urmă, văzând că în jurul cabanei nu mișca nimic, se ridică.

„Nu cred eu c-a zis el așa!”

Mergea spre casă și de necaz răscolea cu sandalele praful din drum.

18

Până în ziua logodnei, Coteiul tot nu vroise să creadă. Benone n-avea nimic din ce știa că ar putea să-i placă bătrânului: nici vorbele, nici îmbrăcămintea, nici purtarea. Tot ce se întâmplase era de necrezut. Nu înțelegea, pe de altă parte, ce câștig putea să-i aducă lui Dimopol această încuscrire și, totuși, era limpede că umblase după ea: se ținuse de bătrân, venise după el în numeroase rânduri, se închiseseră amândoi în tindă, stătuseră la sfat. Cum de putuseră să se înțeleagă? Nu știa că dacă pe stăpână-su îl rodea ceva la inimă, de când mai crescuse Lină, era gândul să nu-i ajungă banii de la bănci pe mâna unui ginere calic și cheltuitor. Mai bine i-ar fi aruncat în puț. De aceea n-o lăsa pe fiică-sa să iasă din curte, de aceea se temea de oricine trecea pe la poarta lui. În orice om care ar fi putut să-i fie ginere vedea un dușman și un hoț.

Cu băiatul bancherului se schimba treaba. Pe Dimopol îl cunoștea de multă vreme, îl știa că nu umblă cu banii de ieri, de-alaltăieri. Îi știa biroul și casa de fier, din care în atâtea rânduri scosese pachete cu sute de mii; d-apăi cât o mai fi scos pentru alții! După socoteala lui trebuia să fie o casă fără fund. Pe deasupra, mai aflase câte unele despre multele lui acareturi răspândite în oraș. Într-un asemenea om, care umblă cu atâția bani, încât trebuie să fie scârbit de ei, putea să se încreadă. Erau de tras foloase de pe urma lui și, gândind astfel, bătrânului nu-i trebuise mult să-și încălzească planul.

„Ce-l costă pă el, să-mi dea mai mult?” se socotea, cu gândui la cupoane, a căror regulă nu căutase niciodată s-o priceapă.

Restul oamenilor se mirau. Și baba Radă se mira, și neamurile, și lumea care lua parte la petrecere, și chiar Lină, cu toate că pe fața ei tăcută și supusă nu se citea nici un gând. Numai Benone nu se miră de fel. Taică-su îi

promisese ceva bani de cheltuială, de aici înainte era de capul lui, peste câteva zile pleca în Elveția, cu echipa de fotbal, și restul nu-l interesa mai de loc.

Cât despre Cotei, până seara se învârtise prin curte și prin odăița lui, năuc, tot nădăjduind că faptele n-au să ajungă la capăt. După-masă, automobilul lui Dimopol venise de la Ploiești, cu bancherul și cu logodnicul. Stătuseră de vorbă, pe cerdac, până se înserase, și atunci plecaseră cu toții la Cazinou.

În poartă, răsucind cheia, Bocanu mai strigase o dată:

— Stoiene, rămâi cu ochii-n patru! Să nu care cumva…

— Da, nene Chivule! răspunse, parcă beat, din ușa odăiței.

Era prima dată când înșela încrederea stăpânului. Nu avea răbdare să stea acasă; voia să vadă cu ochii lui, să se încredințeze că se întâmplă într-un fel sau în altul. Sări gardul, prin livadă, și se strecură pe poteci, de-a dreptul peste vale, la Cazinou.

— Stai că trag! se auzi deodată un strigăt, adus de vânt dinspre marginea cealaltă a Schelei Vechi.

Coteiul se trânti la pământ; i se păruse că strigă după el. Apoi auzi un zdrăngănit de tablă, destrămându-se printre sonde, acoperind dealurile și văile, mai puternic decât celelalte zgomote ale schelelor, și se dezmetici. De un timp se întâmpla la fel în fiecare noapte: cineva lovea cu bolovani firma lui Lipănescu. Era peste putință să-l prindă, fiindcă nu venea niciodată la aceeași vreme; uneori începea la miezul nopții, alteori spre ziuă, când paznicii adormeau, alteori, dimpotrivă, abia cum se înnopta, când nu-i aștepta nimeni. Își simțea de departe urmăritorii și continua să arunce bolovani, parcă în batjocură, până ce oamenii ajungeau la gard; atunci o lua la fugă printre copaci, și se pierdea fără urmă în pădurea întunecoasă. Câteodată venea de mai multe ori pe noapte, cu o încăpățânare care pe Lipănescu îl înnebunea. Nu-și mai găsea o clipă de liniște, dormea pe apucate, cu pantofii în picioare, cu paltonul alături, cu revolverul la cap, gata să se repeadă afară.

— Stai că trag!

Tabla lovită țipă iarăși; două pocnete de armă, unul după altul, punctară zdrăngănitul ei lugubru. În liniștea care urmă, Coteiul auzi muzica, revărsându-se pe ferestrele Cazinoului. Taraful cânta „Vultur-marș”, într-un ritm legănat și dulce, cu accente de melancolie. Sunetele contrabasului, care

nu se uneau cu celelalte, păreau că vin de altundeva, ca un mormăit de urs, din pădure, făcând ferestrele să zbârnâie și pământul să tremure înfundat.

Coteiul se strecură prin spatele clădirii, alunecă lipit de zid și, fără să-l simtă cineva în fierbințeala petrecerii, se săltă la un colț de fereastră, de unde privi pe furiș înăuntru. Se vedea masa cu oamenii care închinau paharele, roșii la față, râzând zgomotos. Logodnicii erau unul lângă altul, în fața lor era Bocanu, și pe altcineva nu trebuia să vadă; doar pe acești trei, de care se lega soarta lui.

Tot nu-i venea să creadă, tot i se părea că vrea cineva să-și bată joc de el, și aștepta să se sfârșească gluma, aștepta să se ridice Bocanu, să-și înfigă picioarele în dușumea, să bată cu pumnul în masă, să tușească din adânc și să răcnească la ei: „Ajunge! Plecați acasă, nemâncaților! Ce-ați crezut, că fata mea e dă voi?”

Cu pumnii la gură, tremurând, gata să-l cuprindă plânsul, Coteiul scheuna sub fereastră:

— Hai, nene Chivule! Hai, nene Chivule, supără-te odată!

În locul lui Bocanu, se ridică Dimopol, cu un zâmbet ușurel și ascuțit pe fața lui lucioasă. Avea un smoking nou și o cămașă cu pieptul scrobit, care lucea, scoțând ape sub lumina policandrelor.

— Cum poți să-l rabzi, nene Chivule! Uite la el cum e îmbrăcat! Nu-l vezi? scâncea Coteiul.

Dimopol bătu cu cuțitul într-un pahar; comesenii se întoarseră unii spre alții, făcându-și semne să tacă. Bancherul așteptă o clipă, liniștit, cu zâmbetul lui subțire pe față, apoi începu să vorbească. Nu se auzea ce spune, dar, după câteva vorbe, comesenii izbucniră în râs. Vorbitorul așteptă câteva clipe să se facă liniște și reîncepu, rotindu-și capul când spre o parte a mesei, când spre alta. Oamenii izbucniră iarăși în râs; câțiva bătură din palme. Înmărmurit, Coteiul văzu că râdea și Bocanu cu gușa în piept; umerii i se zguduiau, și, din toate, numai râsul lui gros se auzea afară.

Privi prostit. Ochii i se duseră de la stăpână-su la baba Radă, cu chipul împietrit în basmaua ei neagră, la Benone care se juca plimbând furculița pe fața de masă și, deodată, înlemni. Pe mâna Linei, mâna bătătorită de muncă, pe care o ajutase în serile când nu mai răzbea în bucătărie, văzu lucind verigă de aur. Logodna se și făcuse, așadar, înainte de a se așeza la masă, după obiceiul orășenesc, poate atunci când taraful cânta „Vultur-marș” …

Sângele îi fugi din obraz. Pumnii i se răciră. Îi duse la gură și dădu să și-i muște, dar fălcile încleștate nu mai ascultau de el. Văzu o râpă în față și

se văzu căzând în ea, cu capul în jos. O luă la goană înapoi, spre casă, fără să știe unde calcă; picioarele i se strâmbau prin gropi, câte un pas în gol îl făcea să icnească, șira spinării pârâia, dar nu simțea nici o durere în corp. O mare, întinsă, adâncă nefericire îi năpădea sufletul. Se pomeni plângând, în hohote, cu lacrimi de nestăvilit, un plâns în care se revărsa parcă întregul zbucium al tinereții lui înșelate. Își descleștă greu fălcile, își băgă degetele între dinți, le strânse, adânc, cu desperare, cum ar fi vrut să și le rupă. Ar fi vrut să rupă ceva mai mult din el, nu degetele, să-și rupă capul de pe trunchi, să-l arunce într-un șanț, ca pe un lucru de nimic.

Ajunse acasă și sări gardul fără să știe cum, ca un lunatic. Rămase ghemuit în curte, pe pământul bătătorit. Câinele se apropie, gudurându-se. Coteiul îl apucă de gât, își îngropă capul în blana lui.

— Mă Pripase, cu mine s-a sfârșit!

Parcă înțelegându-l, Pripas scheună trist și începu să-l lingă pe obraz cu limba lui aspră. Lacrimile Coteiului nu secau.

— Mă câine, acum s-a sfârșit!

După un timp se ridică anevoie, cu capul greu, atârnându-i pe umeri, zăpăcit, fără judecată, și porni năuc, drept înainte, cu câinele după el. Se trezi urcând scările, alunecând în lungul cerdacului, pe scândurile care scârțâiau; în dreptul odăii de la față se opri. Becul din curte lăsă să se vadă pe perdele umbrele drugilor negri, înfipți în tocul ferestrelor, adânc. Se apropie și urmări cu mâinile amorțite cerceveaua de jur-împrejur.

Parcă bănuind un gând rău, câinele îl apucă de poala cămășii. Coteiul se trezi dintr-o amețeală și căzu în alta. În clipa limpede de la mijloc, i se păru că avusese gândul să spargă casa, să-și bage în sân teancurile de bani, să fugă în lume. Se sperie. Își lipi capul de fereastră și scheună, obidit:

— Nene Chivule, ce-mi făcuși? Nene Chivule, ce-mi făcuși?..

Plânse așa, lipit de fereastră, până ce gândurile începură să i se limpezească. Se urni cu pași târșiți, coborî și merse în odăița lui. Toate planurile pe care și le făcuse se spulberau în vânt, toată munca lui de ani și de ani se irosea, nelăsând în urmă nimic.

Îi veni în minte casa de pe strada Coloniei; se gândi la maică-sa care îl credea pierdut, ca pe ceilalți frați. Lacrimile începură să-i curgă iar. Pe întuneric, cu mânecile cămășii ude, se aplecă, trase cufărul de sub pat, îi ridică încet, abătut, capacul, începu să înșire pe pat hainele de la oraș. Stofa subțire pe care o iubise atât și la care se întorcea cu gândul de câte ori era

amărât, acum nu-i mai dădea curajul la loc. Vraja ei se destrămase, mâncată de molii.

Își lepădă minteanul și începu să-și desfacă încet cataramele chimirului. Atingerea pielei scorțoase, bătute cu ținte de alamă, îi aminti dintr-o dată năzuințele pentru care își dăduse atâți ani din viață.

Strânse tare pumnii, pe catarămi. „Eu, nene Chivule, nu mă las! Nu mă las, fie ce-o fi! Eu rămân lângă dumneata!”

Aruncă hainele în cufăr, își umflă pântecele sub chimir. „Doamne, dă-mi putere să nu mă las!”

În rugăciunea lui nu era evlavie, ci înverșunare. Ieși cu pieptul plesnind, călcând apăsat, cum ar fi vrut să-și arate prin fiecare pas care sunt drepturile lui.

Așa merse până la mijlocul curții, sub felinar. Peste gard se vedeau, pe celălalt deal, ferestrele Cazinoului; se auzea mormăitul contrabasului, ținând mereu un singur ton, pe primul timp al unei legănări de vals.

— Stai că trag!

În schela lui Lipănescu, revolverul detună de două ori la rând.

Coteiul rămase înfipt sub felinar, bătându-se cu pumnii în piept.

— Eu, unul, nene Chivule, nu mă las! Până la moarte, aici rămân!..

19

Întorcându-se după miezul nopții acasă, Bocanu îl găsi pe Cotei prăvălit în mijlocul curții, lac de nădușeală, aiurând.

Zăcu săptămâni și luni, și nimeni nu-l putu lecui, nici doctorul de la dispensar. Baba Râdă și Lina intrau pe rând în odăița lui. Bolnavul aiura; nimic nu se înțelegea din vorbele lui. Stătea întins pe spate, pe lavița tare, cu ochii mari, sticloși, înfipți în tavan. Uneori, pe fața lui treceau valuri galbene, chiar și albul ochilor se îngălbenea, și mâinile, și unghiile, și bolnavul părea că se va sfârși.

— Nu plec de aici! Nu plec de aici! bolborosea.

Baba Radă se închina peste broboada ei neagră și se ațինea cu lumânarea.

— Sărmanul, cât se mai chinuiește, dacă nu vrea Dumnezeu să-l primească!

Aduseră pe popă și pe dascăl și-i dădură sfânta îngrijitură. Bolnavul zăcea înainte, aiurând.

Din când în când intră și Bocanu la el, și se așeza pe scaun, la picioarele patului. Coteiul îl privea cu ochii mari, sticloși.

— Nu mă las! bolborosea, fără să-l recunoască.

Bătrânul era din ce în ce mai supărat. Obrazul i se înnegrea și sprâncenele coborau mai stufoase peste ochi. Nimeni nu știa ce-i roade; făcea drumuri la oraș și când venea era de fiecare dată mai întunecat. Ar fi vrut să se socotească în carnet cu Stoian, dar Stoian aiura mereu:

— Nu mă las! Nu mă las!

Îl privea nepăsător cum se zbătea sub învelitoare; numai uneori, în ochii lui se aprindea câte o lucire, dar era de nerăbdare, de nemulțumire, că bolnavul nu se mai face bine odată, să-l poată folosi la ceva.

Iarna veni timpurie. Câteva zile ninse, umed; dealurile și drumurile se înmuiară; noroiul, cleios, se întindea printre case și sonde, se urcă pe scări, pe prispe, intra prin tinde, și din tinde în odăi. În cârciumi și în prăvălii, după ce plecau chefliii sau cumpărătorii, băieții trebuiau să rânească noroiul cu lopata de lemn, ca în grajd. Pe drumurile schelelor, căruțele, trase de câte șase și opt boi, intrau cu roatele până la butuci în pământul clisos. Totuna de glod, oamenii păreau cenușii. Caii inginerilor se luptau, alunecând când pe o coastă, când pe alta, când venind în brânci, cu gâtul întins înainte, zbătându-se să nu se înăbușe cu botul în mâl. Zăpada se prefăcea în apă, îndată ce cădea jos. Sondorii purtau saci în cap, ca niște glugi. Când coborau văile și urcau dealurile, păreau un fel de trunchiuri ciudate, smulse de ape și purtate greoi, din mai în mâl. Ușile sondelor stăteau tot timpul închise; înăuntru luminile se aprindeau îndată după prânz. Se auzeau motoarele electrice bâzâind, curelele de transmisiune plesnind, cum ar fi măsurat timpul întunecat și pustiu.

Într-o dimineață, pământul răscolit îngheță, plin de gloduri și de făgașe. Peste gropi se făcură pojghițe de gheață, vinete, cu marginile albe, înflorate. Ninsoarea începu să prindă; peisajul se lumină, ca și când un reflector s-ar fi îndreptat asupra lui. Sondele se desenau acum limpede, cu liniile negre, pe fondul alb, adus provizoriu din altă parte.

Ninse multă vreme astfel, și dealurile părură altele. Dârele de păcură care apăreau ziua în fața sondelor, a batalelor, pe la încheieturile conductelor, erau peste noapte acoperite de zăpadă, și în fiecare dimineață schelele căpătau o înfățișare proaspătă.

Și acum, la prânz și seara la șapte, lucrătorii mai coborau în piață, dar nu stăteau decât să se întâlnească unii cu alții, apoi se înfundau în cârciumi,

dacă nu plecau la cazărmile și la bordeiele lor îngropate în zăpadă.

În tot acest timp, Coteiul zăcu zguduit de friguri și scăldat în sudori, cu ochii în tavan, aiurind. Odată, păru că-l trezește o mișcare cunoscută, din ogradă. În spatele grajdului se auzea porcul grohăind, neliniștit. În ușa bucătăriei cineva ascuțea cuțitul pe piatră. „Nenea Chivu taie porcul!” se gândi bolnavul, ca prin vis. Își încleștă pumnii în învelitoare. „Nene Chivule, nu mă las!”

Era ziua de Ignat, stăpână-su tăia porcul, cu tevatură, ca în fiecare an. Se sculase în zori, își îmbrăcase cioarecii groși, își înfășurase picioarele în obiele, iar peste obiele își trăsese cizmele unse cu seu. Lina îi turnase să se spele, pe cerdac, cu tot gerul de afară; se ștersese pe obraz cu ștergar nou, suflând aburi grei, apoi, în bucătărie, la căldură, mâncase zdravăn, mai mult decât în alte dimineți, făcând să alunece fiecare dumicat cu un păhăruț de rachiu. Mâncarea, băutura, focul de pe vatră, la un loc cu mulțumirea pe care i-o aducea totdeauna această zi, îi făceau obrazul roșu și plin de luciu, ca un șorici proaspăt opărit.

În curte îl așteptau doi oameni, măcelarul și sluga lui, pe care-i aducea totdeauna în ajutor și care primeau, drept plată, unele măruntaie mai fără folos.

— Gata, mă?

— Gata, domnu Bocanu!

Bocanu întinse mâna după cuțit.

— Ia să văd?

Încercă ascuțișul pe buricul degetului.

— Bun!

Vocea lui semăna cu grohăitul porcului, care se zbătea neliniștit în coteț.

Coteiul auzi porcul zbătându-se, guițând, încercând să scape din mâinile lor.

— Ține bine! Ține bine! răcnea Bocanu.

Glasul gros se amesteca cu guițatul sfâșietor. Urmă o bușitură – răsturnaseră porcul pe o coastă și tăbărâseră deasupra lui. Coteiul își amintea totul, din ceilalți ani; măcelarul și sluga lui țineau porcul, iar Bocanu îi înfigea cuțitul în gât. Mai departe îi lăsa pe ceilalți să facă treburile mărunte, să-l pârjolească, pe foc de paie, să-l curățe cu răzuitoarea, să spele șoriciul. El doar privea, dintr-o parte, mormăind mulțumit, trăgând cu plăcere în piept mirosul de șorici pârlit și de mațe aburind.

O clipă fu liniște, apoi, deodată, guițatul crescu, zvârcolit.

„Nenea Chivu a băgat cuțitul!”

În amețeala lui, Coteiul îl văzu pe Bocanu aplecat peste grumazul porcului, văzu cuțitul pătrunzând în gât, sângele țâșnind. Guițatul se îngroșă, icni de câteva ori, și amuți.

Bocanu grohăi, mulțumit:

— Oă! Oă! îl răpusei!

— Să-l mâncați sănătoși!

Iar căzu Stoian în întunericul boalei. Târziu i se păru că aude ușa scârțâind. Umbră mare a stăpânului se ivi în prag, aducând miros de pârlit. Era plin de sânge, de sus până jos. Într-o mână ținea o bucată de ureche de porc, părpălită la foc.

— Na, Stoiene, și ție, șoric!

Nu înțelese nimic, dar recunoscu mâna plină de sânge, ca în toate zilele de Ignat. Nu mai știa al câtelea Crăciun îl apuca aici. Ochii i se umplură de lacrimi. Strânse învelitoarea cu degetele și încercă să se ridice spre stăpână-su, să-i sărute mâna. Nu izbuti; căzu în perne aiurând:

— Nene Chivule, îți mulțumesc că n-ai uitat de mine! Eu de aici nu mai plec! Rămân lângă dumneata… credincios…

— Ce zice? întrebă baba Radă, de afară.

— Aiurează mereu, mormăi Bocanu, nemulțumit.

Coteiul boli încă multe zile; Crăciunul și celelalte sărbători trecură, ninsoarea conteni, dealurile stătură ascunse sub zăpada înghețată care se murdărea de la o zi la alta, până când nu mai rămaseră decât pete albe; când răzbea printre nori, soarele scotea din ele sclipiri orbitoare, în mijlocul peisajului mort.

Lucrul continuă pretutindeni, neschimbat, decât că se vedeau pe dealuri mai puțini oameni. Către Schela Nouă treceau neîncetat căruțe cu materiale. De multe ce trebuiau, nu mai răzbea să aducă pe drumul de la Ploiești; aduceau și de la Câmpina, goleau depozitele, și tot nu se ajungea. Turle noi se ridicau, una lângă alta; pădurea cădea, pogoane într-o singură zi. Erupțiile se țineau lanț, și cu cât erau mai multe, cu atât se înmulțeau sondele noi. Oamenii de prin văi continuau și acum, în miezul iernii, să-și părăsească pământurile. Iscăleau, luau teancuri de bani și se mutau la crește.

Jos, peste vechile lor locuințe, cădea păcura, se aduna în șanțuri, curgea la vale, prin vechile curți, dărâma vechile ziduri, ardea iarba și pământul.

Lângă casa babei Neaga făcu erupție o sondă chiar în noaptea de Anul Nou.

Tot așteptând ca Dumitrică s-o mute sus, cum îi făgăduise, bătrâna locuia încă devale, între sondele puse de Societate. O trezi un clocot sub temelia casei. Fierbeau parcă dedesubt cazanele iadului, căutând să răbufnească. În timp ce pereții casei, șubrezi, se clătinau, și zornăiau geamurile, baba ieși speriată în prag. Un șuier prelung, zbătut, o scuturătură de viscol, o împinse înapoi; o vâltoare se prăvăli în poartă; gardul pârâi și căzu peste cotețul câinelui; câinele scoase numai un chelălăit.

Furia erupției smulsese acoperișul turlei, cu geamblac cu tot și-l aruncase în vale. Îndată păcura se auzi curgând în vârtejuri. Baba văzu speriată dâra ei lată, înspumată și furioasă, coborând din pădure pe zăpada albă. Dând de pereți, gârla se despărți în două și curse mai departe, prinzând casa la mijloc, ca pe o insulă condamnată.

Până în zori, bătrâna privi prăpădul din prag, așteptând moartea. Abia atunci își aduseră aminte de ea și veniră oamenii s-o ridice.

— Hai, băbuță, ia-ți calabalâcul! Hai, că vine casa peste dumneata!

Gârla răsturnase cotețul de păsări și îl târâse până în mijlocul ogrăzii. Câteva găini stăteau agățate cu ghearele în sârma răsuflătorilor, zbătându-se, căutând pe unde să scape. Toate erau negre ca niște ciori.

Lângă poartă, câinele zăcea cu gura căscată, cu limbă roșie, atârnându-i printre dinți. Baba privi de jur împrejur, înnebunită.

— Da unde să plec, Maică Precistă?

O luară pe sus, o scoaseră pe coastă, se întoarseră, adunară de prin casă boarfele care li se părură mai de folos și le strânseră în câteva scoarțe. Baba se văzu în mijlocul pădurii, cu boccelele în jurul ei. Peretele din spate al casei începu să se încline; acoperișul coborî după el.

— Maică-măiculiță! plângea bătrâna. Unde să mă duc?

— Du-te la domnu Cristea! o sfătui, aspru, un om. Că uite-l, i-a pus Dumnezeu mâna în cap!

Baba își lăsă boccelele în grija sondorilor și porni să-l ia pe moș Vlădoae. Casa lui până acum nu pățise nimic, nu era în calea erupției. Moșneagul ieșise și el în prag, de unde privea, prostit.

Pe Dumitrică nu-l găsiră acasă; dăduse fugă să vadă erupția. În restaurant era cald. Soba mare, de fier, din mijlocul sălii, făcea aerul să pâlpâie în jur. Chelnerii abia făcuseră curățenie, după petrecea de peste noapte; măturaseră, puseseră hârtie curată pe mese, așezaseră scaunele, și

acum moțăiau pe lângă ziduri. Deasupra atârnau ghirlande de hârtie tricoloră, lucioasă, podoabe pentru revelion.

Baba Neagă și moșneagul se așezară lângă sobă. Un băiat de prăvălie veni la ei.

— Zi, e erupție la Runcu?

Moș Vlădoae răspunse sec:

— E!

— Chiar la jupânu?

— La el.

Băiatul se bucură:

— Asta e bine!

Moșneagul clătină din cap:

— Bine pentru el, nu pentru tine, prostule!

Și nu mai scoase un cuvânt.

Un timp restaurantul rămase tăcut, în lumina posomorâtă. Nu se auzeau decât lemnele care sfârâiau în sobă, și burlanul pocnind. În piață, nu clintea nimic. Prea rar se strecura, adus de umeri, câte un om grăbit.

Dinspre Telega, se auziră clopotele bătând slab, îndepărtat. Baba Neaga începu să se închine.

— Păi da, vezi! mormăi moșneagul. Tocmai asta nu făcuși azi!

— Nu vorbi așa, că te bate Dumnezeu!

— Apăi altă grijă nici nu are Dumnezeu, decât p-a mea!

Clopotele se auziră iar. Moșneagul se bătu cu palma pe genunchi.

— Tu știi, babă, de ce trag clopotele azi?

— Dacă-i Anu Nou!

— Nu d-aia! Le trag ca să-i dea de veste lui Scaraoschi c-au mai făcut oamenii o gaură în iad!

Chelnerii și băieții din prăvălie izbucniră în râs.

— Ai chef de glumă azi, moș Vlădoae!

— Păi dar! făcu moșneagul, încruntându-se iar.

Până aproape de amiază prăvălia rămăsese tot așa, goală și tăcută. Oamenii se odihneau după petrecere. Într-un târziu, se văzură câțiva mișcându-se prin piață; unii intrau în cârciumi, alții mai schimbau o vorbă. Despre erupția nouă aflaseră toți, și se uitau cu amărăciune pe dealuri, la sondele din Schelă Veche.

— Zi, cât lăcărim aici într-o săptămână, zvârle acolo într-un ceas! Așa mai zic și eu! făcu unul, clătinând cu scârbă din cap.

— E pământul mai bun! spuse altul, împăcându-se cu acest gând.

Un băiat de la Salon chicoti înveselit:

— Uite-l și pă Gogoi, cu calu!

Gogoi venea dinspre casă, ducând calul de căpăstru. De când îl adusese de la oraș, nu-l mai încăleca niciodată, dar îl scotea în fiecare zi la plimbare.

— Să fericesc și eu o ființă pă lumea asta, mă! Ce râdeți ca proștii?!

Îl luă de căpăstru și mergeau alături, la cârciumă, la primărie, la sonde, la stația de predare. Dacă vremea era bună, îl lega de o stănoagă în drum, dacă nu, îi căuta un adăpost în apropiere, un grajd, un șopron, ori măcar o prispă, unde îl urca trudnic, împingându-l cu umărul de la spate. Când întârzia prin cârciumi, avea grijă să iasă la răstimpuri în ușă, să-l mai vadă ce face.

De trai bun, rotund ca un pepene și odihnit, calul se cam înrăise. N-ar fi supărat pe nimeni că zburda tot timpul, dar luase obiceiul să muște și să zvârle cu copita. Lui Gogoi nu-i făcea nici un rău, decât că-i dădea câte un bot în spinare, să-l trezească dacă îl simțea beat din cale afară.

Datorită calului, bețivul întârzia mai puțin prin cârciumi.

— Mă duc, mă, că mă așteaptă cineva afară!

Când îl vedea ieșind, calul necheza bucuros, zbenguindu-se. În timp ce Gogoi se chinuia să desfacă frâul, încerca să-l muște de urechi, ori îl apucă de guler, îl zgâlțâia, și necheza, parcă batjocoritor. Câteodată își băga dinții în căciula lui, i-o smulgea din cap și, după ce-o scutura bine, i-o aruncă în șanț.

Altminteri, era între ei un prietețug plin de haz. De multe ori văzuseră oamenii calul lui Gogoi ținându-și stăpânul beat cu dinții de mâneca hainei și ducându-l acasă.

— La mulți ani, nene Gogoi! îi urară în gura mare cei din piață.

Gogoi îi privi dintr-o parte.

— La mulți ani pă nebăute? Duceți-vă dracului!

Își lega calul de stănoagă, în fața restaurantului. Înăuntru, câțiva oameni beau țuică fiartă.

— L-a răzbit pă stăpân-tu? strigă bețivul, din prag, către tejghetar.

Tejghetarul se mândri, de parcă sonda ar fi fost a lui:

— L-a răzbit! Păi ce, crezi că numai dumneata?

În aceeași clipă se auzi și glasul lui Dumitrică, afară. Oamenii care aflaseră întâmplarea se țineau după negustor, să-i cinstească.

Gogoi îi ieși în cale.

— Zi, te-a răzbit iar! îi strigă, aplecându-și capul pe o parte, privindu-l numai cu un ochi, ca găinile leșinate.
— M-a răzbit!
— Dea dracu în burta ta dă negustor, dacă acu nu te îmbeți!
Dumitrică râse, bine dispus:
— Mă îmbăt, dar stai, că mai am socoteli!
Când să treacă spre ușa de după tejghea, dădu cu ochii de bătrâni. Pe față îi trecu o umbră de silă, pe care o alungă repede. Se duse spre ei cu mâinile întinse și-i luă pe după umeri.
— Ei, ați mai venit pe la mine? Haideți dincolo; e mai cald. (îi trecu prin cele două prăvălii și-i duse în odaia din fund.) O țuică fiartă v-ar face bine la inimă!
Își freca mâinile, voios. Ei rămaseră tăcuți, cu capetele aplecate.
— Te răzbi iar! făcu moș Vlădoae, parcă dojenitor.
Dumitrică îl bătu pe umăr, prietenește:
— Ce, dumitale îți pare rău?
— Rău nu-mi pare; da cu baba ce faci?
Negustorul se încruntă din nou; în clipa când pleca de la sondă, la casa babei Neagă, lovită necontenit de șuvoi, se dărâmase ultimul zid. Numai acoperișul mai rămăsese întreg, căzut pe pământ; restul era o grămadă de moloz înnegrit, pe care erupția îl spăla și-l ducea încet la vale.
— Ei, o să facem și cu dumneaei ceva, n-avea grijă! zise, în doi peri.
Era supărat că-l tot tulburau cu necazurile lor. Parcă altele n-avea de pus la cale acum, decât să-i facă babei casă! Stătu o clipă pe gânduri.
— Babă Neago, să-ți aduci boarfele aici; îți dau o odaie la mine!
Baba nu zise nimic. Moșul clătină neîncrezător din cap. Răbdarea lui Dumitrică se sfârși.
— Ce-mi tot dai din cap, moș Vlădoae? Am spus un lucru, mă țin de cu vânt! N-o să-i fie bine aici?
— Vezi numai că pe dumneata te răzbi, și noi am rămas calici!
Dumitrică ieși trântind ușa; dacă mai stătea de vorbă cu ei, își strică bucuria de Anul Nou.
În restaurant oamenii se îngrămădiseră la ferestrele din fund și priveau într-o parte a schelei, unde băgaseră de seamă că se întâmpla ceva neobișnuit. O sanie oprise jos, în drumul mare, la Lipănescu.
— Ăla nu-i șeful de post?
— Ba el el

— Unde s-o fi ducând?

— Apăi, chiar, ce-o fi căutând în schelă? se miră Gogoi. Că pe soră-sa a măritat-o, copilu și l-a botezat, parastas lui tat-su i-a făcut!..

Ceilalți izbucniră în râs.

Șeful de post, venit cu sania, cu un jandarm, apucase pe potecă, în sus, prin schela lui Lipănescu. În fața biroului se vedea o mișcare neobișnuită. Sondorii erau mai toți strânși în ușă și așteptau, îngândurați. Alți câțiva, deasupra, pe deal, păreau că stau de pază. Unul ciocăni în fereastră.

— Vine domnu șef!

Lipănescu, care făcea socoteli înăuntru cu administratorul, se ridică, își îmbrăcă șuba, își trase căciula pe urechi și ieși în prag. Șeful de post tocmai sosea din jos, gâfâind, sugrumat în mantaua albastră cu nasturi galbeni, cu centironul strâns peste burtă. Avea o căciulă fumurie, pusă pe-o ureche, cu cocarda tricoloră lucind în frunte. Pușca o ținea în mâna stângă, cu cureaua trecută peste braț. Duse două degete la tâmplă, salutând ca generalii.

— Ce s-a întâmplat, frățioare? întrebă, strângând mâna lui Lipănescu cu o grabă prietenească și respectuoasă.

— O nenorocire, domnule Brebeanu!

Plutonierul întinse stânga lui Pascu.

— Unde-i mortul?

Lipănescu arătă grupul de sondori din deal.

— Uite colo! Nu ne-am atins de el.

— Foarte bine! Ia să-l vedem!

Sondorii se dădură la o parte; între ei se vedea un om întins cu fața spre cer, cu un picior îndoit, cum se răsucise în cădere, cu o mână pe lângă corp, cu alta prinsă dedesubt. O pată mare, vânătă, pe tâmpla stânga, arăta urma unei lovituri. Un bolovan pătat de sânge se rostogolise câțiva pași.

— Corpul delict! zise grav Lipănescu.

Șeful postului îl privi plictisit, dintr-o parte, și se apropie de mort. Ochii acestuia erau deschiși și dați peste cap; li se vedea numai albul, străbătut de vinișoare înnegrite. Sub mustața țepoasă, pe care se prelingea o dâră de sânge închegat, rânjeau dinții, albi și rari.

— Domle, domle, ce necaz! Ia spune, frățioare, cum s-a întâmplat?

— De, domnule Brebeanu! zise Lipănescu. Dacă dumneata n-ai vrut să pui mâna pe ei!

— Da cum să pun! Ce, eu am o mie de ochi, să văd după fiecare copac?

Un sondor se amestecă în vorbă:

— Că în urmă, de când a dat zăpada, nici n-au mai fost, dom șef!

— Și ce le veniră, frățioare, tocmai în noaptea de revelion? (Se uită deodată la Lipănescu.) Și dumneatale fuseși acilea?

— Da unde?

— Păi acasă, la cocoană, ca oamenii! Ce naiba, nici de Anul Nou?

Lipănescu se înroși; vru să spună ceva, furios, apoi se înfrână. Șeful postului nu-l putea înțelege! Nici de Crăciun, nici de Anul Nou, nici de Paști, și niciodată! N-avea ce să mai caute în Câmpina, până la terminarea castelului. Turnase temeliile în octombrie; aștepta dezghețul ca să dea drumul mai departe.

— Uite ce e, domnule Brebeanu, zise, întorcându-se la fapte. Acu trebuie să-i prinzi, că nu mai e joacă; e moarte dă om!

Plutonierul se scărpină în cap, pe sub căciulă:

— Dă unde-i mortul?

— Din Cosminele, răspunse unul din sondori.

— Dați-i dă veste, acasă. Am telefonat la Câmpina; o să vină procurorii și doctoru, să-i facă autopsia. (Porni la deal, fără tragere de inimă. După câțiva pași se opri și strigă la sondori:) Voi duceți-vă la treabă! Să rămână numai unu, cu mortu.

Pădurea se deschidea în față, cenușie, grea de tăcere și de pustietate. Pe fondul ei desfrunzit, firmă din deal se vedea mai inexplicabilă. Plutonierul o privi cu silă și scuipă într-o parte.

— Uite, frățioare, ce făcuși cu firma dumitale!

Lipănescu tocmai se aplecase pe sub gardul de sârmă; nu auzi. Șeful postului cu jandarmul se luară după el și ieșiră în Drumul Părăsit. Câteva urme de sanie alunecau pe marginea pădurii. Plutonierul simți pe spinare un fir de gheață.

— Nu prea umblă lume pe aici!

Era mai frig decât jos; vântul rece care venea pe văi pornea apoi în lungul pădurii, parcă neavând puterea să coboare în schelă. Ramurile goale ale copacilor, poleite pe alocuri de chiciură, se clătinau, izbindu-se între ele cu sunete seci, ca de oase.

Lipănescu își strânse șuba la gât. Ar fi fost mai bine să se întoarcă la birou; Pascu se chinuia să încheie bilanțul și-i tot cerea lămuriri. În ceea ce-i privea, puțin îi păsa de bilanț și de socoteli pe hârtie. Avea capul destul de larg, ca să păstreze acolo toate planurile.

— Lasă bilanțul, Pascule! îi spunea administratorului. Acum semăn! Să-l faci când om începe să culegem!

Avea peste treizeci de sonde care înghițeau bani, în vreme ce numai vreo zece dădeau păcură. El le iubea însă pe toate, deopotrivă, cu o dragoste chinuitoare. Îl făcea să sufere fiecare scândură bătută strâmb la o baracă, fiecare bucată de tablă luată de pe acoperiș, se îmbolnăvea când vedea păcura prelingându-se pe pământ, pe la o mufă slab înșurubată. Ar fi vrut să se afle la fiecare sondă și la toate în același timp, să le supravegheze, să le îngrijească el însuși, ca singurul care înțelegea pe de-a-ntregul adevăratul lor sens.

Nu era înspăimântat că nu mai ajungeau banii de la prăvălie și că începuse să scoată din bancă. Prăvălia, de altminteri, nici nu mai mergea ca înainte. Marfa începuse să lipsească, se pierduse legătura cu uzinele din străinătate. O bună parte din ce mai fusese bun în depozit intrase în sondele proprii. Prăvălia se bizuia acum mai mult pe raionul de articole casnice, cratițe, mașini de călcat, de tocat carne, sobe de tuci, găleți, sape, târnăcoape, care veneau singure de la fabricile din țară. Într-o zi, Anghelina îl întrebase, prostește:

— Dacă dăm faliment?

— Faliment? De unde ai auzit vorba asta?

— De, așa se vorbește.

Simțea că negustorimea orașului moare de ciudă văzându-l cu sonde. Atunci transforma în gând castelul, îl făcea mai înalt și mai mare, ca să-i zdrobească pe toți, cu o lovitură. Între timp se ferea să mai dea ochii cu cineva. Nu-și mai găsea oameni pe măsură, se simțea mai bine singur, în schelă, alergând de la o sondă la alta, murdar de păcură, nebărbierit, înfierbântat de planuri.

— Uite bolovanii! strigă șeful postului.

Câțiva bolovani erau strânși grămadă, între doi copaci, la marginea pădurii. În jurul lor zăpada se vedea bătută și înnegrită sub picioare. O urmă de pași se pierdea în pădure.

— Opincă! observă plutonierul. Ei, domnule Lipănescu, acum să vedem!

Lui Lipănescu i se răci spinarea.

— Apăi eu mă duc, zise, cuprins deodată de teamă, în fața urmelor care făceau legătura cu ucigașul, cine știe în ce parte a pădurii.

Șeful de post își chemă jandarmul:

— Hai, Dobrică!

Porniră pe urmele pașilor. Printre copacii desfrunziți, începură să se vadă casele din Valea Alunișului. La marginea pădurii, zăpada era bătută în picioare, semn că fugarul șovăise, sau pândise; mai departe pașii se vedeau limpede, mergând în linie dreaptă, până la prima casă.

Urmăritorii se opriră. Plutonierul își scoase pușca de sub braț și o trecu în mâna dreaptă.

— Tu stai aici! îi șopti jandarmului.

Porni spre casă cu ochii la ferestre, gata să tragă. În fața prispei se opri. Împrejurimile erau adormite; la celelalte case nu mișca nimic; nici măcar fum nu ieșea pe coșuri, nici câini nu se vedeau pe afară. „Parc-ar fi vorbiți toți!” se gândi șeful postului, înfiorat de tăcere. Încercă trăgaciul cu degetul, sări pe prispă și izbi cu cizmă în ușă. Ușa se duse de perete, deschizând înainte, ca o hrubă, întunericul tindei. Jandarmul se sperie. Nu se așteptase; i se părea că ușa sărise singură în lături:

— Care ești aici?

Nimic nu mișca înăuntru. Desprinzându-se din întuneric, începură să se vadă lucrurile tindei: ceaunul, negru, în marginea vetrei, câteva oale atârnate deasupra, pe perete, în dreapta, o albie. Ușile din părți stăteau neclintite.

Brebeanu se propti în prag și strigă, mai tare și mai înfricoșat decât prima dată:

— Care ești aici? Deschideți!

O perdea se mișcă la odaia din dreapta. Jandarmul îndreptă pușca spre fereastră.

— Deschide!

Se auzi un pas ușor, lipăind în papuci prin casă, clanța scheună, și ușa se deschise. Copila se ivi în prag, în cămașă de noapte, cu un paltonaș pe umeri, mirată, cu capul aplecat pe o parte. Plutonierul o întrebă, aprig:

— Cine mai e în casă?

Ea arăta, netemătoare, ușa cealaltă:

— Numai tata.

— Ce, el nu aude? Hei, moșule, deschide ușa!

Nu clinti nimic.

— Doarme! șopti Copila.

— Da ce-ați făcut astă-noapte?

Fata se înroși. Plutonierul băgă de seamă și-o privi cu mai multă bănuială.

— Moșule, hei, deschide!

— Nu e încuiat, zise Copila. N-avem cheie la nici o ușă.

— Vouă nu vă e dă hoți? Păi chiar, ce să vă fure!?

Ea deschise ușa de peste tindă și rămase în prag, nedumerită.

— Nu-i.

Îl privea pe plutonier, nevinovată și uimită, cu sprâncenele ridicate sub micile bolți ale frunții.

— A, păi pă mine să nu mă prostești tu, cu uite popă, nu e popă! Unde-i tat-tu? Ai spus că doarme.

— Nu știu unde-i; o fi plecat după lemne; am crezut că doarme.

Văzând că nici o primejdie nu-l pândește dinăuntru, plutonierul se întoarse spre jandarmul de afară și-i făcu semn să vină. Amândoi se apucară să scotocească prin casă. Mai întâi se opri la ciomegele din odaia bătrânului.

— Ce-s astea?

— Lemne de foc, ce să fie!?

— Și dă ce-s netezite!

— Tata; dacă n-are ce face!?

Plutonierul mormăi ceva și trecu în odaia cealaltă. Un parfum ușor, orășenesc, îl izbi din prag.

— Asta-i odaia ta? o întrebă pe fată, cercetând-o cu o altă curiozitate.

Sub paltonul care nu-i acoperea pieptul, îi văzu sânii zbătându-se liberi în cămașa de noapte. Băgă de seamă că are gâtul lung, alb, și bărbia frumoasă. O întâlnise de multe ori pe drum, dar niciodată n-o privise cu luare aminte.

— Tu când ai crescut așa?

Ea ridică din umeri, sfioasă.

— Te pomenești că ți-e rușine! urmă plutonierul, încercând să zâmbească și să-și înmoaie glasul.

Ochii i se opriră la o sticlă mare de parfum, de pe masă, legată cu o panglică roșie; alături erau un pieptene, agrafe de prins părul, o oglinjoară.

— Vai dă capu vostru!

Copila ridică ochii deodată, înfruntându-l dușmănoasă; paltonul se desfăcu mai mult în față, și sânii i se văzură, tresăltând cu un fel de furie, sub cămașă.

— Ai treabă cu tata?

Brebeanu nu era obișnuit să-l înfrunte nimeni; oamenii îl ascultau supuși, cu căciula în mâini.

— Am treabă cu tat-tu! strigă, strângând pumnii pe pușcă și împingându-și burta înainte. Da ai să vezi tu ce treabă! Crezi c-am venit să glumesc cu tine?

Jandarmul celălalt care privea afară, pe ușă, rămase deodată cu ochii spre colțul prispei.

— Dom șef!

— Ce-i?

— Ia uite!

Alte urme de pași, semănând cu cele după care veniseră, porneau din colțul prispei, străbăteau bătătura, mai prin stânga, și se pierdeau în pădure.

— A fugit! socoti plutonierul.

— Acu, ce facem?

— Acu? Tu stai aici cu ochii în patru și lasă-mă pe mine!

Fără multă chibzuială, Brebeanu o luă după urme. Pașii se desenau limpede printre copaci; doar dacă din loc în loc se mai pierdeau, prin câte un desiș fără zăpadă, ca dincolo să se vadă mai bine. Înăuntrul pădurii, lumina amiezii de iarnă, și așa scăzută, se învinețea. Cădea de sus, printre ramurile dezgolite, o tăcere tristă și apăsătoare.

Îl cuprinse neliniștea; îi părea rău că se grăbise cu cercetările; n-ar fi trebuit să plece singur, ci mai întâi să-și aducă ajutoare.

Îi plăcea meseria, îl făcea mai mare peste patru sate, mai mare decât primarii, decât notarii și perceptorii, rege peste toți; îi plăcea să-l salute oamenii, iar el să-i bage în sperieți cu o căutătură aspră și bănuitoare. Intră prin cârciumi, ca să i se ploconească negustorul și să intre în pământ bețivii, trecea pe la hore, duminică, răsucindu-și mustața, cu ochii după neveste, nu-i venea peste mână nici să cerceteze la post vreo pricină mai ușoară, să scape câte un pumn sub bărbia împricinaților. Dar să aibă de-a face cu bandiții nu-i plăcea; însemna să fii pe drumuri, când nu gândești, mereu gata de plecare, să nu-ți priască nici somnul, nici masa, nici băutura. Lui îi plăceau odaia caldă, patul moale și mâncarea bună, pe care n-avea cum să le găsească în pădure. Micșoră pasul, fără voie. În aceeași clipă, urechea prinse, din față, susurul unui pârâu, într-un fund de vale. Era un fir de apă care tăia în zăpadă o linie neagră, șerpuită, împărțind pădurea în două.

Se opri cu mâna pe pușcă și cercetă împrejurimile. Nu se auzea nimic; întunericul pădurii crescuse, și liniștea ei se făcuse mai apăsătoare.

Urmele coborau pieziș valea și se topeau în pârâu; dincolo, malul se vedea neumblat; fugarul mersese mai departe prin apă, ca să nu lase semne. Plutonierul se cutremură numai gândindu-se ce înseamnă să intri cu opincile în apa înghețată și p-ormă să n-ai alt adăpost decât pământul gol și copacii!

Fără îndoială ucigașul o luase în sus și se afundase între dealurile necunoscute. Nu era înțelept să meargă după el, mai departe; a doua zi, avea să-și trimită sergentul major, cu câțiva oameni, să răscolească ei pădurea înghețată.

Se întoarse repede, urmărit de întunericul care se ridica din pădure. Când pereții albi ai caselor din Valea Alunișuhii luciră printre copaci, își simți inima mai ușoară.

Jandarmul îi ieși înainte.

— Dom șef, ia uite!

Alte urme de pași porneau din partea cealaltă a prispei, ocoleau casa și se pierdeau în pădure. Erau urme de ghete, sau de pantofi, se vedea forma tălpii și a tocului.

— A venit și a plecat!

Într-adevăr, un rând de pași veneau spre casă, alții se duceau.

— Ăsta-i cadril curat, dom șef! spuse jandarmul, încercând să glumească.

Brebeanu nu râse; nu înțelesese vorba și nici nu-i ardea de glumă. Se întoarse furios spre fată, care stătea în prag, tot dezbrăcată, cu paltonașul pe umeri.

— Da tu pă unde ai venit, dă n-ai lăsat nici o urmă?

— Eu n-am fost nicăieri. De ieri am stat în casă.

— Și nu știi când a plecat tat-tu?

— Nu știți, că nu-i țin socoteală.

— Da astă-noapte n-ai auzit dac-a ieșit pă ușă?

— O fi ieșit. Ce, parcă numai acuma?

— Las c-ai să spui tu tot, la urmă! Și n-ai auzit c-a fost cineva aici?

— N-am auzit.

Plutonierul ar fi vrut să încheie pentru azi ancheta, să se poată întoarce acasă, unde-l așteptau cu masa.

— Mare necaz, frățioare! se văietă, dându-și căciula pe spate și dezgolindu-și fruntea roșie.

Pașii care ocoleau casa se cereau însă cercetați; erau altfel decât cei din pădure, făgăduiau să ducă la sigur undeva, dacă nu cei care plecau, măcar cei care veneau; un fugar se poate pierde în pădure, să nu-i mai dai de urmă, dar unul care vine, trebuie să plece de la un loc sigur, pe lumea asta, nu pe altă lume.

Se hotărî să mai întârzie o jumătate de oră cu masa.

— Mare necaz, frățioare! Dobrică, ia seama! Mă întorc într-o fugă.

Porni repede printre copaci. Un om încălțat în pantofi, sau în ghete, se gândea, nu e unul de-ai pădurii, nu poate să vină prea de departe. Cu siguranță că de la celălalt pâlc de case, din valea Carpenului. După câteva sute de pași, valea îi apăru în față, despădurită; amândouă urmele se vedeau limpede, până în poarta celei mai din jos case. O recunoscu, și mintea i se lumină deodată. Era casa bătrânului Motoacă, iar urmele de pași nu puteau fi ale altuia decât ale lui fie-su, fiindcă numai el din pădure umbla cu încălțăminte orășenească.

Împinse poarta cu patul puștii. Perdelele, la odaia din dreapta, se mișcară, și capetele fetelor apărură pe furiș. Bătrânul tușea pe lavița din tindă. Șeful postului bătu cu cizmă în ușă:

— Hei, ieșiți, afară!

Înecat de tuse, bătrânul nu auzi. Fie-su ieși, de dincolo.

— Să trăiți, dom șef!

Drept răspuns, plutonierul îl privi de sus până jos. Ochii i se opriră pe pantofii lui de box negru, cu tălpile subțiri; pielea mai era încă udă. Se socoti lămurit. Îi vorbi cu un glas blând și prietenesc:

— Ce mai faci, mă Ionică?

Motoacă se înroși.

— Bine, dom șef!

— Mă Ionică, ia pune-ți tu baltonu pă tine, să mergem până într-un loc.

— Unde, dom șef?

— Las c-ai să vezi tu!

Băiatul se supuse. Taică-su nu auzise vorba de afară; simțindu-l că pleacă, își opri tușea.

— Poate vii cu un pac dă tutun!

Pe geam fetele își văzură fratele ducându-se cu jandarmul.

— Ce poznă o fi făcut? zise Veta, îngrijorată.

— Ei, poate ceva la chef!
— Pentru asta nu venea șefu postului până aici.
Vasilică, sora cea mai mică, se bucură, prostește:
— Acu n-o să ne mai bată!
Veta îi scapă o palmă peste gură:
— Mușcă-ți limba, tâmpito, că e frat-tu!
De la poartă, șeful de post o luă înadins pe unde venise, trăgând cu coada ochiului la urmele proaspete pe care le lăsa Motoacă.
— Parcă știi drumul!
— Îl știu, că-l fac de multe ori.
— Așa? Zi, te duci des la Pădurețu!
— Mă duc, fiindcă mi-e neam și mă am bine cu dânsu.
— Și din ce te ai tu bine cu el, Ionică? Nu cumva dă la fie-sa?
— Nu de la fie-sa!
— Da azi nu fuseși cumva p-acolo?
— Ba am fost.
Plutonierul rămase cu gura căscată. Nu se așteptase: credea că băiatul va încerca să mintă, ori să ocolească.
— Așa! Care va să zică spui pă față? Ai fost?
— Vedeți bine că am fost, dacă am spus o dată.
— Și ce făcea Pădurețu?
— Nu știu ce făcea, fiindcă nu l-am găsit acasă.
De data asta plutonierul simți că-i fuge pământul de sub picioare. Întinse mâna, îl înșfacă de piept și-l întoarse cu fața.
— Ionică, tu să nu mă minți pă mine! Spune, unde-i Pădurețu?
— Nu știu, dom șef! Acu, poate s-o fi întors acasă; da de dimineață, când am fost eu, nu l-am găsit.
— Ce-ai căutat la el, cu noaptea în cap?
— N-am fost cu noaptea în cap, că se făcuse ziuă.
— Ziuă, neziuă, ce-ai căutat la el?
— Mă duc în fiecare zi, dom șef! mai vorbim câte unele.
— Și altădată cum dă nu-l găsești plecat?
— Ba îl găsesc, că nimeni nu-i ține socoteala când iese din casă.
Șeful postului începu să fiarbă.
— Mă Ionică, dacă nu vrei să spui aici, ai să spui la post!
— Ce să spun, dom șef?
— Mă! Mă Ionică, nu face pă prostu! Tu nu știi ce-a fost astă-noapte?

— Nu știu.
— C-a spart capu cu pietre la unu, ici în vale?
— Cine, dom șef?
Plutonierul își apropie fața de a lui.
— Asta poate știi tu, mă Ionică!
Stătu câteva clipe așa, fulgerându-l în ochi, apoi se cârmi pe picioare. Dacă voia să mai ajungă la masă, trebuia să nu piardă vremea.
— Dă-i drumu înainte!
Jandarmul aștepta, fumând o țigară, pe prispă casei. Când își văzu șeful, aruncă mucul în zăpadă și înghiți fumul.
— Dobrică, ia-l în primire; îl bagi la arest și-l ții pân-oi avea timp dă el. Dă-i drumu repede, că te-ajung și eu dă pă urmă, cu sania!
— Dar dânsa?
Copila rămăsese tot în prag, cu paltonașul pe umeri. De frig, picioarele i se învinețiseră. Plutonierul o privi câteva clipe, nehotărât. Așa cum stătea, rebegită, nu-i venea să dea nici doi bani pe dânsa. Strâmbă din buze, cu dispreț. De altminteri nu-i plăcea să ancheteze femei: leșinau îndată ce le punea centironul pe spinare.
— Las-o! O să ne lămurească Motoacă!

20

Bocanu stătea înfipt în bâtă, pe movila din mijlocul pieții. Un tremur nelămurit îl răscolea pe dinăuntru, făcându-l să sufle greu, șuierând, dând aburi pe nas; nările groase adulmecau cu nesaț ceva neînțeles din aer, în vreme ce pântecul îndesat i se zbătea sub chimir.
Îndată după prânz, piața era pustie, iar prăvăliile adormite. Și deodată auzi în spate un glas subțire, sfios:
— La mulți ani, nene Chivule!
Tresări, speriat, se suci pe bâtă, gata să cadă.
— Nia drace! grohăi, cu ochii zgâiți.
Copila trecea pe marginea pieții, strecurându-se repede la deaf.
— Ia stai! Un’te duci tu?
Fata răspunse, roșie, cu capul aplecat:
— Mă duc până ici, devale.
Bocanu o privi mirat, cum ar fi văzut-o acum prima oară. Nările i se zbătură.

— Ia fă-te-ncoa!

Ea se apropie, stânjenită; îl văzu aprins, roșu în obraz, cu minteanul descheiat, cu pieptul păros, aburind prin cămașa despicată.

— Ce-a fost cu tat-tu?

— Nu știu.

— Păi cum nu știi, dacă umblă jandarii după el?

— Ei, așa umblă jandarmii după oameni.

— Fată hai, vezi c-o s-o pățească!

— Da ce-a făcut?

— Ce-a făcut, ce n-a făcut, dacă intră la pușcărie? Tu ce te faci pă urmă?

Copilei îi era gândul în altă parte.

— Mă duc, nene Chivule!

Bocanu o opri:

— Ia stai!

Fata îi venea un fel de nepoată, dar niciodată n-o băgase în seamă, cum nu le băgase în seamă nici pe celelalte neamuri sărace. Acum văzu că se făcuse mare. Nu i se părea frumoasă; ar fi vrut să fie cu obrajii mai roșii, cu trupul mai plin, cu picioarele mai groase.

— Și unde zici c-ai plecat tu, singură? o întrebă, cu vocea schimbată.

— Pân-aici, devale!

Bătrânul își ținu ochii pe dânsa, cu un amestec de nedumerire și de fierbințeală. Pe creștet, fata purta o căciuliță de lâna roșie, pufoasă, orășenească. Îmbrăcămintea ei era amestecată. Avea o zeghe de dimie sură, croită strâns pe mijloc, cu marginile încheiate față în față, cu găitane și cu înflorituri negre. Sub marginea zeghei, picioarele erau ascunse în cizmulițe de cauciuc, înalte până mai sus de jumătatea pulpelor.

— Cine-ți dădu astea dă pă tine?

— Ei, le am și cu!..

Răsuflarea lui Bocanu se aprinse. Erau unele zile din an, mai ales în timpul sărbătorilor, când anumite tulburări îi încercau ființa mătăhăloasă. Acum, de la Crăciun, nu-și dădea seama limpede ce-i tot îndemna să plece de acasă. De o săptămână în șir mânca și bea îndesat; tăiatul porcului aducea în fiecare an o îmbelșugare grasă. Începând cu ziua întâi de Crăciun și până după Bobotează, mânca de cinci, de șase ori pe zi, zdravăn de fiecare dată. Dimineața, după ce își clătea gura cu rachiu, începea cu mușchiuleț afumat, prăjit în untură, în untura îngroșată cu firimituri de

carne arsă, întingea dumicați mari de mămăligă, pe care apoi îi trimitea pe gât, nemestecați, făcând să-i pârâie gâtlejul. Abia avea timp să se spele de grăsime pe mâini și pe față, că încercând alt păhăruț de rachiu, iar i se lăsa gol în stomac. Pe la ceasurile nouă mânca un caltaboș fiert în apă, fără grăsime, pentru odihna mațelor. După caltaboș veneau trandafirii, cârnați proaspeți de porc, grași, pipărați și parfumați cu mirodenii. La prânz mânca piftie, o strachină, apoi sarmale ori coaste de porc cu varză călită, apoi alt fel de friptură și sfârșea cu patru-cinci baclavale mari, îndesate cu nuci, scăldate în sirop de zahăr.

La fiecare din aceste mese, clondirul se golea pe jumătate. După prânz se culca îmbrăcat, cu fața în sus, cu chimirul desfăcut, și cădea într-un somn greu, parcă se tot ducea la fund. Se trezea cu o răscoală în măruntaie; nu-i era rău, și nu-i era bine; parcă tot i-ar fi venit să pună mâna pe ceva, să rupă, parcă ar fi scos calul din grajd și-ar fi dat o goană călare, cu capul gol și cu pieptul afară din cămașă.

Apucă zdravăn clondirul, și dacă golea din el vreo două pahare, iar simțea cum se surpă pe dinăuntru și iar se apuca să mănânce. Noaptea avea vise aprinse, se vedea în tinerețe, alergând prin râpe, după fete și după neveste; se vedea într-o odaie cu perdele roșii, cu o mulțime de femei goale. Se trezea lac de apă, gâfâind, nedându-și seama ce îl paște, și iar se apucă să-și îndese stomacul.

Într-o săptămână, pântecele i se mărea de două ori pe atât și se întărea, ca fierul, de l-ai fi putut face nicovală. Obrajii i se înroșeau, vinele, pe frunte și la gât, se umflau cât degetele; în trup i se adună o furie care aștepta să plesnească undeva și să se reverse. Plecă de acasă asudat, uitându-se cu neliniște în lături, gâfâind, speriindu-se și de-o umbră, de un câine sau de o pisică, oprindu-se din loc în loc și trăgând cu urechea, de parcă ar fi așteptat să audă un pas apropiindu-se. Când întâlnea căite o femeie, vedea roșu înainte, sufla greu pe nări, dar îi pierea curajul, încât el, care le îndrăznea pe toate, nu se încumeta nici să o privească mai bine, necum să-i spună o vorbă.

Se pomenea, tot fără să-și dea seama cum, coborând câte o cărare știută din alte vremi, dând târcoale pe la câte o casă, pe la vreo văduvă sau pe la vreo nevastă, și sfiindu-se să bată în poartă. După ceasuri întregi de umblet, se întorcea mai neliniștit și, îndată, ca să se potolească, punea mâna pe clondir, pe slănină afumată și înghițea, până simțea că e gata să crape.

Acum dăduse câteva târcoale, o luase pe râpa de sub livadă, o dată în jos, o dată în sus, iar se întorsese, iar plecase, pe unde stătea Misleanca, o văduvă la care veneau câte unii să petreacă. Fusese și el pe acolo, câteodată, în alți ani, și Misleanca îl primise cum se cuvine.

De data asta, la geamul femeii văzuse niște capete negre, de sondori, cu sticlele la gură; unul cânta dintr-o armonică, și ceilalți chiuiau. Misleanca stătea în odaia învecinată, unde se duceau pe rând musafirii.

Auzind muzica și chiotele dinăuntru, Bocanu simțise că-l cuprinde turbarea; urcase dealul cu o vadră de venin în sânge. Vederea Copilei îl întărită și mai mult. Ochii i se plimbară pe corpul ei, de la gât până la picioare. N-ar fi vrut mai mult decât s-o simtă puțin alături; i se părea că numai cu atât, veninul din sânge i s-ar fi dus tot afară. I se făcu roșu în față.

— Hai că merg și eu cu tine până dăvale!

— Păi mi-e degrabă, nene Chivule!

— Las că nu-i nimica!

Din deal se vedeau schelele adormite; nu mișca nimic, la nici o sondă. Două zile la Crăciun, două zile la Paști și una de Anul Nou, mașinile se opreau și era atâta liniște, încât schelele, cu turlele lor negre risipite în zăpadă, păreau locuri de îngropăciune. Înfiorată de tăcere și de pustietate, Copila se gândea că atunci când toți directorii, și inginerii, și funcționarii, și sondorii vor pleca, așa vor rămâne dealurile, niște cimitire. La potecă dinspre Râpa Seacă, spuse:

— Eu o iau pe aici, nene Chivule!

— Stai că vin după tine!

Fata o luă înainte, cu ochii aplecați, rușinată și necăjită, neștiind cum să scape. Bocanu abia putea să i se țină de urmă, cu privirea pe mijlocul ei strâns în zeghe. Când sărea peste vreun șanț, când se aplecă să treacă pe sub vreun cablu, poalele zburau în lături, și el îi vedea coapsele albe, deasupra ciorapilor de lână. Atunci îi venea să se arunce înainte, să se prăvălească peste dânsa, și amândoi să se ducă de-a rostogolul, în vreun fund de râpă, să-și frângă gâtul, să-și spargă capul, numai să se termine cu veninul din sânge.

— Stai mai încet, fato!

— Mi-e degrabă, nene Chivule!

Jos, la podețul de peste Râpa Seacă, Bocanu o ajunse; îi simți răsuflarea grea în spinare. Sub pașii lui bârnele se îndoiau că niște nuiele. Dedesubt, gârla de păcură despica în două fundul văii, alb de zăpadă.

La urcuș, bătrânul iar rămase în urmă.

— Stai mai încet, fato!

Curând, poteca intră în pădure. După atât urcuș și după atâta așteptare, lui Bocanu îi veni dintr-o dată un curaj ca în tinerețe. Făcu doi pași mari, repezi, și-o apucă de mână.

— Ia stai acu și cu mine!

— Lasă-mă, bre nene Chivule, că am treabă!

Bătrânul scotea aburi pe nas și pe gură și prin despicătura cămășii. O strânse mai tare de mână.

— Unde ai tu treabă?

De silă, fata își ascunse capul în piept. El îi prinse și mâna cealaltă, fără să lase bâta, și-o întoarse cu fața. Era încordat ca un bivol care se pregătește să ia ceva în coarne. Ea încerca să-și scoată mâinile din pumnii lui mai noduroși decât bâta.

— Lasă-mă, nene Chivule!

— Cu cin-te ai tu bine?

— Cu nimeni.

— Da dă la mine nu vrei tu o pereche dă cercei dă aur?

— Nu-mi trebuie cercei.

— Fă, nu fi proastă! Nu fi proastă, fă, că tu știi ce sunt eu în stare.

Încordarea bătrânului făcea să tremure pământul sub tălpi. Fata se temu să nu-i sară cercurile, ca la un butoi, și să-l vadă plesnit, cu doagele răspândite pe jos.

— Fă, nu fi proastă! Nu fi proastă! bolborosea Bocanu, umblând să-și apropie gura de obrazul ei înroșit.

— Nene Chivule, ce ai cu mine? Lasă-mă, bre, în pace! El nu-i auzea glasul; își auzea numai vinele încolăcite pe tâmple pocnindu-i și urechile vâjâind. Îi trecu o mână pe după spate, și-o smuci de mijloc, s-o tragă în lăstăriș.

Copila tot nu-i înțelegea toanele și n-avea îndrăzneala să se apere. Scâncea încet, încercând numai să-și scape mâinile:

— Stai, bre nene Chivule! Ce naiba, și dumneata!

Bătrânul o târî în marginea drumului, își crăcănă picioarele noduroase și o suci pe o parte, s-o pună jos. Fata se zbătea, din răsputeri.

— Nene Chivule, lasă-mă! Strig după ajutor!

— Să nu strigi, fă! Să nu strigi, fă!

Tot luptându-se să-i pună piedică, piciorul îi alunecă într-un făgaș. O clipă, trupul mătăhălos se zbătu, zornăind din încheieturi, apoi se prăbuși, trăgând-o pe fată după el. Pământul dudui.

Până să se dezmeticească bătrânul, Copilă, așa cum căzuse, îi puse genunchii în chimir.

— A, stai tu, mucoaso, că te fac eu!

Bocanu căuta orbește ceva, să se sprijine, dar nu găsi nimic; corpul i se răsuci încet, o dată cu fața în sus, o dată cu fața în jos, apoi porni de-a rostogolul la vale, bușind ca un sac plin. Bâta îi scăpă din mâini, zbură vâjâind, căzu departe și se duse înaintea lui, sunând sec pe pământul înghețat.

Copila se ridică, tremurând de spaimă și necaz. Când se dezmetici, îl văzu pe unchiu-său cum se ducea, din dâmb în dâmb, icnind, scoțând aburi la fiecare bușitură, ca o rufă stoarsă în frig. Făcu vânt cu piciorul pălăriei pierdute.

— Na și pălăria, nene Chivule! strigă, înveselită, nechezând din deal, cu râsul ei subțire, cristalin.

Bocanu se duse de-a rostogolul, bușind în dâmburi când cu burta, când cu spinarea. Pe dealul celălalt, câțiva oameni ieșiseră afară pe la bordeie și priveau, cu ochii căscați, bătându-se cu palmele pe genunchi, de râs. Un dâmb, în față, închidea vederea spre podeț; corpul rostogolit le dispăru din ochi. Auzeau numai bușiturile și simțeau pământul tremurând. Bâta se izbi de balustrada podețului de unde zbură alături, în râpă, făcând să țipe conductele de fier. În clipa următoare, greu, îndesat, stâlcit, Bocanu se duse după ea, grohăind.

Oamenii auziră plescăitura și văzură păcura țâșnind, împroșcând cu negru zăpada curată de pe mal. O luară la goană în jos.

Dincolo, Copila așteptă până se duse și pălăria după stăpân, apoi porni fugă prin pădure, spre cabană, nechezând, grăbindu-se să n-ajungă prea târziu.

21

Arestul unde-l băgaseră pe Motoacă era o cămăruță la postul de jandarmi. Pe ferestruica din ușă, cu gratii, vedea în cancelaria goală, iar de acolo, în dormitorul soldaților, cu patru paturi de fier, cazone, cu saltele de paie ca niște saci, îmbrăcate în cearșafuri albe, și cu pătura strânsă în lung,

la mijloc. Își aminti vremea de la regiment; se eliberase sergent, după doi ani de militărie și tot nu știa de ce în cazărmi paturile se fac așa, lăsându-se cearșafurile goale, să le bată praful.

Deasupra, în odăile unde locuia șeful postului, auzea veselie. După înghesuiala de pași târșiți pe dușumele, înțelegea că e multă lume și nu se miră că îl uitaseră aici. Stătea de la prânz fără apă și fără pâine, numai cu tic-tac-ul ceasornicului de aur, pe care-l tot privea în lumina ferestruicii, așteptând ca mișcarea acelor pe cadran să aducă o schimbare.

În odaia de dincolo, un jandarm, culcat pe o coastă, strâns cu genunchii la gură și învelit cu mantaua pe cap, sforăi toată după-amiaza. Pe seară se trezi, căscă prelung, se dădu jos și, strâmbându-și corpul, făcu oasele să-i trosnească. Motoacă simți abia atunci că înțepenise. Ferestrele se întunecau; după un timp nu mai văzu arătătoarele ceasornicului, ci numai cadranul alb, lucind, și-l mai privi mult așa, găsind o mângâiere.

Fiind sărbătoare, în cancelarie nu se făcuse focul și era frig. Într-un târziu, răpus de oboseală, se trânti pe dușumea, în colțul arestului, unde ațipi, cu bărbia în piept. Când se trezi, deasupra petrecerea nu se terminase.

Șeful postului avea musafiri, pe colegul său de la Brebu, cu nevasta și cu fata, pe notar, pe perceptor, pe administratorul închisorii de la Doftana, pe casierul Băilor, împreună cu neamuri de-ale tuturor.

Petrecură până la ziuă. Plecară abia când zorile vinete se iveau pe ferestrele înghețate. Brebeanu, bine dispus, roșu la față, plesnind de băutură și de mulțumire, coborî să-i condu-că. Jos, își aminti de Motoacă; fiindcă tot n-avea chef să se culce, intră în cancelarie, cu tunica descheiată, cu burta înainte, răsucindu-și mustața neagră, cântând: „Volinaș pe când era, șapte sate mi-l iubea…”

Jandarmii se sculaseră și își văcsuiau cizmele.

— Să trăiți, dom șef! strigară, cu periile în mână.

Strigătul lor milităresc îl făcu pe plutonier să-și aducă aminte de datorie. Lăsă cântecul și se încruntă.

— Ce ne facem, frățioare, că trebuie să anchetăm arestatul!?

— Îl anchetăm, dom șef! Ce, parcă n-am mai anchetat noi și pă alții?

Brebeanu se așeză în spatele biroului.

— Ia aduceți-l!

Motoacă ațipise a treia oară, ghemuit în fundul cămăruței. Jandarmul deschise ușa și, din prag, îi dădu un picior în coaste.

— Scoal, mă, că ți-a venit ceasu! Ei, fir-ai al dracului, îți arde să dormi!

— Lasă-l încet, lasă-l încet! porunci plutonierul.

Apoi îi zâmbi prietenos arestatului.

— Bună dimineața. Ionică! Bată-te norocul, că te uitasem!

— Dați-mi drumu, dom șef! Zău, ce aveți că mine?

— N-am nimic, măi Ionică! Mă știi tu rău la inimă? Îți dau drumu, nu-ți fie teamă. Ia stai colea jos! Dobrică, du-te și să-i cei cocoanei o sticlă cu d-ăla roșu și două pahare.

Motoacă nu îndrăznea să se așeze pe scaun.

— Șezi, mă Ionică, nu te sfii! Nu vrei să bei un pahar cu mine?

— Ba da, dom șef, dar…

— Asta ce-i dă lucește așa? întrebă plutonierul, întinzând mâna după lanțul de aur. Măă, da știi că ai ceas ca boierii?! Cum te făcuși cu el?

— L-am cumpărat.

— Zău, mă? Și dă unde-ai avut tu atâtea parale?

— Am avut; se mai găsește și la noi câteodată.

— Așa, așa, bine, mă Ionică! Ia fă-l încoa, să-l văd mai de aproape!

Motoacă desfăcu lanțul din butonieră.

— Aur, mă?

— Aur.

După ce examină ceasul pe o parte și pe alta, plutonierul îl băgă în buzunar.

— Bravo, Ionică!

— Dom șef…

— Lasă gura, nu mă supăra dă dimineață, că stricăm prietenia!

Jandarmul veni cu sticla și cu paharele, pe o tavă cu șervețele brodate.

— Văzuți, mă, serviciu la mine? Să nu spui că nu te cinstesc. Ia, bea un pahar dă colea! La mulți ani!

Alături, jandarmul râdea. Motoacă rămase posomorât.

— Dă ce nu bei, mă! strigă plutonierul, schimbând glasul. Ți-e rușine să bei cu mine?

Cum sfârși această întrebare, se suci brusc și îi propti pumnul sub bărbie.

Motoacă icni.

— De ce dai, dom șef? întrebă, moale, fără să se mire.

— Bea dă ici!

Luă paharul și-l deșertă, ca pe o doctorie.

— E, văzuși? E greu să bei un pahar dă vin cu mine?

— Nu-i greu, dom șef, dar…
— Lasă gura, Ionică, lasă gura, că-i vai de mama ta! Ia ține!
Său încă un pahar, apoi încă unul, până ce, de nemâncare și de oboseală, îl cuprinseră amețelile; căzu cu bărbia în piept, în clipa următoare, capul îi zbură pe spate.
Plutonierul se ridicase în picioare și, aplecat deasupra lui, îl lovea cu pumnii pe rând, când cu stângul, când cu dreptul, sub bărbie, făcându-l să se bălăbăne și să icnească la fiecare lovitură. Când îl văzu moale, alunecând pe dușumea, se opri, se așeză pe scaun și turnă iar în pahare.
— Ia ridică-l!
Jandarmul îl luă pe Motoacă de subsuori și-l așeză pe scaun.
— Ia dă colea, Ionică!
În ușa dormitorului, soldații râdeau cu gurile mari, ca proștii.
— Ia, Ionică, ia, mă, nu face nazuri!
Așa îi dădu câteva pahare, și după pahare îl luă în pumni. Lui Motoacă începu să-i curgă sânge din colțul gurii.
— De ce dai, dom șef? bolborosea, moale, la fiecare lovitură.
— Las c-ai să vezi tu!
Plutonierul se ostenea zadarnic, Motoacă nu mai făcea nici o mișcare, rămăsese cu capul pe spate, și primea loviturile fără nici o tresărire.
— Descălțați-l! Să-l mângâiem puțin la picioare!
Oamenii se repeziră rânjind și îl întinseră pe masă; doi îl țineau să nu miște, doi îl descălțau; un altul aduse din sală vâna de bou. Șeful postului își scuipă în palmă, o prinse bine în pumn și se ridică.
— Gata, mă?
— Gata, dom șef!
Vâna de bou vâjii prin aer și, cu o plesnitură umedă, se lipi de tălpile goale.
— Aoleu! urlă Motoacă, zvârcolindu-se. Ce ai cu mine?
Oamenii care îl descălțaseră săriră în ajutorul celorlalți și-l înțepeniră pe masă. Vâna de bou vâjâi iarăși.
— Dom șef! urla Motoacă. Ajutor! Nu mai da, dom șef, nu mai da că n-am făcut nimic!
Plutonierul se înfierbântase și lovea înainte, fără să țină socoteala loviturilor. Pe fețele oamenilor, care acum nu mai râdeau, se vedea o lumină sângerie. Motoacă răgea:
— Ajutor! iartă-mă, dom șef! Iartă-mă!..

Brebeanu nu mai avea puterea să se oprească. Tălpile se umflară, începură să curgă șiroaie de sânge. Oamenii simțiră cum zvârcolirea slăbește.

— Gata, dom șef!

Șeful postului lăsă mâna să-i cadă pe lângă corp. Asudase pe sub tunică și era roșu până în albul ochilor.

— Dați-l jos!

Luară trupul chinuit și-l puseră pe scaun. Atingerea picioarelor cu dușumeaua îl făcu pe Motoacă să urle. Se feri și rămase cu tălpile în aer, plângând ca un copil, cu lacrimi mari, care-i udau obrazul schimonosit de durere.

— Bine, mă Ionică, dă ce vrei să stricăm prietenia?

— Dom șef, ce ai cu mine? Iartă-mă, dom șef, că nu mai pot!

— Stai, mă, ce te sperii? Sunt eu om rău? Ia bea dă colea!

Motoacă duse paharul la gură.

— Doamne, păcatele mele!

Lacrimile îi curgeau în pahar.

— Ce faci, nu bei?

De frică, deșertă paharul pe gât. Îndată, îl cuprinse sughițul. Plutonierul răbdă o dată, de două ori, apoi se înfurie.

— Nu mai sughița!

Cu toată spaima, sughițul nu voia să înceteze; devenise mai dureros decât caznele.

— A, păi așa ne fu vorba?

Un pumn sub bărbie – și capul lui Motoacă se duse pe spate.

— Hei, vezi că ți-a trecut sughițul? zise plutonierul, bine dispus, făcând cu ochiul jandarmilor.

Jandarmii râseră cu slugărnicie.

Brebeanu mai turnă un rând de pahare, și se așeză pe scaun. Un timp stătu posomorât, cu capul în pământ. Pe urmă vorbi moale, fără să-și arate ochii.

— Ei, acu spune!

— Ce să spun, dom șef?

— Mă! Nu face pă prostu! Spune ce te-ntreb eu!

Băiatul tăcu.

— Nu spui?

— Nu știu nimic, dom șef!

— Bine, vedem noi. Urcați-l pă masă!

Motoacă începu să urle:

— Dom șef, să nu mai dai că spun tot, spun orice, dom șef!

Plutonierul nu-l mai auzea; răcnetele treziseră din nou furia în el. Puse mâna pe vâna de bou și-o învârti în aer. Se auzi talpa sfârâind.

— Mooor! Dom șef, lasă-mă că spun! Spun orice, tot ce vrei dumneata spun!

Șeful de post, o dată pornit, nu se mai oprea; lovea cu sete și vâjâitul vinei în aer, sfârâitul pielei arse, răcnetele îl înfierbântau mai tare.

— Acu spui, mă?

— Spun, dom șef. Lasă-mă, că spun!

— Puneți-l pă scaun!

Toată durerea Motoacă o simțea în inimă. Căzu cu capul pe masă, cu mâinile înfipte în piept.

— Spune!

— Spun, dom șef, spun! Lasă-mă să mă limpezesc!

Își adună gândurile în creierul înnebunit.” Dom șef, uite-așa a fost, zicea în gând. Așa a fost, gândesc. Eu știam de-o vreme că moșu dă cu pietre în firma lui conu Enăchiță. «Lasă-l, bre moșule!» i-am spus! Ce vrei, dom șef, toane de bătrân țignit!”

— Hai, ce faci, spui?

Motoacă tresări.

— Spun, dom șef!

Și iar începu să-și caute amintirile: „În ziua de Anu Nou, m-am dus din zori la el, să văd ce mai face, că mă duc des, știi. Și l-am găsit pe moșu speriat. «Mi-e c-am dat dă belea!» mi-a spus. «Cum, moșule?» «Am izbit pă unu cu bolovanu la mir!» Atunci eu i-am spus: «Fugi, moșule, ascunde-te în valea Ghionoaei, la scorbură, știi dumneata, și stai acolo c-o să vin eu, să-ți aduc de mâncare, și să nu te-arăți, că te omoară jandarmii!» Și moșul și-a luat amândouă cojoacele, și-n desagi și-a luat mămăligă și-o coastă afumată de porc, și-a mai luat și-o scoarță în spinare, și s-a dus.”

— Spui?

Ridică ochii și-l privi rătăcit.

— Ce să spun, dom șef?

— Așa? Bine! Ia aduceți frânghia, și să mi-l atârnați la geam.

Până să înțeleagă, Motoacă se pomeni luat pe sus, legat de picioare și atârnat cu capul în jos de crucea ferestrei. Sângele îi căzu greu sub țeastă,

odaia se făcu roșie, totul în jur, picioarele jandarmului, scaunul care i se legăna în față se făcură roșii.

— Așa e bine, mă? întrebă liniștit plutonierul.

— Iartă-mă, dom șef!

— Du-te unu sus și s-aduci un făraș cu mangal, să-l afumăm puțin, chiar dacă nu l-am sărat mai întâi.

Motoacă se zbătu, înnebunit.

— Iartă-mă, dom șef!

— Dă ce să te iert? Mi-ai făcut tu mie ceva?

— Dom șef, iartă-mă că nu mai pot! Mor, dom șef!

— Cum o să mori? Tu ai ani dă trăit!

Jandarmul care plecase după mangal se auzea sus, în capul scărilor, vorbind cu cocoană.

— Iartă-mă, dom șef!

Plutonierul își îndreptă spinarea, făcu cu brațele câteva mișcări, să se dezmorțească, apoi căscă adânc.

— Eu mă duc până sus, să mă întind nițel, că sunt obosit. Aveți voi grijă dă el. Pentru după prânz să pregătiți un sac. Tu, Gavrilă, să te duci peste drum, la Moș Costache, să prinzi cotoiu.

Jandarmii râseră cu gura până la urechi; de mult nu mai avuseseră o zi ca asta. Pe om îl băgau, despuiat, la un loc cu pisica, în sac, sacul îl atârnau de cârligul lămpii și începeau să lovească la nimereală.

— Lăsați pă mine, dom șef! se mândri Gavrilă.

Jandarmul cu mangalul intră pe ușă.

— Iartă-mă, dom șef! gemu Motoacă.

— Da spui, Ionică?

Văzu mangalul pâlpâind, ca o apă roșie – toate pâlpâiau și erau roșii.

— Ce să spun, dom șef?

22

Bocanu tocmai coborâse din autobuz și străbătea piața Palatului de Justiție, aproape goală, fiind o oră timpurie, când dădu față în față cu Dimopol. Bancherul răsucea în minte niște socoteli încurcate. Văzându-l pe Bocanu, fața i se lumină, își trecu bastonul pe stânga și veni spre el, cu mâinile întinse.

— Tocmai la dumneata mă gândeam, iubite cuscre! Se vede că gândul meu te-a adus!

Bătrânul se ținu țeapăn. „Mă pândește!” gândi, socotind că bancherul n-avea ce căuta aici atât de dimineață altceva, decât să-i țină calea.

— E, și ce aveai cu mine? mormăi, ursuz.

— Lasă acum! întâi să mă bucur că te văd. Azi ești musafirul meu! Cred că n-ai nici o treabă grabnică. Hai cu mine până într-un loc, și pe urmă te iau acasă. O să bem câte un ceai bun, cu rom. Hm? Ce zici, iubite cuscre, de un veritabil Jamaica Rum?

Cuscrul mormăi ceva, lăsându-se dus de braț cu de-a silă. Întâlnirea cu bancherul îi strică toate socotelile, până seara n-avea cum să mai scape de el.

Era mânat de aceleași neliniști și tulburări, care-l stăpâneau de la sărbători. Cât zăcuse, două săptămâni, cu dureri în oase și cu nădușeli, după pățania de pomină, avusese tot vedenii cu femei goale, ziua și noaptea, și treaz, și adormit. Junghiurile nu-i potoliseră fierbințeala, ba după boală se sculase mai întărâtat. Își simțea într-una stomacul gemând și cerând, îl umplea cu mâncare și cu rachiu și, după ce se sătura, iar îi veneau în gând femeile goale. Dormea zbuciumat, chinuit de arătări; se tot vedea în tinerețe, alergând după neveste prin văi, sărindu-le gardurile și strecurându-se prin odăile lor. Pe la Misleanca mai trecuse, dar în casa văduvei erau mereu sondori, unii intrau, alții ieșeau. Se auzeau cântece de armonică și chiuituri. Pleca mai departe, gâfâind, ocolea schelele, izbea cu bâta conductele și bolovanii care-i țineau calea, zvârlea cu pietre în câini, și iar se întorcea pe la Misleanca, și iar auzea înăuntru sondorii chiuind.

După o săptămână de asemenea zbucium venise la oraș, cu capul arzând. În tinerețe auzise de o casă, pe la Hanul Călugărului, unde drumeții găseau femei să le țină de urât. Nu știa dacă acea casă mai este, și nici măcar dacă fusese vreodată cu adevărat. Îi era teamă să încerce, să nu nimerească la oameni cinstiți, să nu intre în vreun bucluc, dar nici să se lase păgubaș nu-i venea.

Întâlnirea cu bancherul stricase tot.

— Ești musafirul meu! Nu-ți dau drumul sub nici un cuvânt! spunea Dimopol, ținându-l strâns de braț.

Îl urmă, cu roțile mașinăriei dinăuntrul lui împiedicate, scrâșnind. Străbătură astfel piața și apucară pe Calea Câmpinei. Sergenții de stradă, negustorii cu tarabele, sau cei din ușile prăvăliilor, birjarii și mai toți

trecătorii îl salutau pe bancher, cu un amestec de familiaritate și respect. El le răspundea tuturor, bine dispus, făcându-le semne prietenești. Pe toți îi știa pe nume, pe necazuri. Cu unii se oprea să schimbe o vorbă.

— Bună dimineața, Petrică! Ți-au ieșit bine ghetele?

Omul se mira: uitase că Dimopol îl întâlnise odată în cizmărie, certându-se cu meșterul.

— A, bată-vă să vă bată, coane Gigi! Au ieșit, dar nu prea-prea! zicea, uitându-se modest la încălțări.

— Amice Petrică, dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul meu, domnu Bocanu, marele petrolist.

Atât vorbea despre el, în oraș, că numele lui Bocanu începuse să fie cunoscut.

— A! făcea omul, încântat. Mare cinste! Mare cinste, domnu Bocanu!

Bocanu mergea la brațul bancherului, pufnind pe nas, trăgând cu coada ochilor în lături, căutând parcă un prilej să scape.

— Să trăiți, coane Gigi! salutau birjarii.

— Bună dimineața, Ilie. Ce faci, mă? Ți-a fătat iapa?

Câte un negustor, care îl vedea pe geam și avea o afacere cu el, ieșea în ușa prăvăliei.

— Bună dimineața, coane Gigi! Dacă ești bun, numai două vorbe.

— Cuscre, iartă-mă o clipă!

Și luându-l pe negustor cu brațul de talie, peste halatul alb, începeau să-și vorbească repede, pe șoptite, la ureche. Dimopol nu pierdea multă vreme; convingea repede, sau se lăsa repede convins.

— Amice Naică, s-a aranjat! Dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul meu, domnul Bocanu, marele petrolist!

— A! Ce cinste, domnu Bocanu!

După câteva colțuri, Dimopol se opri, căută într-un carnețel, cercetă tăblița cu numele străzii și-o luă la dreapta, cu Bocanu de braț. Curând se opri în dreptul unei case scunde, care se întindea mult în curte. La stradă avea înfățișare de prăvălie, dar obloanele erau trase și nici o firmă nu se vedea pe zid.

Bancherul bătu cu bastonul în poartă. De după o movilă de zăpadă, strânsă în mijlocul curții, se ivi un câine mic, zbârlit și urât, lătrând.

— Marș, tu, Mitică! strigă o femeie slabă, cu picioarele goale în papuci, ieșind cu un val de aburi după ea pe ușa bucătăriei din fund.

Dimopol salută, ridicându-și pălăria reverențios.

— Bună dimineața, stimată doamnă! Domnul Andraskovsky e acasă?

— Nu-i. S-a dus după pâine, da vine numaidecât. Aveți vreo treabă cu dumnealui? Poftiți în casă!

Bancherul mai salută încă o dată, politicos, și-i făcu loc lui Bocanu să treacă înainte.

— Stimată doamnă, dă-mi voie să-ți prezint pe cuscrul și amicul meu, domnul Bocanu, marele petrolist.

Femeia îl privi zăpăcită, pe când deschidea ușa din față.

— Îmi pare bine de cunoștință!

În antreu, Dimopol își scoase șuba și o atârnă la cuier; deasupra își agăță pălăria, iar bastonul alături, făcând totul foarte meticulos. Bocanu rămase cu cojocul pe el; nu și-l scotea decât seara, la culcare.

— Iubite cuscre, ia loc! Stimată doamnă, până ce vine domnul Andraskovsky aș putea să mă urc în pod?

Bocanu căscă ochii mari. Femeia însă păru că înțelege ceva, fiindcă privirea i se lumină.

— A, dumneavoastră sunteți pentru ipotecă?

— Vai, stimată doamnă! Am venit pur și simplu să-i dau domnului Andraskovsky o mână de ajutor.

— Atunci poftiți!

Dimopol se urcă elastic pe scara îngustă a podului. Ajuns sub acoperiș, scoase din buzunar o lanternă electrică și cercetă șarpanta, de la căprior la căprior, zgâlțâi grinzile, încerca astereala cu unghia să vadă dacă nu-i putrezită, căută urme de ploaie pe lemnărie. Acoperișul, vechi, se vedea bine întreținut. Scoase capul pe o lucarnă, să privească tablă pe deasupra: era vopsită cu minium de plumb și dedesubt nu părea să fie ruginită. De sus, avu prilejul să privească și curtea până în fund, precum și vecinătățile, pe care le scormoni din ochi, cu multă atenție.

Jos, la picioarele scării, gazda îl aștepta emoționată, căutând să citească rezultatul pe chipul lui, dar chipul bancherului luase o mască rece și indiferentă. Își scutură mâinile de praf, fără să scoată un cuvânt, și porni să inspecteze restul casei. Începu din fund, de la dependințe, cercetă pereții, tavanul, dușumelele, tâmplăria, cu o privire atentă și meticuloasă, nelăsând să-i scape nimic. Când ajunse înapoi, unde aștepta Bocanu, domnul Andraskovsky tocmai intra pe poartă. Femeia îi ciocăni în geam, îi făcu semn să intre prin față. Dând cu ochii de șuba pe care o cunoștea, omul se

zăpăci. Lăsă pâinea pe scară și intră repede, fără să se mai șteargă de zăpadă.

— Vă salut cu toată cinstea, domnule Dimopol. Îmi pare bine că nu m-ați uitat!

Văzându-l că intrase murdar și că întindea zăpada pe dușumeaua albă, Dimopol se încruntă, dar numai o clipă.

— Amice Andraskovsky, n-ai de ce să-mi mulțumești. Dacă voi putea să-ți fac un bine, am să mă bucur mai mult decât dumneata.

— O, domnule Dimopol!..

Bancherul se așeză pe un scaun.

— Ei, ia spune, ce te doare?

Andraskovsky rămase în picioare, în fața lui. Era un om înalt, subțire, cu pieptul supt, cu brațele aduse în față din umeri, ca unii meșteșugari care au lucrat mult cu mâinile, aplecați de mijloc. Era un polonez împământenit de multă vreme; el făcuse în oraș primul atelier de sculpturi pentru cimitire. Jumătate din crucile și monumentele de la Viișoara ieșiseră din mâinile lui. La început treaba mersese bine, strânsese ceva avere și se bucura de multă cinste între orășeni; până ce se ivise concurența. Veniseră dintr-o dată o mulțime de meșteri pietrari, italieni, care turnau cruci și îngeri în ciment sau în marmură pisată. Cu un tipar făceau sute de bucăți și așa puteau să le dea pe nimic. Acum Andraskovsky rar mai găsea câte un mușteriu: în oraș mureau mai puțini bogătași și mai mulți calici. Își mutase atelierul de pe Calea Câmpinei aici, în magazia din fund, iar odaia de la stradă o prefăcuse în prăvălie. Dar și pe aceasta trebui s-o închidă curând. De un an nu mai lucra decât arareori, câte o comandă întâmplătoare.

Toate acestea i le povestea lui Dimopol, cu sinceritate, ca unui duhovnic, sigur că bancherul îl va înțelege. Dimopol îl înțelegea, într-adevăr, îl înțelesese din clipa când venise să-i ceară împrumut pe ipotecă, îl înțelegea numai privindu-i chipul amărât.

Acum, Andraskovsky vroia să plece la Vălenii de Munte, să deschidă acolo un atelier, în tovărășie cu dricarul orașului, care-i era cunoscut. Îi trebuia însă ceva capital.

— Foarte bine, amice! Foarte bine! O să facem ceva. N-am să te las în încurcătură; poți să contezi pe mine. Casa am văzut-o… Treci mâine dimineață pe la birou și o să stăm de vorbă.

Andraskovsky se repezi să-i strângă mâinile.

— Domnule Dimopol, vă mulțumesc din suflet!

La cuier, doamna Andraskovsky își ștergea ochii.

— Vă mulțumesc foarte mult! zise și ea abia stăpânindu-și plânsul.

— Stimată doamnă, facem ce putem pentru semenii noștri! Nu trebuie să-mi mulțumiți.

În curte, Dimopol se opri surprins neplăcut. Apa înghețase într-un burlan și dezlipise cotul de jos.

— A, domnule Andraskovsky! Păi nu așa! Nu așa! Ia uite!

Proprietarul se zăpăci.

— Am să repar numaidecât, domnule Dimopol!

— Te rog! Ai grijă, ce Dumnezeu!

După ce făcu zece pași în stradă, cu Bocanu de braț, bancherul se opri.

— Iubite cuscre, stai numai o clipă!

Se întoarse la Andraskovsky, începu să bată cu bastonul în poartă. Cățelul veni de la magazie, lătrând; îndată se deschise ușa din față și apăru proprietarul, fără cravată.

— Domnule Andraskovsky, nu mi-ai spus, hasnaua e vidanjată?

Omul făcu ochii mari.

— Hasnaua? (Nu înțelegea nimic.) E vidanjată, vidanjată! Din noiembrie.

— Așa? Bine atunci! La revedere!

Până să ajungă în Calea Câmpinei, Dimopol rămase cu gândui la noua afacere. Casa valora două sute de mii de lei. Avea să dea împrumut pe ipotecă până la cincizeci de mii; scăzând cinci mii dobânda, rămâneau patruzeci și cinci de mii bani în mână. Pentru rest nu trebuia să-și facă socoteală de pe acum. „Bietul Andraskovsky! se gândi, cu milă. Dar tot răul e spre bine! Aici, tot trăgea pe dracul de coadă. Poate la Vălenii de Munte și-o face un rost mai bun. Nici nu mai are nevoie să se întoarcă.”

Și iarăși se gândi la casă, la valoarea ei, la banii pe care trebuia să-i dea. De la cincizeci, scăzu la patruzeci; omul era nevoit să primească. Însemna treizeci și șase de mii scoase din casă. Îi venea totdeauna greu să se despartă de bani.

Deodată se trezi din gânduri, cu Bocanu alături. Bătrânul mergea întărâtat, gâfâind, cu ochii după femei. Tot se mai gândea cum să scape, să dea o raită pe la Hanul Călugărului.

Dimopol îl apucă strâns de braț.

— Iubite cuscre, acu să vorbim de-ale noastre. Ei, ce zici, facem banca?

Bocanu se zburli:

— Care bangă?
— Ei, ce Dumnezeu, că doar n-ai uitat! Banca noastră! Am să-ți arăt acasă planul. Dacă vii dumneata cu cinci milioane, eu pun…
Bătrânul își duse fără voie mâinile la chimir. Sprâncenele încruntate îi căzură până deasupra nasului. Simțindu-l, Dimopol schimbă dintr-o dată tonul:
— Dar nu-i nici o grabă, iubite cuscre. Ai timp să te gândești în voie. Putem s-o lăsăm pe după nuntă.
Așteptă, cercetându-l cu coada ochiului, să vadă ce va spune.
Bătrânul rămase încruntat, cu amândouă mâinile pe chimir. După câțiva pași, mașina dinăuntrul lui începu să hârâie.
— Nu fac bangă! mormăi, lăsându-se greu în urmă.

23

Motoacă nu se întorsese de la post nici a doua zi, nici a treia zi. Prin schele, pe la prăvălii și birouri, trecea zvonul că nici n-are să se întoarcă prea curând. La casa din Valea Carpenului începură să se perinde o mulțime de bărbați. În loc să facă petrecere la Dumitrică, o făceau la Motoacă, în tovărășia fetelor.
Nu venea oricine, ci numai oameni cunoscuți, ingineri și funcționari de la Societate. Unii aduceau de mâncare, alții de băut, pachete și sticle ascunse pe sub paltoane. Surorile îi primeau vesele, în odaia de la față, a lui Motoacă, fiindcă era mai frumoasă. Pe bătrân îl luaseră din tindă și-l mutaseră cu pat cu tot în bucătărie. El era mulțumit, acum avea tutun din belșug, țigări mai ales, aduse de musafiri, țigări amestecate, de soiurile cele mai fine, care-l făceau să tușească, dar pe care le fuma cu înverșunare. Pufăia necontenit ziua întreagă și din noapte trei sferturi, ca și când ar fi dus cu tutunul un război pe viață și pe moarte. Când se deschidea ușa bucătăriei, năvăleau afară valuri cenușii de fum, ca de sub presiune, fum greu și gros, pe care vântul trebuia să-l izbească de câteva ori în sus și-n jos, până să-l destrame. Sub pat, bătrânul strânsese o lădiță întreagă cu pachete de tutun; nu mai pridideа să-l fumeze și nici nu-i mai plăcea, de când avea țigări gata făcute. Nici nu mai știa numărul pachetelor; uneori se gândea c-ar putea să deschidă cu ele debit, în piață, ca să se aleagă pe deasupra și cu ceva gologani.

Din casă se auzeau veselia străinilor și râsetele fetelor, care nu se sfiau să petreacă; nu-l supăra de fel, fiindcă musafirii, care cum veneau, îi aduceau și tainul lui. Uneori, văzând că ei întârzie dincolo, i se părea că pentru câte țigări i-au dat și-au mâncat dreptul la petrecere. Atunci își lua minteanul pe umeri, ieșea prin curte și ciocănea în față.

— Ce-i, mă tată? îl întreba supărată una din fete, scoțând capul prin crăpătura ușii și lăsând să se vadă înăuntru obrazurile înveselite ale oaspeților.

Bătrânul o împingea ușurel înapoi și își vâra nasul pe ușă, ca străinii să-l vadă, să nu uite că mai e și el în casă.

— Seară bună, domnilor! N-aveți cumva o țigară dă tutun?

— Aoleu, mă tată! Că mult mai fumezi!

Petrecerile țineau până după miezul nopții, musafirii se îmbătau, fetele cele mari, care nu pregetau să bea, se amețeau cu voie bună. Câte una se ducea din când în când în odaia, cealaltă, să-și aranjeze părul, sau să-și dea cu parfum la subsuorile asudate. Vecinul ei de masă se prefăcea că are și el vreo treabă și se strecura încetișor după dânsa; nimeni nu se mira dacă întârziau prea mult dincolo.

Cele trei mai mici, Niculina, Leana și Vasilică, se obișnuiseră și ele cu aceste petreceri, la care luau parte bucuroase; ba erau chiar nerăbdătoare, și le plăcea să se gătească pentru oaspeți. Nu se rușinau de vorbele lor cu două înțelesuri, nici nu se mirau când surorile veneau de dincolo, pe rând, îmbujorate. Nu se speriau când vreunul din musafiri se aplecă să le spună vreo vorbă la ureche și, ca din întâmplare, le prindeau cu un braț pe după umeri, în timp ce cu mâna cealaltă își căutau loc pe sub fustă, de-a lungul coapselor goale. De la o zi la alta, vorbele bărbaților erau mai îndrăznețe, îmbrățișările mai arzătoare, mâinile li se urcau mai sus pe sub fuste și totul făgăduia bucurie.

Lumea de mult începuse să le vorbească pe surorile lui Motoacă. Despre petrecerile lor se dusese vestea – și nu rareori, în câte o seară, se pomeniseră cu sondori beți pe la poartă, bătând și făcând gălăgie să intre, de parcă ar fi fost casă pentru plăcerile trecătorilor.

În seara de după Bobotează se adunaseră mai mulți oaspeți ca altădată. Domnul Bilașcu trimisese sania după inginerii schelelor noi, de la Runcu și Scorțeni. Veniseră și inginerii de la Electricitate, și cei de la Conducte, încât odaia vuia de lume.

După ce se înfierbântaseră de vorbă și de băutură, domnului Bilașcu îi veni o idee:

— De ce nu vă duceți voi s-o aduceți și pe fata Pădurețului?

Ar fi fost într-adevăr nevoie, numărul musafirilor îl întrecea cu mult pe al gazdelor.

— Las-o, că-i sălbatică! sări Veta, nemulțumită.

Nu-i convenea că musafirii să petreacă și cu altcineva, străin de casă. Ceilalți stăruiră:

— Ba da! Să vină Copila! Hai, duceți-vă după ea!

Leana și Vasilică plecară s-o aducă. Ele se mai abăteau din când în când pe acolo, îi duceau Copilei câte ceva de mâncare, de când fugise bătrânul. Găsiră, ca totdeauna, ușile descuiate. Fata se culcase, fără foc. Pe măsuță ardea lampa făcută mică.

În cămașa de noapte, cu părul revărsat pe umeri, în lumina scăzută a lămpii, chipul ei era străveziu ca al nălucilor.

Se așezară zgribulite pe marginea patului.

— Nu ți-e frig?

Copila clătină din cap. Avea o lumină în ochi, sub bolțile frunții.

— De ce n-ai făcut focu?

— Nu mi-e frig! Uite!

Își arătă brațele goale.

Vasilică rămase cu ochii la o pipă castanie, afumată, care alunecase de sub pernă.

— Ce faci cu luleaua aia?

Se înroși și-o acoperi repede cu mâna; o furase din cabană.

— Nu mi-o dai mie, s-o duc lu bătrânu?

— Nu, nu, nu! Nu pune mâna!

— Tu te-ai smintit, ca tat-tu!

— Da cu zacăru ăla ce faci? întrebă Leana.

Pe măsuță erau trei bucățele de zahăr. Dăduse un leu pe ele, la domnu Dumitrică, să le ducă Băiatului. Își făcea drum mereu la cabană și stătea de vorbă cu calul. Stăpână-su nu era niciodată acasă; venea numai seara, și ea nu putea să întârzie prea mult pe întuneric, mai ales că începuseră să umble lupii prin pădure. De câteva ori îl auzise venind, tocmai când ea dădea să plece. Se oprise în marginea potecii, dar tot nu putuse să-l vadă, fiindcă era noapte. Din ce în ce chipul lui i se ștergea din minte, și atunci simțea mai aprinsă dorința să meargă acolo.

De multe ori găsea grajdul gol și cabana încuiată. Se așeza pe marginea ieslei, tremurând, singură, în mirosul de fân și de paie ude și stătea așa până cădea înserarea. Nici ea singură nu știa ce așteaptă.

De sărbători el fusese plecat, dar Băiatul rămăsese; din zilele acelea legase ea prietenie mai strânsă cu calul. O cunoștea acum după pași și-l auzea nechezând în grajd, de la jumătatea potecii. Știa că-i aduce bomboane sau zahăr. Cum îi lua grumazul în brațe, începea să adulmece, umblându-i cu botul umed sub zeghe, după buzunarele bluzei. Îi simțea răsuflarea fierbinte pe piele și erau neînțeleși fiorii scare o străbăteau câteodată. „Ce faci tu, Băiatule, Băiatule, Băiatule!” îl mângâia strângându-i capul pe sâni și gândindu-se cu sfâșiere la stăpânul lui.

— Domnu Bilașcu spune să vii la noi, o informă Vasilică despre rostul vizitei. Mergi?

— Cine mai e?

Erau cutare și cutare, mulți.

— Și ce faceți?

— Râdem și dansăm, bem, mâncăm…

— Ce bine de voi!

— Atunci, hai!

Cornițele Copilei se încruntară deodată, apoi se destinseră și ea rămase visătoare, cu zâmbetul împietrit în colțul gurii. El nu era, nu putea să fie acolo!

— Nu merg!

— Atunci de ce ne-ai mai întrebat?

— Așa…

Fetele se întoarseră acasă îmbufnate. Pașii lor pe prispă îi făcură pe musafiri să tresară – s-ar fi putut să nu fie ele, ci altcineva; în fiecare era puțină sfială. Telengescu se îngălbenise; aflase de mult că Motoacă umbla să-l bată.

Dar Motoacă nu se întoarse în seara aceea, nici în seara următoare. Se încheie încă o săptămână, șa el tot nu veni. Poate era adevărat că nici n-o să mai vină. Petrecerile în casa lui urmară.

Într-o după-amiază, Niculina se pieptăna în fereastră, când îl zări printre copacii răriți, pe Bocanu.

— Veto, ia vino!

Veta și celelalte surori se repeziră la fereastră. Bătrânul se plimba în sus și-n jos, trăgând cu coada ochiului spre casă, neîndrăznind să se apropie.

— Mă duc eu să-i fac curaj! zise Veta.

Simioana protestă, speriată:

— Ție nu ți-e rușine? Cu unchi-tu?

— Nu mai pot de el cât mi-e de unchi!

Îi ieși înainte ca din întâmplare, se prefăcu uimită și sfioasă, dădu să treacă pe alături, cu ochii în pământ.

— Bună ziua, nene Chivule!

Bocanu o opri.

— Ce faceți voi? întrebă, gros.

— Mulțumim bine, nene Chivule, pe lângă casă!

— Da tat-tu?

— Ei, și el, nu mai aude, nu mai vede bine.

Tot prefăcându-se rușinată, fata se legăna pe șolduri.

— Tu ești a vădană?

— Da.

— E, lasă, bun e Dumnezeu!.. Și cu cine mai ești tu acasă?

— Singură, că pe Ionică l-a luat la post și lighioanele alelalte nu știu pe unde tot umblă.

Ochii lui Bocanu scânteiară.

— Da tat-tu?

— Păi, nu-ți spusei? Nu mai aude bine. Toată ziua, cu tutunu, în bucătărie.

Bătrânul își potrivi glasul gros în gât; de fâstâceală, primele vorbe hârâiră, încât nu se înțelese nimic din ele.

— … ca să mă încălzesc un pic! auzi Veta la sfârșit.

— Da, nene Chivule! Poftim, cum nu?!

Pe prispă, Bocanu se opri să se scuture de zăpadă; din bucătărie, tatăl fetelor auzi pasul necunoscut și scoase un ochi afară. Musafirul trecu în odaia de la față, unde Veta îl lăsă câteva clipe singur. Când se întoarse, îl găsi scoțând de sub mintean o bucată lungă de mușchi afumat, învelit numai pe jumătate în jurnal.

— Vai, nene Chivule! De ce te-ai ***deranjat?***

Bocanu îi întinse carnea, cum ar fi miluit-o.

— Na, să mâncați și voi!

Din buzunările mari ale minteanului, scoase câte o sticlă vânătă de rachiu.

— Ia adă nește pahare!

Până să se întoarcă Veta, tusea se auzi în sală, și capul bătrânului Motoacă se ivi pe ușă.

— Sănătate, vere Chivule! Nu ți se-ntâmplă cumva un pac cu tutun?

Bocanu se încruntă.

— N-am!

— E, ce să-i faci, ce să-i faci!

Veta dădu peste taică-su în tindă. Venea râzând din odaia cealaltă, unde se vorbise cu surorile cum să-i joace șotia lui Bocanu.

— Ce cauți aici, mă tată? Nu-ți mai ajunge locu jos?

— Ziceam că poate o avea văru Chivu un pac cu tutun.

Fata își luă un chip îmbietor și intră în față, cu paharele spălate proaspăt. Bocanu scoase coceanul din gâtul unei sticle.

— Șezi dă bea!

Ea se așeză alături, cu ochii în pământ. Musafirul întinse mâna și-i ridică bărbia.

— Mă, mă, da rușinoasă mai ești tu!

— Ei, nene Chivule! Nu mă luă și dumneata așa! Ce crezi?!

Sfiala ei îl făcea mai îndrăzneț. Își trase scaunul alături și dădu s-o apuce de mijloc. Veta se feri, prefăcându-se rușinoasă.

— Păi eu ziceam că, vădană cum ești… Ia bea dă colea, să-ți mai vină coraj!

Fată doar își înmuie buzele în pahar. Musafirii ceilalți o obișnuiseră cu altfel de băuturi, colorate și dulci; avea în pod o târnă întreagă cu sticle goale.

— Hai, bea! o îndemnă unchi-su.

El unul ajunsese la jumătatea clondirului și simțea o prăpastie în stomac.

— Ia vezi tu dă mușchiu ăla! Taie fo două feliuțe! Mă, da cocoană mai ești tu! Păi pentru mine tai așa?

Nu putea să simtă gustul mâncării dacă nu mușca din bucată. Arsă de țuică, gura trebuia să fie plină, îndesată din cerul gurii în obraji, sub limbă, până la omușor, dumicatul să se întindă pe tot dinăuntrul ei, ca să înțeleagă ce mestecă. Înghițiturile mici treceau nebăgate în seamă prin gâtlej, ca și când ar fi fost vânt. Până nu-și îndesa fălcile, până nu-și umfla obrajii să plesnească și până nu-și simțea gâtlejul hârjâit, nu i se părea că a mâncat și nici nu se sătura.

Se apucă să înfulece; mușchiul îi lăsa straturi de sare pe cerul gurii.

— Da tu nu iei?

— ***Mersi,*** nu mi-e foame, nene Chivule!

— Da nici dă băut nu bei? Hai, hai, fă, nu te rușina! Ciocnește un pahar cu mine!

În odaie începuse să se întunece. Bătrânul nu mai vedea decât umbra fetei și ochii ei, lucind îmbietori. Mai înghiți o dată, prelung, puse paharul jos, întinse mâna și-o apucă de mijloc.

Ea nu zise nimic, alunecă moale după el, numai că lăsă cuțitul să-i scape pe masă. Bocanu își simți inima pârâind, frângându-se în bucăți, într-o junghietură de plăcere. Începu să gâfâie din străfunduri, suflând fierbinte pe gură și pe nări:

— Hai cu nen-tu Chivu! Hai cu nen-tu Chivu!

Nu-și dădea seama de vorbe; dacă le spusese vreodată, de mult, în tinerețe, le uitase. Veneau singure, cu fierbințeala, dintr-un loc unde gândul lui nu ajungea niciodată:

— Hai cu nen-tu Chivu! Hai cu nen-tu Chivu!

Veta simți brațul tare strângându-i mijlocul, cu o putere la care nu se așteptase. I se făcu frică și dădu să scape. Bocanu însă acum era dezlănțuit. O pornire grea pe dinăuntru, ca o rostogolire a măruntaielor, îl dădea peste ea, de-a dura. O cuprinse cu amândouă brațele și o trase pe genunchi.

— Hai cu nen-tu Chivu!

— Lasă-mă, nene Chivule, ce Dumnezeu!

N-o mai auzea. O ținea strâns de mijloc, cu o mână, în timp ce cu mâna cealaltă se chinuia să-și desprindă catarămile chimirului.

— Stai cu nen-tu Chivu! Stai cu nen-tu Chivu!

Veta trase cu urechea dincolo și le auzi pe fete chicotind la ușă. Chimirul căzu jos, zornăind din catarămi. Bocanu îi făcu vânt cu piciorul.

— Stai cu nen-tu Chivu! Stai, fă! Stai, fă!

Se pomeni luată pe sus, peste pântecul lui tare ca piatra; o împingea gâfâind spre pat. Nu se așteptase să meargă atât de repede; nu mai avu când să se apere. Se văzu izbită de stinghie și căzu pe spate, amuțită de spaimă și de uimire. Unchi-su se prăvăli deasupra, strivind-o, făcând patul să se cutremure.

— Stai, fă, stai, fă! gâfâia, umblând să-și desfacă betelia ciorecilor.

Deodată, ușa se izbi în lături. Cu genunchii pe marginea patului, roșu la față, lac de nădușeală, Bocanu se întoarse gata să plesnească.

— Ionică! strigă Niculina din prag.

Unchiul fetelor își frânse gâtul spre fereastră; văzu afară o umbră venind din jos, în lungul potecii.

— Frate-tu!

După spaimă din ochii lui, Veta își dădu seama că peste gluma pusă la cale, năvălea întâmplarea adevărată, ca în comediile de teatru.

— Nene Chivule, fugi!

Motoacă intrase în curte și se apropia.

— Pă unde să fug, fă?

Îi deschise fereastra dinspre pădure.

— P-aici, nene Chivule. Nu mai sta!

Bocanu se rezemă cu piciorul în laviță și își făcu vânt afară; trupul greu se auzi căzând în zăpada nebătută de sub geam. Veta dădu să strângă de pe masă. Surorile se închiseseră în odaie și nu mai mișcau. Când să ia paharele, ușa de la tindă scârțâi, și Motoacă se ivi în prag. Ținea în mână o bucată de tablă, o firmă veche de sondă, zugrăvită proaspăt. O găsise bătută în pom, la capătul potecii. Pe tablă neagră, scria cu alb: EXPLOATAREA MOTOACĂ. Sonda nr. 1: Veta, Sonda nr. 2: Simioana, Sonda nr. 3: Niculina, Sonda nr. 4: Leana, Sonda nr. 5: Vasilică.

— Veniși, Ionică? îl întrebă Veta, galbenă.

El aruncă firma lângă perete și răspunse moale, rătăcit:

— Venii!

Avea îmbrăcămintea sfâșiată, gulerul smuls, cămașa plină de sânge; părul îi atârna lățos pe sub șapcă, peste obrazul plin de vânătăi și umflături.

— Venii! repetă mai tare.

Piciorul i se împiedică de chimir. Se aplecă, îl ridică și numaidecât îl recunoscu. Începu să-i cerceteze repede buzunarele, până ce la fund dădu peste carnetul soios.

— Venii! Vezi bine că venii! zise, de data asta domol, strângând carnetul lui Bocanu în mâini.

24

Dumitrică se sculă din zori și porunci să se pună șaua pe cal; voia să dea o fugă până la Schela Nouă. Sondă continua să erupă de o lună încheiată, din noaptea de Anul Nou, și-o alta, mai devale, putea să fie răzbită în orice clipă.

Își puse două rânduri de flanele și genunchiere de lână, îmbrăcă pantalonii groși de reicord, peste flanele, se căptuși cu un cojocel călduros și-abia pe urmă își luă haina, iar peste haină scurtă îmblănită, după ce își înfășură de trei ori în jurul gâtului un șal gros.

Înainte nu se îngrijea atât; nu-i păsa nici de boală, nici c-ar putea să dea ortul popii.

— Tot un drac! zicea, despre moarte și despre viață.

Acum începuse să se iubească și se iubea cu atât mai tare, cu cât erupția sondei se prelungea și cu cât creștea prețul păcurii.

Prețul păcurii creștea în mod neașteptat și de neînțeles. Seara, oamenii se adunau la Salon, și așteptau să vină cei plecați cu cupoanele la bănci.

— Cât?

— Douăzeci și șase!

De la o săptămână la alta, aproape sistematic, prețul creștea cu o mie de lei la vagon. Dumitrică își căuta de lucru prin prăvălie, prefăcându-se nepăsător. Restaurantul gemea de oameni nerăbdători și curioși. Fiecare își muncea gândul cu socoteli, își freca mâinile, trăgea cu urechea afară să audă vreun automobil.

— Ei, cât, cât?

— Douăzeci și opt de mii!

Dumitrică se strecura pe după tejghea, tot nepăsător, și numai după ce ajungea în odaia din fund, unde se apuca de socoteli, înfrigurarea punea stăpânire pe el. Se așeza la masă cu hârtiile în față, cu gâtul uscat, și scria cifre pe două șiruri. În stânga punea prevederile cele mai proaste, în dreapta pe cele mai bune. Dar chiar cifrele din stânga creșteau atât de repede, că el însuși, care le scria și le socotea, se speria de mersul lor.

Acum începuse să, se teamă de tot ce era în jurul lui. Se temea de lumină, să nu-i strice ochii, de aceea pusese abajur verde la lampa de pe masă, cum văzuse în birourile directorilor. Se temea de curent, de umezeală, de vânt, de unele mâncăruri, de băutură, de boală.

După reclame din ziare, comandase la București o carte: „Cum să trăim o sută de ani” și nu făcea nimic decât așa cum scria în carte. Prin prăvălie nu mai dădea decât rareori, și cu teamă, ca să nu întâlnească oameni de la care ar fi putut lua molimi. Când se întorcea acasă, se spăla pe mâini cu apă fierbinte și cu săpun, și după aceea se clătea cu spirt. Pe drucărele ușilor pusese cârpe îmbibate cu acid fenic; în case străine deschidea ușa cu cotul. Pe drum își ținea calul numai la pas; când avea de trecut un șanț se dădea

jos. Era prea mare ispita să meargă la sonde, altfel n-ar mai fi părăsit casa; s-ar fi închis într-o odaie, să facă socoteli la adăpost de orice primejdie.

Pe geamlâcul care lega prăvăliile prin spate, dădu peste baba Neagă. În ultimele săptămâni, de când se mutase aici, îmbătrânise mai mult; ochii îi secaseră, plângea necontenit după casă ei dărâmată, după păsări și după câinele ucis. Își ținea broboada neagră trasă ca o streașină peste ochi; se încovoiase, mergea pieziș, cu capul în pământ, strecurându-se pe lângă ziduri, ferindu-se să se arate în drumul oamenilor, mereu speriată. Uneori seara, când toată lumea se culca, ieșea pe geamlâc și alunecă prin fața ferestrelor ca o stafie, aruncându-și privirea înăuntru. Când îl vedea pe Dumitrică aplecat deasupra mesei, la socoteli, în ochi i se aprindea o sclipire hrăpăreață. În clipa următoare, o lua la fugă înapoi, spre odaia ei, făcând fustele să-i foșnească, ridicând brațele uscate în lături și bătând aerul cu mișcări repezi și inutile, ca ale unor aripi jumulite.

Dumitrică se încruntă.

— Ce-i, cobe, ce vrei?

Baba Neagă și restaurantul unde veneau fel de fel de oameni gălăgioși erau acum singurele lui supărări. Și măcar dacă baba ar fi stat în odaia ei! Parcă anume îi ținea drumul, și la plecare și la sosire, strecurându-se pe lângă el, pe geamlâc, cu capul aplecat, frecându-și fustele scorțoase de perete.

Baba nu răspunse; nu mai vorbea aproape de loc. Se lipi de zid, făcându-se mică.

Negustorul trecu pe lângă ea, cu cravașa la subsuoară.

— Haide, cobe, du-te în odaia ta, nu mai încurca drumul!

Baba se ridică de lângă zid și-o luă la fugă pe geamlâc, cu pași mărunți, bătând din mâini. Lui Dumitrică, înfățișarea ei îi amintea parcă o pasăre ciudată, pe care o văzuse odată prin bălți, sau poate n-o văzuse decât în vis, prevestind nenorociri.

În fața prăvăliei, câțiva oameni se opriseră și citeau o hârtie lipită pe un stâlp. Era o dimineață limpede, cu aerul cristalizat de ger. Soarele înțepenise, înghețat și el, într-o fâșie lungă de nori roșiatici, la orizont.

— Văzurăți, domne Cristeo?

— Ce-i?

— Veniți numai, să vedeți!

Lăsă calul în mâna rândașului și se apropie neîncrezător de oamenii care citeau, râdeau și se minunau.

— Uite, mă, drăcie! Văzurăți?

Hârtia era o foaie de caiet, trasă la șapirograf, cu un scris caligrafic, violet: „Oameni buni…”

Negustorul făcu ochii mici, ca să poată citi rândurile mărunte care urmau: „aflați cu toți ca să știți ce bani are Chivu Bocanu la bănci. La Marmoroș Blanc, în București, 2 300 000; La Banca Crisovelonu, în București, 1 500 000; La Banca Românească, în București, 1 900 000; La Banca Petrolului, în Ploiești, 2 000 000 în cap. La Banca de Comerț, în Ploiești, 1 800 000. Total numai la bănci, nouă milioane jumătate. Ca să știți. Pe deasupra, Chivu Bocanu mai are bani în casă, că d-aia și-a pus drugi la ferestre și nu lasă pe nimeni să intre decât pe Cotei, lui mama lui.”

Ochii lui Dumitrică începură să lucească. Nu se întreba ce rost avea hârtia de pe stâlp, nu asculta ce spuneau oamenii; făcea socoteli, înfrigurat: zece milioane la bănci, încă vreo trei-patru în casă… Obrajii îi dogoreau.

— Mă, care o fi fost ăla dă l-a dat în vileag?

— Asta-i scrisu secretarului dă la primărie!

— Fugi, mă, nu vezi că-i scris prefăcut?

— Da șapilograf numai la primărie are.

— Și socotelile, dă unde le-o fi găsit?

— Domne Cristeo, pă dumneata când te vedem așa?

Oamenii izbucniră în râs. Dumitrică își umflă pieptul; râsul nu-l supăra, îl făcea să se simtă mai deștept și mai puternic decât ei. Râdeau de o vorbă care le sunase a glumă și nu bănuiau că în spatele vorbei creștea un adevăr.

Se întoarse, încălecă și porni. După o bucată de drum dădu de alți oameni strânși în jurul unui stâlp.

— Văzurăți, domne Cristeo?

Recunoscu același afiș. Mai departe, pe stâlpul următor, era încă unul. Începu să se mire, să se întrebe cine le pusese și ce urmărea. Atunci băgă de seamă că hârtii asemănătoare erau lipite pretutindeni, pe garduri, pe copaci, pe rezervoare, lucind în lumina soarelui care ieșea din nori.

Dar nu erau numai aici, ci în toată Schela Veche, pe drumul Telegii, al Doftănețului, pe stâlpi, pe ziduri, pe barăcile sondelor, zeci de afișe, să poată fi văzute de toți trecătorii. Oamenii se apropiau curioși și începeau să citească. Alții se strângeau în spatele lor, înălțându-se pe vârfuri și lungindu-și gâturile, ca să vadă pe deasupra.

— Ce scrie, mă vere? întrebau neștiutorii de carte. Ne cheamă la reghiment?

Cei din față se apucau să silabisească: „Oameni buni, aflați cu toții ca să știți ce bani are Chivu Bocanu la bănci…”

— Uite, mă! Halal dă osu lui!

Sondorii opreau mașinile și dădeau fuga în drum, să vadă ce se întâmplă. Până la prânz se aflase în toate schelele, și despre altceva nu se mai vorbea nicăieri. Unii dezlipiseră câte o hârtie de pe stâlpi, ca s-o citească în voie, în birouri sau în ateliere, în auzul tuturor. Când sună de douăsprezece și lucrul conteni pentru masă, oamenii se adunară din nou în grupuri. În piață, înghesuiala era așa de mare, că nu se mai auzea glasul celui care citea, lângă stâlp, ci numai hărmălaia gloatei. Dar acum știau cu toții cuprinsul afișului.

Drumurile gemeau de lucrători, când ieși Bocanu pe poartă, tușind gros și izbind cu bâta în bolovani. Își pusese chimirul vechi în locul celui pierdut, dar de când îl schimbase, îl rodeau nemulțumiri, temeri și presimțiri rele. Tot o aștepta pe Veta, să i-l aducă pe celălalt, în ascuns, ca să rupă de la el o sută-două de lei. Se gândea chiar să-i dea sutele, numai să scape de griji.

Îi stătea pe suflet nu doar lipsa carnetului, ci și boala lui Stoian. O mulțime de socoteli rămâneau nescrise.

Îndată ce puse piciorul în drum, își dădu seama că se întâmpla ceva neobișnuit. În dreapta și-n stânga, mai departe de casă, văzu oameni strânși la un loc, citind afișele de pe garduri. Afișe se puneau des, ba de la primărie, ba de la postul de jandarmi, dar niciodată nu se oprea atâta lume să le citească, întorcând capul, descoperi o hârtie și pe poarta lui. Nimeni nu îndrăznise până azi. Dădu s-o smulgă, furios, când văzu doi copii de școală în drum spre casă, cu ghiozdanele la spinare. În dreptul lui își scoaseră șepcile și ziseră amândoi deodată, cu glasurile lor subțiri:

— Bună ziiua!

Bocanu îi privi cu dușmănie. Nu-i plăceau copiii de școală, din școli ieșeau șmecherii și potlogarii; până nu învățau carte, oamenii nu știau să înșele și să fure, cu socoteli și cu vorbe mincinoase.

— Ia stați!

Erau neștiutori și nevinovați, dar cine nu tremura în fața lui Bocanu?

— Ce scrie ici?

Începură să silabisească, amândoi deodată: „Oameni buni, aflați cu toții, ca să știți, ce bani are…”

Unul din ei se opri, speriat. Celălalt citi înainte, fără să-și dea seama ce face: „… ce, bani, are, Chivu, Bocanu, la, bănci…”

Bocanu văzu roșu în față. Întâi crezu că visează; urechile îi vâjâiră și ameți. În clipa următoare, privirea i se limpezi asupra vechiului loc unde se știa, cu școlarul care se înălța pe vârfuri, silabisind anunțul de pe poartă: „… Mar-mo-roș Bl-an-c…”

Lăsă bâta să-i scape și le înfipse mâinile grele în ceafă.

— Cin v-a trimis pă voi să râdeți dă mine, mă?

Copiii tremurau în mâinile lui.

— Cin v-a trimis, mă?

Scheunară:

— Nimeni domle Chivu. Venim de la școală.

Îi zgâlțâi:

— Să-mi spuneți ce scrie acolo, că altfel nu scăpați vii din mâna mea!

— Dă-ne drumu, domle Chivu, că ne bate acasă!

Îi ridică furios de ceafă, ca pe niște pisoi, și-i băgă cu nasul în hârtie.

— Citiți, că prafu s-alege dă voi!

Școlarii se zbătură, strânși de gât, izbind cu picioarele lor micuțe în poartă. Îi lăsă jos; așa nu puteau să citească, dar rămase cu mâinile în ceafa lor.

— Citiți!

Unul se ridică pe vârfuri și, plângând, reîncepu să silabisească: „La Bancă, Marmoroș, Blanc, din, București, un… unuu…”

— Nu știu, domle Chivu, că-i cu mulți zero.

Bocanu luă bâta de jos.

— Asta învățați voi la școală?

Copiii fugiră, cocoșați.

— Pușlamalele! Dă mici vă învață la rele!

Aruncă după ei cu bolovani.

Un sondor venea din partea cealaltă; văzându-l pe Bocanu, se feri în marginea drumului.

— Ia stai!

Omul rămase înțepenit în drum, cu fața înainte.

— Tu știi carte?

— Știu!

— Ia citește ce scrie ici!

— E, domle Chivu… Ia, acolo, vorbe dă la oamenii răi!

— Citește! N-auzi?

— Domle Chivu, lasă, bre.

— Citește!

Sondorul se apropie de poartă și își ridică ochii pe afiș, cu pumnul lui Bocanu în ceafă.

— Lasă, domle Chivu.

— Mă, te zobesc!

Se supuse și citi îngrozit: „… să știți, ce bani are Chivu Bocanu…”

Cu fiecare cuvânt se făcea mai mic, răsucindu-se fricos pe o parte.

— Lasă, domle Chivu!

— Zi tot! Zi tot, că te belesc!

„… la Banca Petrolului…”

Fiecare vorbă smulgea de pe el câte ceva, îl lăsa gol în fața lumii. „… Pe deasupra, Chivu Bocanu mai are bani în casă…”

— Lasă, domle Chivu!

— Zi!

— Nu mai el

Omul înghiți un nod de spaimă, își propti picioarele în pământ și-o luă la fugă în sus.

Aruncă la nimereală o ploaie de pietre după el.

— Pușlama! Venetic!

Pe urmă Bocanu își scutură palmele, își trecu bâta în dreapta și porni îndesat spre cei care citeau la stâlp.

Îl văzură și o luară la pas, înspre piață. În dreptul stâlpului Bocanu se opri; recunoscu aceeași hârtie. O izbi cu bâta, furios.

— Grijania voastră!

În piață, deși era ger, oamenii tot se mai înghesuiau în jurul stâlpului, curioși și înveseliți.

Bocanu se repezi printre ei, învârtind bâta, ieșit din minți. O luară la goană, care încotro. Câțiva, loviți, se împiedicară și căzură; alții veniră peste ei, în timp ce bâta vâjâia deasupra lor.

Într-o clipă, piața se goli; rămase numai stâlpul, cu afișul alb, lucind. Bocanu începu să-l lovească, înfuriat, până ce hârtia se făcu praf.

— Grijania voastră! Ați fugit? Las că vă prind eu!

Văzu, pe garduri și pe stâlpi, aceleași hârtii. Alergă greoi la deal și începu să le lovească, pe rând. Dincolo de creastă erau altele.

Atelierele sunau de unu. Sondorii care mergeau la lucru se opreau, citeau, plecau mai departe și la afișul următor se mai opreau o dată.

Bocanu se prăvăli în jos, după ei; oamenii o luară la fugă. Se opri, apucă un pietroi și-l aruncă pe urma lor.

— Pușlamale! O să vedeți voi!

Rămase în drum, parcă încolțit de dușmani, neștiind încotro s-o ia mai întâi. Un funcționar de la Societate venea dinspre birouri, cu o geantă la subsuoară; în mână avea o hârtie cu niște socoteli, pe care le citea din mers. Omul salută. Bocanu nu-i răspunse; își aruncă bănuitor ochii pe hârtie și văzu că avea altfel de scris. Dar ura nu-i scăzu, era înverșunat pe omul care trecea, fiindcă îl văzuse citind, și dacă știa să citească în hârtiile lui, apoi de bună seamă citise și afișul lipit pe stâlp.

— Grijania mă-ti! înjură printre dinți.

O luă înapoi, în sus; pe drumul din dreapta văzu alte pete albe pe stâlpi; prin unele locuri mai erau oameni care citeau. Se repezi cu bâta și începu să lovească afișele. Oamenii o luară la fugă pe potecă.

— Grijania voastră dă pușlamale și venetici!

Străbătu toată schelă, furios, lovind în stâlpi și punând lumea pe goană.

Când ajunse înapoi în piață cădea seara timpurie, de februarie. Dispăruseră toți, îi înghițise pământul. Se opri în vârful movilei și se roti de jur-împrejur; nu se vedea nimic, dar în spatele geamurilor, în întunericul prăvăliilor, la Salon, la cele două cârciumi de peste drum, la măcelărie, la brutar se bănuiau o mulțime de ochi. Se învârti cu bâta în mână, huruind:

— Ieșiți afară, veneticilor!

Nu clinti nimic. Nimeni nu venea pe drum.

— Ieșiți! Ieșiți, mă, neam de derbedei și venetici, grijania și paștele cui v-a adus aici!

În piața goală, glasul se pierdea, luat de ger. El știa însă că oamenii îl aud. Scuipă, spre fiecare prăvălie, pe rând.

— Ieșiți, dacă aveți coraj! Vreți să știți ce bani am la băngi? Veniți să vă spun eu. Veniți, mă, pușlamale dă oraș!

Tăcerea și nemișcarea începură să-l neliniștească. I se păru că din umbră oamenii uneltesc. Deodată, îl cuprinse teama că în timp ce unii făceau pe morții aici, alții îl prădau. Aruncă o privire speriată spre prăvălii; un nod de frică dădu să-i treacă prin gâtlej și se opri înțepenit, în dreptul gulerului strâns. O luă la goană spre casă, prăvăllndu-se ca un bolovan desprins din munți, făcând pământul să duduie până în adânc, lăsând

drumul crăpat în urma lui. Nu se opri decât în poartă, pe care o izbi de se cutremură, împreună cu cei patru stâlpi. Înfipse cheia și-o învârti, cum ar fi strâns un dușman de gât. Înăuntru, cerdacul era pustiu, gratiile de la ferestre nemișcate, ușa casei moartă. Pripas îi ieși înainte, gudurându-se. Nu-l luă în seamă. Încuie poarta la loc, suci cheia mare de două ori, o trase ca pe o spangă, o băgă în sân, fără să simtă arsura fierului înghețat. Pe cerdac, răsuflă din adânc. Nădușeala i se prelingea pe obraz, pe gât, se unea cu celelalte nădușeli, de pe piept, de pe șira spinării, de printre buci și cobora până în fundul cizmelor, fierbinte, mustind.

— Ce faci, mă vere Chivule? îi strigă Gogoi, de peste gard.

Tresări, speriat.

— Grijania mă-ti!

În curtea de deasupra livezii îl văzu pe văru-su coborând de la grajd, cu un clondir în mâini. Bețivul veni până jos, se rezemă în gard și trase vreo două gâturi din clondir.

— Ce făcuși, mă vere Chivule? Te băduși în vileag?

Bocanu împinse ușa, cu dinții strânși.

— Hiu-hiuu! chiuia Gogoi. Halal dă calu meu, că n-are bani la băngi!

25

Coteiul zăcu încă mult timp; doctorul de la dispensar mai veni de câteva ori, ridică din umeri și spuse că bolnavul nu are nimic, numai o amețeală, o slăbiciune și că are să se facă bine, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Zăpada, murdară de păcură, începu să se topească; șuvoaie de apă neagră își deschiseră loc printre sonde, săpând pământul, lăsând crestături șerpuite. Se făcu iar clisă; căruțele înotau în noroi cu roțile până la butuci; caii se afundau până dădeau cu burta de pământ, se opreau, aburind, obosiți și întorceau capetele triste spre călăreți, rugându-i parcă să-i lase un pic.

Oamenii se mișcau pe drumuri, pe poteci, numai când n-aveau încotro; altminteri stăteau în ușa sondelor, a bordeielor, pe la cazărmi, și priveau primăvara venind.

Coteiul boli zgâlțâit de friguri, apoi cuprins de călduri, aiurând din când în când. Baba Radă, Lina și Bocanu intrau pe rând în odăița lui.

— Fă-te bine, mă Stoiene, fă-te bine! îi spunea stăpână-su. Să mâncăm miel dă Paști, mă!

Coteiul asculta aiurit. Înțelegea unele, și pe altele nu.

— Miel, nene Chivule?

— Miel, mă, nu-ți place ție carnea dă miel? făcea Bocanu, simțind cum i se surpă stomacul.

— Ba îmi place, cum nu!

Apoi, deodată, o amintire îi strângea inima Coteiului, de-i venea leșin. Se vedea iar la geamul Cazinoului, privind logodna; atunci ochii i se întunecau, numai mâna Linii îi rămânea în față, cu inelul de aur lucind.

Bocanu pleca din când în când la oraș și se întorcea încruntat.

— Ce faci tu, mă? îl întreba pe Cotei.

— Rău, nene Chivule!

— Fă-te bine, mă Stoiene, că am nevoie de tine! auzi?

— Da, nene Chivule! Mă fac bine! Eu nu plec de aici până la moarte, nene Chivule!

În trupul greoi al lui Bocanu umbla atunci, făcându-și anevoie loc prin carnea îndesată, câte un fior de duioșie. Ieșea în curte și, ca să nu se arate altora, scuipa îndesat.

Odată, Coteiul auzi, ca visând, un automobil oprindu-se la poartă. Inima începu să-l zgâlțâie; nu putea fi decât automobilul lui Dimopol și era sigur că-l aduce pe logodnic de la Ploiești. Poate aveau să facă nunta curând, poate prima duminică… Își înfipse mâinile în învelitoare.

— Da eu nu mă las, nene Chivule! Eu rămân aici până la moarte!

Și iarăși, ca prin vis, auzi automobilul plecând și, peste zgomotul motorului, îl auzi pe Bocanu drăcuind:

— Umblă cu moartea după tine, hoțomanule! Nu ți-ar fi rușine să-ți fie, om bătrân; că ții femei goale pă birou!

Coteiul îl revăzu pe Dimopol la logodnă, în smoking, cu piepții cămășii lucind, bătând cu cuțitul în pahar. Văzu comesenii râzând la vorbele lui și deodată toți se pierdură în întuneric; nu mai rămase decât mâna Linii, pe masă, cu inelul lucind.

Iarăși aiură:

— Nene Chivule, aici sunt!

Aiură așa mult timp, săptămâni, până se trezi într-o zi, dar tot cu mâna Linii în față, de nu mai știa: era mâna ei, alevea, sau aceea din vis? Lina stătea pe un scăunel, la marginea patului, veghindu-l, cu capul în broboadă, cu mâinile pe genunchi. Coteiul se ridică în coate, holbându-se la mâinile ei. Inelul de aur nu mai era; degetele se odihneau pe genunchi goale și bătătorite, lipite unele de altele.

Capul bolnavului începu să se lumineze; auzi huruitul automobilului îndepărtându-se și pe Bocanu ocărând în urma lui.

— Lâno! șopti.

Obosită și fără voință, fata ridică spre el ochii nevorbitori, mari, umezi, ca de vițea.

— Stai liniștit, Stoiene!

Vântul flutura perdeaua groasă de chembrică.

— De ce e fereastra deschisă, Lâno?

— Păi lasă, că-i frumos afară! Să mai intre aer.

— E frumos afară! A venit primăvara?

— A venit.

— Unde-i inelul, Lâno?

— Nu-i. S-a stricat logodna!

Lina tresări și se ridică. Pașii lui Bocanu se auzeau coborând de pe cerdac.

— Ce face, fă?

Nu răspunse. Bocanu văzu ochii Coteiului în pernă, sticlind.

— Ei, Stoiene, ce zici? Mâncăm miel dă Paște?

— Mâncăm, nene Chivule!

Doborât de fericire și recunoștință, Coteiul apucă mâna lui Bocanu și începu s-o sărute, udând-o cu lacrimi până peste cot.

— M-am făcut bine! hohoti. Acum nu te mai supăr cu nimic! Pune-mă la muncă, nene Chivule! Că eu sunt sluga dumitale credincioasă, până la mormânt!

26

Îndată ce se desprimăvără, Lipănescu începu să meargă la Câmpina mai des. Își luase automobil, cel mai frumos din câte găsise în Ploiești, își tocmise șofer, pe care îl purta cu șapcă și cu bluză albă. Numai el rămăsese la hainele de schelă, de dril, pătate cu păcură, și la vechile jambiere inginerești.

De la oraș venea murdar de moloz și var. Construcția castelului mergea în galop și el se plimba pe șantier, încurcându-se în picioarele salahorilor, trecând pe sub zidurile roșii dintr-o odaie în alta, cu un zâmbet de mândrie abia strecurat în mustăți.

Lucrul se făcea temeinic; stătuse pe capul arhitectului să pună beton mult, chiar unde n-ar fi trebuit. De câteva ori dăduse iarăși cu mâna de fundul casei de bani; trebuise să alerge la Ploiești, să scoată de la bancă. Acolo îl primeau din ce în ce mai rezervați, fondul lui se apropia de sfârșit. El avea însă prea multă căldură în inimă, ca să simtă răceala lor.

Pe Anghelina n-o vedea aproape de loc. Din schelă se ducea de-a dreptul la șantier, de la șantier se întorcea în schelă. Pe acasă trecea numai sâmbăta, să ia bani, dar nici atunci nu intra în prăvălie; se ducea sus, de unde trimitea după ne vastă-sa. Femeia venea ca totdeauna, neagră, necăjită, învăluită în fumul țigării și nu arăta niciodată înflăcărare la planurile lui.

Lipănescu nu se așeza jos; se plimba înfrigurat, cu pașii mari, dintr-o parte în alta a apartamentului, dând ușile de pereți.

— Așteaptă, să vezi ce cocoană fac eu din tine!

Se gândea să țină prăvălia până era gata castelul. Atunci trebuia s-o închidă, iar casa nu s-o închirieze, ci s-o vândă, ca să șteargă pentru totdeauna amintirea ei.

Între timp își mărea schela. Cumpărase toate sondele părăsite din jurul lui și începuse să le curățe, ca să le pună în exploatare. Fură angajați maiștri și lucrători noi, se reparară barăcile și turlele, se aduseră mașini în locul celor ridicate. Toate motoarele mergeau, toate macaralele scârțâiau, potecile de la o sondă la alta se bătătoriseră iarăși, șiruri de oameni le străbăteau de dimineață până noaptea.

Nevoile de reparații crescând o dată cu mărirea schelei, Lipănescu hotărî să-și facă atelier propriu, ca să aibă încă o mână liberă. Pascu nu mai îndrăznea să se împotrivească la nimic; se uita la el prostit. Văzu și atelierul ridicându-se jos, în marginea șoselei, o baracă lungă de scânduri, cu pereții dubli umpluți cu zgură, pusă pe temelie de beton și acoperită cu tablă ondulată. Oamenii se mirau:

— Ăsta vrea să stea o sută de ani aici!

În baracă se instalară forje, ciocan automat și strunguri; nu era însă niciodată destul lucru pentru atâtea mașini.

Pascu încercă să propună o idee, ca să micșoreze risipa:

— Să mai luăm comenzi de la alte schele.

— Atelierul meu să lucreze pentru alții? Nu mă bag slugă la nimeni! izbucni Lipănescu, furios.

— Dar stau lucrătorii degeaba!

— Să stea, și să se laude cu un stăpân ca mine!

După atelier, îi veni gândul să facă și cazarmă, ca la Societate. Când auziră, chiar lucrătorii găsiră că era de prisos. Maiștrii veniră la birou.

— Nu-i nevoie, domnule Lipănescu!

— De ce nu-i nevoie?

— Păi, pentru cât timp să mai faceți cazarmă?

— Cum, pentru cât timp?

— Cât o să țină exploatarea?

Lipănescu izbucni cu un amestec de mânie și de înflăcărare:

— Eu nu plec de aici, înțelegi? Unde m-am oprit, rămân!

Așa construi și cazarmă, nu însă de scânduri, cum erau toate, ci de zidărie masivă.

Uneori avea câte un moment de limpezire, când cheltuielile îl speriau; luase schela abia de un an și învestise în ea mai toată averea lui. Însă era de ajuns să vină în mijlocul sondelor, să le privească de pe deal, negre de păcură, strălucind în soare, să audă huruitul mașinilor, să vadă sondorii, maiștrii și lucrătorii alergând, ca să uite toate îndoielile.

Prețul păcurii nu dădea înapoi, cu toate erupțiile care în Schela Nouă se țineau lanț. Câteodată mai creștea, cu o miedouă, spre uimirea tuturor. Seara se adunau din ce în ce mai mulți la Salon, așteptând să vină cineva de la Ploiești.

— Cât? întrebau toți într-un glas.

— Treizeci de mii!

Lipănescu se întorcea în schelă cu un zâmbet misterios sub mustăți, se urcă pe o cută de deal și își cuprindea sondele în ochi. Gândul i se, ducea mai departe, acoperea alte sonde, toate la rând, peste dealuri, le vedea legate la schela lui, vedea dealurile netezindu-i-se în cale, împotrivirile naturii căzând, ca el să ajungă într-o zi singurul stăpân al locurilor, până la orizont.

O dată cu primăvara, drumurile i se deschideau în față. Scăpase până și de cele două necazuri mici, care însă îi stătuseră pe suflet mult timp: nu-i mai bombarda nimeni firma, iar Motoacă se făcuse dintr-o dată respectuos.

— Să trăiți, domnule Lipănescu! îl salută, cu ochii în pământ.

— Motoacă!

— Da, domnule Lipănescu.

— Motoacă, măi Motoacă, tu ești băiat bun!

Își amintea sosirea lui aici, când nu cunoștea pe nimeni și nimic din treburile petrolului, când Motoacă venise cu el, pe capră trăsurii.

— Motoacă! îi strigă într-o zi, strălucitor. Nu vrei tu să te angajezi la mine?

— Ce să fac, domnule Lipănescu?

— Să fii omul meu de încredere, mă!

— Mulțumesc, domnule Lipănescu, da nu-s eu bun de așa ceva.

— Mi se pare că tu nu vrei să te bagi la stăpân!

— Așa o fi.

— Păi din ce trăiești tu, mă?

— Eu știu, domnule Lipănescu?! Din vânt.

Acum Motoacă umbla mai ferit, îi era rușine să se arate între oameni. Pe Brebeanu și pe jandarmi, când îi vedea, îi ocolea pe departe.

Jandarmii își făceau mereu de lucru prin schelă, după cercetări; pe urmă se urcau în drum și, când nu te așteptai, fie noapte, fie zi, călcau casa lui Pădurețu, izbind cu patul puștii în ușă. Și la Motoacă veneau uneori, tot așa din senin, dar fugarul nu era de găsit.

— Unde l-ați ascuns, mă?

— Nu l-am ascuns nicăieri.

Spre Paști, când nu mai era urmă de zăpadă prin văi, începură să răscolească pădurea, furioși. O luară pe pârâu în sus, se încurcară prin desișuri, printre trunchiuri putrede căzute la pământ, alunecară prin râpe. Pădurea era umedă și rece, iar copacii se strângeau dușmănoși în jurul lor. Tocmai în valea Ghionoaiei dădură peste o vizuină, un bordei săpat în pământ.

— Ăsta-i! ziseră într-un glas. Uite-l, mama lui, unde s-a băgat!

Dar bordeiul slăbatic era gol. Urme de pași, proaspete, se vedeau pe malul prăpăstios, pierzându-se printre copaci. Dacă nu era o închipuire, un câine hămăia din când în când, parcă trăgând cu capul înapoi.

Jandarmii se întoarseră și iar începură să dea târcoale caselor. O vedeau pe Copila plecând, cu mâinile goale, uneori dimineața, alteori după prânz, întorcându-se tot cum plecase, pe înserat. Nu lua niciodată un drum ascuns, ci se ducea pe drumurile ei vechi, prin schele, unde stătea de vorbă cu lucrătorii în ușile atelierelor, cu sondorii la bordeie, se ducea pe la ingineri de se uita prin albumele cu fotografii, de se parfuma pe păr, intra la Cazinou, unde dansa după patefon cu domnul Bilașcu și cu ceilalți domni, tot nădăjduind că o să vină jucătorul de șah.

În fiecare dimineață, când jandarmii își dădeau socoteala la post, Brebeanu se înfuria:

— Mă, dă murit n-a murit, că dacă murea, nu-i găseați bordeiul cum l-ați găsit. Și dacă trăiește, n-o fi trăind cu vânt!

Jandarmii iar pândeau și iar nu prindeau nimic.

Șeful postului se scărpina în cap, pe sub șapcă.

— Ce ne facem, frățioare? Râde dă noi un bătrân smintit!

Când vedea automobilul lui Lipănescu venind dinspre Câmpina, îi ieșea înainte.

— În mare bocluc m-ai băgat, nenișorule!

Lipănescu nu lua în scamă necazul șefului de post. Își vedea de schelă și de castel. În fiecare zi, pe urma lui, veneau căruțe cu material. Cazarma era aproape gata; tabla albă lucea pe acoperiș, și zidurile, pe jumătate tencuite, aveau să lucească și ele în curând. Într-o zi, cum privea de pe deal schelele, văzu dincolo de piață, pe coasta cealaltă, spre Schela Nouă, un alt acoperiș alb, sclipind printre copacii înverziți.

— Pascule, ce-i aia, colo?

— Nu știți? Bocanu face casă pentru ginere-su!

La început umblaseră numai vorbe că Bocanu își dă fața după Cotei. Oamenii nu crezură, până nu fură văzuți împreuna, căutând locul casei noi. Înainte de a se hotărî unde și cum s-o croiască, bătrânul stătuse mult la gânduri. Voia să fie aproape de casa cealaltă, și ca să-l țină pe ginere-su sub ochi, și ca să-l aibă oricând în ajutor. Locul trebuia ales mai jos decât al lui, dar nici prea mult. Casa trebuia să fie mare și arătoasă, dar nici s-o întreacă pe cea de sus.

Până la urmă găsi locul întocmai cum dorea, la marginea dinspre drum a livezii de pruni. Lucrul începuse în lunea după duminica Tomii, iar la Rusalii pereții erau ridicați, și tabla bătută pe acoperiș.

Dimineața, Bocanu pleca de acasă cu Coteiul după el, să vadă ce s-a mai făcut. Jos, în drum, se oprea, se sprijinea în bâtă, scuipa mândru în praf și își umfla pieptul, cu ochii la zidurile noi.

— Îți place, mă?

Coteiul aiura de fericire și suferea că n-avea destule cuvinte să spună tot ce fierbea în sufletul lui.

— Îmi place, nene Chivule!

Dar nici nu trebuia să spună mai mult; Bocanu era încredințat de recunoștința lui.

— Măi Stoiene, îi spunea, bătându-l cu palma pe umăr, mare noroc ai avut tu cu mine!

— Da, nene Chivule!

— Da lasă, că și tu ești băiat bun!

O lună mai târziu, caisa era gata; i se bătuse și gardul, de scânduri, înalt, înnegrit cu păcură. Mai trebuiau să se pună geamurile, clanțele, nimicurile, și să se curățe ograda nouă.

Toate fiind bune, nunta se hotărî pentru cea dintâi duminică după Sfântu IÂie.

27

Niciodată nu văzuse Copilă o lună atât de rotundă, de albă și de strălucitoare. O privea cu ochii mari, înlăcrimați, cu respirația pripită, de parcă aștepta ca din lună să se desprindă un chip visat de mult și să coboare până la ea. Cerul în jurul lunii pâlpâia, argintiu, apoi se umbrea treptat și cobora peste pădure, parcă în falduri. Valea Alunișului era îmbrăcată într-o pulbere argintată. Casele cu pereți albi dormeau în tăcere sub acoperișurile posomorite; nu se vedeau lumini la ferestre, nu mișca nimic prin ogrăzi, totul părea încremenit, ca într-o lume moartă sau numai vrăjită.

Copila se înfioră, atinsă de o adiere rece; deși pădurea înverzise, iarna se mai ascundea în inima ei, prin văgăuni, prin râpe, de unde vântul o scotea și-o alungă la vale. Trecu în casă, își luă un șal pe umeri și se întoarse pe prispă cu ochii umezi la lună.

Rămase mai mult timp așa, în uitare de sine, cu coatele rezemate pe genunchi și cu bărbia în mâini, urmărind călătoria lunii printre norii albi de pe cer. În Drumul Părăsit, i se păru că aude un pas. Poate era jandarmul, care tot dă târcoale. Nu-l luă în seamă; nu-i era teamă de jandarmi, cu toate că, din când în când, veneau noaptea și băteau cu patul puștii în ușă; după ce răscoleau odăile, se urcau pe scărița din tindă și își băgau capul în pod, cercetând cu lanterna pustiul de sub acoperișul afumat.

Pasul de pe drum se dusese de mult, când Copila întoarse capul spre pădure, și trase cu urechea; parcă trosnise o creangă uscată, sau fusese numai o închipuire. Un timp, nu se mai auzi nimic; ea rămase cu capul întors, așteptând. În lăstăriș luciră două luminițe, niște licurici. Se ridică, alunecă pe prispă și, la colțul casei, fluieră încet. Îndată lăstărișul foșni; o umbră neagră alunecă prin bătătură, până se topi în întunericul lăsat de zid. Copila se aplecă și chemă în șoaptă:

— Haiduc!

În umbră, se auzi scheunatul câinelui și i se văzu coada legănându-se.

— Hai, vin-aici, Haiduc!

Dintr-o mișcare, dulăul sări pe prispă. Copila îi simți respirația caldă, pe picioare.

— Ce-i cu tine, Haiduc? Ce faci tu, sălbaticule?

Haiduc scheună, cu bucurie și cu tristețe. Ea îi cuprinse grumazul în brațe.

— Măi Haiducule, de ce ți-e urât? Ți-e urât că-i lună, așa-i? Și mie mi-e tare urât! Hai, vino!

O urmă în tindă. Fata se strecură după vatră, se înălță pe vârfuri, luă un șervet din cui și, pe întuneric, adună mâncarea pregătită de cu seara. În spatele ei, câinele scheuna. Se întoarse spre el, îi căută zgarda, petrecu pe sub ea capetele legăturii și le înnodă…

Câinele se dusese; mai auzi lăstărișul foșnind, pe urmă peste împrejurimi se lăsă tăcerea de la început. Ridică ochii înfiorată de liniște; luna fugea repede printre norii albi. Fugea și parcă era un cap de om, care din mers se întorcea, făcându-i semne să vină. Se auzeau motoarele schelelor; le cunoștea pe fiecare, după sunet. Unele se roteau mai repede, altele mai rar; era o clipă când glasurile lor se uneau, păreau unul singur; apoi încet se destrămau, o luau înainte, rămâneau în urmă, se fărâmițau, până ce niciunul nu se mai potrivea cu celelalte; erau sute de împușcături… Și iarăși, în ritmul lor diferit, se adunau, două câte două, patru câte patru, până ce ajungeau din nou toate.

Zgomotele acestea care se uneau și apoi se împrăștiau, după o regulă neschimbată, o făceau să vadă o roată mare învârtindu-se, coborând și urcând pe dealuri și văi, cu mișcarea ei înceată, cumpănită, legând sondele între ele, într-o singură soartă.

Pe ușa tindei rămasă deschisă, răzbea mirosul de funingine rece, al vetrei. Înăuntru era mai întuneric și mai frig decât afară. Nu o îndemna nimic să meargă la culcare. Mai degrabă o chemau motoarele, care noapte de noapte îi spuneau povestea schelei.

De când era singură, urâtul o gonea de acasă; colinda dealurile și văile, se oprea pe la sonde, stătea de vorbă cu schimburile de noapte. Sâmbăta seara, când oamenii se culcau mai târziu, rămânea cu ei un timp, așezată în țărână, în fața bordeielor. Unii ciocneau câte un păhăruț de țuică, alții spuneau povești, sau cântau din cavale cântece triste, fiindcă erau de departe. Alții își spălau rufele, pe întuneric, în copăi, cu apă fiartă adusă de

la motoare. Copila îi dădea la o parte și făcea treaba în locul lor, ascultându-le poveștiie și privindu-i cum își fumează țigara.

— Bună nevastă ai fi tu, Copilo! spuneau, mai în glumă, mai în serios. Dă ce nu te măriți, că ai crescut mare?!

Nu răspundea, ci își încrunta sprâncenele.

— Păi nu, că ea să are bine cu inginerii!

De când se împrietenise cu moș Dorobanțu, subchirurgul, cel mai mult timp și-l petrecea la dispensar. Se învățase să spele feșile, să le calce cu fierul electric și să le strângă sul, ca de fabrică. Îi ajuta subchirurgului la făcut pansamentele, îi aducea pensele, sticluța cu benzină iodată, tinctura de iod, pomada cu iodoform. Mulți din cei care veneau la dispensar aveau răni. Când turna peste ele tinctură de iod, făcând carnea să sfârâie, Copilei i se părea că toarnă pe inima ei.

— Lasă că te obișnuiești tu! zicea moș Dorobanțu.

Te obișnuiești cu binele, te obișnuiești cu răul – și unde ajungi, când te obișnuiești cu toate?

Copila rămase cu ochii la lună, cu urechea la motoarele schelei. „Acum roata a ajuns sus… Acum stă o clipă în loc… Acum are să plece la vale…”

Își strânse șalul la gât, se ridică, porni pe potecă, spre Drumul Părăsit, o dată cu roata care cobora dealurile. Sub strălucirea lunii, becurile din ușile sondelor abia se zăreau, licărind, pierind, umplând noaptea de pâlpâiri misterioase. Nimic nu mișca printre turlele negre scăldate în baia de argint topit. Deasupra se ridica, fantomatică, fioroasă și plină de neînțeles, firma lui Lipănescu. Sub deal se auzea apa de la un motor, susurând în batalul de răcire.

Copilă o luă la vale, ceva o chema și ea ar fi tot mers, departe, pe razele lunii, să vadă în ce lume o vor prinde zorile.

Până la răscruce merse plutind. Se trezi, mirată, cu luminile pieții în dreapta, violente și numeroase. Un autocamion, sosit târziu, descărca marfă la Dumitrică. Mulțimea se vedea încă forfotind prin fața cârciumilor. Nu mai aveau astâmpăr nici noaptea. Societatea dăduse de Paști o gratificație tuturor funcționarilor și lucrătorilor, și sâmbăta trecută, din senin, le mai dăduse una. Umblau o mulțime de bani prin schele. Autobuzul gemea de lume, care mergea la oraș după târguieli. Veneau căruțe cu mobile noi, oglinzi, scaune, galerii de alamă pentru perdele. Negustorii cărau marfă necontenit și tot nu făceau față cumpărătorilor. La prăvălii oamenii așteptau câte o oră să le vină rândul, și când plecau, erau împovărați cu mai multe

lucruri decât puteau să ducă în spinare, unele de prisos, luate numai așa, ca să dea un înțeles banului.

Prețul păcurii creștea. Seara, la Salon, redevențiarii se adunau ca la Bursă.

— Cât?

— Treizeci și una!

Restaurantul și cârciumile nu se mai închideau; oamenii se îmbătau cu rândul.

Copila privi în jos valea Doftănețului, albită de lună. Un autocamion urca dealul din greu. Când trecu prin față, îl văzu încărcat până peste cap, cu lăzi albe, cu saci, cu baloturi și cu butoaie. Autocamionul coborî spre piață, și ea rămase singură cu luna, care parcă mai crescuse și se făcuse mai strălucitoare. Aproape îi era frică. Își simțea capul cuprins de lumină selenară, ca de două mâini palide și reci, mâinile unui om ciudat, pe care, deși nu-l știa și nu-l vedea, îl ghicea foarte aproape, gata să se aplece spre ea și s-o ia în brațe.

Porni la vale, o dată cu alta din roțile gigantice; mergea spre Râpa Seacă, fără să-și fi ales drumul, chemată de strălucirea lunii și de chipul omului neștiut. Totul era ciudat în această noapte; era ciudat că nu simțea asprimea drumului prin tălpile subțiri ale sandalelor, era ciudat că pietrele de care se lovea zburau în lături, ca și când n-ar fi avut greutate; ea însăși se vedea atât de ușoară, încât credea că dacă ar fi întins brațele, ar fi putut să zboare.

La cotul potecii, intră pe neașteptate în umbra unui șir de sonde. Întunericul făcu să se rupă vraja. Privi dezmeticită în jur. Peste drum, după un bordei, parcă mișca o umbră.

Nu-i era frică, dar ar fi trebuit să pornească înapoi, spre casă. Îi plăcea locul aici, pe unde nu treceau oameni. În apropiere pășteau caii de la hegne. Era atâta liniște, că îi auzea rupând iarba și suflând pe nări, mulțumiți. Porni spre ei și curând îi zări împrăștiați de-a lungul văii, cu capetele în pământ, sărind din loc în loc cu picioarele de dinainte împiedicate. Nu știa de ce-i chinuiesc așa; erau atât de cuminți și de blânzi, că ar fi trebuit să-i lase slobozi. Ar fi păscut în tihnă, până la miezul nopții, apoi s-ar fi adunat la un loc și s-ar fi culcat, strânși unii în alții. I se făcu deodată milă și dor de ei. Se apropie de primii; simțind-o, ridicară capetele și sforăiră întrebători.

În urmă, umbra din spatele bordeiului se mișcă iarăși; se auzi o vorbă, în șoaptă, apoi se mai ivi o umbră, nelimpede, și încă una. Cineva șuieră,

încetișor, ca o chemare; din sus răspunse un șuierat la fel – și pe coama dealului mai răsări o umbră.

Copila nu lua seama la toate acestea, ciudate. Caii așteptau neliniștiți, fără apărare, fiindcă nu puteau să fugă și nu știau cine vine; numai cei aflați mai departe pășteau înainte; se auzeau rupând smocuri de iarbă și pământul tremura la fiecare mușcătură. Fata se apropia cu mâinile întinse, neștiind că era și mai neapărată decât ei. Calul de lângă ea adulmecă neliniștit și rămase cu gâtul țeapăn. Îi cuprinse capul în brațe, îl mângâie pe făgașul dintre fălcile mari și osoase. Părul era aspru și smocul de pe frunte mirosea a praf.

— Sărmanul de tine, nimeni nu te țesală!

Îngenunche în iarba rece și începu să-i desfacă legătura. Calul o urmărea încrezător, umblându-i curios cu botul umed pe spinare.

— Stai cuminte, că te las împiedicat!

La creastă, se văzură alte umbre.

Aruncă legătura în iarbă, se ridică și bătu calul pe greabăn.

— Hai, acum du-te, prostule, și te plimbă slobod!

Trecu la altul, râzând pe înfundate, bucurându-se de ochii pe care aveau să-i facă a doua zi paznicii.

Caii eliberați începură să zburde pe fundul văii. Ceilalți așteptau curioși, cu urechile ciulite. Alerga de la unul la altul, nechezând încetișor, înveselită. Aproape pe toți îi cunoștea, le știa numele și stăpânul și hegnă la care învârtesc.

— Și pe tine te-au împiedicat, mă amărâtule?

Era un cal bătrân, slăbănog, pe care îl apucase la hegnă de când începuse ea să umble prin schele.

— Așteaptă, că-ți dau drumul!

Calul întoarse capul spre deal și sforăi neliniștit.

— Stai cuminte!

Nu-și sfârși vorba; un pas înfundat venea din spate. Se ridică, speriată. Un om ieșit ca din pământ stătea alături. Nu-i putea vedea chipul, luna îi cădea în spate. Se dădu un pas înapoi, cu mâna la gură.

— Bună seara! zise omul, rânjind.

Rămase încremenită. Parcă era glasul celui care o fugărise într-o noapte. El făcu un pas înainte.

— Bună seara, de!

Văzu alte umbre în spatele lui. Se trase înapoi, căutând cu ochii drumul pe unde să fugă, dar dădu peste altă umbră. Se apropiau din toate părțile, îi țineau calea cu brațele întinse. Unul o cuprinse de la spate.

— Să nu țipi, că bag cuțitu în tine!

— Pune-o jos!

Simți un bocanc greu, cu ținte, proptindu-se în piciorul ei subțire. Omul din spate se cârmi pe o parte, cu ea în brațe și se prăvăliră în iarbă. Un cal sforăi, întrebător; un altul sări în lături, speriat, gata s-o ia la fugă.

Se zbătu; simți iarba rece pe coapsele goale.

— Ce aveți cu mine?

Din gâtul ei nu ieși decât un nechezat firav, stins la jumătate. Deschise ochii mari, înspăimântați cu nedumerire, și văzu luna alergând printre nori, de o răceală înfiorătoare, parcă fugind cu capul întors, să nu vadă în vale. Auzi tropotul cailor. Două mâini grele îi apăsau umerii, o îngropau în pământul umed. Alte mâini o apăsau, își simțea întregul corp strivit; nu mai putea face nici o mișcare.

O umbră neagră, rânjită, veni deasupra, acoperind luna care fugea speriată.

28

Nunta porni de la biserica din Telega, pe la cinci după prânz. Slujba începuse la două și se prelungise peste orice canoane, încărcată cu liturghii trase de păr pe felurite isonuri, ca să dureze cel puțin două ore, cum ceruse Bocanu; cuvântarea protopopului, adus cu pompă și cu cheltuială mai ținuse și ea o oră.

Parcă pe porunceală, bulevardul băilor gemea de lume. Cei mai mulți erau orășeni, vilegiaturiști, în haine deschise la culoare, cu pălării de paie, privind curioși amestecul de costume ale nuntașilor. Erau și mulți țărani din Telega, din Doftana și din alte sate, de la Brebu și mai de departe, veniți să vadă cum își mărită fata Bocanu.

În fruntea alaiului porniră la trap doi flăcăi călare, împodobiți cu eșarfe tricolore peste cămășile cu râuri negre și roșii. Caii mergeau slobozi, cu capetele în vânt; călăreții într-o mână țineau ploștiie cu țuică, în alta pistoalele, din care descărcau focuri la răspântii.

După călăreți, într-un autocamion îmbrăcat în covoare, cu bănci puse de-a curmezișul, veneau lăutarii cu câțiva nuntași, și ei cu ploști pline.

Țambalagiii stăteau pe bancă, rezemați cu spatele de cabina șoferului, cu țambalele pe genunchi și băteau cu ciocănașele albe în coarde, mai tare sau mai încet, după hopuri. În dreapta și în stânga lor stăteau vioriștii, în picioare, crăcănați mult, ca să nu cadă. Cobzarii, în rândul al doilea, rezemați cu genunchii în bancă zdrăngăneau coardele, încruntați, în luptă cu contrabasul din spate care domina tot taraful și chiar huruitul motorului.

După autocamion veneau alți flăcăi călare, cu ploști, cu pistoale și cu flori la pălărie. Unul din ei, mai chipeș și mai vesel decât ceilalți, dădea pinteni calului de câte ori lăutarii înmuiau cântecul, se apropia de ei și le trăgea cu pistolul la urechi.

— Zi-i, țigane! Ce, n-ai mâncat azi?

Urma poștalionul socrilor; nimeni nu îndrăznise să-i așeze pe miri înaintea lui Bocanu. Era poștalionul bătrânului, pe care-l scotea numai la zile mari. Avea osii de fier, sănătoase, roți înalte, cu spițele roșii, și dric larg, împletit din răchită galbenă, cu înflorituri lăcuite, în toate culorile.

Bocanu stătea în leagănul cu arcuri, pus la jumătatea dricului, iar baba Radă în față, pe banca vizitiului.

— Babă Rado! răcnea din când în când socrul din spate, luând plosca de la gură. Mi-s-pare că nu te bucuri dă nunta Linii!

— Ba mă bucur, da!

Femeia stătea cu capul în pământ, speriată, tresărind la fiecare pistol care detuna alături.

Bocanu îmbrăcase haine noi. Pantalonii, puși pe deasupra cizmelor, erau de dimie albă, călcați cu dungă. O cămașă înfoiată, cu zeci de cute, se umfla sub chimir și cădea ca o cascadă de pânză până deasupra genunchilor. Pieptul minteanului, împodobit cu un buchet uriaș de beteală aurie, în vreme ce a tuturor nuntașilor era albă, strălucea ca rupt din soare și parcă soarele de pe cer se uita umilit la omul care îl ciopârțise. Pe obrazul acestuia, răzuit proaspăt, roșu, sănătatea și mulțumirea curgeau la vale, ca o grăsime topită.

Alaiul, cât era înainte și cât venea în urmă, muzica, pocnetele pistoalelor, zurgălăii cailor făceau să-i lucească ochii și să i se umfle gușa; lumea din drum, care privea nunta cu gura căscată, venise pentru el anume, să-l vadă și să se minuneze.

În poștalionul următor, mai mic, doi copii duceau lumânările de nuntă, de trei ori mai înalte decât ei, împodobite cu flori, fluturi, ciucurași și beteală. Pe banca din spatele lor se înghesuiau una în alta patru fete, gătite

în rochii albastre și roz, vopsite în obraz, cu cercei de aur. Doi călăreți mergeau de-a dreapta și de-a stânga lor, pocnind din pistoale. Îndată urmă poștalionul mirilor, mai mare și mai frumos decât cel din față, dar nu cât al lui Bocanu. În dreapta stătea Coteiul, cu o mână în șold, cu alta pe genunchi; privea drept înainte, cu nici un preț n-ar fi întors capul la lume.

Își schimbase înfățișarea de după boală, prinsese iarăși carnea pierdută, ba o și întrecuse. Acum mânca aceleași feluri de bucate ca socru-su, gătite de Lină numai pentru dânșii, nu mai era câine de pripas. Obrazul i se făcuse neted și plin, cu vinișoare roșii, gâtul i se scurtase sub o gușă groasă. De nuntă trebuise să-și facă haine noi, cele vechi nu-l mai ajungeau, cioarecii îi plesneau pe picior, cămășile i se despicau la piept, până spre țâțe.

Alături, în rochie albă bătută în fluturași argintii, acoperită cu voaluri, cu capul în jos, rușinată, Lina nu vedea și nu înțelegea nimic, nu-i părea nici bine, nici rău; se sfia numai că trebuise să se pună pe drumuri lumea, să cânte lăutarii, să se tragă cu pistoalele, să se facă atâta cheltuială și tevatură pentru nunta ei.

În spatele mirilor venea un șir de poștalioane și căruțe cu nuntași, neamuri de-ale socrilor, din toate satele de primprejur, bărbați chipeși și mustăcioși unii, alții slabi și sfioși, cu țepi rari pe obraz, încărunțiți, privind mai mult în lături decât înainte, temându-se să intre în vorbă cu cineva. Fiecare era cu femeia lui, tăcută și speriată, îmbrobodită până peste ochi. Doar câteva dintre neveste, mai răsărite, roșii în obraz, care băuseră din ploscă la rând, râdeau și chiuiau alături de bărbați.

Între poștalioane mergeau automobile și autocamioane, cu funcționari și oameni din schelă; atâta învălmășeală de roți ridica praful drumului până în depărtări. Alți flăcăi călare alergau pe lângă nuntași, de la unii la alții, și le întindeau ploștiie pline.

Când să treacă podul peste Telega și să iasă din sat, nunta se opri. Primarul, cu eșarfă tricoloră trecută peste piept, se urcă pe o bancă din marginea bulevardului, și cu plosca sus, ținu o cuvântare, din care nu se auzea și nu se înțelegea altceva decât numele socrului, căruia toată lumea îi spunea socrul mare; nimeni n-ar fi îndrăznit să-l facă socru mic – și putea fi mare până la sfârșit, că ginerele n-avea tată, n-avea pe nimeni.

— Să ne trăiască socrul mare și să fie într-un ceas bun! strigă primarul, la sfârșit.

Mirilor nu le mai spuse nimic.

Din față, lăutarii începură să cânte un marș hârșâit; flăcăii descărcară pistoalele în aer, și alaiul trecu peste pod, de unde șoseaua urca la deal. În jos, nunta se vedea șerpuind încet, pierzându-se printre copaci și iar apărând la cotituri, în culorile ei vii, în sunetele muzicii, în strigăte și pocnituri. Deasupra, la creastă, cerul se înnegrea. Nori vineți se ridicau de dincolo de păduri și se dădeau de-a rostogolul pe coaste.

— O să vă plouă nunta! strigă primarul, care rămăsese pe bancă.

— Semn bun! răspunse un nuntaș.

La cotitură, flăcăii din frunte se pomeniră cu cerul negru în ochi.

— Hai, mă, mânăăă, că ne prinde ploaia!

Norii veneau repede, bolovănoși, învălmășiți. Coamele cailor și betelele nuntașilor începură să fluture. Oamenii își îndesară pălăriile în cap. Înapoi, valea era scăldată într-o lumină gălbuie, ca de lut; în câteva clipe norii trecură pe deasupra, se întinseră, și tot locul se înnegri. Nuntașii văzură aprinzându-se lumini la casele de jos.

— Hai, mă, mână, că ne-a apucat noaptea pă drum!

La creastă, se simțea umezeala norilor pe obraz. Nunta trecu prin neguri, într-un vârtej de copite și roți. Speriați de ploaia care venea, vizitiii pocneau din bice, îndemnându-și caii peste socotință. Lângă ei, călăreții trăgeau din pistoale și chiuiau ca smintiții.

Așa merse alaiul lung, zornăind ca un șarpe cu coastele de fier, înclinându-se peste șanțuri la cotituri, gata să se rupă și să se prăvălească în văgăuni, sărind pe sus peste bolovani, în chiote, țipete și împușcături, până ce, deodată, schela se ivi în fața lui, pe valea acoperită de umbra amurgului stins. Sclipiri slabe se vedeau pe la sonde, în praful vânăt ridicat de vânt. Numai pe coasta cealaltă, la Cazinou, toate ferestrele erau luminate viu. Pe fondul posomorât, clădirea părea că arde și se va mistui.

În capul dealului, caii șovăiră o clipă, apoi se avântară la vale în galop. Roțile căruțelor și ale poștalioanelor săreau din bolovan în bolovan, scrâșnind și bubuind, iar nuntașii icneau îngroziți.

În depărtare, peste dealuri, cerul se lumină de câteva ori, scurt; fulgera, sub orizont, dar în huruitul convoiului tunetele nu s-ar fi putut auzi. Flăcăii răspunseră chiuind, descărcând pistoale în sus. Fulgerele și detunăturile făcură caii să mărească mai mult galopul lor fără frâu. Oamenii schelelor ieșeau din cazărmi, din bordeie, pe marginea drumului și priveau uluiți.

În piață, lumea tocmai se înghesuia sub șoproane, alungată de ploaie. Erau chipuri necunoscute, amestecate printre celelalte vechi; veneau mereu.

Prețul păcurii făcea să se ivească alți oameni în fiecare zi. Între cele două cârciumi se ridica, albă, o baracă nouă; se deschidea încă o prăvălie, pentru noi mușterii.

Câteva picături mari de ploaie căzură pe acoperișuri, cu sunete de darabană. Nunta venea ca din țeavă de tun. În lumina fulgerelor lucea câte o roată sărind peste un bolovan, câte o spinare încovoiată de cal, biciul unui vizitiu, un buchet de beteală, în timp ce restul alaiului rămânea înecat în bezna gheenei. Picăturile de ploaie se îndesiră, și goana crescu, chiar dacă nu mai avea cum. Automobilele rămâneau în urmă, împiedicate de bolovani; motoarele urlau și pocneau să se facă fărâme. Caii, mai potriviți cu astfel de drumuri, o luară pe de lături și se avântară orbește pe valea următoare. În curtea Cazinoului se opriră, în două picioare, învălmășindu-se, sforăind, cu ochii înroșiți de fulgere. Câteva poștalioane se izbiră între ele; unul se răsturnă, prinzând oamenii dedesubt.

— Să fie într-un ceas bun! strigau flăcăii.

Chelnerii, aduși de la oraș și de la Dumitrică, se repeziră să dea ajutor. Nimeni nu pățise nimic.

— Semn c-o să fie cu noroc! spuneau nuntașii, grăbiți să ajungă la adăpost.

Dar cu greu își găseau loc printre căruțele încălecate, printre caii uzi și speriați, care băteau pământul. Ploaia, întețită, sporea graba și învălmășeala. Primii care ajunseră la uși păreau că se încaieră să intre unul înaintea celuilalt. Al doilea taraf, aflat înăuntru, se porni să cânte marșul de primire. Câțiva flăcăi, pe afară, trăgeau cu pistoalele.

Auzind muzica, Bocanu o lăsă pe baba Radă în poștalion și, spumegând de furie, se avântă pe sus, din căruță în căruță, spre ușa Cazinoului. Înfierbântați de goană și speriați de ploaie, nuntașii se zbăteau să năvălească înăuntru. Socrul se năpusti printre ei.

— La o parte, mă, că trec eu! Ori nu mă vedeți?

În ușă se opri, uriaș, amenințător, gata să pârâie, cu pieptul umflat, cu gâtul gros, roșu la față, cu mâinile îndesate adânc și dușmănos în chimir.

— Gura! răcni, fulgerându-i cu privirile pe lăutari.

Muzica tăcu împiedicată; un zdrăngănit de cobză rămase în urmă, cu spaimă.

— Cin-v-a dat orden să cântați?

Nuntașii se trezeau abia acum din amețeala pe care le-o dăduse goană și furtuna. Începură să privească sfioși sala luxoasă a Cazinoului, candelabrele

strălucitoare și parchetul pe care călcau cu bocancii nescuturați. Cei rămași afară se înghesuiau la ușă, dar nu puteau să intre, fiindcă socrul ținea drumul, lățit peste prag. Ploaia începu să răpăie din plin, amenințând să-i înece.

Bocanu făcu un pas, izbi cu piciorul în parchet, își îndesă și mai tare palmele sub chimir și răcni:

— Voi faceți nuntă fără socru, ori sunteți nebuni?

Așteptă, încordat dușmănos, ca să înțeleagă toată lumea ce greșise și ce nu înțelesese până acum, apoi își scoase mâinile de sub chimir și făcu semn lăutarilor să deschidă nunta.

— Să trăiască socru mare! strigă violonistul, izbindu-și arcușul în coarde.

O dată cu muzică, izbucniră glasurile:

— Să trăiască domnu Bocanu! Să trăiască socru mare!

Afară, flăcăii mai descărcară o dată pistoalele, în ploaia care trecuse la ropot.

— Semn bun, semn bun! spuneau oamenii, lingușindu-se pe lângă socru.

Bocanu se așeză în capul mesei.

— Haida, veniți! se răsti gros spre musafiri.

De o parte și de alta se așezară mârâi, iar în față, baba Râdă și nașii. După ei veneau inginerii și funcționarii Societății, delegați de direcțiune să ia parte la nuntă. Ceilalți, rudele și străinii, se așezară care pe unde putură.

— Dar mirele e singur?

— Zice că n-are pă nimeni: e orfan. A crescut pe lângă casa lui Chivu.

— Coate goale! mârâiau unii, pe sub mustăți, privindu-l cu dușmănie.

Muzica termină marșul tocmai când își lua locul ultimul mesean. În liniștea care urmă se auzi ploaia biciuind ferestrele. O rafală de fulgere întunecă pentru câteva clipe candelabrele.

— Dă ce-ați tăcut, mă? răcni socrul, la lăutari.

Vioristul își duse repede vioara sub bărbie și dădu drumul arcușului; ceilalți se luară după el să-l ajungă. Bocanu îi ascultă încruntat.

— Să nu te mai oprești, până n-oi porunci eu, țigane! Ai auzit?

Lăutarul se înclină, cu ochii albi la el, în timp ce îi trăgea cu arcușul de zor.

Chelnerii veniră cu țuica. Mirele smulse sticla din mâna unuia și se repezi să-i toarne socrului. Pentru cei care îl cunoșteau mai îndeaproape, acesta păru înduioșat.

— Să-mi trăiești, Stoiene! spuse încet, numai pentru el, ciocnind paharul.

— Într-un ceas bun! strigară vecinii, văzând gestul.

Bocanu își bău paharul, așteptă ca Stoian să i-l umple din nou și numai după aceea închină cu ceilalți nuntași.

— Păi da, să fie într-un ceas bun, dacă ziceți voi așa! Lumina orbitoare a unui fulger lung se zbătu în ferestre, făcând candelabrele să se clatine. Îndată, din sus veni tunetul, de-a rostogolul, acoperind muzica și zgomotul petrecerii.

— S-a trezit Sfântu Ilie!

— Lasă, că-i bună ploaia! Crește grâul!

— Ce ne pasă nouă dă grâu? Păcură să fie! Încolo, secetă ori potop, totuna!

— Și ce faci cu păcura, dacă n-ai pâine?

Bocanu auzi aceste vorbe ale mesenilor.

— Cu banii mei, mă, zise gros, cumpăr lumea întreagă! Și tot grâul din lume.

— Bravo, domle Bocanu! strigară orășenii.

— Așa e, vere Chivule! ziseră și țăranii.

Chelnerii veneau cu mâncarea. Nuntașii întorceau capetele spre ei, flămânziți, să vadă o clipă mai devreme bucatele bogatului.

Un țăran voinic, cu mustățile negre, ascuțite la vârf, cu înfățișare de bandit, se ridică în picioare.

— Cinstiți nuntași, zise răstit, să bem cu nădejde și cu bucurie, că o dată își mărită fata Chivu Bocanu!

Orășenii bătură din palme, țăranii chiuiră.

Deși urarea nu spunea mare lucru, socrului îi plăcu felul cum fusese rostită. Se umflă în chimir, până ajunse cu catarămile în scândura mesei și, luând paharul, îl deșertă dintr-o smucitură.

— Păi da, vezi! Să mă țineți minte!

Nuntașii nu mai auzeau tunetele, nu mai vedeau fulgerele crescând în ferestre. Un pas ud tropăi în sală.

— Uite-l, mă, și pă domnu Cristea!

Dumitrică făcu doi pași și se opri, parcă beat, umblând cu ochii rătăciți de la un om la altul. Era cu capul gol, cu părul ud, cu hainele și jambierele înnegrite.

— Oameni buni!

Muzica tăcu; nuntașii se întoarseră, speriați. Numai Bocanu rămase la locul lui, cu paharul la gură; mormăia arțăgos, gata să izbucnească, să se ridice și să-l îmbrâncească afară pe nepoftit.

Acesta se legăna, bălăbănindu-și mâinile în aer, neștiind de unde să înceapă. Văzând privirile speriate ale oamenilor, începu să râdă, ca să-i liniștească.

— Oameni buni!

Se îneca în hohotul de râs care îl zgâlțâia, din adânc, un râs de om beat sau nebun. Ceva neînțeles se ridica în sufletul lui și răsturna toată chibzuiala de până atunci. Venise într-un galop, călare, prin ploaie, ud până la piele, desfăcut la piept. Uitase că ar fi putut să se îmbolnăvească, sau să alunece calul și să-l arunce într-un șanț, să-și frângă gâtul, uitase că nu trebuia să-și dea pe față nici un plan și nici un gând.

— Mâna lui Dumnezeu! Mâna lui Dumnezeu!

— Ce spune? Ce-a pățit?

— Mâna lui Dumnezeu, oameni buni! Cinci sonde deodată! Haideți să le vedeți, că asta se întâmplă numai o dată cât e lumea!

Cinci sonde făcuseră erupție, după-amiază, una după alta. Era atât de neobișnuit și neașteptat, că devenea înspăimântător. Și încă se auzise că alte sonde răbufniseră în aceeași zi, pe vale în jos. O vână furioasă de păcură se zbătea sub pământ, fierbând, țâșnind pe toate aceste guri, așteptând să țâșnească și-n alte părți, unde or veni oamenii să dea cep.

— Mâna lui Dumnezeu, oameni buni! se bâlbâia negustorul, râzând cu lacrimi în ochi.

Râsul îi împietri și rămaseră numai lacrimile, într-un plâns zguduit, fără înțeles. Nu mai știa ce se întâmplă, ce însemnau erupțiile pentru el, întreceau putința lui de a le socoti. I se părea că își câștigase fericirea, și nu doar pentru el, ci și pentru urmașii lui, până la a noua, până la a nouăzeci și noua spiță, că trecuse peste soartă și peste Dumnezeu.

— Cinci erupții! Cinci, numai pe pământul meu!

— Și vagonu cât, domne Dumitrică?

— Sâmbătă a fost treizeci și două de mii! Să vedem luni ce-o mai vrea Cel de sus.

Cu oricine s-ar fi pus Bocanu, dar cu păcura nu. Dumitrică era un mesager care se cuvenea cinstit, oricât ar fi fost el de venetic.

— Hai atunci și bea un pahar cu noi!

Un chelner se repezi, cu paharul plin. Negustorul îl luă și înaintă rătăcit.

Starea lui stârnea înfrigurare și-n sufletele celorlalți nuntași. Unii aveau pământuri în părțile acelea binecuvântate de Dumnezeu; mâinile începură să le tremure pe pahare. Alții le vânduseră de mult; stăteau negri, cu capul în jos. Iar huruitul erupțiilor, care parcă se auzea prin furtună, le ardea inima tuturor. „Treizeci și două de mii vagonu!.. Se minunau în gând. Și te pomenești că n-o să se oprească aici!”

Dumitrică ridică paharul pe jumătate vărsat; îi tremura mâna și n-o putea stăpâni.

— Noroc, noroc! Să fie într-un ceas bun!

Nunta, sau erupțiile lui?

Un fulger trecu peste ferestre, zbârnâind; cercevelele se zgâlțâiră, candelabrele pâlpâiră de câteva ori și se stinseră. Nuntașii începură să strige, în întuneric, încurcându-și mâinile pe tacâmuri și pe pahare. Muzica tăcu.

Un inginer de la Electricitate alergă la geam; un fulger scurt îi arătă drumul. Jos, schela era cufundată în beznă.

— A trăsnit linia!

Chelnerii alergară după lămpi și lumânări. Bocanu se ridică greu în picioare, amețit de rachiu, și răcni din adâncul măruntaielor îmbuibate, acoperind larmă în creștere:

— Lumina!

— Vine numaidecât, nene Chivule!

Un chelner chiar intra cu o lumânare aprinsă.

— Ce-i asta? Dă nunta fii-mi nu-mi dați lumină? Unde-i hoțu dă la ilectrică?

— A trăsnit linia, domnule Bocanu!

— Nu-mi pasă! Dă drumul la lumină, dă nunta fii-mi!

Alte lumânări apărură, împrăștiind întunericul și întinzând pe pereți umbrele musafirilor. Câte un fulger, care intra alb pe ferestre, făcea ca în urma lui să nu se mai vadă nimic. Lăutarii reîncepură să cânte, speriați, zorind tactul la fiecare fulger.

— Gura, cioară! strigă Bocanu. Vreau ilectrică, nu lăutari! Vreau ilectrică, mă, dă nunta Linii! Dați drumul la ilectrică, dă nu, vă omor pă toți!

Un fulger căzu vertical în fața Cazinoului și-i tăie vorba. Venise atât de încet, încât oamenii avură timp să-l vadă înfigându-se, ca o țepușă înroșită,

în vârful unei turle de jos. În clipa următoare se stinse, și ferestrele rămaseră întunecate.

— Vreau lumină!

Sonda izbită de fulger explodă, aruncând în aer o împletitură de fum și flăcări. Lumina violentă care năvăli pe ferestre îl făcu pe socru să tacă. Se auzi țignalul de alarmă la un atelier. Altul răspunse de pe dealul celălalt, apoi încă unul, până ce de jur-împrejur se împletiră semnale speriate, amestecându-se cu tunetele și cu răpăiala ploii.

Nuntașii se repeziră la ferestre. Numai femeile rămaseră la masă, cu capetele în broboade. Flăcările trimiteau în sala Cazinoului o lumină mai vie și mai colorată decât a candelabrelor.

— Acum cântă, cioară! strigă Bocanu, mulțumit, de parcă sonda s-ar fi aprins în cinstea lui.

Vioristul începu să cânte, cu ochii la geam. Întunericul făcea focul să pară mai aproape; vântul prindea scântei și învălătuciri de fum, și le izbea în ferestre. Lăutarii cântau și clănțăneau din dinți.

— Da nu-u ha-ardem aici, Miha-alache?

— Dac-o fi să ha-ardem, cum o vrea Dumnezeu!

Sub flăcările furioase se vedea turla înroșită, de la pământ până la cer. În lumină, câțiva oameni alergau speriați dintr-o parte în alta. Focul mistui repede scândura îmbibată de păcură; dedesubt rămaseră stâlpii, grinzile și traversele. Atunci focul se împleti prin această dantelărie roșie, cu mai multă furie, și turla începu să se clatine. Vântul smulgea așchii aprinse, le ducea departe. La lumina flăcărilor se vedeau pe dealuri, în ușile bordeielor, sondorii, privind neputincioși, cu saci în cap, ca niște glugi, să se apere de ploaie.

În sala Cazinoului, sub lumina roșie, Bocanu, în picioare, părea că stăpânește forțele de afară, ale fulgerelor, ale furtunii și ale focului. O învălătucire furioasă trecu, adusă de vânt, prin dreptul ferestrelor.

Lăutarii încremeniră, în afară de viorist, care scârțâia înainte, îngrozit de foc, dar mai mult de Bocanu.

— Ha-ardem, Miha-alache! clănțăni țambalagiul.

— Pî-până ha-hardem, cântați, mă, că ne ia na-naiba!

— S-a aprins batalul!

O nouă vână de flăcări se ridică, lângă cea veche, mai furioasă, cu altă înfățișare, împletită din fuioare roșii, violete și negre. Mirosul fumului pătrundea înecăcios pe oriunde, prin pereți sau prin acoperiș, că ferestrele

erau închise. Sirenele de alarmă conteniseră, și acum, pe deasupra muzicii, se auzeau pâlpâirile focului și trosnetul grinzilor încinse. Stâlpii turlei, subțiați, începeau să se înnegrească. Focul păru un timp că slăbește; turla se înclină, trosnind, pe o parte. O clipă, schelăria încinsă stătu la jumătatea drumului, până ce deodată, cu un pârâit brutal, însoțit de pocnete ca de explozii, se prăvăli în vale, făcând să răbufnească deasupra un val de scântei roșii.

În Cazinou lumina se învineți, mărind umbrele nuntașilor de la ferestre. O așchie dusă de vânt nimeri la picioarele altei sonde; scândura începu să ardă repede. Se văzură flăcări subțiri, ridicându-se, cu capetele jucând în aer, ca niște limbi de șarpe. În câteva clipe cuprinseră turla întreagă și toate firele de foc se topiră într-o singură flacără. Cazinoul se lumină și se coloră iarăși.

Din vale, de unde căzuse turla, se ridica o altă vâlvătaie. Încă una izbucni la dreapta, o a treia se năștea mai departe. Nuntașii puși pe râs până atunci începură să se dezmeticească. Ceva mai sus, pe deal, se întindeau sondele Societății. Domnul Bilașcu își ridică gulerul hainei și ieși în goană, prin ploaie; inginerii și funcționarii îl urmară.

Valea din fața Cazinoului se încinsese de la un cap la altul. Flăcările topeau norii, deschideau prin ei un furnal roșu, pe unde fumul se învălătucea sub presiune și se ducea la cer.

Una câte una, sondele aprinse rămâneau numai cu schelăria și se legănau, gata să se prăbușească. Ploaia, alungată de foc, păru că se potolește. Un om în haine de nuntă venea fuga de jos.

— Nu-i nimic! N-a prins pe nimeni înăuntru.

— Nici unde a trăsnit?

— Sonda era părăsită.

Lumina în Cazinou slăbea uneori, dar îndată o pală de vânt curăța fumul, o făcea mai vie și mai roșie.

— Treceți la nuntă! porunci Bocanu.

Nuntașii își luară locurile vechi.

— Domne Cristeo, hai, nu vii?

Negustorul nu auzi; se ținea cu mâinile de pervaz și privea incendiul. Furia flăcărilor trezea în el aceeași fierbere pe care o trezea furia erupției; i se părea că focul țâșnește din adâncime, ca un alt fel al pământului de a-și arăta puterea și că trebuie să se închine lui, ca și păcurii.

— Hai, domne Cristeo, să ciocnim!

Bocanu stătea tot în picioare, cu o mână pe pahar, cu alta sub chimir, luminat de flăcări, ca un bivol roșu. Toți aveau capetele roșii, totul în jurul lor era roșu: fața de masă, farfuriile, paharele, pereții.

O pală de vânt aduse flăcările peste ferestre. Câteva geamuri pocniră.

— Ce ne fa-hacem Miha-halache?

Un flăcău, întărâtat, ieși în ușă și își descărcă pistolul în baia de flăcări. Izbucniră chiote:

— Trăiască nenea Chivu Bocanu! Trăiască mirii!

— Nenea Chivu să țină o cuvântare!

— Așa! Să-l auzim pe domnu Bocanu!

Glasurile se amestecară:

— Domne Bocanu, nene Chivule, zi vorba dumitale!

Bocanu mormăi de câterva ori, cu mulțumire, și se ridică mătăhălos, parcă arzând în flăcări.

— Liniște! Vorbește domnu Bocanu! Vorbește nenea Chivu!

În liniștea care se făcu deodată, se mai auzeau numai flăcările pâlpâind, grinzile trosnind afară, câte un tunet îndepărtat scuturând norii.

Socrul își potrivi picioarele în parchet, tuși gros, își înfipse adânc palmele sub chimir. Glasul i se auzi din fundul gâtului, pe două tonuri, ca un tunet și ca o grohăitură:

— E, păi atunci, dacă vreți să știți vorba mea, țineți seama cine v-o spune!

— Zi-i, domne Bocanu!

— Ce căscați gura la mine? Credeți că dacă a pus listă pă garduri, cine-o fi pus-o, grijania lui dă pușlama din toată lumea, mi-a luat puterea?

— Nu, nene Chivule!

— Păi vezi bine că nu! Puterea mea nu-i pă garduri. Puterea mea e la băngi! Acum știți cine vă spune?

Își scoase o mână de sub chimir, luă paharul de pe masă, se aplecă și-l turnă de-a dreptul în gât. Nuntașii așteptau cu ochii la el. Afară turla sondei se auzi pârâind; lumina scăzu, veni un trosnet împleticit, pământul se cutremură și gemu. Vâlvătaia scormonită se revărsă peste meseni, urmată de un val de scântei care trecu pe la geamuri.

Socrul trânti paharul pe masă, își înfipse mâna la loc, sub chimir, și se uită la toți, pe rând.

— Sunteți nește proști! zise, încheindu-și cuvântarea.

— Așa, nene Chivule!

— Să cânte țiganii! porunci Bocanu.

Apoi se așeză, gâfâi, duse alt pahar la gură, și pe acesta îl deșertă mai încet, ca să nu i se spele mulțumirea din gât.

Afară flăcările se potoliră, se întețiră.

— Să trăiască socru mare! strigau nuntașii, golind paharele.

Din când în când, prin lumina roșie a incendiului, trecea și le umbrea fețele câte o vână neagră, prevestirea întunericului care avea să vină.

PARTEA A DOUA

ROȘUL

29

În toamnă, vagonul de păcură se ridică la treizeci și cinci de mii, în ianuarie, la treizeci și șase, după Paști, la treizeci și opt.

Așezat la birou, în fața ferestrei dinspre schelă, Lipănescu își număra cupoanele și făcea socoteli. Predase până acum peste nouă sute de vagoane; îi mai trebuiau două săptămâni, ca să aibă o mie.

— Ne apropiem, Pascule! zise, cu zâmbetul lui misterios ascuns în mustăți.

De la masa cealaltă, unde încheia ștatele de plată, administratorul îl privi nemulțumit.

— Păi ce le mai țineți, domnule Lipănescu? Uite că n-avem cu ce plăti!

— Pascule, nu te amesteca unde nu te pricepi! Am planul meu. Am cumpărat sonde vechi și-ai văzut că știu ce fac!

Vara trecută își ipotecase schelă, ceea ce Anghelina nu aflase; banii de la bănci se terminaseră de mult. Cu ce împrumutase și cu ce mai încasase din primele predări, făcuse atelierul și cazarmă. Ar fi cumpărat sonde încă pe atât, dar acum nimeni nu le mai vindea. La prețul mărit, păcura merita să fie scoasă chiar cu picătura. Miile de tone pe care în Schela Nouă le aruncau erupțiile într-o singură oră, nu împiedicau pe micii exploatatori să lăcărească și ei încet cele câteva vagoane cât puteau da pe lună izvoarele secătuite.

Din toamnă, o undă nouă de viață venise peste Schela Veche. Apăruseră pete albe de cherestea pe barăcile și turlele părăginite. La Salon se văzură ingineri și funcționari noi, cu hainele încă nepătate de păcură.

„Las că au să plece ei și rămân eu!” își spunea Lipănescu, tot umblând cu ochii după sonde de vânzare.

Somațiile băncilor nu-l nelinișteau. Avea să le astupe gura tuturor cu o singură lovitură. Era necăjit doar că rămăsese cu castelul neterminat; abia izbutise să-i bată acoperișul, ca să nu stea zidurile goale în ploaie și-n zăpadă. Căutase să împrumute și acolo ceva pe ipotecă, dar băncile se codiseră, îl amânaseră, și până la urmă nu dăduseră nici un ban. În primăvară izbutise, în sfârșit, să ia o jumătate de milion de la Dimopol.

Bancherul se hotărâse greu, după ce făcuse multe drumuri la castel. Acum se lucra din nou, în grabă; Lipănescu trăgea nădejdea ca în august să-l poată inaugura. Până atunci avea să se împlinească și mia de vagoane. Pentru ziua aceea își făcuse planul: un drum cu automobilul la Ploiești, picior peste picior, înfundat în perne; o jumătate de oră, încasarea cupoanelor; zece minute plata la Banca de Credit; zece la Banca Petrolului; zece la cealaltă; zece la Dimopol – nu zece, numai cinci minute! Avea să-i pună pe birou jumătatea lui de milion, ca pe un scuipat, să nu-și mai facă bancherul drum la Câmpina în fiecare săptămână, să nu-și mai bage nasul pe poarta castelului. De acolo, o goană cu automobilul acasă: „Toți golanii afară din prăvălie! Afară! Jos firmele! Lipănescu nu mai vinde clei și cuie!” Apoi muzica militară, o sută de sticle de șampanie, nu o sută, două sute, cinci, o mie…

Se opri, cu capul înfierbântat. Simțea o vână zvâcnindu-i sub tâmplă, îndemnându-l să se arunce înainte. După o clipă își reveni și își reluă gândurile: „Da! O mie de sticle de șampanie, un steag mare, tricolor, la castel, deasupra ușii principale, și-o rochie de fir împodobită cu safire, cu smaralde, rubine și briliante pentru Anghelina.

— Ne apropiem, ne apropiem, Pascule!

— Poate că tot mai bine ar fi să vindeți, domnule Lipănescu!

— Nici nu mă gândesc, până n-oi avea o mie în cap! De ce să vând astăzi, cu treizeci și opt de mii vagonul, când mâine o să fie patruzeci? La o mie de vagoane, nu-i glumă!

— Dar dacă scade?

— Cum să scadă? Ceva care crește, n-are de ce să scadă!

Pascu nu înțelegea o astfel de judecată.

— Dar dumpingul?

Lipănescu se înfurie. Nu știa cine adusese această vorbă în schelă. Trecuse printre oameni ca o înfiorare. Se spunea că străinătatea e plină de păcură, și exportatorii, în curând, nu vor mai avea unde s-o trimită.

— Luceafărul lui de duping! Asta-i doar o vorbă, Pascule! Au scos-o bancherii, ca să ne grăbim noi cu vânzarea.

Se potoli, se întoarse la cupoane, le împături și le băgă cu grijă în buzunarul de la piept. Afară se lăsa înserarea. Țignalele atelierelor sunau de șapte. Lipănescu trase cu urechea, încordat.

— L-auzi p-al nostru? E cel mai tare!

Își luă șapca și bastonul din cuier.

— Eu mă duc la Salon, să văd.

De pe dealuri se scurgeau la vale șiruri de lucrători. Drumul spre piață era plin de oamenii care se duceau după cumpărături. De o parte și de alta, printre sonde, în barăci ridicate la repezeală, se deschiseseră prăvălii noi. Negustorii își vindeau marfă pe tarabe de scândură, în marginea drumului, ca la iarmaroc, și oricât de mulți se iviseră, ar mai fi fost treabă pentru destui.

Toată lumea era plină de bani. La case se bătea tablă nouă pe acoperiș, se adăugau odăi, grajduri și magazii. În schimb, pe conducte, păcura se ducea necontenit. Fiecare sondă își dădea picătura ei, până se făcea un rezervor plin. Chiar puțurile părăsite începeau să fie căutate la fund. Vechii puțari, dispăruți, veniră iarăși printre sonde, cu uneltele de demult. Coborâră iarăși cu macaralele, la sute de metri în adânc, să repare ghizdurile putrezite, să scoată afară surpăturile de peste izvor.

Oamenii storceau ultima picătură de păcură din pământ și aduceau mobilă nouă de la oraș: șifoniere cu oglinzi, sufragerii, canapele, mașini de gătit, căruțe încărcate, în fiecare zi.

Mai sus, la frizerie, Lipănescu văzu un șir lung de mușterii așteptând afară. Nu mai prindeau rând să se bărbierească decât inginerii și funcționarii mai ridicați. Bărbierul adusese în două rânduri de la oraș oglinzi, mese, scule, tocmise încă o calfă, pe urmă încă două, își împinsese atelierul până la odaia de dormit, dar și așa nu răzbea cu toată lumea. De sărbători oamenii trebuiau să meargă doisprezece kilometri pe jos, până la oraș, ca să-și desțelenească obrazul și ceafa.

Lipănescu își făcu loc cu ifos printre oamenii care forfoteau în piață. Băieții de prăvălie alergau de la unii la alții, dându-le țoiurile cu țuică afară, fiindcă nu încăpeau toți în cârciumă. În fața restaurantului așteptau, strânși laolaltă, vreo douăzeci de țărani bine îmbrăcați, cu cămăși albe, cu cizmele lustruite și cu obrajii roșii. Erau redevențiarii. Înainte se vedeau mai rar; se duceau la oraș, își încasau banii, îi băgau în chimir, se întorceau în automobil, beau o țuică la Salon și-apoi se închideau în case, unde nimeni nu știa ce învârtesc. Urcarea necontenită a prețului îi pusese pe drumuri și le dăduse griji. Seară de seară se adunau în fața restaurantului, să afle cum se mai vinde păcura la Ploiești.

Lipănescu trecu printre ei fără să le răspundă la salut și intră la Salon, unde erau adunați ceilalți petroliști. Exploatatorii nu se amestecau cu redevențiarii, în bună parte analfabeți și toți neciopliți.

În restaurant, în fumul de tutun, grupuri de oameni discutau aprins. Din când în când se auzeau dopurile sticlelor de șampanie pocnind. De un timp, la Dumitrică nimeni nu mai bea nici țuică, nici vin. Șampania se cerea de altminteri și la cârciumile de jos.

— Ei, domnule Lipănescu, vindem sau mai stăm?

Capetele se întoarseră curioase, în așteptarea unui răspuns. Acum nimeni nu se mai îndoia de priceperea lui. Cei care îi vânduseră sondele, ca să scape de ele, vedeau că el nu le luase la noroc.

Lipănescu făcu din sprâncene un semn misterios. Afară se auzi un automobil. Toți se repeziră la ușă, nerăbdători. Pe deasupra capetelor se auzi din drum chiuitul lui Gogoi:

— Hiu-hiuu! Halal dă calu meu!

— Fiți-ar calu al dracului, că m-ai înnebunit cu el!

Bețivul coborâse din automobil și urcă scările terasei, printre redevențiari. Oamenii se dădură în lături, ca să-i facă loc.

— Cin-te-a supărat, mă Gogoi?

— Pă mine? Nici moartea nu mă supără! Să vie, c-o aștept!

Cineva ieși dinăuntru și-l întâmpină, înfrigurat:

— Ai fost la Ploiești, domnule Gogoi?

— Ba nu, la Budapesta! Păi ce-ntrebi? Nu vezi? Hei, domne Cristeo, adă dă băut!

Rămăsese cu obiceiul să-l strige pe negustor, dar Dumitrică nu mai venea prin prăvălie decât foarte rar; stătea la odaie făcând socoteli.

Bețivul intră. Pe fereastra din fund o văzu pe baba Neaga trecând în lungul geamlâcului. Azvârli cu pălăria în geam după ea și îi strigă, arțăgos:

— Hușșși, găină bătrână!

Baba se sperie și-o luă la fugă cu pași mici, cu fustele cenușii frecate de zid.

Din odaie, Dumitrică auzise chiuitul bețivului, și cum îl știa plecat cu cuponul la Ploiești, veni repede în prăvălie, făcându-se că are de căutat ceva la tejghea.

— Hiu-hiuu! Domne Cristeo, chiui Gogoi, dă-mi dă băut!

Lipănescu îi ieși înainte și-l fulgeră cu ochii aprigi.

— Ai vândut?

— Vândut!

— Cât?

Capetele redevențiarilor se iviră în ușă, unele în altele, roșii, cu mustățile negre așezate la rând. Gogoi făcu din ochi:

— Ghici!

Dumitrică ieși de după tejghea și-l apucă de mâini.

— Mă bețivule, spune cât ai luat!

— Ghici!

— Fir-ai al dracului de cap sec! Când te îmbeți, nu mai ești bun de nimic!

— Da ce, mă domne Cristeo, m-ai văzut tu vrodată treaz?

Cineva din spate încercă să-l ia blând:

— Hai, domle Gogoi, spune, cum ai vândut?

— Bine! Am dat hârtia și-am luat banii! Ce, voi nu știți?

Dumitrică îl scutură de mâini.

— Răspunde că oamenii, mă! Cu cât ai vândut?

Avea și el un cupon de o sută de vagoane și nu știa dacă să-l mai țină ori nu. Gogoi îl privi o clipă serios, apoi izbucni în râs; se ținea cu mâinile de șale și se frângea de mijloc până la pământ.

Negustorul se înfurie:

— Mă bețivule, spune, că mai avem și alte griji.

— Păi da, domne Cristeo, ce nu te știm noi?! Numai calu meu nu are griji. Nici calu regelui nu-i ca el, că trebuie să meargă după muzică! Halal dă calu meu!

Îi privi pe toți, cu un aer șoltic:

— Mă duc să-i spun lui văru Chivu! Să se bucure el mai întâi!

Redevențiarii din ușă își făcuseră loc înăuntru, unul după altul, și acum se strânseseră împreună cu ceilalți, în jurul lui Gogoi. Lipănescu nu se mai putu stăpâni. Se apropie de bețiv și-l apucă de pieptul minteanului.

— Cât? întrebă scurt, cum l-ar fi pocnit între ochi.

— Te grăbești? Hai atunci să-ți spun: cinșpe mii!

Se priviră, nedumeriți. Lipănescu îi dădu brânci înapoi.

— Te-ai îmbătat, că nu mai știi ce spui!

— M-am îmbătat!

— Dă pă vagon cât ai luat? se răsti Dumitrică.

— Cât am spus!

— Pă vagon?

— Dă pă ce? Pă butoi?

— Cincisprezece mii! Ești nebun?

— Cinșpe fix!

Negustorul văzu rafturile prăvăliei rotindu-se.

— Mă, ai înnebunit? Cinsprezece mii spui?

Ceilalți se priveau, înmărmuriți.

— Nu se poate!

Gogoi porni, chiuind, printre redevențiarii care se dădeau înapoi. Din ușă se mai întoarse o dată, cu zâmbetul lui mucalit. Oamenii stăteau în aceleași locuri, prostiți. Cele câteva zeci de capete ale lor nu mai păreau bune de nimic.

— A zis bancherul că dacă nu mă grăbeam, nu mai luăm nici atât! adăugă bețivul, făcându-le cu ochiul, vesel și nepăsător, ca un păcălici. Așa că mâine, hiu-hiuu! Fuga la autobuz!

30

Spre sfârșitul lui mai, prețul păcurii scăzu la zece mii: băncile n-o mai luau de mult pentru exportatori; în străinătate nu se mai trimitea nimic.

Rafinăriile continuară un timp s-o înmagazineze, în așteptarea unei reveniri care să le aducă beneficii crescute. Când rezervoarele fură pline, prețul scăzu iar.

La început, înfățișarea schelei nu se schimbă; mulți nu puteau crede și așteptau să se întâmple ceva, să spulbere visul urât. Oamenii fură văzuți pe drumuri, alergând speriați, ca furnicile într-un mușuroi răscolit. Dădură fuga la Ploiești, la bănci, de acolo se întoarseră în schelă cuprinși de panică, grăbiți să vândă păcura din rezervoare cât mai era timp. La stația de predare se îngrămădeau unii peste alții, certându-se țigănește care să apuce loc mai întâi. Telengescu era scos din fire.

— Domnilor, domnilor, vă rog! Vă aud lucrătorii, domnilor, și ne facem de râs!

La sonde se lăcărea neîntrerupt, ziua și noaptea, se storcea păcura cu o grabă înnebunită, toți voiau să scoată acum ce se mai putea, cât mai mult, să nu lase nimic în pământ până nu venea ultimul minut.

Lingurile se umpleau numai până la jumătate, până la un sfert, și mai puțin, de două palme, de una. Sondorii asudau aplecați peste mașini, parcă și mașinile asudau de atât frecuș, asudau și turlele, zgâlțâite neîntrerupt, asuda și pământul, stors pe dedesupt.

Iar păcura care se împingea pe conducte fără măsură făcea să scadă prețul mai mult.

La jumătatea lui iunie, vagonul ajunse opt mii.

Se lăcărea neîntrerupt, cu încăpățânare, să nu rămână nici un izvor nescormonit.

La sfârșitul lunii, vagonul scăzu la cinci mii, apoi la trei.

Lingurile începură să scoată nisip, un nisip negru, urât și sterp. Îl încercară în palmă, îl mirosiră, se priviră prostiți. Unul câte unul, motoarele se opriră.

În august, prețul se ridică la patru mii; era prea puțin și prea târziu.

Coteiul rămase în autobuz până ce îi văzu pe toți plecați. Nici nu fuseseră cine știe câți. Dacă dimineața se umplea, seara autobuzul se întorcea mai mult gol; mulți rămâneau la oraș și nu mai auzeai de ei. Era la începutul lui septembrie.

Bențu coborî și el, în sfârșit, și-o luă domol la deal, să mai dea o raită pe la Salon. Rămase numai Tănase, aplecat peste motor.

Coteiul trase din chimir o hârtie de o sută, o cercetă pe amândouă părțile, apoi scoase capul pe geam.

— Tănase, hai că n-am timp!

Tănase luă sută de lei și puse mâna pe manivelă.

— Apasă pe accelerator!

Motorul porni vijelios. Coteiul stătea la volan, înfrigurat strângându-l tare în mâini.

— Mai încet, ho! strigă Tănase, de jos.

Veni cu manivela, o aruncă înăuntru și se așeză pe scăunelul de lângă volan.

— N-ai uitat? Accelerează și debraiază încet!

Autobuzul porni fără smucituri.

— Bravo, domle Stoian! Ai luat-o bine! Vezi c-ai învățat?

Coteiul rămase înțepenit pe volan, cu ochii ațintiți în drum. Peste dinții încleștați, buzele i se strâmbară într-un zâmbet de frică și bucurie.

La cotitură, Tănase îl opri.

— Acum să te văd cum întorci. Așa, bagă în marșalier, trage volanul la stânga, mai mult, mai mult, așa, dă-i mereu, dă-i mereu! Hopaa, stai!

Luară drumul înapoi.

— Și la ce vrei dumneata să te faci șofer, domle Stoian? Asta-i meserie pentru oameni ca mine, nu ca dumneata!

Ginerele lui Bocanu nu răspunse. La stație opri, coborî cu părere de rău și îmbrăcă mașina într-o privire arzătoare. Ar fi stat să mai facă un drum, tot dăduse sută de lei, dar îi era teamă de socră-su, să nu-i ceară socoteală tinde întârzie atât.

— Când mai merg la Ploiești, conduc iar!

Însurătoarea nu schimbase nimic în purtările lui față de bătrân. Din odăița de lângă grajd se mutase cu Lâna în casa nouă. Lina rămăsese tot muncitoare și tot tăcută. Acum avea treabă mai multă, la două case; lui taică-su îi gătea tot ea.

Pentru casa tinerilor, Bocanu dădea în fiecare lună câte un sac de mălai, un sac cu făină la două luni, le mai dăduse la Crăciun un sfert de porc și un căzănel cu untură, un miel la Paști, și altă grijă nu le mai purta.

Coteiul nu știa dacă se așteptase la mai mult; pesemne, nu. La nuntă, socră-su îl ispitise:

— Hai, și-acu, ce zici, mă Stoiene, să pun eu ceva la bangă pentru voi? La banga aia mică din Ploiești?

— Ferească Dumnezeu, nene Chivule! Nimic să nu pui! Ce, pentru bani am stat eu aici? Dacă m-ai luat lângă dumneata, nimic nu-mi mai trebuie până la mormânt!

Avea răbdare să aștepte pe alt drum, mai cotit. Până atunci ducea viața de la început. Dimineața se trezea înaintea zorilor și fugea dincolo, ca socră-su să-l găsească îngrijindu-i ograda. Umbla cu ciocanul în mână și cu un pumn de cuie în buzunar, căuta în tot locul stricăciuni de reparat. De multe ori, seara vătăma câte ceva, pe furiș, ca să aibă de lucru a doua zi. Bocanu îl vedea alergând necontenit, scurmând cu degetele pământul la stâlpii gardului, cercetând lemnul dacă n-a putrezit, ungând balamalele porții cu păcură, strângând gunoaiele din curte, curățind pomii de omizi. Își luase obiceiul să iasă tiptil în ușa de pe cerdac, nu ca să-l spioneze, ci să se bucure de vrednicia lui. Coteiul însă îl simțea și-și vedea de treburi, cu mai mult sârg.

— Phua! Te sculași, Stoiene? întreba socrul, într-un târziu, când nu-și mai putea ține mulțumirea și scuipatul în gât.

— Uliuu! Păi de când m-am sculat eu, nene Chivule! Parcă pot să dorm când sunt atâtea dă făcut?

O singură teamă avea: să nu-l afle bătrânul că umblă pe autobuz. De câte ori venea de la Ploiești și întârzia jos, se aștepta s-o pățească într-un fel.

„Dă-l în brânză, că n-am întârziat cine știe cât!” își zise, urcând repede dealul, cu apusul în ochi.

De sus cobora un tractor, târând coloane ruginite scoase din sondele vechi. Cărau în fiecare zi și nu mai terminau, de parcă tot pământul era împănat cu țevi.

Coteiul trecu repede prin piață, unde oamenii începeau să se adune, și până acasă merse tot cu ceafa strânsă, așteptând să audă un pietroi fluierându-i pe la urechi.

Bocanu își sfârșea cina, pe cerdac.

— Ei, Stoiene, veniși?

— Da, nene Chivule! Tot într-o fugă am urcat.

— Bine, mă! Treci în odaie, că vin și eu!

Când aveau de făcut socoteli, se ascundeau tot în odăița de lângă grajd. Coteiul intră, aprinse lumina și așteptă în picioare. O clipă cât avu răgaz, gândurile îi fugiră în urmă; cufărul și-l dusese dincolo, dar amintirea lui stăruia aici. Nu trecuseră doi ani de când era slugă, câine de pripas miluit de stăpân, și acum ținea singur în mână socotelile bătrânului. Ce fusese scris în carnetul din chimir, era acum în capul lui. El singur știa ce însemna una și ce însemna alta. De la o sută de sute în sus, lui Bocanu toate cifrele îi păreau egale și doar se prefăcea că ar înțelege ceva. De când începuseră să umble pe drumuri oameni fără căpătâi, nu mai îndrăznea să plece departe de casă, ca să nu-l prade vreunul, așa că nu se mai ducea la bănci. Ginerele vindea cupoanele, el depunea banii, el și-i însemna, el singur putea să le dea de rost.

La început îi fusese frică să-i țină în mâini; ispita era prea mare și se temea să nu facă vreo prostie tocmai la sfârșit. Ar fi putut să-și pună ceva deoparte, pe seama lui, fiindcă nimeni n-avea cum să-l afle, dar afară de sutele date lui Tănase nu se atinsese de nimic. Voia să aibă totul deodată, nu firimituri.

Socrul veni în curând, tropăind, se aplecă de mijloc, și se așeză pe laviță.

— Ce făcuși, mă?

— Le-am dat, nene Chivule.

— Pe cât?

— Pă cinci mii la vagon. Cincizeci dă sute. Acu tot e bine, că s-a mai urcat puțin.

Bocanu rămase un moment la gânduri, părând că face socoteli, dar în capul lui nu mișca nimic; numai se odihnea.

— Cincizeci dă sute spui?

— Da, nene Chivule.

— Phua! Grijania lor dă bangheri! Și pă câte vagoane?

— Nouăsprezece.

— Cât face cu toatele?

— Nouăzeci și cinci de mii.

— Câte sute, mă, te-ntreb?

— Nouă sute cincizeci de sute.

Încercă să așeze cifră în minte, dar nu-i găsi locul.

— Nouă sute dă sute? Phua! Și i-ai pus cum ți-am spus eu?

— Da, nene Chivule.

— La banga a mare?

— La a mare!

— Mă, nu i-ai pus în alt loc?

— Nu, nene Chivule!

Bocanu se liniști.

— Mă, tu nu ești prost, mă Stoiene!

Coteiul își lăsă capul în jos, roșu până la urechi; laudele bătrânului îl mai înfierbântau și acum. Aștepta să vadă dacă mai avea ceva cu el.

— Nene Chivule, dacă mă învoiești matale, m-aș duce p-acasă, să văd ce face Lina.

— Las că te duci mai târziu; întâi hai cu mine, să zgornim veneticii și pușlamalele, că mâine-poimâine s-or întinde până aici!

N-avea liniște de oamenii care băteau drumurile, cu priviri rele în ochi. Rămași fără lucru când sondele se închideau, cei din satele vecine își luau zimbilul în mâini și se întorceau la pământul lor, nici veseli, nici posomoriți, fără zarvă, fără să li se poată citi pe față vreun gând. Dar cu ceilalți, lucrători vechi, care nu aveau alte rosturi în afară de meseria lor, treaba mergea mai greu, nu aveau unde se duce, fiindcă și la oraș erau de prisos.

Ca să nu-i zgândăre, Societatea, ea avându-i pe cei mai mulți, îi împărțise pe echipe: cincisprezece zile din lună munceau unii, cincisprezece alții, cu jumătate leafă, adică atât cât să astupe gura unora mai îndârjiți. Dar de la o zi la alta, nevoia de lucru se micșora, orele se împuținau, până ce leafa ajunsese la un sfert.

Oamenii se adunau pe la răscruci, prin fața atelierelor, pe la birouri, parcă păzind drumul și așteptând să ia pe cineva de piept. Alții, alte firi, stăteau tolăniți prin șanțuri, pe sub șoproanele cârciumilor, nepăsători sau îndobitociți, dar nici privirile lor, când le ridicau din pământ, nu erau mai blânde decât ale celor dintâi.

Pe oriunde se ducea, Bocanu dădea peste asemenea oameni, în sufletele cărora nu știai ce poate mocni. Pentru început se învățaseră obraznici și răi; dacă îl zăreau venind, se întorceau cu spatele, prefăcându-se că nu-l văd, numai ca să nu-și scoată pălăria în fața lui.

Umblau îmbrăcați prost, nebărbieriți, pământii, cu părul atârnându-le lățos pe sub șepci, cu hainele rupte în coate, cu tălpile bocancilor clempănind prin praf. Când puneau mâna pe un ban, neștiind ce-ar putea face cu el mai întâi, mulți dintre ei umpleau cârciumile, se îmbătau și jucau zaruri, până pierdeau tot.

Cu asemenea mușterii, negustorii trebuiseră să plece. Plecară întâi cei noi; barăcile se goliră, se închiseră, obloanele se bătură în cuie. Prăvăliile vechi, în piață, rămăseseră, dar fiindcă nu desfăceau prea multă marfă începură să vândă din ce în ce mai scump, pe măsură ce erau cumpărători mai puțini.

Lăsând la o parte băcănia lui Dumitrică, de unde târguiau inginerii și funcționarii, la celelalte prăvălii săptămâni în șir nu se mai vindea decât mălai. Însă chiar prețul mălaiului crescuse, și oamenii trebuiau să-și micșoreze până și mămăliga.

În fiecare zi, Bocanu își făcea drum printre acești oameni înrăiți, îi ocăra, îi amenința cu bâta, doar i-o vedea plecați, să scape locul de ei.

Mai erau și alții, în afară de el, care aveau grijă lor, fiecare în felul lui, și între aceștia primii veneau Telengescu, domnul Bilașcu și șeful postului de jandarmi, plutonierul major Brebeanu Marin.

Telengescu nu cunoștea altă supărare decât că oamenii nu-i făceau loc să treacă, dacă îi găsea strânși în drum, îl obligau să se strecoare pe marginea șanțului, ceea ce-i umplea gura de spume, iar sufletul de venin, ba aveau chiar îndrăzneala să se uite în ochii lui, nepăsători, ca și când nu l-ar fi cunoscut. În asemenea clipe, tânărul spilcuit ar fi vrut să aibă un revolver într-o mână, în mâna cealaltă un bici, cu o armă să-i țină pe nespălați la respect, cu alta să-i plesnească peste obrajii nebărbieriți.

Nimic nu-i mai pria în ultimul timp, și pentru dreptate trebuie recunoscut că din toată lumea aceea aflată în suferință el suferea, probabil,

cel mai mult. Zadarnic se plângea domnului Bilașcu, pe care îl socotea dator să ia măsuri drastice împotriva derbedeilor, aceștia fiind încă salariații lui.

Dar domnul Bilașcu era o altă fire de om, nu se aprindea oricât foc ai fi pus sub el, sau își stăpânea aprinderea, având destul scaun la cap. Nu fusese niciodată un om aspru, cu atât mai puțin un zbir, știa să folosească la timp vorbă bună și o folosea fiindcă ținea la liniștea și plăcerile lui. Și iată că omul acesta, molâu după părerea lui Telengescu, acum, când oamenii se aspreau, în loc să pună piciorul în prag, se arăta în fața lor încă mai moale, încă mai blând.

— Fii calm, dragul meu! Trebuie să ne purtăm cu binișorul, să nu ne facem dușmani!

Și domnul Bilașcu știa, într-adevăr, să se poarte cu binișorul, în orice împrejurare s-ar fi găsit. Dacă își întâlnea lucrătorii în fața biroului, sau adunați la răspântii, tăcuți și mocnind, îi salută el întâi, ridicându-și pălăria și zâmbindu-le prietenos, iar oamenii, descumpăniți de zâmbetul lui, se dădeau în lături, deschizându-i drum.

— Ce ne facem cu ăștia, frățioare? întreba șeful de post, arătându-și chipul îngrijorat la birou.

Ar fi vrut să-i vadă duși, fiecare la urma lui, să nu le mai poarte grijă, că și fără ei avea multe griji.

— Lasă-i cu binișorul, cu binișorul, ușurel-ușurel! răspundea administratorul Societății, aplecându-se de umeri și făcând cu brațele aceleași mișcări cu care dirijorul potolește tumultul instrumentelor din orchestră.

De atâta zâmbet, de atâtea vorbe blânde și diminutive, însăși ființa lui părea un diminutiv. Dar în liniștea și pacea pe care-o arăta ochilor din jur, domnul Bilașcu n-avea încredere în nimeni, nici în lucrătorii care-i făceau loc să treacă, socotindu-i ascunși și prefăcuți, nici în slujbașii aflați în preajma sa, socotindu-i nevolnici, nici în șeful de post, socotindu-l și prost, și nepriceput. De-aceea, luându-și geanta la subsuoară, iar pe chip așezându-și zâmbetul cel mai liniștit, administratorul se urcă în automobil și se duse la Direcția Generală a Societății. Aici, zâmbind într-una, fără să alarmeze pe nimeni, spuse că oamenii sunt ciudați, că nu arată ce au de gând, că pesemne n-au să supere pe nimeni, dar că s-ar putea să fie unii mai, mai… În privința lor, era greu de găsit diminutivul cel mai potrivit. Aminti apoi, fără să dea aceeași însemnătate faptelor de azi față de cele de-

atunci, despre grevele de la rafinării, de după război, și la urmă, spuse că n-ar strica să se ia unele măsuri.

— Dar cu binișorul, numai cu binișorul, domnule director general!..

Câteva zile mai târziu, pe capul șefului de post pică un mare necaz: o companie de infanterie veni cu trenul de la Ploiești și se instală în Telega, la Băi, să facă instrucție, de parcă în tot județul nu mai găseau alt loc. Soldații făceau instrucție, într-adevăr, și nu stârneau îngrijorarea nimănui, decât pe a gospodarilor cu neveste tinere sau cu fete de măritat. Până la sonde erau cinci kilometri, nici prea mult, dar nici prea puțin, distanță bine chibzuită, și nici o țeavă de pușcă peste ale jandarmilor nu se văzu vreodată prin preajma locului oblojit. Treaba se făcea deci cu binișorul, ca și când toată lumea și-ar fi însușit tactica domnului Bilașcu.

Șeful de post avea însă multă supărare, din pricina companiei de soldați. Întâi că trebuia să-i salute pe ofițeri, să ia drepți în fața lor și să le spună „trăiți!”, el care fusese până azi stăpân peste toate comunele aflate în jur. Apoi, comandantul companiei, un căpitan vioi, negricios și pitic, cam muieratic, ceea ce i se citea pe chip înaintea altei dovezi, își instală postul de comandă la jandarmerie. Locuința și-o alesese peste drum, și toată ziua, după ce-și trimitea plutoanele la instrucție, se plimba prin sat, cu chipiul pe o sprânceană, bătându-se cu cravașa peste carâmbi și aruncându-și privirea pe ferestre, sau prin curți, în căutarea femeilor mai chipeșe, cărora pentru început le zâmbea și le făcea cu ochiul, fără să se sfiască.

Dacă îl vedea pe șeful de post trecând, îi făcea semn cu cravașa să se apropie și-l striga, în auzul oricui:

— Brebene!

Iar bietul major, neavând încotro, trecea drumul scrâșnind din dinți, se oprea reglementar la trei pași în fața lui și saluta, pocnind din călcâie, ca un recrut:

— Porunciți!

Dar căpitanul nu avea de dat porunci, ci doar de pus întrebări, despre nevastă de colo, de la casa cu uluci verzi, sau despre cea de dincolo, de lângă puț – ce fel de poame sunt, hehehe, mă-nțelegi!

Autoritatea șefului de jandarmi era surpată, oamenii nu mai înțepeneau prin porți când trecea el, ba parcă unii aveau priviri de batjocură în ochi. Și încaltea dacă așa necazul s-ar fi sfârșit! Căci iată ce-i spuse căpitanul într-o zi.

— Brebene, îi spuse, fără rușine, behăind ca un țap în călduri, frumoasă cucoană ai, n-am știut!

Iar din ce răspunse șeful postului nu se desluși decât o gâfâială, un mormăit de urs cu nasu-n belciug.

Acum căpitanul stătea mai mult pe la post, sub cuvânt că-l poate chema telefonul oricând și, spre a nu se plictisi, o rugă pe cucoană să coboare în cancelarie, unde jucau table, încurcându-și mâinile pe zaruri și râzând bot în bot.

— Ce ne facem, frățioare, când pleacă ăștia de aici? întreba Brebeanu, intrând în birou la domnul Bilașcu, smoală și catran la chip.

— Lasă-i cu binișorul, cu binișorul! răspundea administratorul, tare cumsecade și tare liniștit, fără să știe că altul era necazul care îl rodea pe jandarm la rinichi.

Brebeanu ieșea înjurând printre dinți:

— Binișorul mă-ti! (Pentru domnul Bilașcu.) Tui și binișorul lui! (Pentru căpitan, care îl supăra cel mai mult.) Și mai tu-vă și binișorul mamelor voastre! izbucnea apoi, cu ochii la oamenii de pe drum.

Oamenii îl vedeau venind și-atunci se trăgeau în lături, ca din întâmplare, sau își făceau de lucru pe la prăvălii, ca să nu-i stea în cale. Câte unii salutau pe jumătate, săltându-și pălăriile, fără să se uite la el și fără să scoată un cuvânt, ca și când n-ar fi avut ochi și ar fi fost muți.

Iar jandarmul, care altădată ar fi făcut praf din ei, își vedea de drum, prefăcându-se nepăsător și scrâșnind din dinți. Avea poruncă să nu stârnească pe nimeni, să se poarte cu binișorul, dar să nu scape pe nimeni din ochi.

Numai Bocanu, căruia n-avea cine-i porunci și care nu înțelegea decât cele ce priveau burta și chimirul lui, se purta cu hoinarii aceștia după vechile-i porniri.

Apropiindu-se de piață, cu Coteiul după el, începu deodată să calce mai îndesat și mai mânios.

— Uite-i, mă, uite-i, mă! hârâi.

În lumina slabă care răzbea de la prăvălii, se vedeau lucrătorii forfotind. Pe o tarabă părăsită, câțiva, strânși în jurul unui felinar afumat, jucau barbut.

Se opri lângă ei și răcni:

— Ce, mă, nu mai aveți dă lucru nimic?

Unul, mai plăpând, se ridică într-o rână și își scoase șapca, nehotărât. Ceilalți își văzură de joc.

— Voi sunteți surzi?

Bocanu făcu doi pași și izbi cu bâta în tarabă. Zarurile săriră de o palmă în sus. Unul dintre jucători le prinse în pumn.

— Pușlamale! Să plecați la urma voastră, păcătoși și venetici!

Pe o altă tarabă părăsită, câțiva stăteau tolăniți și trăgeau dintr-o țigară, pe rând.

— Voi n-aveți nici o treabă? răcni Bocanu, în dreptul lor. Beți tutun, hai? Da dă muncit, nu!

De la Dumitrică ieșea un sondor cu o desagă. Bătrânul îi ținu drumul.

— Ce-ai furat acolo, mă?

— N-am furat nimic, domle Chivu. Am cumpărat niște amărât dă mălai.

— Stați-ar în gât!

Sondorul trecu piața și se opri la măcelar. În cârlig atârna o halcă de carne vânătă. Pe butuc se vedeau câteva resturi, cu capetele înnegrite.

— Cum o mai dai?

Măcelarul îl privi plictisit.

— Nu mai întreba, că nu-i dă voi!

Omul luă o bucată de pe butuc, o întoarse pe o parte, pe alta, se uită la măcelar, o lăsă la loc și plecă amărât.

— Să-ți stea mălaiu în gât, mă! strigă Bocanu în urma lui.

Din jos se auzea urcând greu un tractor; trăgea o remorcă lungă cu coloane de fier. Bătrânul se înfipse cu dușmănie în drum, înfruntând cu capul împins înainte farurile care îl orbeau.

— Ho, ho, stai așa! răcni fluturându-și bâta pe sus.

Neavând cum să-l ocolească, șoferul opri, furios.

— Dă-te, omule, la o parte, că am greutate; nu-mi arde de glume!

Oamenii se apropiară, curioși, neștiind ce se întâmplase. Bocanu ocoli tractorul și văzu coloanele ruginite.

— Aha! Vă luați catrafusele! Scapă pământul dă voi? Dă-i drumu, și să vii când te-oi chema eu!

Tractorul porni greu la deal. Bocanu se luă după el, lovind cu bâta în țevi.

— Mână, veneticule!

Urcușul îl făcea să gâfâie, dar nu se lăsa. Se ținea după remorcă și lovea în coloane cu bâta.

— Mână, mă! Așa, așa!

În capul dealului mai dădu o lovitură și se opri, plin de nădușeală, cu cămașa desfăcută la piept. Tractorul se ducea repede la vale, scormonind cu farurile drumul întunecat. Coloanele zguduite de remorcă lăsau în urmă o dâră de zdrăngănituri.

— Du-te, măă! Du-te și frânge-ți gâtuu!

La cotul drumului, farurile se pierdură sub deal. Zdrăngănitul coloanelor se mai auzi un timp, la hopuri, până se stinse. Se făcu deodată liniște și întuneric. O liniște și-un întuneric greu, care parcă dureau.

Numai Bocanu se auzea răcnind, de sus:

— Ahaha! Pleacă veneticii!

31

Lui Dumitrică socotelile nu-i mai ieșeau. Stătea seara ceasuri întregi aplecat deasupra mesei, cu capul sub abajurul verde, și sucea cifrele când într-o parte, când în alta, numai că oricât le-ar fi sucit, socotelile se încurcau. Niciuna nu se mai potrivea cu planurile lui. Sondele din Schelă Nouă dădeau mult, dar nu mai erupeau. În fierbințeală, crezuse că au să țină toată viața așa. Numărul de vagoane de pe hârtie era de zece ori mai mic decât acela din gând. Iar pe vagon, abia dacă lua a zecea parte din cât luase într-un timp.

Se trezea deodată cu capul în hârtii, speriat de liniștea care se lăsa în jur. Încetul cu încetul, plecau toți; sondele se închideau pe rând, și fiecare sondă închisă părea, pe dealuri, o cruce de mormânt. Sondorii se scurgeau încă spre satele lor, unde aveau gospodărie și pământ; se întorceau la oi sau la plug. Îi vedea în fiecare zi înșirați pe dealuri, negri, cu boccelele la spinare, cu zimbilele în mâini, cu umerii aduși, cu privirea în pământ, purtați din urmă de vânt. Plecau și ceilalți, din ateliere, n-aveau încotro, nu mai era nimic de făcut.

Mașinile se opreau, pe rând, și-n liniștea care cuprindea schelă, huruitul celor rămase se auzea mai tare decât dacă ar fi huruit toate. Când erau toate, nici nu le simțea; acum le știa pe fiecare și fiecare îl lovea, ca un ciocan, când în cap, când în inimă. Câte un motor răzleț pufăind obosit în eșapament umplea de huiet văile goale. Țignalele atelierelor, care porneau viața schelei, încetaseră să sune, câte unul, pe rând, până ce rămăsese doar cel de la Lipănescu. Dimineața, la amiază și seara la șapte, când îl auzea,

Dumitrică tresărea speriat, ca la un semnal de moarte. Ecoul țignalului se ducea peste dealuri, zgâlțâia turlele părăsite și se pierdea departe în păduri, făcând copacii să freamăte.

Numai tractoarele huruiau toată ziua, trecând de la o sondă la alta. Câțiva oameni veneau cu ele, dădeau ușile de pereți, mai puneau o dată mașinile și macaralele în mișcare și trăgeau afară coloana de fier. După ce o desfăceau bucată cu bucată, demontau motoarele, le urcau pe platforme, apoi tractoarele plecau la vale, spre alte schele. În urma lor, ușile rămâneau deschise. Vântul le lua în primire, le izbea de pereți până ce le rupea balamalele și le trântea la pământ; atunci intră șuierând în barăci, ridica praful murdar de păcură, se împletea printre mașinile țepene, printre cablurile ruginite, smulgea scândurile putrede, lăsa sondele jupuite.

În multe părți, coloana înțepenită nu voia să miște. Încercau o dată, de două ori, mașinile se opinteau, scripeții pârâiau, cablurile groase de oțel se întindeau gata să plesnească, turla întreagă se clătina scurmând cerul, dar coloana nu se clintea din loc. Nu-și pierdeau vremea degeaba: scuipau cu necaz în fundul puțului și se apucau să demonteze mașinile, dacă mai erau bune; altfel le lăsau în plata Domnului. Schela rămânea tot mai tristă.

Între sondele părăsite, dealurile păreau pustii. Ici-colo se mai lăcărea, fără rost; roata din vârful turlei juca obosită în lagăre și scârțâia a pagubă. Din loc în loc se mai aprindea câte un foc seara, în ușile bordeielor. O bună parte din cazărmi erau acum părăsite, și sondorii ar fi putut să se mute acolo, rămâneau însă la locuințele vechi, îngropați în pământ, iar de la cazărmi se mulțumeau să scoată pe rând ușile, ferestrele, dușumelele, ca să le pună pe foc.

Clădirile se părăgineau; prin crăpăturile zidurilor, cerul începea să lucească, aproape ca un miracol, și abia acum se înțelegea că deasupra schelelor negre el rămăsese tot timpul albastru.

În piață, la ora prânzului și seara, abia se mai adunau patru-cinci oameni care vorbeau posomoriți, cu capetele în pământ. Câte un cal slab, legat la stănoagă, bătea pământul cu copita; în piața goală, loviturile sunau a pustiu.

Dumitrică le auzea dinăuntru și se speria, aplecat deasupra socotelilor. Seară de seară le muncea, dar cifrele se încâlceau tot mai rău. Află numai vești rele și între toate una îl neliniști foarte tare: băncile o duceau prost, dădeau faliment, praful avea să se aleagă de ele.

Negustorul nu-și mai găsea pace, la sonde nu mai avea inimă să se ducă. Alerga toată ziua prin prăvălii, fără rost și fără folos, și pe lângă atâtea necazuri mai dădea și peste baba Neagă; la fiecare pas, oriunde se ducea, îi auzea fustele foșnind, frecate de zid. Atunci își ieșea din fire și strigă la ea:

— Ei, babă Neago, văzuși ce-i cu păcura? Credeai c-am să mă îmbogățesc!

Baba se făcea mică, lipită de perete, cu capul căzut în piept și cu brațele slăbănoage depărtate de corp.

— Acum ai face bine să-ți iei calabalâcul și să pleci!

Ea o luă la fugă pe geamlâc, cu pași mici, sărind, ca o găină împiedicată, bătând aerul cu brațele și cârâind.

De când se mutase aici, n-o mai vedea nimeni pe drum. Numai seara pleca, uneori, ca buhnele, ferindu-se pe lângă garduri, până ajungea în Valea Runcului, la casa lui moș Vlădoae. După ce scormonea bănuitoare întunericul dimprejur, se cățăra pe prispă și începea să bată încetișor în geam, cum ar fi ciocănit o pasăre cu ciocul mic. Moș Vlădoae stătea tot timpul pe întuneric; când auzea chemarea, ieșea târșâindu-și opincile și plecau împreună, pe potecă, până în marginea pădurii. Acolo se așezau tăcuți și priveau sondele cu o curiozitate intraductibilă. Vedeau la lumina becurilor cablul lucind deasupra coloanei. Sondorul care mânuia pârghiile cânta, amestecându-și glasul cu huruitul mașinii. Lingura de lăcărit ieșea udă de păcură.

Bătrânii urmăreau fiecare mișcare, de parcă așteptau să scoată ceva pentru ei. După un timp, moș Vlădoae începea să-și umple luleaua, îndesa tutunul cu degetul cel mare, bătătorit și uscat.

— Să nu scaperi!

Pe vale umblau gaze, și babei îi era frică de foc; așa murise omul ei, înainte de război, de nu mai rămăsese decât scrum, fiindcă umblase în sondă cu țigara aprinsă.

Moșneagul își punea luleaua stinsă în gură și pufăia în sec. Stăteau așa, tăcuți, până ce o uzină îndepărtată suna miezul nopții. Alteori, dacă nu simțeau nimic mișcând, coborau poteca, se strecurau printre sonde, pe furiș, și ajungeau la locul unde fusese casă babei. Pe pământul înecat de erupții nu mai era urmă de gard sau de zid; numai un morman de moloz înnegrit. Baba Neaga știa însă locul fiecărui lucru din gospodăria ei. I se părea că aude poarta scârțâind și se tot întreba dacă ultima oară o prinsese în cârlig; se scormonea înciudată în gând; parcă o prinsese, parcă nu. Alături fusese

coteţul câinelui. Vedeacâinele, strivit, cu limbă roşie, scoasă printre dinţi, dar, la scârţâitul portiţei, el se ridica şi venea scheunând.

Bătrâna aluneca mai departe pe pământul murdar, căuta treptele prispei, le urcă în gând, deschidea uşa tindei, se răstea la cotoi: Ptruţ!

În tindă fusese sacul cu grăunţe. Se aplecă, lua un căuş închipuiţi îl răsturna în poală şi ieşea în ogradă, la coteţul de păsări: Puii mamii, pui-pui-pui?

Moş Vlădoae o aştepta la poartă, cu sumanul pe umeri, trăgând din pipa stinsă, răbdător până în veci.

Babei i se părea că gâscanuî a apucat-o de poală. Huşşi!

Câteodată, paznicul din vale îi simţea.

— Care eşti acolo?

O luau la fugă, prin pădure. În faţa casei, moş Vlădoae se oprea, fără un cuvânt. Baba Neaga mergea mai departe, până în deal, unde se oprea să-şi tragă răsuflarea, mişcându-şi braţele slabe în sus şi-n jos, ca pe nişte aripi fără fulgi.

Din când în când mai venea şi bătrânul la prăvălie. Cât timp păcura mersese bine, Dumitrică îi vorbea omeneşte, îl bătea pe umeri, îi strecură în sân câte un pachet de tutun, îi dădea la sărbători câte o pereche de opinci, pe iarnă îi dăduse o căciulă şi un cojoc, îl băga în odăiţă şi punea băiatul din prăvălie să-i ducă o litră de rachiu. Din primăvară, nu mai voia să ştie de el.

— Domne Cristeo, măcar o dublă dă mălai!

— Da ce, moş Vlădoae, după ce m-am ales numai cu necazuri!

Baba Neaga îşi dădea seama că Dumitrică e necăjit. Îl urmărea seara, când se strecura pe geamlâc şi îşi lipea nasul de geam, privindu-l pe sub perdea cum făcea socoteli, dar nu înţelegea nimic din supărarea lui.

Negustorul nu dormi multe nopţi, frământat, până ce într-o dimineaţă se hotărî.

— Eu plec la Ploieşti! îi spuse nevestii. Poate să viu mâine, sau mai târziu; ai grijă pe aici!

Unii bănuiau că se dusese să-şi scoată banii de la bănci, şi bănuiala era foarte întemeiată. Dumitrică se întoarse tocmai a patra zi. Dar nu numai că scosese banii; umblase din zaraf în zaraf şi îi schimbase pe monede de aur vechi. Îi aduse într-un geamantan de piele, cu burduf, pe care tot timpul drumului, în autobuz, îl ţinu, cu amândouă mâinile pe genunchi. O dată ajuns acasă, păru mai liniştit. Înainte de toate, puse să se mute în odaia lui casă de bani, pe care până atunci o ţinea în prăvălia de la mijloc.

Vecinătatea ei făcea să-i piară o parte din temeri, așa că nu mai umbla de colo până colo, speriat. Însă seara, când toată lumea se culca și el se apuca de făcut socoteli, cu capul băgat sub abajur, socotelile tot nu-i ieșeau.

Baba Neaga îl vedea cu condeiul în mână, încordat; sudoarea îi curgea pe frunte, pe tâmple, aluneca în jos, pe obraz. După ce se frământa un timp cu ochii în hârtii, negustorul se ridica, scotea lănțucul cu chei din buzunar, descuia casa și trăgea afară niște săculeți albi. Din săculeți ieșea un zornăit ciudat, parcă vrăjit, fiindcă se auzea lâmpede până afară, prin două rânduri de geam.

Chipul lui Dumitrică se îmblânzea, iar încruntarea de până atunci îi trecea în mâini. Mâinile încruntate desfăceau legăturile săculeților; pe masă se revărsau purcoaie de scântei aurii.

Negustorul rămânea cu ochii la ele, aplecat deasupra mesei, holbat, până ce o pocnitură răzleață de motor îl făcea să se ridice, tremurând, cu ochii când la ușă, când la geam.

Baba o lua la fugă pe geamlâc, cu sărituri dese și mici, împiedicată sub fustele cenușii, cotcodăcind din gât și tot ferindu-se, cu umerii aduși.

32

Șeful de post urca necăjit drumul. Nu era necazul vechi; soldații străini plecaseră de trei săptămâni, și de la plecarea lor avusese când să-și verse mânia pe toți câți îl secaseră la ficați, nevastă-sa fiind prima la rând. O bătuse, în odaie, pe înfundate, și nu într-o singură zi ca să facă zarvă prea mare și să-l simtă jandarmii. Pe urmă, după ce o cotonogise bine, o urcase în pat, să zacă, și aplecându-se deasupra ei îi sărutase sprâncenele, între ochii codați. Că altminteri îi era dragă și nu făcuse păcate, jucând table și fiind veselă cu superiorul. Pe acela, da, l-ar fi jugănit plutonierul, dar nu-i stătea în puteri. Restul de mânie îl vărsase și el cum putuse, în ghionți și curele, pe oamenii trecuți la răboj.

Avea alt necaz astăzi, unul mai mic: cumnată-sa născuse ieri, și peste trei zile era naș la botez. Din păcate, copilul venise când lucrurile mergeau prost. Colindase schelele, străduindu-se s-o scoată la cap într-un fel.

— Ce ne facem, frățioare, că duminică botez?!

Negustorii aveau alte griji.

— Păi, ce să facem, domle Brebeanu, dumneata nu vezi?

Căpătase câte ceva de pe la unii, dar cei mai darnici plecaseră, din douăzeci și opt rămăseseră patru, și nici lor nu le mergea bine. Aranjase cu vinul, cu țuica, mai ciupise câte un plicușor cu câteva mii, dar pentru un naș ca el era prea puțin.

În dreptul schelei lui Lipănescu, se gândi, cu o ultimă speranță neghioabă, că poate aici să aibă mai mult noroc. Cârmi la dreapta și urcă gâfâind spre birou. Soarele, care trecuse cu vreo două ceasuri de amiază, îl lovea drept în ochi, ca să-l supere și el.

Lipănescu tocmai venise de la Câmpina; îl găsi în birou, spălându-se pe mâini. După spuma de pe jambiere se cunoștea că fusese călare.

— Da unde-ai lăsat mașina?

— Nu mai era bună; am dat-o. O să-mi vină alta; am comandat-o în America!

Vânduse automobilul, avusese o nevoie urgentă de bani, dar își făcuse planul să ia în loc altul, mai bun.

— Știi ce mașină am comandat? Nici președintele Americii nu are! O mașină cu șaisprezece cilindri.

Se opri împiedicat; vâna de sub tâmplă îi zvâcnea. Îi venise să spună: cu cincizeci de cilindri!

Plutonierul lăsă pușca după ușă, își dădu șapca pe spate și își șterse fruntea de sudoare.

— Ce ne facem, frățioare, că duminică botez?! se văietă, privindu-l pe stăpânul schelei cu un anumit înțeles.

Acesta începu să se șteargă pe mâini, ca și când n-ar fi auzit. Ochii îi fugiră pe fereastră.

— Am început să lăcăresc și la 25! Dacă mă luam după alții…

— Ei, necazuri! îl întrerupse plutonierul.

Lipănescu ieși în ușa biroului, cu mâinile în șolduri, și își roti privirea peste schelă.

În mijlocul părăginirii care cuprindea dealurile, numai la sondele lui se mai lucra. Lucrătorii erau însă neplătiți de două luni, facturi peste facturi se îngrămădeau la birou, Societatea de Electricitate amenința să închidă curentul, avea de încasat aproape trei sute de mii de lei, de la bănci veneau mereu somații. O întindea de la o zi la alta, cu ce mai dădea prăvălia; mai plătea câte o rată, câte o dobândă, mai obținea păsuiri. Cupoanele tot nu le vânduse și nici n-avea de gând să le vândă înainte de a se ridica păcura

măcar la prețul cel vechi. Între timp, locația creștea, și cupoanele nu mai valorau aproape nimic.

— Ce ne facem, frățioare? oftă plutonierul. Va să zică și dumitale îți merge prost!

Lipănescu își umflă pieptul și se întoarse, îngâmfat.

— Da de unde!? Să vezi ce-o să iasă la sfârșit! (Se înfierbântase, și vâna de sub tâmplă începuse iar să-i zvâcnească.) Să stăm de vorbă când am să nivelez totul, de jur-împrejur! Asta strică! Locul trebuie făcut ca în palmă și pe urmă trebuie trase două șosele asfaltate, până la Câmpina și până la Ploiești.

— Da cu al mic, ce ne facem?

— Așteaptă să-mi reușească mie planul și te scap de toate!

Plutonierul clătină din cap a pagubă. Se întoarse, își luă pușca din birou, îi trecu cureaua peste braț.

— Și zi, acum nu-i nimic de făcut?

Privi soarele care era încă sus; nu simțea nici un îndemn să se îndrepte spre casă, atât de devreme și cu buzunarele ușurele. La marginea pădurii văzu firma neagră, de unde i se trăgeau destule necazuri. Se hotărî să facă un ocol pe la casa Pădurețului, vinovatul.

— Apăi, s-auzim dă bine, nenișorule!

Casa se părăginise de tot după fuga bătrânului. Mai venea Motoacă și bătea câte o șindrilă pe acoperiș sau îndrepta un stâlp la prispă. În bătătura neîngrădită, buruienile crescuseră până mai sus de genunchi.

Șeful de post văzu o fată stând pe prispă, în soare. Pe frânghie, între stâlpi, erau întinse câteva rufe la uscat. De aproape se vedea că-i femeie în toată firea, bine legată, împlinită, dar miădie și tinerică. Parcă o știa, nu-și aducea aminte de unde.

— Ce cauți aici?

— N-am voie?

— Tu nu ești soră cu Motoacă?

— Ba da.

— Și cum te cheamă?

— Veta.

Rămăsese așezată pe prispă și răspundea cu ochii în poală; îi purta plutonierului o ură neîmpăcată de când îl schingiuise pe frate-su.

— Și fata Pădurețului, unde-i?

— Nu-i acasă.

— I-ai spălat rufele? Ce, ea e oloagă?

Își împinse capela pe ceafă și se așeză pe prispă, lângă ea, atât de aproape că îi auzea respirația și-i simțea căldura înmiresmată a trupului; mirosea a săpun, a pelin și-a floare sălbatică.

— Ia uită-te-ncoace! Ptiu, că frumoși ochi ai, bătute-ar păcatele!

Avea ochi mari, limpezi, verzi ca luminișurile pădurii. După ce-i privi în silă și-n batjocură, își ascunse iarăși privirea în poală. La venirea lui, țesea o ruptură la o cămășuță subțire; acum lăsase lucrul deoparte, și aștepta să-i plece musafirul. Dar cu toată încordarea, se vede că avea în trup o chemare, și nu putea s-o înăbușe, ceva care pe jandarm îl îndemna să întindă mâna de-a dreptul.

Rămăsese prostit, cu ochii la ea. Nu-și dădea seama ce dezmățare era în purtarea ei, ceva în deplină nepotrivire cu vorba acră și purtarea țeapănă. Cum stătea cu un picior atârnat pe prispă, în papuc de piele roșie, cu altul strâns dedesubt, una din coapse i se vedea până la jumătate, molatică și îmbietoare. Veta simți cum ochii lui îi caută goliciunea; nici măcar nu se feri, atât îi făcea silă.

Prin despicătura bluzei lăsată în voie, plutonierul îi vedea sânii liberi sub pânză, rotunzi și grei, neatinși de nici o oboseală. Soarele, răzbind prin țesătură, îi îmbrăca într-o lumină roză și făcea pielea străvezie. Se săltă puțin, ca să privească mai bine. Ea îl pândea, gata să-l scuipe și să se apere, deși, cum stătea molatică, s-ar fi spus că doar îl așteaptă.

— Câți ani ai tu?

Șeful postului vorbea greu și nu-și recunoștea glasul.

— Douăzeci și patru.

— Parc-ai fost măritată.

— Și ce dacă?

— Să nu fi spus, te-aș fi luat drept fată mare.

— Iacă na!

— Nu mă crezi? Ai țâțe ca piatra.

Întinse mâna la despicătura bluzei. Veta se feri, calmă, sigură pe ea și pe toate.

— Dar d-acolo cine te-a mușcat?

— Cine m-a plăcut!

— Da dacă te-oi place și eu?

Ridică ochii și-l privi printre pleoape; i-ar fi zgâriat obrazul cu unghiile și pe urmă l-ar fi mânjit cu baligă de vacă.

— Hai, fă, dacă te-oi place și eu?
— Încearcă!
Plutonierul întinse mâna. Veta se feri și sări în picioare pe prispă.
— Încearcă, de!
Râdea și își legăna șoldurile. Nu putea să-l omoare, și de ce l-ar fi omorât? Ar fi fost paguba ei, nu a lui!
Jandarmul se ridică, sunând din catarămi. Ea alunecă pe lângă zid, se strecură în tinda întunecoasă. O ajunse, o prinse, o strânse în brațe, pornit.
— Stai că mă omori cu centironul!
O împinse în odaia cealaltă, trânti un picior în ușă, de-o închise în clanță.
— Vine cineva?
— Nu vine!
— Și fata Pădurețului?
— Las-o în pace!
Plutonierul își lepădă pușca după ușă și se apropie. Ea se feri.
— Dă-ți cătărămile jos!
Își desprinse centironul, cu mâinile tremurând. În penumbra încăperii, nasturii tunicii, de metal galben, frecați proaspăt, luceau ca aurul. Veta se apropie de el, Încercă să se oglindească în nasturi. De ce i-ar fi zgâriat obrazul? El o cuprinse în brațe și dădu s-o prăvălească în pat. Alunecă din strânsura lui, știa ce face, fugi în colțul camerii.
— Dă-ți tunica jos!
Nasturii pârâiau, smuciți.
— Leapădă cizmele!
De ce l-ar fi mânjit pe obraz?
— Fă, fir-ai a dracului, nu mă ține mult!
Gâfâia trăgând de cizme pe marginea patului; acasă i le scoteau soldații. Venea spre ea, în ciorapi și cu pantalonii în vine. Ea fugi în tindă.
— Stai, nu așa; lasă-mă să mă dezbrac!
O văzu prin ușă umblând la nasturii fustei.
— Hai, fă, nu mă ține atât!
— Dă-ți alea jos, ce-mi stai?!
Se întoarse spre pat și începu să-și smulgă veșmintele rămase. Din grabă, încurcă nodul izmenei.
— Hai, fă, fir-ai a dracului!

Trăgea de nod, baierele izmenei îi tăiau carnea și parcă-i strângeau gâtul, nu glezna.

Papucii lipăiră prin tindă, ușa de afară scârțâi și Veta apăru la fereastră, pe prispă, cu nasul lipit de geam.

— Ia să te văd, dom șef!

Ședea năuc și zgâit pe marginea patului. Pielea i se vedea albă și neaerisită; sub gâtul încrețit, roșu ca de curcan, pieptul îngust și supt avea o dâră de păr negru, țepos, pe adâncitura de la mijloc. Burta atârna pe genunchi, cutată în trei părți, cu buricul sumes înăuntru, adânc.

— Ce faci, fă?

Luă izmana, făcută ghemotoc, și-o puse în față, peste partea cea mai nedumerită din trup. Lipită de geam, ea îl privea fără rușine, de sus până jos.

— Ia te uită la dom șef!

Sub pântecele revărsat, coapsele alunecau subțiri, până se gâtuiau în genunchii osoși. Pe pulpe se vedeau urmele lăsate de legăturile izmenelor, presate în carne de carâmbi. Și-l închipui cu cizme, cu pantaloni, cu tunica ajustată bine pe trup, cu centironul strâns peste burtă, cu galoanele aurite pe umeri, cu pușca atârnată de braț.

— Dom șef, da mândru mai ești!

Încă n-o înțelegea. Se ridică într-o mână, ținându-și cu mâna cealaltă izmana în față.

— Hai fă, ce faci?!

— Mă uit la dumneata, ce să fac?

— Vino-ncoa!

— Păi nu?!

— Fă, tu te joci?

— Mă joc!

— Vino, că dă nu, te omor!

— Hai de mă ia!

Se repezi la ușă, fără minte. Veta sari în bătătură, de acolo o luă spre pădure, tot uitându-se înapoi.

— Hai, dom șef! Hai, zău!

La o casă, mai sus, se vedea un om pe afară. Plutonierul rămase în ușa tindei, cu izmana în față, pe partea cea mai umilită din trup.

— Hai, dom șef, zău!

Glasul venea din marginea pădurii. Ar fi pus-o pe iarbă, i-ar fi băgat pumnul în gură și-ar fi făcut-o fărâme. O clipă fu gata să se repeadă după ea în pielea goală. Se înfrână, se întoarse în casă și începu să se îmbrace, năuc, înjurând:

— Spovedania și grijania ta dă cățea! Anafura cui te-a închinat! Parascovenia cui ți-a dat țâță să sugi!

O cizmă îi intră strâmb în picior; se așeză pe marginea patului, gâfâia, se chinuia s-o tragă înapoi, dar cizma înțepenită nu ieșea ușor.

— Las că am eu ac dă cojocu tău, grebla sfântă a mă-ti, cu care strânge Dumnezeu stelele dă pă cer! Născătoarea cui ți-a pus cercei în urechi!

Gura îi era plină de venin.

— Pun eu mâna pă tine, fă, Arhanghelii și Mucenicii tăi și ursitoarea care te-a scos în calea mea!

Își încheia nasturii, spumegă, îi smucea dușmănos, își trecu centironul peste mijloc, îl strânse până ce cureaua pârâi.

— Te aranjez eu, închinarea cui te înțărcă!

O dată îmbrăcat, se mai domoli; îi venea altfel acum, când se simțea în hainele lui, strâns în catarămi de sus până jos. Își luă pușca de după ușă și ieși cu dinții strânși. Femeia nu era nicăieri, fugise în pădure, dar parcă îi mai auzea și alcum glasul batjocoritor.

— Soarele al roșu cui te-a pieptănat!

Aproape de drum își aminti de botez.

— Și mai e și al mic, lui și nașterea lui!

La potecă următoare, îi veni în gând chipul lui Motoacă, legându-se de al soră-si, care își râsese de el. Nu se putea așa, trebuia să le-o plătească. Oare Veta ajunsese acasă? Luă poteca pe Valea Carpenului. Bătrânul tușea pe prispă. Fetele, aflate care prin curte, care pe la bucătărie sau pe la ferestre, se împrăștiară ca potimichile. Patru. Veta nu era printre ele. Plutonierul izbi cu cizmă în poartă, străbătu ogradă, se opri lângă prispă.

— Mă Ionică, unde ești?

Cel bătrân se ridică într-o rână de pe rogojină.

— Nu tragi tutun, dom șef? întrebă, gâjâit.

— Și ce-ai tu dacă trag ori nu?

— Ziceam că poate ți se-ntâmplă vreo foiță, că am terminat cărticica.

Din casă se auzi glasul unei fete:

— Ai lădița plină! Ce dracu, mă tată, nu ți-e rușine să ceri mereu?

Căută s-o vadă pe după perdea; față stătea ascunsă.

— Unde-i frate-tu, fă?

Motoacă ieși în cămașă; tocmai se bărbierise și își pudra obrazul. Șeful de post rânji pe sub mustață.

— Te pudrezi, hai?

— Apăi, ce să fac, dom șef?!

Era o asemănare între glasul lui și al soră-si. Jandarmul simți că plesnește. Se stăpâni, spuse cu blândețe:

— Mă Ionică, ia vino puțin, că am două vorbe cu tine!

Motoacă porni sleit după el. Plutonierul ieși pe portiță, merse câțiva pași în pădure, se opri și se întoarse brusc, cu mâinile în șolduri.

— Ia zi, Ionică, dă Pădurețu n-ai auzit nimic?

— N-am auzit nimic, dom șef!

— Dă pă la el p-acasă, te duci?

— Mă duc, așa, câteodată; îi mai dau fetii câte-o mână de ajutor.

— Unde-i fata acum?

— Nu știu; n-am mai văzut-o de mult.

— Păi atunci cum îi dai ajutor?

— Nu-i nevoie să fie acasă. O ajută și fetele.

— Sor-ta mare pe unde o fi!?

— Nu pot să-i cer socoteală; a fost măritată.

Plutonierul privea cu ură obrazul tânăr, bărbierit și pudrat.

Metoacă îl urmărea temător, neștiind unde voia să ajungă; apoi deodată, aerul vâjâi și, una după alta, simți palmele grele, pe care le cunoștea, plesnindu-l peste obraz. Se clătină.

— De ce dai, dom șef? întrebă, moale, ascunzându-și capul în mâini.

Șeful de post se lăsă în jos de genunchi, stătu o clipă așa, pândindu-l, apoi se ridică brusc, cu cotul arcuit, și-i prinse bărbia în pumn. Gura lui Motoacă pocni, capul se duse pe spate, rupt din legături. Băiatul se legănă, amețit, până ce veni într-un copac.

— Zi, îi dai câte-o mână de ajutor? șuieră plutonierul, pe când îi îmbrăca obrazul într-o vijelie de palme.

Rămase amețit, cu capul bălăbănindu-se între palmele lui, până ce jandarmul obosi.

— Așa, mă Ionică! zise acesta, blând. Ca să știți și voi cine sunt eu!

Și porni pe potecă, răcorit și mulțumit, săltând tinerește pe vârfurile cizmelor, cu pușca peste mâna stângă înfiptă în șold, cu dreapta răsucindu-și mustața.

La nouă și jumătate, Dumitrică băgă mâna prin crăpătura ușii și, fără să se arate oamenilor din restaurant, suci unul din cele două întrerupătoare electrice. Încăperea se cufundă pe jumătate în întuneric. Chelnerii nu mai așteptară alt îndemn: înconjurară pe ultimii mușterii, zorindu-i să plătească și să plece. Un chefliu se împotrivi, cu arțag:

— Da ce închideți, mă, așa devreme?

— Dacă așa vrea jupânul!

— Fiindcă s-a pricopsit! Ce, mai are el nevoie de banii mei?

Chelnerul îl luă de braț, îl ridică și-l împinse spre ieșire. Peste câteva clipe, Dumitrică apăru în deschizătura ușii. Chefliul, care tocmai ieșea îl văzu.

— Zi, mă dai afară, domne Cristeo! Ți-ai făcut suma, hai?

— Trageți obloanele! porunci negustorul.

Omul mai bolborosi ceva, în prag.

— Uite, du-te peste drum, la grec! îl sfătui chelnerul. Ăla ține pân la miezul nopții.

La cârciuma de peste drum se mai vedeau lumini galbene, se auzeau glasuri omenești înfierbântate. Se mai găseau unii care doreau să petreacă, dar Dumitrică nu se ostenea să țină deschis pentru ei. De când își trimisese nevasta la Ploiești și n-avea cu cine să se ajute, luase obiceiul să tragă obloanele devreme. De altminteri, nici el nu se gândea să mai întârzie mult aici. Își cumpărase două corpuri de case la Ploiești, în una să locuiască, alta s-o dea cu chirie și căuta o afacere sigură în care să-și bage banii, ca să dea dracului negustoria.

După ce traseră obloanele, chelnerii se strecurară spre odaia lor, pe ușa din dos. Dumitrică veni după ea, să închidă; aruncându-și ochii pe geamlâc, văzu lumină în fund, la odaia babei Neagă. Îi dădu o gură:

— Culcă-te, babo, că-i târziu!

Încuie ușa, înjurând în gând. Baba nici nu pleca, nici nu murea. Uneori se gândea s-o ia de mână și să-i facă vânt în drum.

— Uite pe cine ține Dumnezeu! blestemă printre dinți, în timp ce stingea ultimele becuri din restaurant.

Mai aruncă o privire înapoi, în întuneric, apoi se întoarse și străbătu cele două prăvălii, până la odaia din fund, Abajurul verde arunca lumina pe masă, în timp ce restul încăperii rămânea în penumbră. Dumitrică se așeză,

căută ceva între hârtiile răvășite și își reluă socotelile. Le făcea mereu, dar nu-i ieșeau bine niciodată; redevența nu se urca acum la mai mult de șase-șapte vagoane pe lună, și pe ele lua abia patruzecicincizeci de mii de lei. Față de planurile lui vechi, era aproape nimic. Uneori simțea ridicându-i-se în suflet o ură aprigă pentru tot ce era în jur, dar mai ales pentru pământul care îl amăgise. Acum știa, și niciodată n-avea să se mai lase înșelat, că norocul nu umblă slobod pe drumuri; când ai pus mâna pe el, trebuie să-l fereci cu zece lanțuri, să-l ții încuiat cu zece chei.

Își ridică ochii din hârtii și privi casa de bani. Din piață arar răzbea câte un zgomot, câte un pas de cal împiedicându-se în pietre» câte un glas de bețiv înjurând. De peste geamlâc, din Schelă Veche, se auzea pufăitul unui motor, bătând timpii rar și candențat. Îl ascultă atent, chinuindu-se să-i despartă ritmul de bătăile inimii care-i pocneau în ureche ca un zgomot exterior, străin de ființa lui; neizbutind, se ridică și se îndreptă, în penumbră, spre casa de bani. În timp ce descuia, mai încercă o dată, sâcâit, să despartă cele două zgomote din urechi, dar acum se adăuga și clinchetul cheilor de pe belciug, petrecând printre celelalte un fir subțire, parcă alb. În întunericul dinlăuntrul casei de bani, săculeții luciră. Îi scoase, unul câte unul, îi înșiră pe masă și iarăși se apucă de făcut socoteli, ca și când n-ar fi știut limpede ce cuprindea fiecare. La jumătatea adunării, se opri, desfăcu un săculeț, lăsă aurul să alunece sub abajur și începu să numere, cu mâinile înfrigurate; obrazul aprins, pătat de lumină verde, părea de aramă coclită. Acum nu-și mai auzea inima, nu auzea nici motorul, ci numai cântecul subțire al cocoșeilor.

După un timp, în zornăitul lor muzical se amestecă o râcâitură, venită dinspre ușa de la geamlâc. Nu-și dădu seama decât mai târziu, când se opri o clipă din numărat. Tresări și rămase înțepenit, cu gura deschisă în lumină, în timp ce partea de sus a capului intra în penumbra făcută de abajur. Între râcâituri, se desluși o chemare:

— Domne Cristeo!

Glasul nu-i era necunoscut, dar urechile vrăjite de muzica banilor nu puteau să-l identifice.

— Domne Cristeo! Numai o vorbă! Dă-nii nițel drumu!

Acum negustorul îl recunoscu și se repezi la ușă, atât de furios, că uită banii înșirați pe masă.

— Ce-i, moș Vlădoae? strigă, descuind ușa și smucind-o în lături. Nici acu nu mă lași? Ce cauți noaptea în casa mea?

Obrazul uscat și țepos al moșneagului se ivi în lumină. În spatele lui, Baba Neaga se apleca ba într-o parte, ba în alta, ca să vadă înăuntru.

— Domne Cristeo, vorbi bătrânul, liniștit, cum ar fi venit să-și ia căciula uitată, ziceam să-mi dai și mie o cinzeacă.

— Acum, noaptea? Mă scoli din somn pentru că-ți veni să bei? Nu ține rușine, porc bătrân ce ești?!

Moșneagul își făcu loc înăuntru.

— Las că nu dormeai, te-am văzut noi!

Baba rămase pe geamlâc, tot legănându-se, sucindu-se și lungindu-și gâtul.

— Aide, domne Cristeo, fii om dă omenie! vorbi musafirul, înaintând în odaie.

Dumitrică izbi furios ușa în clanță. Baba Neaga se feri speriată. După o clipă se dezmetici, alergă sărind cu pași mici la fereastră și se cocoșă, să privească înăuntru pe sub perdele.

Moș Vlădoae se așeză nepoftit pe un scaun, în umbra abajurului. Mișcările și vorbă lui aveau o încăpățânate domoală.

— Ai, domne Cristeo, nu te zgârci! Adă cinzeaca!

— Moș Vlădoae, îți dau o sticlă întreagă, numai du-te, să nu te mai văd pe aici!

— Da o dublă dă mălai?

— Vino mâine! Îți dau un sac, dar să te duci, să nu mă mai otrăvești!

Bătrânul nu se supără de vorbele aspre. Clătină împăcat din cap, făcându-și umbra uscată să joace pe perete.

— Hai, du-te acum!

— Păi, țuica?

Dumitrică îl privi în penumbră; îi veni să cadă cu pumnii în capul lui. Se stăpâni, se întoarse și căută sub pat. Ținea aici câteva sticle puse bine, o țuică aleasă, din care abia se îndura să bea el, dar ca să scape de bătrân, trebuia să-și calce pe inimă; nu se putea duce acum până în a treia prăvălie. Câteva clipe se opri, cu respirația gâtuită. Alături, între mărfurile de fierărie, avea o damigeană cu apă tare. Dacă i-ar fi umplut o sticlă, nimeni n-ar fi stat de cercetări pentru un bețiv care s-a otrăvit și-a crăpat în șanț. Șovăia, în luptă cu acest gând, când, deodată, văzu umbra moșneagului crescând în spatele lui, înaltă și uscată, frângându-se de pe perete, pe tavan. Se întoarse ars.

— Ia mâna! răcni.

Moș Vlădoae râdea știrb, deasupra mesei. Dumitrică se apropie, furios, cu ochii la mâna moșneagului și la grămada de bani.

— Ce-ai luat?

Mâna uscată se ascunse la spate.

— Pune înapoi ce-ai luat!

Bătrânul se trăgea înapoi; capul țepos i se pierdu în întuneric; numai picioarele, cu cioarecii albi, rămaseră în lumina răspândită de abajur pe podea. Negustorul ocoli masă după el și vru să-i apuce mâna ascunsă.

— Pune înapoi!

Nu izbuti; se ferise mai viclean decât l-ar fi crezut în stare și râdea ca prostul. Îl privi o clipă în întuneric, cu o furie neputincioasă; simțea în trupul ciolănos o împotrivire pe care nu era în stare s-o învingă decât dacă i-ar fi dat una în moalele capului. Se întoarse repede la masă și începu să numere grămada de bani. Monedele îi alunecau printre degete, se rostogoleau, gata să cadă de pe masă, nesupuse și neastâmpărate. I se părea că aurul vrea să-i scape de sub stăpânire, să se răzvrătească. Îi era peste putință să-și dea seama ce luase bătrânul. Se ridică.

— Moș Vlădoae, pune înapoi ce-ai luat! Pune-napoi, că nu ieși viu de-aici!

Încerca să-i apuce brațul ascuns, iar bătrânul se ferea și se trăgea înapoi, rânjind.

— Pune la loc ce-ai luat?

Ajunse cu el până în zid.

— Nu vrei să pui înapoi?

O clipă nu se auzi decât gâfâitul negustorului și râsul știrb. Pe urmă dușumeaua scârțâi, urmă o icnitură, se rostogoliră jos amândoi. Prăvălit asupra bătrânului, Dumitrică își băgase mâinile în părul lui și-i izbea capul de podele, îndesat, dușmănos, fără nici o stăpânire de sine.

— Pune înapoi, moș, Vlădoae! Pune înapoi! Pune înapoi, hoț bătrân!

Rânjetul înțepeni și printre dinții încleștați începură să curgă bale subțiri.

— Pune înapoi, nu-nțelegi?! Pune înapoi, n-auzi?!

Ușa scârțâi încet, ascuțit, dar negustorul n-o auzi. Își auzea numai furia clocotind. Baba Neaga se ivi în prag, adusă de umeri, cu mâinile date în lături, zgâindu-se speriată pe sub marginea abajurului.

— Pune înapoi că te omor! șuiera Dumitrică.

Sângele îi năpădise ochii, privirea i se scălda în roșu. Nu văzu umbra crescută deasupra lui, pe tavan. Baba se apropia, sărind cu pași mici, mișcând brațele și cotcodăcind. Capul moșneagului pocnea sec în dușumea.

— Pune înapoi, hoțule!

Bătrâna văzu bâta căzută alături. Se aplecă, o prinse cu amândouă mâinile și o ridică deasupra capului. Umbra ei se desfășură pe perete, deformată, cu mâinile mai lungi decât trupul; capul ascuțit se opri în unghiul de sus, dar mâinile cu ciomagul se întinseră pe tavan, până în partea cealaltă a camerei. Acolo ciomagul se opri o clipă, cu o imagine tremurată, pe urmă o luă repede înapoi, se frânse în unghiul peretelui și căzu scurt.

Dumitrică icni, veni cu capul în piept, se clătină, alunecă într-o parte, rămase întins pe dușumea.

Baba lăsă bâta jos, privi nedumerită, fără să înțeleagă ce se întâmplase. Îl văzu pe moșneag mișcând, râdicându-se greoi într-o rână, cu mâna la spate. Își adună fustele în mâini, se suci spre ușă și o luă la fugă, sărind, scoțând din gât strigăte de spaimă, ca niște cârâituri.

Moșneagul se ridică, se clătină de câteva ori până-și găsi locul picioarelor, pe urmă își luă bâta de jos și se îndreptă spre ușă, târându-și opincile. În dreptul patului văzu sticla lucind pe dușumea, cum o lăsase Dumitrică. Se aplecă, o ridică și, după ce-i cercetă dopul, o băgă în sân. Pe masă, între bani, îi sări în ochi un pachet de tutun, început, cu cărticica albă alături. Se apropie, luă tutunul și-l băgă în sân la un loc cu sticla; cărticica, după ce-o privi nehotărât, o aruncă jos. Când să plece, văzu în umbră cutia cu chibrituri. O luă repede, o sună la ureche și o înghesui în sân, peste celelalte.

Pe geamlâc se auzea cârâitul babei, care fugea împiedicată. Moșneagul ieși, alunecă până la odaia ei, căută patul pe întuneric, lăsă sub pernă un bănuț de aur, tot ce luase, și după ce netezi învelitoarea deasupra, plecă mulțumit, strângând cu cotul sticla la sân.

Baba Neaga străbătu geamlâcul bătând speriată din aripi, coborî scările în curtea din spate și, prin gang, ieși în piața întunecoasă.

Numai la cârciuma de peste drum se vedea o lumină slabă. Umbrele unor oameni care se pregăteau de plecare întunecau geamul.

Bătrâna se opri pe podeț. Moș Vlădoae veni din urmă ei, trecu pe alături și, fără o vorbă, se pierdu în întuneric. Baba rămase câteva clipe nehotărâtă; deodată i se păru că vine cineva din gang, pe urma ei. O luă la fugă, sărind, spre cârciumă, unde se opri, cu vârfurile degetelor în geam.

— Hai, vino-năuntru, mătușă, să bei un țoi dă țuică!

Începu să facă semne speriate, spre prăvălia lui Dumitrică. Piața era liniștită și pustie.

— Ce-o fi cu baba?

Câțiva oameni ieșiră în prag. Prin ușa deschisă se revărsă în piață o fâșie săracă de lumină gălbuie, pâlpâitoare, amestecată cu fum și cu miros de rachiu.

Baba o luă la fugă înapoi, pe dâra de lumină care o urmărea din spate. După câteva sărituri se opri, chircită sub fuste. Un om dădu să se apropie.

— Ce-i, mătușă?

Se feri de el cu sărituri mici, împiedicate.

— Cra-cra!

Nu putea scoate alt sunet; cârâia și arăta cu mâinile gangul prăvăliilor.

— S-a întâmplat ceva la domnu Cristea! Haideți să vedem!

Intrară pe gang. Ea rămase în mijlocul pieței goale, chircită. Numaidecât, dinăuntru răzbiră strigăte:

— L-a omorât pe domnu Cristea!

Baba Neaga se ridică, sări câțiva pași în lături și începu să bată aerul cu mâinile, scoțând din gât cârâituri uscate.

34

O rafinărie îndepărtată, la câmpie, suna miezul nopții. Moș Vlădoae urcă dealul și ieși în drumul Runcului. La sonde se auzeau mașinile huruind, prăjinile de fier ciocnindu-se, oamenii strigând, împletind printre copaci o funie groasă și noduroasă de zgomote. Moșneagul merse înainte, căutând drumul cu bâta, cu brațul osos pe sticla din sân. La potecă se opri, se desfăcu la piept, trase un gât de țuică și, după ce puse dopul la loc, coborî povârnișul, ținându-se de rădăcini, pe lângă cabană. Lumina de la sonda nouă, scăpată deodată dintre copaci, îl orbi. Scheletul de fier al turlei se ridica înalt și se pierdea în întuneric, nesfârșit. Sub fascicolele reflectoarelor puse pe stâlpi de jur-împrejur, se schimbau echipele.

Moșneagul mai înghiți un gât de țuică și, cu inima întărită, se îndreptă spre oamenii din schimburi.

— Seară bună, seară bună!

— Seară bună, moșule!

Maistrul, care își luase locul lângă mașini, își zori echipă:

— Haide, la lucru!
— Da ce, nici noaptea nu stați, oameni buni?
Din întuneric se auzi chiuitul lui Gogoi:
— Nu stăm, că am răzbit-o! Hiu-hiuu!
— Tu ești, mă Gogoi? Unde te-ai ascuns?
Un sondor arătă în umbră de sus.
— Uite-l colo, cu butoiul lângă el!
Bețivul stătea pe marginea taluzului, lângă un butoi de vreo douăzeci de vedre, și aștepta erupția.
— Mă gărgăune, tu nu te mai lași dă prostii?
— Nu mă las până n-oi muri! Păi dac-o răzbi-o, lor cine să le dea dă băut?
— Hai, la lucru! strigă maistrul.
Moș Vlădoaie duse sticla la gură, își lăsă capul pe spate. Ochii îi rămaseră asupra turlei.
— Uliuu, da înalță-i!
Inginerul se ivi de sus, dinspre cabană, și coborî taluzul, grăbit.
— Seară bună, domnu inginer! Uliuu, da înalță-i, lui mama ei!
— Hai moșule, du-te, că avem treabă!
Macaraua pornise, trăgea afară prăjinile grele de oțel care țineau sapa pe coloană. Inginerul stătea deoparte, mestecându-și pipa stinsă în colțul gurii.
— Mai încet! spunea, cu grijă, la fiecare învârtitură a tamburului.
Gogoi chiui de pe taluz:
— Hiu-hiuu! Dom inginer? Să-mi spui când e gata, să dau cep!
În gura sondei, prăjina trasă afară făcea să bolborosească nămol gros, cenușiu, scos din adâncuri, care se scurgea la vale, năclăind locul împrejurul sondei, înainte de a se usca și a se reintegra în scoarța pământului.
Bătrânul se apropie de inginer și, după ce-i privi cu luare aminte, scoase din sân pachetul de tutun.
— Uite!
— Ce vrei?
— Uite, tutun d-al bun!
— Și ce vrei de la mine?
— N-am mai fumat tutun ca lumea…
— Mai încet! strigă inginerul. Hai moșule, du-te, nu mai încurca locul!

Sondorii deșurubau una după alta prăjinile scoase de pe coloană, pe care apoi macaraua le lăsa în picioare, rezemate de pereții turlei, ca pe niște vine ale pământului, sclerozate în ere.

Sapa ieși, masivă, diformă, îngreuiată de nămoluri. Oamenii o prinseră cu cârligele și o traseră în ușa sondei. Avea o formă greoaie, semăna cu un trunchi omenesc mutilat, cuprindea în liniile ci îngroșate de mâl ceva tainic și neliniștitor. Așa cum venea din străfunduri, părea că aduce, netălmăcit, tot necunoscutul pământului; părea că mocnește în ea o forță monstruoasă, că-i gata să se ridice și să se rostogolească peste oameni, condamnați la moarte de miezul planetei.

Acum, numai nămolul ținea în loc erupția; era și el o forță, moartă, care învingea forța vie a păcurii. Trebuia scos, o parte, micșorată greutatea de pe coloană, până ce forța vie o depășea pe cea moartă. Sondorii agățară lingura de cârligul macaralei.

— Umblați încet! poruncea îngrijorat inginerul, la fiecare mișcare.

Moș Vlădoae se așeză pe o scurtătură de lemn în fața sondei și începu să-și umple pipa. Inginerul îl auzi sunându-și chibriturile.

— Ce faci, nenorocitule?

Moșneagul puse chibriturile la loc, râse copilărește și începu să pufăie liniștit din luleaua stinsă.

— Ia dați-i vânt d-aici!

Un sondor se apropie.

— Du-te acasă, că avem treabă!

Se ridică mormăind, cu luleaua în gură. După un pas se mai întoarse o dată spre inginer, cu palma deschisă, arătându-i tutunul.

— Bine, bine! Hai, du-te!

Ocoli barăcile și o luă pe potecă, la vale. Lumină îl orbise, umbla la întâmplare, fără să vadă drumul. În spatele lui, mașinile mergeau cu turație redusă, treaba se făcea parcă pe pipăite, se scotea nămolul cu țârâita, erupția putea izbucni în orice clipă. Un om se duse jos, la stâlpul rețelei electrice, și rămase cu mâna pe șaltăr, gata să întrerupă curentul.

— Hai, moșule, du-te că te prinde erupția aici! strigă, dând peste moș Vlădoae, care se oprise să mai tragă un gât din sticlă.

Bătrânul băgă sticla în sân, își puse luleaua între dinți și porni bombănind, căutându-și drumul cu bâta. După o bucată de loc, se împiedică într-o rădăcină dezgolită de ploi, se prăvăli în lungul potecii. Sticla de țuică

îi sări din sân, se duse de-a rostogolul la vale, până ce plesni într-o buturugă.

— Încet! mai încet! se auzea de sus.

Se ridică înjurând, își căută bâta. Numai după ce o găsi între rădăcini, băgă de seamă că nu mai avea tutunul în mână. Începu să se târască în patru labe, cu mâinile în țărână, din ce în ce mai neliniștit, alunecând la vale, întorcându-se la deal, rotindu-se speriat printre buturugi. Nu-și mai dădea seama unde căzuse; răscolea țărâna cu degetele și scâncea neputincios, până ce începu să invoce duhurile necurate, cu o litanie primitivă, din copilărie: „Scoa-te, dra-ce, ce-ai fu-rat, că te duc la spânzurat!”

Simți în podul palmei un tremur, o zvârcolire a pământului.

— Păzea! strigă cineva de sus.

— Lumina! strigă altcineva.

Omul de la stâlp trase șaltărul; luminile se stinseră, și bâzâitul motorului încetă, gâtuit. Sondorii se rostogoliră la vale, unii peste alții. La celelalte sonde, dimprejur, se opriră mașinile, și lucrătorii ieșiră în uși.

— Hiu-hiuu! chiui Gogoi. Veniți să beți, mă, c-am dat cep!

Într-o clipă de liniște, se auzi vinul gâlgâind pe vrana butoiului. Apoi se porni un huruit adânc și îl acoperi; turla înaltă începu să tremure, copacii împrejur își foșniră ramurile. Lingura rămasă la fund venea pe coloană, expulzată, se lovea de pereții metalici, scotea țipete de alarmă.

Moș Vlădoae nu auzea nimic. Se târa în patru labe, cu capul prin lăstăriș, răscolea frunzele căzute pe pământ, din ce în ce mai agitat și mai nefericit. „Scoa-te, dra-ce, ce-ai fu-rat!..”

Lingura țâșni, se duse până în vârful turlei, se izbi de grinzi și căzu, făcând schelăria să se cutremure îndelung.

Câteva clipe huruitul scăzu, se trase înapoi; fierbea potolit în adânc. Apoi iar se ridică, acum mai nehotărât, mocnind până ce, pe neașteptate, se concentră în gura coloanei și explodă, zgâlțâind-o, greu, apăsat, mult. O șuviță de păcură izbucni și se duse printre grinzile turlei, cu plesnituri de bici.

— Hiu-hiuu! chiui Gogoi. Veniți!

Gura sondei icni, scuipă în gol de câteva ori, până ce slobozi un val de păcură, mai statornic, cu un sunet mai plin.

Bătrânul se rotea printre rădăcini, căuta chinuit, fără să mai știe de altceva decât de pagubă lui. La mai puțin de o sută de pași, fierul băgat în pământ trepida, prin el veneau zbateri și smucituri, între vinele de păcură

care zburau în sus plesneau valuri de gaze, ca din niște bășici. Un timp țâșniră numai gaze uscate, foșnind. Pe vale se lăsă un miros greu, otrăvitor, de metal ruginit, de ciuperci putrede, de cucută și de urzici; aproape că se vedea, împletit printre copaci, vânăt, fluid.

Sonda gâlgâi de câteva ori, era doar o încercare, un început, ceva trebuia să vină, plin și definitiv – și deodată, din cel mai mare adânc porni să urce uraganul lichid, venea, și nu știai unde se va opri. Primul obstacol pe care îl întâlni, acoperișul turlei, zbură smuls și se duse peste păduri. Alte obstacole nu mai erau, decât stelele de pe cer; se împleti printre ele, le năclăi, apoi căzu pe pământ. O burniță neagră, pe urma lui, umplu văzduhul de jur-împrejur.

Sondorii orbecăiau spre zăgazuri și batale. Câțiva paralizaseră în drum și priveau erupția, zăpăciți.

Moș Vlădoae căuta, prăpădit de suferință. Oamenii năclăiți de păcură se rostogoleau pe lângă el; nu-i simțea – nu auzea nimic. Pachetul pierdut îl râcâia în mijlocul inimii, și inima zgândărită îi îmbrăca trupul ciolănos în nădușeală și mâncărimi. Zburături de păcură plescăiau în jur; nu-i păsa. Se târa de-a bușilea printre buturugi, scâncind: „Scoa-te drace ce-ai furat!..” Măcar dac-ar fi avut o lumină!

Cutia cu chibrituri îi sună în sân; uitase de ea. O apucă înfrigurat, scoase un băț, îi caută gămălia cu degetele tremurând…

— Hiu-hiuu! chiuia Gogoi, cu păcura în gât. Haideți, mă, că rămâneți fără vin!

35

În ziua când își inaugura castelul, Lipănescu lepădă prima oară hainele de schelă și își puse un frac nou, care încă mirosea a croitorie. Cu cele două bucle roșcate, linse pe frunte, cu vârfurile mustăților ascuțite și ridicate în sus ca niște țepușe, cum stătea în capul scărilor cu Anghelina alături, să-și primească oaspeții, căpăta înfățișarea severă și impunătoare a unui majordom de casă imperială. În lungul reverului stâng avea prinse trei decorații: Steaua României, primită de curând, Bărbăție și Credință și Meritul Comercial. Pe ultima n-ar fi pus-o, dacă fracul, lipsit de alte podoabe, nu i s-ar fi părut prea întunecat.

Invitații începuseră să vină de pe la ora opt, îndată ce se închiseseră magazinele. Pe cei dintâi îi primise singur, până când Anghelina, terminând

să se gătească, își luase locul în stânga lui. Ei nu-i plăcea casa nouă, iar serbarea o înspăimânta, mai ales muzica militară, adusă de la Ploiești, care cânta prea tare, pe peluză, sub ferestrele salonului. După ce munci-se toată săptămâna cu mutatul și suferise pentru fiecare lucru vechi părăsit, nu înțelegea de ce mai trebuie și muzică pe deasupra, îi părea rău mai ales după prăvălie; o închiseseră la sfârșitul lui septembrie, când castelul era aproape gata. Marfa din rafturi o luase cu toptanul, ca la faliment, un negustor de la Brașov, care se grăbise s-o încarce în camioane și să plece, de parcă s-ar fi temut să nu-l prindă cineva din urmă. În magaziile din gară mai erau materiale, Lipănescu nici nu le știa bine. Depozitul rămăsese deocamdată în seama lui Lazăr. Restul oamenilor din prăvălie, afară de cei care voiseră să plece, fuseseră duși în schelă, să încurce lumea și să ia leafă de pomană; nici nu se pricepeau la meserie, nici nu aveau de făcut vreo treabă.

Casa cu prăvălia o cumpărase Sfatul Negustoresc, după ce plătise ipoteca. Lui Lipănescu îi mai venise aproape un milion; se grăbise să-l bage în mobila castelului, ca să facă inaugurarea încă pe timp frumos; îi era teamă să nu înceapă ploile și să-i vină musafirii murdari pe picioare. Dar, cu toată grabă, lucrul ieșise aproape ca în planul lui; așteptându-și oaspeții, n-avea nici o teamă și nici o nemulțumire.

Deasupra intrării se ridica impozantă o scoică de sticlă, ca la palatul Cantacuzino din București, articulată din trei benzi, în culorile naționale. Ușa, de bronz turnat și sticlă groasă, gălbuie, avea un chenar de gemulețe pătrate, roșii, galbene și albastre.

Din ușă, o scară de mozaic, deschizându-se ca un larg arc de cerc, cobora cinci trepte, înălțimea subsolului, până în aleea centrală. Din fața casei, terenul mergea în pantă lină până în șoseaua națională, mai bine de o sută de metri. Proprietatea era împrejmuită provizoriu cu sârmă ghimpată. Din viitorul gard se făcuse numai poarta de fier, înaltă, cu două nișe, ca pentru santinele, în stâlpii groși de zid dintr-o parte și din alta. Aleea, asfaltată, era mărginită de două peluze cu gazon și în mijlocul fiecăreia se desenă câte un rond de flori. Cine privea din drum putea să vadă că din combinarea culorilor pe fiecare rond apărea câte o inițială ornamentală; pe cel din stânga un E, pe celălalt un A, după numele proprietarilor.

Pe arcada porții și pe stâlpii gardului, ardeau becuri în culorile drapelului, care dădeau un fast violent, ca de petrecere populară. Becuri colorate erau întinse și prin iarbă, pe peluze, apoi pe conturul color două inițiale.

În mijlocul acestei ape de lumini tricrome, castelul, cu toate ferestrele strălucind, se ridica din întuneric, impozant, feeric, nu lipsit de măreție. Becuri albe ardeau în dreptul tuturor ferestrelor de la etaj, în lucarnele podului și chiar în turnulețul de pe verticală intrării.

Cele patru automobile de piață câte existau în oraș fuseseră angajate să aducă invitații pe rând. Cum îi depuneau pe unii în fața scărilor, plecau la alții, după un plan făcut din vreme. Lipănescu ținea să aibă la inaugurare cât mai multă lume, și o împărțise în două: de o parte pe cei de seamă să, de alta pe cei care trebuiau înfundați, odată pentru totdeauna – negustorii orașului, foștii lui tovarăși de breaslă. Îi luase mai pe toți, după lista de membri a Sfatului Negustoresc, lăsase la o parte numai câțiva croitori, cizmari, tinichigii, curelari, mai mult meșteșugari decât negustori.

Această categorie de oaspeți sosiseră primii și fiindcă gazdele erau ocupate cu primirea, căscau gura singuri, rătăcind dintr-o încăpere în alta, uluiți de fastul castelului.

În hol plutea o lumină albă, egală, care venea indirect de sub ciubucăria peretelui, aproape de plafon. Musafirii, în haine negre, cu pantofi de lac scârțâind, se opreau cu mâinile la spate, mirându-se de lipsa policandrelor. Plafonul era alb, fără nici o ornamentație și fără lustre.

— Ei, poate n-a fost timp să le pună! Că altminteri, uitați-vă pe dincolo, ce risipă!

Afară, automobilele depuneau mereu oaspeți. Muzica repeta de jumătate de oră același marș militar, zgomotos, care amintea musafirilor viața de cazarmă, făcându-i să-și umfle pieptul mecanic și să meargă în cadență.

Pe măsuțele din hol erau cutii de argint, cu țigări de foi și cu țigarete. La început, invitații se sfiau să se atingă de ele. Unul, mai îndrăzneț, se duse la Lipănescu, să-l încerce:

— Nene Enăchiță, ia scoate tabachera, că mi-am uitat țigările acasă!

— Domnilor, vă rog poftiți, serviți-vă! Totul e pus la dispoziția dumneavoastră!

— Apăi atunci, aferim!

Roșu în obraz, Lipănescu se făcuse că nu observă mojicia invitatului, deși tonul lui familiar îl umplea de indignare. „Azi mai treacă de la mine! O să vedeți voi de mâine încolo!” În curând, holul se umplu de fum. Cucoanele, care ședeau pe fotolii și pe canapeluțe, alături, în salon, începură să strâmbe din nas.

— Urât vițiu!
— Păi dacă-i vorba de bărbați!..
Talgerele fanfarei le acoperită vorbele. Un automobil de casă se opri la intrare. Lipănescu își părăsi locul și se repezi să deschidă portiera.
— Coane Virgilică, îmi faceți mare cinste! Vă sunt recunoscător că ați venit!
Câțiva negustori își scoaseră capetele pe ușă și rămaseră cu gura căscată.
— A venit conu Virgilică!
Domnul Virgilică era avocat de frunte în baroul de la Ploiești și șeful județean al celui mai puternic partid politic.
— Domnule Lipănescu, cinstea și bucuria sunt pentru mine!
Ilustrul invitat începu să urce scările. Era un bărbat scund, gros, păros, cu picioarele scurte și cam crăcănate. Redingota i se despica pe pântecele prea mare, lăsând să se vadă vesta, albă, ca o burtă de stăncuță. În fața Anghelinei se opri și se înclină, cu eleganța unui om de lume. Era cunoscut pentru bunele lui maniere; fusese odată subsecretar de stat și în această calitate se înțelege că avusese de-a face cu societatea cea mai înaltă din București. Se ducea chiar la Palatul Regal în zilele de audiență, înlocuind uneori pe titular, cu limuzina ministerului și cu o geantă mare, galbenă, de piele, doldora de decrete, ca să le semneze regele. Mulți ploieșteni, căscând gura pe Calea Victoriei, se întâmplase să-l vadă cu ochii lor, ieșind sau intrând la palat, pe ușa principală.
— Cocoană e nevastă-mea!
Domnul Virgilică apucă mâna cucoanei și îi sărută vârfurile degetelor. Anghelina dădu din cap, în semn de mulțumire. Nu o intimida strălucirea, fiindcă n-o lua în seamă; gândul îi era tot la prăvălie. Numai față de rochie nu era nepăsătoare: nu se simțea bine cu trena, se împiedica în ea la fiecare pas. I-o impusese bărbată-su; ei i se părea o maimuțăreală.
Noul venit se înclină adânc în fața ei, cu pălăria în mână.
— Omagiile mele, doamnă!
Lipănescu se înroși de prea marea cinste. Își luă oaspetele de braț, numai cu două degete, abia atingându-l, și-l conduse mai departe.
— Coane Virgilică, spuse, acoperind cu un surâs îngăduitor modestia celorlalți oaspeți, o bună parte din cetățenii de seamă ai Câmpinei sunt nerăbdători să vă salute.
— Bună seara, domnilor!

Drept răspuns la acest salut adresat tuturor, se ridică un murmur prelung, cu tonuri de surpriză, respect și admirație.

Un valet ieși din umbră și luă pălăria oaspetelui. Făcea parte din personalul de serviciu adus de la Ploiești pentru serată. Două camionete transportaseră încă de dimineață tot ce era necesar pentru primire și penâni masă. Restaurantul Europa își luase în întregime sarcinile recepției. Trimisese fețele de masă, veselă, argintăria, doi bucătari, zece chelneri și doi valeți, o companie întreagă de oameni pricepuți, care puseseră stăpânire pe castel.

— Ei, dar după câte văd, vom avea o tovărășie strălucită! făcu jovial domnul Virgilică.

Își plimbă ochii de la unul la altul, nu cunoștea și nu vedea pe nimeni, dar zâmbea tuturor, ca toți să-l țină minte. Gazda se înclină cu modestie, frecându-și mâinile:

— Păi da, vine și primarul, și prefectul…

Cita funcțiunile, maxime și definitive, nu oamenii trecători. Domnul Virgilică își ascunse o tresărire neplăcută. Nu-l încânta tovărășia prefectului, pe care toți aveau să-l socotească, din neghiobie, oaspetele cel mai de seamă. Schimbă vorba, cu puțină acreală:

— A, vine și Dimopol. L-am lăsat în urmă pe drum.

Amfitrionul se înnegri. Bancherul se invitase singur. Era singurul om din toată lumea pe care n-ar fi vrut să-l vadă în casa lui, dar nu putuse să-l refuze.

— Da, domnu Dimopol! zise, moale. Da, da, bineînțeles! Suntem în relații vechi!

— A avut o pană de cauciuc. Șoferul tocmai se chinuia să repare camera. Am vrut să-l iau cu mașina mea…

— Coane Virgilică, să vă prezint cucoanele.

— A, dacă-i vorba de cucoane, numaidecât!

Musafirii râseră slugarnic și se dădură în lături.

În drum spre salon, domnul Virgilică îl apucă pe Lipănescu de braț.

— N-am văzut mai al dracului mațe-pestrițe ca Dimopol!

— Mie-mi spui!

— Domnule, dar e de neînchipuit! M-am oprit o clipă și m-am uitat. Nu înțeleg cum stă la el nenorocitul de șofer! Știi în cel hal sunt camerele? Ferfeniță! Petic peste petic, și deasupra iar petic! Și-i numai două sute de lei una nouă! Dar asta nu-i nimic! Poate n-ai să mă crezi, șoferul meu mi-a

spus, până și soluția de lipit o ține la el. Când pleacă undeva, o pune în buzunar, într-o ruptură de jurnal. În portofel are o bucată de petic; dacă se sparge camera, scoate peticul, taie cu foarfeea numai cât trebuie, și restul îl pune la loc.

Cineva strigă de afară:

— Vine domnu prefect!

Lipănescu uită să-și ceară scuze și fugi la intrare.

Prefectul coborî în partea cea mai zgomotoasă a marșului; nu se auzi nimic din vorbele de primire ale gazdei. Îndată după el veni primarul, cu figura calmă, aristocratică, stânjenit de gălăgie și pompă.

Alte automobile sosiră, unele după altele, aducând notabilitățile orașului: directorul rafinăriei, cu câțiva funcționari superiori, directorul liceului de băieți, primul judecător, medicul șef și alți doi-trei medici, mai mulți avocați recunoscuți, comandantul legiunii de jandarmi. Cei mai mulți erau politicieni în opoziție și pândiseră venirea prefectului, ca să apară după el. Tot strângându-le mâinile, Lipănescu se îmbătase de strălucirea pe care o lua serbarea. Cobora scările, le urcă, în clipele de răgaz alerga să vadă cum se prezintă atmosfera înăuntru și când auzea un automobil la intrare iar se repezea să deschidă cu mâna lui portiera.

Venirea noului val de musafiri făcuse să se spargă zidul dintre femei și bărbați. Mai dedați cu societatea, oaspeții din urmă trecură dintr-o dată în salon, la cucoane; câțiva din cei vechi își luară inima în dinți și-i urmară, să-și vadă nevestele. Pe de altă parte, unele doamne se ridicară de pe canapele unde amorțiseră și trecură în hol, ținându-se două câte două de braț. Dând peste cutiile cu țigarete, câteva se apucară să fumeze. Anghelina le simți, întoarse capul din ușă, unde stătea de planton, și înghiți în sec.

Gurând, draperiile din fundul salonului se dădură la o parte, dezveliră pe jumătate sufrageria deocamdată în penumbră. Chelnerii intrară, purtând solemni tăvile cu aperitive, în mijlocul salonului, ca la o comandă, se împărțiră spre fiecare colț al parterului, doi câte doi, mergând în cadență, după muzică de afară. Cei din frunte purtau gustările: tartine cu icre negre, măsline, sardele, fileuri, batog, ciuperci umplute, pârjoale mici cât aluna. După ei veneau cei cu băuturile: țuică, mastică, vermut, turnate fiecare în pahare de altă formă.

Venirea lor stârni mișcare între oaspeții cărora li se uscaseră gâtlejurile așteptând; se apropiară de tăvi, la început cu sfială, pe urmă, încurajați unul de altul, începură să înfulece.

— Șefule, să nu pleci, că mai suntem și noi pe-aici!

Chelnerii stăteau nemișcați, fără expresie, cu ochii în gol, ținând tava la înălțimea pieptului.

Băuturile făcură să se dezlege limbile și să coboare voia bună între oaspeți. Băcanul, fostul vecin de prăvălie, ținu calea gazdei, cu paharul ridicat:

— Coane Enăchiță, aferim! I-ai făcut praf pă toți! Să vadă adică și ciocoii ce suntem noi în stare!

Stăpânul casei ciocni, dar abia se stăpânea. Începuse să-i pară rău că poftise pe toți mitocanii, care-și închipuiau astfel că sunt egali cu el. Ar fi trebuit să-i lase pe afară, să vadă serbarea de la poartă. „Bine, bine! își zise în gând, posomorât. Astăzi, treacă, dar de mâine, zut! Botu! Neamuri proaste!”

Maestrul de ceremonie se apropie, impersonal și plin de demnitate.

— E timpul pentru masă, spuse, aplecat țeapăn spre urechea gazdei.

— E, apăi atunci să-i dăm drumul!

Personajul se retrase în ușă, cu o scârbă marțială, și împin-se draperiile la o parte. În spatele lui se aprinseră luminile, sufrageria ieși din penumbră. Un policandru ca de catedrală sticlea în mijlocul plafonului, trimițând ape albe cu răsfrângeri din spectru pe fața de masă sclipitoare.

Înțepenit în ușă, maestrul de ceremonii, poate dezgustat de propria-i titulatură, anunță, de sus, solemn și acru:

— Dineul e servit!

Oaspeții se mișcară cu comentarii de satisfacție. Unuia îi scăpă glasul:

— Bine că-i gata, nene, că mă tăia la ramazan!

Vorbele nepotrivite se pierdură însă în înghesuială.

Lipănescu o strigă pe Anghelina, care tot mai păzea ușa:

— Cucoană, haide la masă!

La mijlocul mesei, cu spatele spre cămin, ședeau prefectul și domnul Virgilică, pe un loc de onoare divizat de nevoie. În dreapta prefectului, primarul; în stânga domnului Virgilică, directorul rafinăriei. De acolo înainte, fiecare cum găsise loc, sau cum găsise de cuviință, fără ceremonie, și fără îndrumare, ca la un parastas în familie; unii se înghesuiau în față, mai la vedere, dar erau și din cei bucuroși să șadă la coada mesei. Că singur protocol, Lipănescu oprise pentru el și Anghelina cele două scaune din fața prefectului, rezemându-le cu spătarul de masă, ca la restaurante, să nu le

ocupe altcineva. Anghelina însă se așezase într-un loc ferit, printre câteva cucoane modeste și sfioase.

Bărbatul se duse la ea și o trase de mână:

— Haide, frate, vino că ți-am oprit loc!

— Las că-i bine și aici!

— Apăi nu așa! șopti Lipănescu, printre dinți, cu o mânie trecătoare. Eu vreau să fii cucoană, nu negustorească, că d-aia m-am zbătut!

Se supuse și veni după el, tot uitându-se speriată înapoi, la trenă, să n-o calce cineva, s-o lase dezbrăcată.

Chelnerii ieșiră dinspre bucătărie, cu tăvile ridicate la înălțimea umerilor, și se împărțiră din loc în loc, în spatele musafirilor. Sub ferestrele sufrageriei muzicanții își încercau instrumentele. Capelmaistrul bătu cu bețișorul în pupitru; țipetele vesele, săltărețe, ale unei sârbe, năvăliră înăuntru.

Dinspre coada mesei, din colțul negustorimii, se ridică un mic chiot de veselie. Lipănescu se răsuci pe scaun, emise din ochi un fulger, apoi se întoarse spre invitatul din fața sa, primarul, care zâmbea îngăduitor.

— Gâlmele! Scuzați!

Era servit primul fel, când se auzi un automobil oprind în fața intrării. Lipănescu se aplecă spre Anghelina.

— Ia vezi tu!

Femeia își privi trena adunată sub masă, socotind de unde s-o apuce. Până să facă o mișcare, întârziatul intră necondus de nimeni și veni direct în sufragerie, grăbit și jovial, cu pălăria în mână.

— E, uite și bancherul! strigă, vesel, domnul Virgilică.

Dimopol se înclină în toate părțile; regăsea peste tot fețe cunoscute.

Nu mai era nici un scaun liber, decât la coada mesei. Cu toată sila, Lipănescu se gândi că ar trebui să ridice pe cineva, ca să-i facă loc bancherului.

— Anghelino, ia, mai bine du-te tu la cucoane!

Dimopol îi simți intenția și se împotrivi cu modestie:

— Pardon, cu sunt de vină! Cu automobilele astea nu poți fi niciodată sigur; te lasă când ai grabă mai mare. Stați, că mi-am găsit loc!

Se strecură spre coada mesei, în colțul negustorilor. Aceștia îl primiră cu semne de respect și sfială. Se ridicară, pe jumătate, sprijiniți cu mâna în scaun, și se prezentară. Dar Dimopol îi cunoștea pe cei mai mulți, dacă nu personal, cel puțin din auzite. Avea lista negustorimii din toată țara, pe

orașe, ca să știe unde să se adreseze la o nevoie oarecare. Multora le trimitea felicitări de Anul Nou, așa, din senin, fără să fi avut de-a face cu ei, făcându-i să-și pună fel de fel de întrebări, înnebuniți de mirare.

Chelnerul reveni, să servească și oaspetele întârziat.

— Să trăiți, coane Gigi!

— A, aici crai, Iancule?!

Îl cunoștea, deși bietul om nici nu visa că ar putea să-l țină minte. Se înroși până în vârful urechilor. Dimopol își scoase în farfurie, fără grabă, cu un aer de senior, încredințat că va fi mai bine servit: decât amfitrionul. Vecinul din dreapta se săltă de pe scaun.

— Sifon sau borviz, domnu Dimopol?

La centrul mesei izbucni un hohot de râs. Domnul Virgilică stârnise hazul cu o anecdotă politică. Numai prefectul abia dacă zâmbea, de politețe, cu capul în farfurie. Masa începea să se încălzească, băuturile și mâncărurile veneau ca pe bandă rulantă, toate provocau murmure și exclamații. Ciulamaua de ciuperci mai ales îi scoase din nepăsare și pe cei mai tăcuți oaspeți. Anghelina băgă de seamă că primarul își luase foarte puțin. Privi cu părere de rău cum se ducea tava plină.

— De ce nu serviți? Mai luați, vă rog! Totul este plătit.

În jurul lui Dimopol, negustorimea devenea zgomotoasă; de la celălalt capăt al mesei începură să se audă, îndrăznețe, și glasurile cucoanelor.

— Uite gâștele, gâștele! zise unul.

Cel din față îl călcă pe picior și-i făcu semn spre Dimopol, să-și țină gura. Precauțiunea era de prisos, bancherul nici nu auzise remarca grobiană. Sorbea din pahar câte o înghițitură, avea aerul că urmărește convorbirea vecinilor, în realitate însă era atent la altceva; tot făcându-se că-și schimbă locul pe scaun, cerceta discret sufrageria. Era o încăpere mare, monumentală la proporțiile provinciale, înaltă de peste cinci metri, lată de vreo șapte și lungă poate de șaisprezece. Șase ferestre, cu arcadă, se deschideau deasupra grădinii, unde se vedeau becuri colorate. Înspre salon, cădea în falduri bogate o draperie grea, cafenie. Alte două draperii acopereau trecerea spre dependințe. Partea de jos a pereților era îmbrăcată în stejar sculptat. Bancherul nu-și dădea seama ce putea fi tapetul de deasupra, un material mai, cafeniu ca draperiile; mătase în nici un caz, hârtie, ar fi fost prea sărăcăcios; nu credea că Lipănescu i-ar fi putut trage un asemenea chiul. Mai degrabă putea fi piele cu ornamentații venețiene,

fiindcă izbutea să dea sufrageriei un aspect somptuos. Ar fi vrut să se ridice, să pipăie peretele, dar deocamdată n-avea cum.

— Să ne trăiți, coane Dimopol!

Negustorii erau bine înfierbântați, ajunseseră la dispute și la îmbrățișări. Unul, dezarticulat și neatent, răsturnă paharul pe jos. Dimopol se trase speriat într-o parte, privind parchetul care se înnegrea. Aproape că i se făcu rău.

— Iancule, Iancule!

— La ordin, coane Gigi!

— Adă o cârpă, repede!

După ce chelnerul șterse pe jos, cu bunăvoință inexplicabilă, Dimopol îl bătu pe braț, mai liniștit.

— Iancule, tu ești băiat bun, te știu eu! Când strângeți, ai tu grijă să dea cu benzină și să frece puțin cu ceară. Să nu rămână pată; e păcat de lucrul omului!

Veselia continua să crească, ațâțată de băutură și de muzica zgomotoasă. Domnul Virgilică își aprinsese țigara, ceea ce îndemnase pe toți fumătorii și pe mulți nefumători să facă la fel. În câteva clipe, sufrageria se umplu de fum.

— Da unde se duse bancherul? întrebă deodată un oaspete.

Îi era vecin de scaun și nu-și dădea seama cum putuse să dispară.

— O fi având și el vreo nevoie!

Numai Anghelina, cu ochii în toate părțile, după obișnuința de la prăvălie, văzuse când se ridicase bancherul și se strecurase pe sub draperie. Îl trase pe bărbată-su de mânecă.

— Ia uite, ce caută Dimopol dincolo?

Văzându-se singur în salon, bancherul făcu două-trei mișcări de gimnastică, să se dezmorțească: își dădu brațele în lături, se aplecă în față, apoi pe spate, își puse în mișcare bicepșii, sub mâneca smokingului. Pe urmă se apropie de o oglindă, se privi atent, își pipăi obrazul, își masă cutele de la ochi, își potrivi papionul cu mișcări meticuloase. Mulțumit, începu să inspecteze salonul, cum făcuse și dincolo; din salon trecu în hol, aruncând de jur-împrejur priviri pricepute, cercetă pereții, plafonul, parchetul, ușile, clanțele, balamalele, cercetă până și sticla de la ferestre, să vadă dacă era de bună calitate, dacă nu avea valuri și bule de aer. În fundul încăperii atârna o draperie grea, dintr-un perete în altul, părând că ascunde un provizorat. Bancherul își băgă curios capul prin despicătură și, în lumina

slabă, de sus, văzu scările care duceau la etaj. Erau două rânduri de scări, largi, bogate, arcuindu-se din dreapta și din stânga, pentru a se uni în față, pe un palier de dimensiuni inutile; lăsând la o parte proporțiile nejustificate, ansamblul dădea impresia de măreție, părea că la capătul scărilor își va găsi locul un tron și un sceptru. Deocamdată palierul era gol; numai peretele din fund susținea o oglindă și ea disproporționată, probabil de dimensiunile maxime în care o putea confecționa vreo fabrică. Dovedea o ambiție colosală, nedusă însă până la capăt, căci nu putea fi admirată de nimeni; se cunoștea că sosise în ultima clipă, purta încă semne și cifre scrise cu săpun. Nici scările de stejar nu erau curățate, nici covorul pus.

Ajungând la etaj, într-un hol ca un hău, Dimopol se poticni și rămase cu gura căscată. Un bec slab, fără abajur, atârna, la capul unei sârme, din plafon, îmbrăcând încăperea într-o lumină de binà. Pereții se vedeau hâzi, netencuiți, brăzdați de umbre sinistre. Dădu să meargă mai departe, dar simți că se îngroapă în praf, în talaș, în mormane de gunoi. Pe margine, un rând de scânduri, cum se pun prin curțile de mahala inundate, ducea la dormitorul gazdelor, singura încăpere terminată la etaj.

Dimopol își pierdu firea; porni înainte, prin praf, aruncând talașul în lături, cum ar fi înotat în glod, nevenindu-i să creadă, sperând că visează. În fundul holului, guri de ușă se deschideau în dreapta și în stânga spre încăperi neterminate, fără formă, ca niște poduri. Numai ferestrele erau puse, și deasupra fiecăreia ardea câte un bec atârnat de sârme.

Se întoarse, buimac. În capul scărilor se opri și se scutură, apoi începu să coboare repede, cu porniri războinice. Pe palier dădu nas în nas cu Lipănescu; se priviră, înfruntându-se.

— Căutai ceva, bancherule?

Mânia lui Dimopol se comprimă ancestral, se transformă în politețe; un șir lung de strămoși îl secundau, sângele a o șuta de sfetnici înțelepți curgea amestecat în vinele lui. Războiul era dăunător și zadarnic.

— Amice, ți-am vizitat castelul. Te-am văzut prea ocupat cu înalții oaspeți. Ai o proprietate princiară! Te felicit din toată inima!

Lipănescu îl privi o clipă descumpănit, pe urmă își umflă pieptul sub cele trei decorații:

— E, văzuși? Să mai spună cineva că în Țara Românească nu sunt oameni de ispravă!

Dimopol îl apucă de braț și coborâră scările. Muzica militară făcea să zbârnâie ferestrele.

— Amice Lipănescu, ca să nu-ți mai amintesc prin poștă, vezi, nu uita, sâmbătă e scadența noastră.

Ajunseseră în salon; gazda se întunecă.

— Bine, bine!

— Cred că totul o să fie-n regulă, nu-i așa? N-o să avem motiv de ceartă.

— Bine, bine!

— În orice caz, insistă bancherul, dacă vrei să asculți un sfat dezinteresat, de la un om care se pricepe, nu lăsa lucrul la jumătate. Ce nu se face de la început, așa rămâne, Dumnezeu știe până când! (Văzând ochii mirați ai gazdei, urmă, arătând discret cu degetul spre plafon:) Vorbesc de etaj. Nu lăsa lucrul la jumătate!

Lipănescu se înfurie, îl atinsese unde-l durea mai tare. Nu vroia să știe nimeni ce era la etaj, el însuși vroia să se amețească, să uite rana deschisă care îi întuneca petrecerea.

— Și ce ai dumneata cu castelul meu? strigă, roșu în obraz. Îl termin când vreau și dacă nu vreau, nu-l termin! Dacă îmi vine chef îi dau foc astă seară, să-mi distrez musafirii. Îi pun dinamită! Treaba mea!

— A, nu așa, nu așa, amice! N-ai dreptul!

— Și de ce, mă grecoteiule?

Bancherul suportă șocul fără să tresară; trebuia să fie calm din generozitate, avea în față un om învins.

— Fiindcă am și eu o mică parte în zidurile astea. Cât nu te plătești de ea nu faci nici o mișcare.

La gura lui Lipănescu se iviră spume. Până să răspundă, își auzi numele strigat de meseni, printre aplauze. Dădu furios draperia la o parte și se repezi în sufragerie. La mijlocul mesei, domnul Virgilică se ridicase în picioare, să țină un discurs, dar nu putea începe în lipsa gazdei. Văzându-l că intră, oaspeții izbucniră în urale. Primirea aceasta zgomotoasă alungă toată mânia amfitrionului.

— La porunca dumneavoastră, coane Virgilică! zise pe când își reluă locul. Iertați-mă că plecai!

Dimopol, rămas în salon, se aplecă pe o fereastră și cercetă sumar zidăria, pe dinațară. Muzica militară era în pauză; gagiștii trecuseră la bucătărie, să mănânce. Afară nu rămăsese decât un copil de trupă, care păzea instrumentele. La colțul din fund al clădirii, Amilcar, înconjurat de

ceilalți șoferi, se chinuia să repare un cauciuc de rezervă. Din sufragerie, se auzea glasul domnului Virgilică:

— Stimate conițe, stimați convivi, iubite domnule Lipănescu, aș fi vrut să spun două vorbe numai ca om, în calitatea mea de prieten și vechi admirator al amfitrionului, dar văzând mărețele lui realizări, e peste putință să nu mă gândesc la partea lor politică, fiindcă ele ilustrează programul de prosperitate obștească pe care îl susține partidul nostru.

Aplauzele acoperiră ultimele cuvinte. Se auziră strigăte de aprobare, mai ales în grupurile negustorilor. După ce se făcu liniște, vorbitorul reîncepu:

— Stimate conițe și stimați convivi.

Dimopol trecu în hol, mai aruncă în treacăt o privire pe pereți, ieși pe ușa principală, coborî scările și ocoli castelul, pe bordura de beton.

— Ei, Amilcar, merge?

— Merge, da merge greu, domnule!

— Lucru vechi, coane, și-a trăit traiul! spuse un șofer, privind camera tărcată de petice roșii și negre, buboasă, ca mâncată de lepră.

— Amicilor, n-aveți dreptate! îi mustră bancherul pe toți în bloc, simțind că prin gura unuia avea de înfruntat părerea tuturor. Dac-am face și cu noi așa, ar trebui să ne omorâm părinții când nu mai pot să muncească.

— Păi nu se potrivește una cu alta!

— Așa crezi dumneata? Ia să vedem de ce nu se potrivește?

Cel care vorbise nu fu în stare să-și explice gândul.

— Fiindcă nu se potrivește!

Nu mai era sigur pe vorbă spusă înainte. Dimopol îl bătu pe umăr prietenește și îngăduitor:

— Amice, lasă filosofia, nu-i pentru dumneata. Haide, Amilcar, dă-i înainte!

La colțul din față, Amilcar și un alt șofer îl ajunseră din urmă.

— Coane, eu sunt cu mașina lui dom prefect. Vă dau eu o cameră nouă, nu-i mare lucru. La noi nu se cunoaște.

Dimopol ciuli dintr-o dată urechile.

— E păcat și de bietu băiat! urmă șoferul. Mai mare munca decât folosu. Așa, dacă vă dau eu o cameră…

— Foarte bine! Ad-o s-o văd!

Omul plecă în fugă și se întoarse cu o cameră roșie, în mod evident neîntrebuințată. Dimopol o cercetă, pe o parte, pe alta, apoi o înmână lui

Amilcar, cu un gest mărinimos:

— Poftim! Acum ai grijă ce faci!

Șoferul prefectului se luă după el; plecase fără un cuvânt și fără un gest, teribil de distrat dintr-o dată.

— Coane, cum facem…

— Ah, te uitasem! îți datorez ceva?

— Cât credeți dumneavoastră. O cameră nouă costă trei sute de lei.

— Dar pe dumneata nu te costă nimic.

— Dacă o luați așa…

— Amice, nu uita că te-aș putea spune prefectului!

Bietul om se trase înapoi, lovit între ochi.

— Atât doar că eu sunt cumsecade! Hai, spune ce vrei pe ea?

— Cât credeți și dumneavoastră. Dacă ea costă trei sute de lei…

Bancherul băgă mâna în buzunar și alese, cu degetele pricepute, două monede de câte douăzeci de lei.

— Numai atât, pentru o cameră nouă?

— Uite și un bilet de cinematograf!

Devenise de curând proprietarul sălii unde era instalat cinematograful Capitol și ciupea de la director bilete, câte cincișase pe zi, pe care le împărțea gardienilor, birjarilor, măturătorilor, cerșetorilor și celorlalte cunoștințe de pe stradă.

— De cinematograf îmi arde mie!?

— Te păcălești dacă nu-l iei! Du-te să vezi filmul, l-am văzut și eu; ai să-mi mulțumești!

Pe ferestrele sufrageriei năvăliră aplauze. După ce se potoliră, se auzi glasul domnului Virgilică în continuare: „… fiindcă, urmând lozinca lordului acela (se vedea că nu-i știe numele – l-ar fi citat) care a făcut din Anglia o țară prosperă, partidul nostru vrea să facă din România o țară de bogătași. Dacă progresul unora poate nemulțumi pe alții, noi ne ridicăm cu acest principiu: să ne îmbogățim toți! (Urale și aplauze, tacâmuri lovite, scaune trântite cu entuziasm.) Încât, stimate conițe și stimați convivi, fără voia mea trebuie să dau acestei sărbători un sens politic. Avem în față o strălucită exemplificare a uriașului nostru deziderat. Iubite domnule Lipănescu, nu numai breaslă din mijlocul căreia te-ai ridicat, nu numai concetățenii, dar însuși partidul nostru, și nu exagerez spunând că prin noi înțeleg întreaga țară, trebuie să fie mândri de dumneata! (Alte aplauze.) Iubite domnule Lipănescu, dă-mi voie ca în fața tuturor acestor oameni…”

Lipănescu asculta, fără să mai înțeleagă, cimentat în spătarul scaunului, cu pieptul umflat, cu capul pe spate, cu ochii la vorbitor. Valuri de emoție îi făceau inima să se zbată, se simțea gata să se ridice în picioare, să întindă brațele și să zboare, simțea înăuntrul lui o forță pe care niciodată nu o bănuise atât de viforoasă. Cu câteva minute mai înainte, când domnul Virgilică începuse să vorbească, se lăsase întunecat de niște gânduri mărunte! Ciocnirea cu Dimopol îl neliniștise, îi amintea nu numai de polița lui, ci și de altele; cea de la Creditul Industrial, care expira peste două zile, cea de la Banca Petroliferă, pentru care ducea tratative de prelungire, în timp ce producția scădea, în timp ce prețul petrolului prăbușit nu se mai redresă, cheltuielile creșteau, strângând în jurul lui un cerc de griji, amenințător. Peste trei sferturi din schelele vecine se închiseseră și altele se închideau, zi de zi. Stratul de petrol era secătuit, pământul refuza să mai dea ceva. Unii încercaseră săpături mai adânci, dar nu găsiseră nimic; plecau, unul după altul. Numai el rămânea pe loc, să lupte înverșunat cu datornicii, mărind dobânzile, luând dintr-o parte ca să plătească în alta, gâfâind, asudând, așteptând să-și ducă planul până la capăt.

Acum se simțea ușor, liber, învingător; i se părea că numai prin strălucirea serbării, ca prin miracol, lanțul de griji căzuse, eliberându-l, îngăduindu-i să zboare nestânjenit, după gândurile lui. Îl asculta pe vorbitor și nu mai auzea nimic, afară de pocnetul vânei care i se zbătea sub tâmplă, îmboldindu-l să se arunce în sus.

Domnul Virgilică făcu o pauză, cât să ridice paharul, apoi încheie:

— De aceea, împreună cu dumneavoastră, închin în sănătatea lui, pe care dați-mi voie să-l numesc: Biruitorul!

Amfitrionul prinse numai ultima vorbă, ridicolă și umflată ca o gogoașă, și-o înghiți lacom, în strigătele și în aplauzele care stârneau în creierul lui un zbârnâit de escadră aeriană. Vâna de sub tâmplă îi pocni o dată prelung și-l proiectă în picioare.

Invitații aplaudară.

Ridică brațele în lături, cum ar fi vrut să-și măsoare înălțimea față de ceilalți, inspiră, șuierând, adânc, până la perforarea plămânilor, și, parcă nefiindu-i de ajuns, își repezi pumnii în piept cu atâta forță, că se auziră coastele trosnind.

— Biruitorul! șopti printre dinți.

Se uită când spre un cap al mesei, când spre celălalt, cu o privire rătăcită, care nu se oprea nici la oameni, nici la ziduri. Oaspeții aplaudară

iarăși, dar păru că nu-i aude.

— În jurul meu s-au ridicat dușmanii: „Predă-te!” Eu i-am împuns cu sulița și le-am strigat: „Spurcăciunilor, dați-vă la o parte! Lipănescu trebuie să iasă biruitor!”

Mesenii se priviră nedumeriți. Cei care nu ascultaseră, văzând că tăcuse, aplaudară:

— Bravo, domnule Lipănescu!

Intrigați, unii se suciră pe scaune, cu fața la el, să-l audă mai bine.

— De patruzeci de ani lupt cu inamicul, să-l răpun. Mi s-a arătat în fel și fel de chipuri, dar l-am recunoscut și am băgat sulița în el!

Primarul ridică încet capul și începu să-l privească altfel, cu un ochi mai atent. Zâmbetul lui de curiozitate, fixat în colțul gurii, începea să se împietrească. Lipănescu nu vedea pe nimeni, gesticula, se răsucea brusc, de parcă s-ar fi temut că-l pândește cineva din spate. Mustața i se pleoștise, un capăt atârna în jos și-i deforma obrazul.

Domnul Virgilică se aplecă la urechea primarului.

— S-a îmbătat!

Primarul rămase împietrit, cu o expresie de nedumerire și consternare. Vorbele lui Lipănescu urmau o logică intraductibilă, se simțea că sunt conduse de un fir, de o obsesie, dar de ceva numai al lui.

— O sondă nu-i totuna cu o găină! O găină face trei sute de ouă pe an; din trei sute, zece se strică, douăzeci se sparg, o sută le vinde țăranul la oraș, iar două sute fac pui. Din două sute de pui, zece sunt cocoși și restul puici. Puicile umblă cu cocoșii și pe urmă fac ouă. În doi ani ies o mie de ouă, în cinci ani o sută de mii de ouă, în zece ani un milion de ouă…

Cifrele îl înfierbântau; se pierdu în ele, ca pe o mare furtunoasă. Acum, când se vedea biruitor, nu-și mai dădea silința să-și înfrâneze pornirea care îl făcea să se arunce orbește, cu capul înainte.

— … în o sută de ani, două miliarde de ouă, în cinci sute de ani, trei mii de trilioane de ouă…

Capetele, chiar și ale celor mai amețiți, începură să se întoarcă nedumerite spre el.

— … în zece mii de ani, zece milioane de miliarde de ouă…

Se poticni, mintea nu-i mai furniza numerele urcătoare de care avea nevoie. Făcu un semn larg, deschis către infinit și, parcă săturată de această mișcare, vâna de sub tâmplă, până atunci gata să plesnească, se liniști, iar gândurile i se regrupară într-o temperatură mai joasă. Reluă cu glasul

potolit, cu o limpezime care îi uimi iarăși pe meseni, nemaiîngăduindu-le să-și dea scama ce se întâmplă cu el:

— O sondă nu-i găină, dar dacă nu-i găină nu înseamnă că nu face ouă. Eu am avut la început cinci sonde, pe urmă am făcut zece. Astăzi am cinci sute, mâine o să am o mie, poimâine două mii, la anul un milion. (Se înfrână cu efort.) Atunci am să cumpăr toate dealurile și am să le nivelez. De aici până în schelă am să fac șosea asfaltată. (Se opri puțin, să se gândească.) Nu una, două șosele!

Dar îndată, cifra i se păru prea mică și se încruntă; căuta altă în minte; tâmpla începu să-i zvâcnească.

— Nu două, șase… zece șosele, late de paisprezece metri.

Ochii primarului îl urmăreau cu aceeași consternare împietrită. Văzu pe chipul lui pâlpâind o lumină roșie, ca o hemoragie sub piele. Mustața i se prăbușise, îi lungea chipul, i-l descărna, făcându-l înspăimântător.

Domnul Virgilică tresări.

— Ce-i asta?

Lumina roșie de pe chipul gazdei crescuse în ferestre și din ferestre venea în pereți, care o absorbeau în fondul lor sumbru, nelăsând deasupra decât un luciu rece.

Pe Lipănescu nu-l mai satisfăceau cifrele, erau epuizate, îl interesau faptele.

— … late de douăzeci de metri fiecare! Și cea din mijloc, de cincizeci, să fie numai pentru mine. Pe urmă, am să cumpăr Câmpina toată, cu primăria, cu gara, cu podul de fier și cu voi toți!

Câțiva oameni se ridicară, neliniștiți, și se repeziră la ferestre. Dincolo de muchea dealului, unde se termina grădina castelului, o flacără apocaliptică se înălța pe cer și pâlpâia de la o zare la alta. Sufrageria se făcu roșie. Întărâtat de lumină, stăpânul casei își zvârli brațele în lături, ca să cuprindă cât mai mult spațiu și se întoarse spre primar:

— Cât vrei pe oraș? îl cumpăr numaidecât!

Înspre dependințe se auzi larmă; cineva se zbătea să intre, pe coridoare răsunară încălțări țintuite, draperia se despică și un sergent de stradă năvăli înăuntru. Prefectul se ridică repede, să-i iasă înainte. Toate capetele se întoarseră spre ei.

— Domnilor, s-a întâmplat o nenorocire! S-a aprins schela la Runcu!

O pâlpâire roșie, venită de departe, dar vie și alarmantă trecu peste ferestre. Oamenii se repeziră afară. Din ușa castelului, flăcările se vedeau,

dincolo de dealuri, cotropind cerul. Motoarele automobilelor porniră huruind, mărind spaima oaspeților. Spre oraș se auziră ambulanțele, sunând sinistru din claxoanele lor de alarmă.

În sufragerie rămăseseră câteva femei speriate, câțiva bărbați prostiți sau consternați. Anghelina stătea liniștită pe scaun, fumând, parcă neînțelegând ce se întâmplă.

— Unde-a fugit primarul? răcnea Lipănescu, rotindu-se rătăcit în lumina roșie, cu pumnii strânși, cu brațele deschise, cu vâna de sub tâmplă slobozită definitiv. Să vină primarul, vreau să-i cumpăr orașul! Zece milioane cere? Zece îi dau! O sută? O sută îi dau! O mie, un milion de milioane? Nu-mi pasă! Să vină și primarul de la Ploiești! îl cumpăr! Să vină primarul de la București!..

36

Lanțul de oameni se vedea de departe. Flăcările le întindeau în spate umbrele lungi, făcându-le să joace, cu mișcări de bocitoare. Sirenele uzinelor continuau să sune, mecanicii le uitaseră parcă deschise. Un crater roșu desena o gură de iad în mijlocul văii, de unde focul țâșnea împletit cu fum, în șuvițe negre, violete, roșii și albe, dincolo de incandescență. Turlă de metal, căzută pe o parte, se topea, fierul curgea în gura craterului, unde flăcările îl dezagregau de nu rămânea nici abur. În locul barăcilor nu mai era decât jăratic, dintr-o ardere care însă nu părea sfârșită – jăraticul nu prindea umbre, rămânea viu și parcă perpetuu. Mai jos, pe fundul văii, celelalte sonde arseseră și acum se stingeau, cu pâlpâiri obosite.

Doi oameni în combinezoane de azbest veniră cu o targă și o lăsară în drum, lângă ambulanțe. Îndată, în jurul lor se făcu un cerc de oameni. Erau sondori, toți negri, cu chipurile întunecate, împietrite într-un amestec de milă și spaimă, ca niște animale pândite de aceeași primejdie. Sanitarul, cu halatul înroșit de flăcări, se aplecă deasupra tărgii unde se vedea o făptură greu s-o crezi om, un chip subțiat, cu nasul ascuțit, cu ochii albi în mijlocul obrazului ars. Fruntea era acoperită de marginea pălăriei care, de neînțeles, rămăsese în cap, întreagă, o pălărie de pâslă, roasă; de sub ea, părul atârna peste urechile bășicate. Din îmbrăcămintea omului ieșea un fum înecăcios, cu miros de carne și de stofă pârlită. Deasupra genunchilor, pe coapsele slabe, pantalonul mai ardea, făcând pielea să sfârâie. Labele picioarelor,

mâncate de foc, păreau topite în apă tare; sub cioturile carbonizate, capetele oaselor ieșeau, albe, cu același luciu sticlos ca al ochilor.

— Moare! zise sanitarul.

Un sondor venea în fugă de la bordeie; se aplecă peste targă, scoase din sân un cap de lumânare și-l puse în mâna neagră. Degetele pârlite se închiseră cu un spasm, peste ceara izbăvitoare de suflete, și muribundul începu să se zbată, moale, numai din jumătatea de sus a trupului.

Din vale se auziră strigăte înecate și icnite:

— Păzea! Ferește drumul!

Un om în pielea goală, ud, cu o bucată de cămașă pe umeri, urca în fugă. Ajuns în mijlocul sondorilor, văzu targa și începu să râdă cu o bucurie smintită:

— Ia te uită, pocitu!

Sanitarul îl apucă de mână.

— Stai să-ți fac un pansament!

Pe umerii și pe brațele omului, sub pielea jupuită de flăcări, se vedea carnea vie.

— N-am nevoie, am scăpat! Numai eu am scăpat! Au ars toți, ca bradu în sobă.

De vale, în lumina focului se vedeau umbre încremenite. Erau oameni înțepeniți în poziții ciudate, înșirați pe coastele dealurilor, fumegând încă, de parcă ar mai fi avut urme de duh să se ducă la cer o dată cu fumul. Pe unii, îmbrăcămintea arsese până la ultima zdreanță, lăsându-le pielea goală, întinsă, parcă umflată cu țeava. Pe alocuri, carnea era ruptă, și între marginile însângerate se vedea grăsimea, albă, pufoasă ca vată. Unii căzuseră cu fața în jos, poticniți, alții se prăváliseră pe o coastă, alții erau strânși ghem, cu genunchii la gură, fără formă omenească. Pe mulți, moartea îi prinsese fugind spre rezervorul de apă și, cum flăcările le jucau umbrele, păreau că sunt gata să se ridice, să-și reia goană, neoprită încă în membrele arse. Unul încremenise cu mâinile încleștate în buza rezervorului; capul îi atârna rânjind pe spate.

— Uită-te la ei! râdea, nebun, cel care scăpase. Pe toți i-a luat dracu! Numai eu am apucat să m-arunc în apă. Au sfârâit hainele, de parcă erau artificii și au căzut de pe mine ca scrumu. Uliu, cum miroase a carne arsă!

Deodată, se opri speriat, cu gura mare, rotundă, cu mâinile în lături, cu ochii dați peste cap, de parcă ar fi vrut să se privească înăuntru.

— Dați-mi puțină apă. Mă mistui de sete.

— Stai să te pansez.
— N-am nevoie, doar că mi-e sete.
Își pipăi pieptul; simțea că se întâmplă cu el ceva la care nu se așteptase. Privi rătăcit, se roti de câteva ori, cu ochii de la un om la altul, ca și cum ar fi vrut să descifreze o lămurire de pe chipurile lor înghețate și deodată se năpusti în vale, spre rezervorul cu apă. La câțiva pași, genunchii i se înmuiară; se clătină, căzu în lături, se rostogoli de câteva ori până se opri într-o buturugă, chircit pe o coastă, sfâșiindu-și pieptul cu unghiile.
— Veniți cineva, strigă sanitarul, să-l aducem la ambulanță!
Pe gura omului țâșni o vână neagră de sânge. Trupul începu să se strângă, să se facă mai mic, să se înnegrească. Ochii se duseră peste cap, lăsând să li se vadă albul sticlos, și rămaseră așa, ca și când ar fi văzut în sfârșit ce i se întâmplă înăuntrul ființei.
Un sondor se aplecă și îi puse în mână un capăt de lumânare. Trupul icni, și alt val de sânge curse pe gură, cu cheaguri de culoarea tăciunilor.
Pe dealurile roșii, lanțul sondorilor stătea neclintit; numai umbrele în spatele lor se mișcau, împletindu-se. Orbiți de flăcări, neputincioși, îndobitociți, martorii priveau leșurile fumegânde de care nu izbutea să se apropie nimeni, să le ridice.
Sirenele amuțiră, pe rând și în aer rămase numai tunetul flăcării. În jurul celor câteva sonde așezate pe povârnișuri, se agitau echipele de incendiu; unii săpau șanțuri, alții mânuiau pârghiile pompelor, stropeau turlele și acoperișurile.
Un huruit din adânc făcea pământul să tremure și, prin flăcări, vibrația se transmitea cerului care se zvârcolea în întuneric, până departe, fluturându-și marginile bolții.
Vârfurile copacilor începeau să pălească, foșneau, se aplecau ca lumânările înmuiate. Între pâlpâirile focului se auzeau pocnind trunchiurile încinse, și pădurea prindea sunetele, le ducea ecoul în adâncurile ei necunoscute de oameni, unde poate își aflau refugiu păsările, sălbăticiunile și dihăniile.
Un sondor atinse peretele ambulanței și își trase repede mâna.
— Mă, da ce arde, vere! se miră, prostește.
Flacăra stârnea vârtejuri, sugea aerul ca în niște foale, îl trimitea la cer o dată cu șuierul, lăsa în urmă gol și uscăciune. Oamenii răsuflau repede, cu gura și cu nările asprite. Dogoarea le pătrundea încet în mădulare, în gât, în

plămâni, scorojindu-i pe dinăuntru. Ochii zvântați le stăteau țepeni în orbite, fără luciu, fixați într-un loc de unde nu se puteau desprinde.

În spatele lor, mai departe, unde aerul răcit cădea iar pe pământ, cobora în valuri mirosul de carne arsă. Era un miros greu, ca nămolul, care înfunda nările, și răsuflarea nu-l mai putea da afară. Mulțimea care abia acum începea să dea năvală, oameni de toate felurile, îl străbăteau ca pe o apă, își făceau loc cu mâinile și-l luau cu ei în îmbrăcăminte, în inimă, în sânge, mirosul iadului, mirosul întregii lumi pârjolite. Dar ei veneau, tot mai mulți, speriați, negri, alergau spre crește să privească, atrași de aceeași chemare neînțeleasă, bolnăvicioasă, dureroasă, care-i ardea pe dinăuntru cum focul îi ardea pe dinațară.

Câteva femei se opriră în capul dealului, izbite de dogoare, se prăbușiră în țărână și începură să bocească. Un țipăt izbucni dintr-o coastă; o fată recunoscuse pe cel agățat de buza rezervorului cu apă.

— Uliuu! Măiculițăăă!

Era un țipăt de fiară, se împletea cu șuierul flăcărilor, cu huruitul pământului, cu freamătul furtunos al pădurii. Dar acum se auzeau femei bocind și țipând pretutindeni. Neveste și fete veneau într-una, din sate, să-și caute oamenii; în capul dealului se opreau, biciuite, priveau leșurile presărate pe maluri, se prăbușeau în țărână și începeau să țipe. Erau țipete de copile și de bătrâne, unele prelungi, unele icnite, erau țipete subțiri ca niște chiote și răcnete însângerate, pornite din fundul măruntaielor, niciunul nu semăna cu altul, glasurile desperării se numărau cu zecile și cu sutele și cum se amestecau, parcă sudate la căldura focului, dădeau un singur bocet, al lumii și-al pământului.

Venea tot mai multă mulțime, din schele și din sate. Flăcările creșteau pentru fiecare. Uneori părea că vor ajunge la cer, îl vor străpunge și-l vor face să cadă, pârjolit, cu marginile flendurite. Deasupra, bolta era neagră, afumată ca un cotlon de mărime cosmică. Sub ea depărtările se împurpurau, una de la alta; linia orizontului părea un fir roșu, șerpuit peste dealuri. Câțiva nori, primind lumina în plin, alergau pe cer ca balaurii roșii.

Fata de deasupra rezervorului se zbătea pe jos, despletită, și răgea cu pământ în gură:

— Uliuu! Marineee! Marineee!..

Iar celelalte femei își împleteau bocetele cu ale ei, smulgându-și părul, izbindu-se cu pumnii în cap, mușcând țărâna fierbinte.

Drumul înspre Schela Veche era plin de lume; ambulanțe, camioane, căruțe coborau, ducând răniții. Câte o femeie, care își știa bărbatul la lucru, ținea, despletită, calea ambulanțelor, încerca să le oprească, o lua la fugă după ele.

— Nu-i al meu? P-al meu nu l-ai văzut?

Și dacă nu afla nimic pornea iar spre foc, cu lumina roșie în ochi, orbită și înnebunită, zdrelindu-și picioarele goale în pietre, sângerând prin praf, ținând calea ambulanțelor.

— P-al meu nu l-ați văzut?

Dinspre Ploiești începură să vină automobile, șiruri, prăfuite, orbecăind, prin hârtoape, cuprinse parcă și ele de groază. La creastă oamenii străini coborau și rămâneau prostiți, fără să știe de unde să înceapă ceva și ce se poate face.

Sanitarii, în costume de azbest, cu măști pe față, începură să scoată leșurile în deal, dar erau așa de multe, încât părea că niciodată o mână omenească nu va putea să le termine. Pe unele, prea apropiate de foc, le apucau cu o cange lungă, le târau pe pământ, făcând să se jupuiască pielea neagră și să lase în urmă dâre de fum.

În gura sondei, turla se topise, până la ultima bucată de fier, și în loc rămăseseră viduri înroșite. Craterul se mărea, mânca pământul, dar furia flăcărilor în loc să se înmoaie creștea, de parcă în adânc erau forțe pentru multe cratere.

Dogoarea se întindea în sus, spre creste, usca pământul, făcându-l să crape. Oamenii începură să se tragă înapoi, câte un pas, cu bocancii și cu opincile încinse.

Numai față de deasupra rezervorului stătea în același loc, zvârcolindu-se în țărâna încinsă, mușcându-și mâinile însângerate, amestecându-și țipetele cu flăcările:

— Uliuu! Măiculițăăă!..

La sondele de sub creastă pompau apă cu înverșunare, din acoperișurile dogorite ieșeau valuri de abur. Oamenii simțeau că nu vor mai putea lupta multă vreme, că sondele se vor aprinde toate deodată, ca niște cutii de chibrituri și își căutau cu ochii, speriați, locul pe unde să fugă.

Cei de sus se trăgeau mereu înapoi, câte un pas, privind îndobitociți flăcările, fără gânduri și fără putere de înțelegere. Unul încercă pământul scorțos cu vârful bocancului.

— Dacă mai ține așa, iese cărămidă! zise răgușit.

Avea gâtul făcut scovergă. Începu să rânjească prostește, uitându-se la ceilalți, așteptând ca și ei să râdă. Dar obrazurile lor negre, țepoase, luminate strâmb de flăcări, rămaseră nemișcate. Omul mai rânji câteva clipe, din inerție, își duse mâna la gât, mirându-se abia acum că vorbise cu un glas necunoscut, și se posomorî ca pământul.

Pe nesimțite, depărtările începeau să se albească, desenând sub orizont linia șerpuită a pădurilor. Spre cer, lumina focului se decoloră, dar dogoarea rămânea vie și împletea trâmbe negre de fum pe bolta trezită.

Oamenii stăteau mai departe la creste, negri, ca niște scorburi rămase din trăsnet. Deodată, în spatele lor izbucni altă lumină roșie: soarele răsărea, cuprins de flăcări.

Cele două incendii se înfruntară câteva clipe. Între ele, dealurile, cu sondele, cu bordeiele, cazărmile și atelierele lăsate în părăsire ieșeau din noapte, într-un amestec de lumini încă neîntâlnite: soarele topea umbrele întinse de flăcări, și flăcările tăiau umbrele pe care soarele încerca zadarnic să le ducă de la un deal la altul, ca în toate diminețile.

37

În piață, sub amestecul de lumini, ale focului și ale răsăritului, câțiva oameni stăteau de vorbă pe șoptite. Negustorii înțepeniseră în pragurile prăvăliilor, speriați de flăcările care le trimiteau umbrele până în fund și le jucau pe rafturi. La Dumitrică nu mișca nimic; firma, slăbită dintr-un cui, se hâțâna încet, scârțâind în bătaia vântului.

Într-un târziu, șeful de post ieși pe gang cu jandarmul după el. Doi băieți de prăvălie, speriați și zgribuliți de frig, se țineau pe urma lor; înăuntru se auzea cineva bocind.

Oamenii își scoaseră pălăriile.

— Ce s-aude, dom șef?

— Prost, frățioare, tare prost!

Fără voia lui, plutonierul își duse mâna la buzunarul tunicii, privi în jur, bănuitor, parcă neliniștit; pe față îi trecu repede o zvâcnire a sângelui.

— Vă duceți la foc?

— Mă duc, că parcă nu poate să ardă fără mine! Dobrică, tu să stai aici! Dacă vine procurorul să-i spui că sunt la foc! auziși?

— Da, dom șef!

După câțiva pași, plutonierul își aminti de alt necaz și se lovi cu palma peste frunte.

— Mă, și mâine trebuie să fac dă patruzeci dă zile pentru al bătrân. Tui parastasu mamei lui!

Dinspre Schela Nouă cobora o căruță cu boi, scrâșnind prin gropi; ducea leșul unui om carbonizat. Două femei, una bătrână, altă tânără, boceau în urma carului, lovindu-se cu pumnii în cap. Șeful de post își stăpâni un fior și dădu drumul la pas.

Flacăra se vedea în față învălătucită pe cer de la o zare la alta, printre norii de fum. Pe gardurile negre alunecau pâlpâiri roșii, care se topeau și iar creșteau, răsfrângând dogoarea în drum. La case, stâlpii prispelor jucau beți pe ziduri, se încrucișau, se loveau, parcă se și auzeau sunând a lemn uscat, parcă acoperișurile rămase fără sprijin nu mai aveau mult să cadă jos. De o parte și de alta a drumului nimic nu mai stătea la locul lui; copacii, sondele, magaziile, rezervoarele se clătinau, gata să se prăvălească peste pământul instabil.

Brebeanu își duse mâna la buzunar. Ar fi vrut să găsească un colț neumblat, unde să se ascundă, să nu-l vadă nimeni, ca să numere liniștit. Nu-și dădea seama cât luase din grămadă: doi sau trei pumni? Acum îi era necaz că nu zăbovise mai mult la negustor, să-și limpezească mintea și să lucreze cugetat. La urma urmei, ar fi putut lua chiar tot de pe masă și dacă ar fi căutat în casa de bani, poate ar fi dat peste alți săculeți.

— Să trăiți, dom șef! îl salutau oamenii care-l ajungeau din urmă, ducându-se fuga la foc.

Jandarmul își lua speriat mâna de pe buzunar și-i privea încruntat, fără să le răspundă.

De peste creastă începeau să răzbească bocete, aduse de dogoare în valuri care creșteau și iar dădeau înapoi, după cum se zvârcolea flacăra. Câte o căruță cobora la pas, cu roțile împiedicate. Copii și femei se târau în urma ei, boceau, țipau, suspinau, agățați de loitre. Un om posomorât mergea în față, la boi, cu biciul pe jos. Boii îl urmau cuminți și blânzi, strâmbându-și cu tristețe gâturile în jug. Căruțașul își ridica pălăria, fără să-și ia ochii din pământ.

— Să trăiți, dom șef!

Femeile țipau:

— Uite-l p-al meu, dom șef! Uite ce-a rămas!

Și se duceau înainte, agățate de loitre, târâte prin praf.

— Uite, oameni buni! Uite p-al meu!

În urma căruțelor, de pe deal, mirosul de carne arsă cobora, încins, îngroșat cu praf. Plutonierul își duse mâna la nas și șovăi.

S-ar fi întors din drum – nu-i mai plăcea meseria, nu-i mai plăcea nimic. Pe urmă își simți buzunarul greu și o luă înainte, cu mai mult curaj. Acum știa ce are de făcut; în aprilie, când se împlinea termenul, să nu se mai reangajeze la jandarmi, să pună mâna pe antrepriza băilor, să se facă boier, să stea la casă, în pantaloni albi, cu cămașă desfăcută la gât și să vândă bilete cuconițelor venite fără bărbați.

Când ajunse sus, lanțul de oameni se rupse în două.

— Să trăiți, dom șef!

Simți dogoarea răbufnind printre ei, plesnindu-l în obraz. Se apără cu mâinile.

— Voi n-aveți nici o treabă?

Sondorii rămaseră neclintiți, cu ochii în vale, unde sanitarii târau leșurile arse. Unul clătină din cap.

— Acu, ce treabă să mai avem?

Ceva mai jos se ridicau de sub râpă turlele sondelor pe care pompierii le stropeau necontenit. Tabla de pe acoperișuri sfârâia și, până să se întoarcă furtunul într-un loc, spulbera apa, se usca, rămânea încinsă, aburind. Câte o clipă, cei de la pompe, care nu se vedeau sub mal, se opreau să-și tragă răsuflarea.

— Dă-i-nainte! Dă-i-nainte, criminalilor! răcnea un șef de echipă de pe coasta dealului.

Într-o scobitură a râpei, lângă sonde, Brebeanu zări capul Copilei, cu părul inelat înroșit de flăcări.

De multă vreme n-o mai vedea nimeni, umbla doar prin pădure, prin locuri cunoscute de jivine, fugea de oameni ca sălbăticiunile, venea acasă abia seara, pe întuneric, nu aprindea nici o lumină.

Plutonierul, care o credea pierdută în lume, se apropie câțiva pași cu obrazul ascuns sub braț, să se apere de dogoare.

— Tu de unde-ai răsărit? Ce cauți aici?

Copila rămase cu ochii în foc, pironită, fără să simtă dogoarea, atrasă de flăcări cu o vrajă nemiloasă. Lumina îi subția chipul, îl făcea străveziu, gata să devină fum și să dispară, ca o închipuire. Venise de cu noapte, când auzise țignalele și văzuse focul pâlpâind în fereastră. De atunci stătea în

scobitura râpei, cu ochii devale; n-avea putere să se ridice, nici ca să plece, nici ca să se arunce în flăcări.

În stânga dealului, fata de la batal se zvârcolea în țărână.

— Uliuu! Măiculițăăă!

Și Copilei i se părea că țipetele n-au să contenească niciodată, că le va auzi de acum înainte totdeauna, în somn, și trează, pe lumea asta și pe lumea cealaltă.

Devale, sub un dâmb, între celelalte leșuri, un om zăcea prăvălit pe o coastă; îi cunoștea îmbrăcămintea, se înnegrea încet sub dogoare; alături, căzută în țărână, era pipa, roșie. Nimeni afară de ea nu putea s-o vadă. Dar ea o vedea bine, de departe, ca și când ar fi avut-o în față, și-n aburii uscați de carne arsă îi mai simțea și acum mirosul de tutun stins amestecat cu smochină, mirosul ciudat, dulce și aspru.

Dincolo, sub malul celălalt, se vedea cabana mistuită de foc, un morman de jăratec. Calul arsese în grajd; când și cine ar fi putut să-l scoată?

Fusese acolo abia acum două zile, se ducea noaptea, când nu mai umbla nimeni pe drumuri, își făcuse poteci neștiute învățase să se ferească de oameni, îi simțea de departe și-i ocolea, fără spaimă, fără ură. Legase prietenie cu calul, el îi învățase orele, o aștepta cu urechile ciulite, își scutura greabănul mulțumit când îi auzea pașii, îi umbla cu botul umed pe buzunarele bluzei, adulmeca bucățica de zahăr. Ea îi cuprindea grumazul în brațe, își îngropa obrazul în coama bogată, stătea așa multă vreme, cu gândul la omul de care o despărțeau doar câțiva pași și un perete de scândură. Uneori îi auzea respirația. Atunci i se părea nedrept și de neînțeles că soarta îi hărăzise să alinte un cal, și de om să nu se poată apropia niciodată.

Un pompier ieși de sub râpă, lac de nădușeală, aburind, târând greu furtunul de apă.

— Tu ce stai acolo? îi strigă fetei.

Ea privi peste flacără cabana arsă, privi omul căzut lângă flacără și pipa care lucea în țărână. Nu putea nici acum să-i vadă fața, și o ardea ca un foc mai năprasnic gândul că nici nu se mai putea să i-o vadă vreodată.

Jos, ferindu-se pe sub dâmburi, sanitarii veneau cu cangea. Fata își simți inima făcându-se scrum.

— Hei! îi strigă pompierul. Pleacă, nu mai încurca lumea! Ce, ți s-a urât cu viața?

Copila rămase pironită în scobitura râpei, cu ochii la cange. Poate i se urâse cu viața, și nu de acum, dar aici stătea pentru altceva. Privea în vale, vedea în jurul ei atâta moarte, și se gândea că niciunul din cei arși nu avusese timp pentru un gând înaintea morții. Ea aștepta, cu flăcările în ochi, de astă-noapte, și dacă acum ar fi trebuit să se sfârșească, dintre toți, ea singură, vorbise îndelung cu moartea.

— Dă-i-nainte! Dă-i-nainte, nu slăbi apa! strigă șeful de echipă.

Șeful de post trecut pe lângă el, cu obrazul ascuns sub braț.

— Să trăiți, dom șef!

La capul celălalt al șirului de sonde, plutonierul îl văzu pe domnul Bilașcu înconjurat de câțiva străini, apărându-se de dogoare în spatele unui pâlc de copaci. Erau directorul general cu alți directori mai mici și mai mari, veniți în fugă de la Ploiești. Domnul Bilașcu nu avusese timp să se îmbrace; avea pantofii descheiați, șireturile izmenelor îi atârnau prin praf, pe sub palton i se vedeau poalele cămășii de noapte.

Brebeanu se apropie de ei. Nimeni nu luă în seamă venirea lui. Aici nici șeful postului, nici comandantul legiunii, nici toți jandarmii din lume nu mai puteau să facă nimic.

— Ce fu astă, frățioare?

Domnul Bilașcu îl privi zăpăcit. Era în capul gol, cu părul răvășit, cu obrazul țepos și buhăit, cu pungi roșii sub ochi. Jandarmul așteptă zadarnic o vorbă de la cineva, apoi se trase și el după un copac și rămase tăcut, privind în vale, fără să știe la ce și până când.

Cădeau ramuri scorojite, sunau sec pe pământul întărit, vârfurile copacilor fumegau, ridicau deasupra pădurii norișori albi, pe care vârtejul îi risipea, îi topea în fumul negru de sus.

— Cel puțin motoarele le-ați scos? întrebă directorul general.

— Nu! răspunse domnul Bilașcu, zăpăcit. N-am avut cu cine. Nu are nimeni curaj să intre în barăci.

Doi sanitari cu targa trecură prin față. Directorul general rămase cu ochii după cadavrul negru cu plesnituri albe și roșii și nu mai zise nimic.

Deasupra, norul de fum, așezat în straturi, se întindea departe, în câmpie, până la orizont. Soarele ridicat sus pălise de mult, iar acum începea să se stingă. Câtva timp mai trimise raze indirecte, în depărtări, pete de lumină duse de vânt, până ce fumul îl înăbuși de tot. Atunci rămaseră numai flăcările și bocetele femeilor, ca într-o lume părăsită pentru totdeauna de orice Dumnezeu.

— Dă-i-nainte, criminalilor! răcnea șeful de echipă.

— O să se aprindă! zise domnul Bilașcu, rătăcit, cu ochii la tabla acoperișului, care sfârâia sub furtun.

O sclipire, ca de stele, îi atrase ochii spre pământ. Nu erau scântei, cum crezuse la început; câțiva bănuți de aur se rostogoleau la vale, printre vreascuri și frunze uscate. În aceeași clipă, îl văzu pe șeful de post tresărind speriat, cu mâna la buzunar. Sub greutatea aurului, ața putredă plesnise și cusătura se desfăcea. Banii curgeau din ruptură, îi scăpau printre degete, se rostogoleau la vale, pe pământul dogorit.

Din vârful unei turle începură să iasă scântei.

— Dă-i tare, dă-i mai tare, criminalilor!

Jandarmul își lăsă pușca să cadă și, cu o mâna pe buzunar, se repezi după bani. Cocoșeii de aur fugeau mai repede decât el, parcă batjocoritori, se strecurau pe sub crăci, peste rădăcini, îl zăpăceau, nu mai știa unde să se repeadă întâi. În marginea râpei, se opri; o trâmbă de apă împletită cu aburi, de pe acoperișul barăcii, îi opări obrazul.

— Împinge, mă, împinge, nu te opri! răcnea șeful de echipă, la câțiva pași de el.

Nu simți apa, nu auzi răcnetele, nu auzea și nu vedea nimic, decât bănuții care se rostogoleau pe râpă și se strângeau la picioarele turlei, sunând vesel ca niște clopoței. N-avea de ce să se țină ca să coboare, se culcă pe o coastă și își dădu drumul în râpă. Trupul greu se auzi bușind de pământ.

— S-a aprins! strigă un om speriat.

Pe pereții turlei se împleteau câteva flăcări în șuvițe subțiri, izvorâte toate deodată, din toate colțurile. Șeful de echipă striga de pe mal, răgușit, făcea semne desperate celor de sub mal, care lăsaseră pompele și fugeau:

— Treci-napoi, criminalilor! Înapoi, că vă împușc!

Șuvițele de flăcări ajunseseră în vârful turlei, o îndantelară cu mișcări gingașe, până ce, deodată, împletirea lor nevinovată se contopi într-o singură flacără. Asupra pădurii țâșni o lumină sălbatică. Focul sărea din turlă în turlă – ardea tot șirul de sonde, cu explozii înăbușite. Oamenii de după copaci se dădură înapoi, fără voie. Numai domnul Bilașcu rămase în loc, speriat și năuc. Șeful de echipă dădu să treacă pe lângă el; îi puse mâna în piept.

— Unde-i șeful postului, mă?

Omul făcu ochii mari.

— Acolo era!

Apoi exclamă, îngrozit:

— A căzut jos!

Vru să se repeadă în ajutor; după doi pași se opri, lua foc, hainele de pe el scoteau fum. Câțiva sanitari, în costume ignifuge, își lăsaseră tărgile în pădure și veneau fuga.

— Repede, e un om jos!

Își puseră măștiie și se apropiară de râpă, toți într-un rând, călcând rar și măsurat, în același pas.

— Adă cangea!

În fundul râpei, la câțiva pași de picioarele turlei care se topea, Brebeanu zăcea cu fața la cer, cu mâinile și cu picioarele chircite în piept, ca un cărăbuș. Câte o pală de flăcări plesnind pământul alături, făcea trupul să se umfle și picioarele să se strângă mai mult. Din șapcă, la un pas mai încolo, rămăsese o roată de jăratic; numai cozorocul scorojit era întreg, se îndoia încet la foc. Sanitarul lăsă cangea sub mal, îi înfipse cârligul sub centiron și împreună cu ceilalți începu să tragă. Trupul se ivi, umflat la mijloc, cu capul și cu picioarele micșorate, ca de pitic. Poalele tunicii ardeau încet, stofa aprinsă fumega și se prefăcea în scrum. Un om o stinse cu bocancul, apoi se aplecă și își băgă mâinile pe sub umerii copți.

— Hai cu el la targă!

Altul apucă leșul de picioare și începură să urce de-a latul, printre copaci. Domnul Bilașcu luase pușca, o ținea în mână, prostit, neștiind cui să o dea.

Turlele măcinate de foc se prăbușeau pe rând, trosnind, umplând râpa de scântei și ridicând vâlvătăile până în nori.

Dincolo de creastă, la adăpost de dogoare, câteva leșuri zăceau în marginea drumului prăfuit. La capetele lor ardea câte o lumânărică înfiptă în pământ. Unii erau goi, alții îmbrăcați, cu hainele pârlite și găurite de foc, toți umflați la mijloc, numai cu capul și cu picioarele mici. Câțiva aveau pe ei un țol, sau o foaie de jurnal, înțepenită cu pietre în părți. La capul unuia, lumânarea se aplecase și-i ardea țeasta, încet.

Câteva femei treceau de la unul la altul și-i boceau pe toți la fel, văietându-se, țipând, izbindu-se cu fruntea de pământ.

— Cine sunteți și ce măicuțe v-așteaptă, dragii mei? plângeau morții străini, pe care nimeni nu venea să-i ia. Care-i satu vostru și cin v-a adus aici, bieții dă voi? Of-of-of, Doamnee, uite la ei! Uite la ei, Doamne, cine i-

a blestemat!.. Nu tu soareee, nu tu lunăăă, nu tu iarbăăă, nu tu floriii, nu tu rouăăă; nu tu nimic pentru ei!.. Of-of-of, Doamneee! Și caii lorâî și boii lorâî și cămașa dă duminică a lorâî, Doamneee! Uite la ei!..

Sanitarii lăsară targa jos și puseră leșul la rând.

— Na și pă dom șef!

Privitorii se strânseră împrejur; încercau să recunoască în cadavrul chircit pe șeful de post. Peste mijlocul umflat, centironul plesnise și atârna, cu paftaua înnegrită de foc. Vârful unei cizme era ars, lăsa să se vadă degetul mare, afumat, cu unghia plesnită adânc. Un tăciune căzut pe obraz arsese mustața la un cap și săpase în carne o gaură, mărginită de scrum, până la dinții albi, făcând chipul să pară că rânjește pe două guri.

Una din femei veni cu o bucată de lumânare și i-o puse la cap. Alta se trânti în țărână.

— Aoliuu, aoliuu, ce făcuși dom șef? Aoliu, aoliu, Doamnee, că mândru om fuseși, și uite acu!.. Of-of-of, Doamnee, uite mustața luii, uite nasturii Iuii, uite tunica luii, uite cizmele luii. Of-of-of, Doamnee! Ce făcuși, dom șef?..

— Dumnezeu să-l ierte! șopteau oamenii la căpătâiul lui, ca pentru nimeni, fără să le fie gândul la iertare și la Dumnezeu.

— De, mă, săracu, păcat dă el! Că era om bun!

— Bun, da!

Motoacă venea fugă, cu capul gol, afumat, cu hainele murdare de funingine și de praf; dădea ajutor sanitarilor, să urce morții în deal.

— Adevărat că… dom șef?

— Adevărat! Uite-l, de!

Își făcu loc. Văzu în butoniera buzunarului de la piept lănțucul sclipitor. Se apropie și trase de el. Ceasul ieși, lucind, cu capacele turtite de foc.

— E ceasul meu, spuse lămuritor.

Din iarbă, cadavrul rânjea strâmb, își arăta colții albi.

Motoacă își băgă unghia între capacele înțepenite și descoperi cadranul crăpat. Arătătoarele se opriseră la nouă fără un sfert.

— Merge? întrebă, în prostie, un om.

Băiatul duse ceasul la ureche, îl scutură pe o parte și pe alta, îl ascultă din nou, apoi închise capacul și dădu din cap dezamăgit.

— Atâta i-a fost!

Sanitarii veneau de sus, cu targa. Femeile se ridicară din țărână, își netezită poalele fustelor, își băgară sub broboade părul căzut; se odihneau o

clipă, cu ochii la targă, în așteptarea mortului nou. Când îl văzură jos, se prăbușiră la pământ, toate deodată.

— Of-of-of, Doamnee!..

Motoacă o luă spre casă pe sub creastă, ca să se apere de vâlvătăi. Norul negru se îngroșase, de nepătruns, altă lumină nu mai venea, decât a flăcării, roșie, pâlpâitoare, făcând să tremure pe pământ, bezmetic, umbrele lungi.

Înspre Schela Veche tot mai cobora câte un car împiedicat. Femei și copii se târau în urma lui, ridicau dâre roșii de praf.

În casa lui Gogoi, auzi lume bocind. Câțiva oameni stăteau pe prispă, în ușă, cu spatele la drum. În mijlocul ogrăzii, o căruță era gata de plecare; boii rodeau un cocean de porumb, lăsând bale albe pe pământul bătătorit. Căruțașul căuta un loc unde să arunce paiele afumate, pline de sânge și de cenușă.

— L-ați adus? întrebă Motoacă, de la poartă, numai ca să schimbe o vorbă cu un om viu, fiindcă altminteri nu era nimic de întrebat.

Omul trecu la boi.

— L-am adus!

Băiatul urcă scările prispei și se opri între oamenii din ușă.

— Ionicăăă, Ionicăăă! izbucni dinăuntru nevasta lui Gogoi. Pă unde umbli, Ionicăăă?..

Casa era întoarsă pe dos: lavițele răsturnate, ștergarele de pe pereți smulse, polițele date jos, preșurile strânse.

Femeia se târî până la ușă, lăsând pe altele să bocească.

— Ionică, unde-s banii lui?

— Ce știu eu de bani, tușă Filofteio?

— Fir-ați ai dracului dă bețivi! Că n-ați făcut decât că v-ați îmbătat. Și acoperișu nu mi l-a dres, și lumină nu mi-a tras! Unde-s banii lui, Ionică, spune, că tu știi?

— Nu știu. Or fi prin casă, pe undeva.

— Nu sunt, nu sunt, că am căutat peste tot și n-am găsit! Nu sunt, nu sunt, că nu știu unde i-a pitit! Ionică, spune-mi, Ionică, spune-mi că mor, că n-am cu ce să-l îngrop, nu l-ar ierta Dumnezeu în mormânt!

O bocitoare strigă de lângă mort:

— Nu blestema, fă, că te arde focu dă veci!

— Las să mă ardă cum l-a ars și pă el, că degeaba trăiesc, n-ar avea liniște pân-la ziua d-apoi, că m-a lăsat fără bani dă coșciug!

Neliniștit de boceteși de flăcări, calul se zbătea în grajd, își smucea lanțul, lovea cu copitele în dușumea. Femeia se repezi jos. Motoacă făcu un pas peste prag:

— Dumnezeu să-l ierte!

— Na, fir-ai al dracului da cal, na, că dăstul m-ai otrăvit!

Femeia dăduse ușa grajdului în lături și lovea calul în cap, la nimereală, cu o scurtătură de lemn.

— Na, fir-ai al dracului, să știi și tu ce-am îndurat eu!

Calul se zbătea să rupă lanțul, să scape, îi sticleau ochii de groază, îi abureau nările roșii.

Motoacă se strecură afară, în lungul prispei, adus de umeri, doborât de mâhnire.

Femeia spărsese becurile și acum lovea iar în cal.

— Na, că tu ai avut ilectrică și eu m-am chiorât cu gaz!

Osul suna înfundat și la fiecare lovitură calul se smucea, nedumerit și înspăimântat, bălăbănindu-și capul în lanț.

Flăcăul străbătu curtea fără să privească înapoi, îndoind ceafa la lovituri, ca și când ar fi dat în el. În poartă stătu o clipă, își scoase ceasornicul, îi deschise capacul cu unghia, privi arătătoarele rămase pe loc, apoi o luă spre piață, încovoiat, ținându-se tot pe lângă garduri, parcă temându-se de ceva. Nu-și dădea seama ce timp putea să fie: amiază, sau mai târziu? Orice ar fi fost, și dimineața, și seara, și noaptea, lumina avea să fie la fel, roșie, întinzându-și umbra pâlpâitoare departe pe drum.

Din câte o curte se vedea ieșind încet un car, boii rumegau domol, își strâmbau picioarele în bârnele podețului de peste șanț. În uși stăteau bărbați, împietriți; dinăuntru se auzeau bocete de femei.

În piață, sub gangul lui Dumitrică, jandarmul lăsat de pază aștepta amărât, cu pușca strâmbă pe umăr; nimeni nu se apropia să-i spună un cuvânt; oamenii se strecurau pe sub ziduri și se duceau tăcuți la deal.

Motoacă o luă pe Drumul Părăsit, ocoli Schela Veche în tot lungul ei. Pe la bordeie, câte un sondor stătea în ușa deschisă, posomorât. La Valea Alunișului, băiatul ajunse din urmă o căruță, care se târa încet prin praf. Nu mai avea nici un gând pentru cele ce se întâmplau; toate drumurile erau pline de căruțe cu oameni arși. Moartea nu mai însemna nimic pentru el, pentru nimeni. Își aruncă ochii pe deasupra codârlei, și numai o clipă inima îi stătu.

— Du-o sus! Vin fuga și eu.

Căruțașul cârmi la deal.

— E cineva acasă?

— Nu-i nimeni; așteaptă că venim noi.

Dincolo, fetele erau pe prispă, toate la rând, speriate de flăcările care răzbeau prin pădure și le jucau umbrele pe zid. Motoacă trecu prin fața lor fără să le spună un cuvânt, merse la magazie, răscoli înăuntru și ieși cu câteva scânduri vechi, murdare de păcură, desprinse de la barăci.

— Unde-i bătrânu?

Tușea uscată se auzi de după ușa tindei.

— Mă tată! Ia vin!.. Pune mâna pe ferăstrău!

— Ce să fac?

— Coșciug!

Pe prispă, fetele începură să țipe.

— Voi duceți-vă acolo! Luați și voi ce trebuie la mort!

Se întoarse la bătrân și așteptă să vadă lucrul pornit. Ferăstrăul intra ușor în scândura subțire, uscată. Surorile trecură pe lângă el, toate cinci înșirate una după alta, plângând, cu Veta în cap.

— Vezi, tată, să nu te lași până n-oi mântui! Când ești gata, vino și dumneata!

Luă un hârleț și porni prin pădure, cu inima goală și fără nici un gând în cap. Când ajunse dincolo, se opri în spatele casei; înăuntru se auzeau surorile bocind; carul gol se ducea la vale încet.

Însemnă locul cu hârlețul și începu să sape cumpănit. Pe la jumătate se opri, să-și tragă răsuflarea.

Frunzele moarte cădeau împrejur, se roteau răsfrângând lumina roșie când pe o parte, când pe alta și topind-o apoi pe pământ. De peste pădure, începură să se audă lovituri de ciocan. Se simți dintr-o dată înmuiat, sfârșit. Se lăsă pe marginea gropii și rămase cu ochii în gol. Chipul Copilei îi veni în gând, cu râsul ei de neînțeles, vesel pe jumătatea de jos a feței, și pe cealaltă trist. I se păru că-i aude nechezatul subțire în ușă și sandalele pe prispă, lipăind.

Apoi toate zgomotele i se amestecară în urechi, într-un vuiet nebun: vâjâitul flăcărilor, țipetele femeilor, blestemele nevestei lui Gogoi, capul calului pocnind, ciocanul bătând cuie în sicriu… Toate erau zgomote de moarte, toți erau morți în jurul lui; el însuși, cum stătea pe marginea gropii, nu știa dacă nu murise.

Și din toate, numai râsul Copilei i se părea viu.

Ploile toamnei găsiră sonda arzând. Oameni după oameni veneau, de la Ploiești, de la București, din alte părți, din alte țări și încercau să învingă focul, fiecare în alt fel. Un timp, drumurile gemură iarăși de lume și de mașini. Unii aduseră clopote gigantice de fontă și pe macarale suspendate între un deal și altul încercară să le lase peste gura erupției; flăcările le aruncară în lături, cu o forță care numai când era zăgăzuită se vedea până unde poate să ducă. Din batale așezate sus, de jur-împrejur, lăsară să curgă o cascadă de ciment, mii de saci aduși cu trudă, ca să înece coloana; erupția îi spulberă în văzduh, să cimenteze cerul de pământ. Se săpară tunele, să taie drumul păcurii; gazele infiltrate se aprinseră, mulți oameni pieriră în flăcări, de parcă nu fuseseră destui, și gurile tunelelor rămaseră arzând, ca o constelație luciferică.

Ziua, o coloană de fum stratificat, întinsă pe jumătate de cer, se vedea din depărtare, de dincolo de Ploiești. Noaptea, flăcările își întindeau lumina până în Bărăgan. Apele, șoselele, acoperișurile caselor scoteau luciri roșii. Ogoarele păreau scăldate în aramă topită; pădurile răsfrângeau în frunze apele focului, îl înmulțeau în milioane de incendii mici, risipite sub tot cerul înroșit.

Oamenii se obișnuiseră; timpul, zilele și nopțile erau roșii. Nu se mai găsea un colț de întuneric. Flăcările pătrundeau prin case, făceau să joace pe pereți crucile ferestrelor, treceau printre ruinele cazărmilor, le desenau conturul fantomatic pe cerul aprins, se strecurau în sondele părăsite, printre mașinile mâncate de rugină. Întreg peisajul era îmbrăcat în această lumină piezișă, care făcea umbrele să se lungească la nesfârșit. Trecătorii căpătau siluete bizare, ca niște ființe de pe altă planetă; păreau uriași, cu spatele atât de masiv că se încovoia, ca și când n-ar fi avut destule oase pentru greutatea lui, cu capetele ciolănoase bălăbănindu-se înainte și înapoi, mereu în același ritm, ca niște pendule, trăgând o dată la cer, o dată la pământ.

Când ploua, flăcările se răsfrângeau în picături care cădeau aprinse, și tot văzduhul devenea o mare răscolită și incendiată. Vântul, zburătăcind ploaia, stârnea valuri, stingea picăturile aprinse, trăgea în văzduh brazde de întuneric.

Societatea plecase, cu directori, cu ingineri și funcționari, lăsase birourile, casele, cazinoul pustii, bătute de vânt.

În biroul stației de predare, Telengescu, singurul rămas dintre ei, își făcea ultimele socoteli. Alături, în sală, își avea o parte din bagaj strâns, numai să vină camionul să-l ia. Societatea n-avea de gând să mai țină conducta pentru cele câteva sonde răzlețe care mai lăcăreau și predau la o lună cincișase vagoane de țiței.

După ceasornic era ora șapte, ar fi trebuit să fie întuneric de mult, dar focul trimetea în birou aceeași lumină ziua și noaptea. Telengescu își strânse registrele pe masă, să fie gata de împachetat, își mai privi o dată ceasornicul și trecu alături, în odaia de locuit. Într-un colț erau două geamantane pline. În afară de câteva mărunțișuri, mai avea de adunat așternutul, aparatul de radio și gramofonul.

După ce aruncă o privire de jur-împrejur, își scoase haina, o așeză pe spătarul unui scaun, în spatele paravanului, își îmbrăcă pe deasupra o pijama, trecu la oglindă, se pudră, își pieptănă cu grijă cărarea la mijloc și se uită iar la ceas. Mai avea timp – luă pulverizatorul cu apă de colonie și pufăi cu el prin colțurile încăperii.

La șapte și jumătate își îmbrăcă pardesiul peste pijama și ieși în drum. De câteva zile ploile conteniseră, noroiul se uscase gloduros. În schelă nu mișca nimic, numai câte un motor pufăia nehotărât prin văi, speriat de singurătate.

Printre sonde venea o umbră, venea, în sfârșit; era Niculina, o așteptase multe seri, parfumase zadarnic odaia de atâtea ori!

— Ai cam întârziat!

— Păi dacă n-am ceas! (Gândea: „Mi-ai promis că-mi cumperi unul!”) Și mi-a fost de Ionică să nu-mi ia urma, că nu-l știu unde-i plecat!

— Hai înăuntru!

Motoacă era ascuns după un batal, o pândise în spatele casei, o urmărise, ar fi putut merge și cu ochii închiși, după dâra de parfum.

Se strecură pe lângă zid, până la geamul luminat al odăii din fund. Perdeaua nu era bine trasă, pe sub colțul ei se vedea o parte a încăperii, un birou mic, pirogravat, cu gramofonul și aparatul de radio, două scaune așezate față în față, picioarele unui pat de bronz.

Ședeau pe scaune, la convorbire galantă și la tratație, bomboane fondante, lichior, nu-i auzea ce spun, îl invidia pe Telengescu, se mișca elegant și cu siguranță, probabil spunea și fraze frumoase; Niculina râdea că proasta.

Sub perete era un maldăr de găteje; alese orbește pe cea mai zdravănă.

Înăuntru, Telengescu întinsese mâna pe la spatele fetei, o cuprinsese de mijloc.

— Când mă întorc îți aduc o umbreluță roșie!

De unde să se întoarcă? îi făgădui multe, îi mai turnă lichior, îi spunea vorbe alese și tot vorbind se ridică abil, parcă pe nesimțite, fără s-o slăbească de mijloc, o trase în partea cealaltă a camerii, sub perdea; acum nu li se mai vedeau decât umbrele proiectate pe pânză. Motoacă strânse pumnii, descumpănit – nu se așteptase să se întâmple atât de repede. Privea umbrele, paralizat. Poate acum fața încerca să se împotrivească, se dădea între ei o luptă, se zgâlțââau picioarele patului. Vru să se repeadă la ușă, dar în clipa aceea, în toiul luptei, Telengescu se ivi cu spatele de după perdea, cu pantalonii în vine. Avea bucile lungi și albe, coapsele subțiri, cu peri țepoși.

Ușa era prea departe; nu mai judecă altceva. Își înfipse degetele sub cercevea și, când smuci, geamul sări în lături, sticlă se făcu țăndări. Dintr-un salt fu cu genunchii pe pervaz, de acolo se aruncă drept în spatele lui Telengescu, îi propti pumnii grei în ceafă, gâtul trosni umed, ca o ceapă, îl răsturnă în pat și începu să-l croiască. Îl croi cu nuiaua pe spatele gol până ce trupul rămase moale. Atunci o luă în primire pe soră-sa, lovi în ea fără să aleagă unde, în cap, în piept, în burtă – n-o adusese nimeni cu sila.

Curtezanul își venise în fire, dădea să-și ridice pantalonii. Se întoarse la el, îi puse genunchiul în ceafă, dădu drumul nuielii.

— Na și p-asta! Ține, crai de oraș, satură-te de iubit!

Pe spatele gol ieșeau dungi vinete, șuvițe de sânge începură să curgă pe buci. Motoacă simți mușchii cefii frângându-se sub genunchi; gâtlejul horcăi. Crezu că îl răpusese și se ridică, ostenit. Telengescu țâșni de lângă el, de neînțeles cum, și se aruncă pe geam cu pantalonii în vine, cu capul în jos, ca la bazin. Pantalonii se agățară într-un cârlig, câteva clipe rămase spânzurat sub pervaz, până ce stofa pârâi și corpul se auzi căzând peste gătejele de sub zid.

— Stai că te omor!

Fugarul se năpusti în drum, sărind într-un picior, împiedicându-se în restul de pantalon. Din fugă simți nuiaua pe cracii goi. Se aruncă înainte, bucata de pantalon zbură ferfeniță în vânt.

— Stai tu, crai de oraș! gâfâia Motoacă în urma lui.

Nu crezuse că orășanul era în stare să fugă așa, fugea de parcă avea motor de avion și urlă să scoale morții din mormânt:

— Ajutor! Săriți!

Numai că urlă în pustiu.

Aproape de piață, se împiedică și se prăvăli în glodul întărit. Motoacă se aruncă asupra lui, îi puse talpa în ceafă și începu să lovească.

— Na, mă, crai de oraș! Na, ține-o și p-asta!

Ieșit din minți, Telengescu se smuci, se răsuci, își rupse gura în talpa pantofului țintuit, scăpă și fugi, urlând:

— Săriți, oameni buni!

În piață era un singur om, Bocanu, înfipt cu picioarele și cu bâta în movila lui, nemișcat, uriaș, ținând locul tuturor celor plecați. Cum jucau în spate, flăcările îi întăreau liniile trunchiului, îl făceau mai aspru și mai noduros.

Îl aștepta pe Stoian să vină de la oraș, cu ce-o găsi – autobuzul nu mai mergea. Îl trimisese să vândă cuponul; nu-i intra în cap că era ultimul!

De un timp se făcuse mai arțăgos, înjura la răscruci, pe oricine, lovea cu bâta, în orice, zvârlea cu bolovani după oameni.

— Dă ce nu plecați d-aici, mă pușlamale? Nu v-ajunge cât ați murdărit locurile? Huo, la oase! Duceți-vă dracului în în lume!

N-avea somn, ieșea din casă în faptul zilei și pornea să colinde schelele, printre sondele părăsite, lovea cu bâta în ușile deschise, rupea firele electrice, spărgea geamurile pe la cazărmi și becurile uitate pe stâlpi, își băga capul prin clădirile goale, gata parcă să ia pe cineva în coarne, ca un bivol întărâtat de lumină roșie.

— Ahaha! răcnea, mulțumit, printre ruine. Plecarăți? Să nu vă mai întoarceți!

La început nu-l recunoscu pe Telengescu și nici nu-și dădu seama de ce gonea ca apucații. Pe urmă trupul începu să i se zgâlțâie ca de râs, cu umerii jucând înainte și înapoi, în jos și-n sus, cu burta zbătându-se sub chimir, cu picioarele îndoindu-se de genunchi.

— Ahahaha, veneticule, o pățiși?!

Motoacă rămăsese în urmă, îi era de ajuns, dar Telengescu tot mai răgea, galopând la deal:

— Ajutor, săriți!

Bocanu învârti bâta pe deasupra capului.

— Tunde-o, băă! Un-ți-e pălăria? Un-ți-e ochelarii, băă, i-ai uitat?

Telengescu trecuse de el, gonea nebun spre răscrucea din deal, iar Bocanu se luase pe urma lui, sprinten cum n-ar fi fost de crezut.

— Un-ți-e jurnalu, băă?

În capul dealului fugarul șovăi, năuc, apoi se aruncă la vale, pe drumul care ducea la câmp.

Bătrânul se opri, înfipt în pământ ca un stâlp.

— Du-te, băă! răcnea. Du-te, băă, și să nu mai vii!

Flăcările îi întindeau umbră peste dealuri, peste dâmburi și râpe până la orizontul împădurit.

39

În dimineața de Ignat, măcelarul se sculă înaintea zorilor, se îmbrăcă grăbit, își înfipse cuțitele la brâu și ieși pe ușa prăvăliei.

Piața era pustie. Ningea domol, din ajun, cu fulgi mari, afânați, o ninsoare ca pentru sărbători. Fulgii răsfrângeau lumina roșie, de la foc, și văzduhul părea o cascadă de stele căzătoare.

În afară de un flăcău cam fără căpătâi, care aștepta sub șopronul măcelăriei, nu se vedea nici un om pe drum; prin văi se auzea arar o împușcătură de motor, pierdută fără ecou în perdeaua de fulgi.

Măcelarul, cu flăcăul, tocmit din ajun, porniră împreună și merseră prin zăpada neumblată până la poarta Coteiului.

— Domle Stoiene!

Nu mișca nimic, nici în casă, nici în ogradă.

— Oare o fi plecat de pe acum?

— Păi o fi târziu!

— Naiba să știe; dă când cu focu, nu mai înțelegi dacă e noapte sau zi. Hai la domnu Chivu!

Coteiul o luase înaintea măcelarului și aștepta dincolo, pe cerdac, să se scoale Bocanu. La bucătărie, Lina încălzea apă într-un ceaun. În cotețul de după grajd, porcul grohăia neliniștit.

— Bună dimineața, domle Stoiene! Vii să ne deschizi?

— Păi puteai să fii mai devreme, să intri cu mine odată!

În ultima vreme Coteiul se înăsprise, nu-i mai intra nimeni în voie, luase apucăturile bătrânului. Lumina roșie, care nu se mai stingea, care îl chinuia și noaptea, jucându-i crucile ferestrelor pe pereți, îl întărâta, și nu era dimineață să nu se scoale arțăgos. Numai față de Bocanu se stăpânea, se arăta totdeauna supus; dar când venea acasă, punea mâna pe ce-i ieșea în cale și trântea de pământ.

Cu Lâna nu-și pierdea multă vreme și nici cuvinte multe nu strica, pentru că n-avea când, chiar dacă ar fi vrut. Nevastă-sa robotea toată dimineața dincolo; la prânz venea acasă, prin livadă de pruni, ca să nu mai ocolească pe drum, și se apuca de gătit. Cum mântuia, fugea din nou la taică-su, iar când se întorcea seara, își găsea bărbatul în mijlocul patului, cu burtă în sus, citind încruntat în jurnal.

Coteiul luase obiceiul să cumpere din când în când câte un ziar, pe furiș, să nu-l simtă socră-su, și-l purica, mirându-se de câte fapte se puteau întâmpla în lume, fără ca el, ani de zile, să le fi știut. După ce termină de citit tot, luă foile de la cap și rămânea cu ochii pe reclame, îndelung. O mulțime de lucruri frumoase erau de vânzare și pe toate le-ar fi vrut: săpunuri, mașini de bărbierit, gramofoane, ceasornice, gemantane, oglinzi, parfumuri, toate cu desene ispititoare care-i deschideau cheful de trăit.

De Lină nu-i era teamă că l-ar putea pârî; că își vedea sfioasă de ale ei, nu-și ridică niciodată ochii din pământ și nu îndrăznea să scoată vreo vorbă, decât dacă îl vedea mulțumit.

El însă nu era mulțumit decât rareori; acum, când stătea în casa lui, stăpân, când nu se mai temea că îl tot urmărește cineva pe la geam, avea mai mult timp să gândească, și gândurile îl făceau ursuz. Vedea în reclame femei în cămășuțe străvezii, până la două palme mai sus de genunchi, cu ciorapi întinși în port-jartiere strânse pe mijloc, cu sânii zvâcnind sub broderii, cu părul numai inele căzute pe umerii goi, și când venea Lină, îmbrobodită, cu bunda mirosind a oaie de la zece pași, toate visele i se întorceau pe dos.

— Domnu Chivu s-a sculat? întrebă măcelarul.

Coteiul împinse cheia mare în broască și-o învârti arțăgos. Bocanu i-o încredințase la Sfântu Ilie, când se împlinea anul de la nuntă.

— Trebuie să se scoale acu!

Măcelarul se apucă să-și ascută cuțitele pe piatra din ușa bucătăriei. Flăcările de pe vatră îi jucau în ochi. Unde se întorcea, trebuia să vadă roșu; zăpada era roșie, pereții casei roșii, obrazul Linii, piatra, cuțitul, mâinile lui, toate erau roșii.

— Ai pus apă de ajuns, cuconiță?

Sus, pe cerdac, Coteiul își umflă burta sub chimir. Simțea că măcelarul o făcea cucoană pe nevastă-sa pentru el, nu pentru bunda și broboada ei. Îl auzi pe socră-su în casă, tușind. Bătrânul ieși pe cerdac, în cămașă de noapte, cu picioarele goale.

— Veniși, Stoiene?

— Uliuu, păi dă când am venit!

— Să trăiți, domle Chivu!

Bocanu îl privi pe măcelar chiorâș, cu ochii cârpiți și nu-i răspunse nimic. În ultimul an mai îmbătrânise. Părul albit rămăsese rar și, cum era răvășit de somn, îi dezvelea creștetul roșu, plin de zbârcituri. Grăsimea din obraz coborâse la vale, se adunase în gușí, îi făcea capul mai gros jos, sub fălci, decât la mijloc.

Baba Radă se auzi, sfioasă, în tindă:

— Ți-am adus dă bărbierit!

Bătrânul mai rămase câteva clipe pe cerdac; lumina focului îl nemulțumea rău.

— Tot nu l-a stins, mă?

— Nu l-a stins, nene Chivule! răspunse Coteiul, lipindu-se de zid, de parcă ar fi fost vina lui.

— Ascute bine, mă!

După ce se bărbieri, bătrânul ieși încheindu-se la chimir, cu obrazul înroșit de brici. În bucătărie, Lina răsturnă cârnații pe taler, scurse untura deasupra.

— I-a făcut numai buni, nene Chivule!

Măcelarul ascuțea cuțitul de zor, sub fulgii care i se așezau domol în spinare, făcându-i o hlamidă de purpură, ca la împărați. Pe la alte case începură să se audă guițături; în coteț porcul ascultă câteva clipe, nemișcat, pe urmă grohăi încet, întrebător.

— Gata, mă? întrebă Bocanu, ivindu-se în prag, cu pântecul umflat sub chimir și cu obrazul aprins de rachiu.

— Gata, domnu Chivu!

Sub zăpadă era ghețuș; la primul pas, piciorul lui Bocanu alunecă într-o parte. Coteiul se repezi să-i dea ajutor.

— Să nu cazi, nene Chivule!

— Cum să cad, mă? Ai mai văzut tu pă vrunu ca mine căzând?

Măcelarul și celălalt alergară înainte, la coteț; se auzi guițatul porcului, amestecat cu gâfâielile și bușiturile oamenilor care se luptau să-l scoată afară și să-l pună jos.

— Ce zici, Stoiene, să aibă ca la fo două sute dă kile?

— Numai două sute de kile, nene Chivule?! Păi ce, mai are cineva porc ca al dumitale?

Bătrânul mormăi ceva, mulțumit.

— Da nește șorici mâncăm noi acu?

— Mâncăm, nene Chivule, cum nu!

— Ăsta-i bivol, nu porc, domle Chivu!

— Ține, mă! Ce, n-ați mâncat azi? Ține, fir-ați ai dracului, că vă înjunghii pă voi!

— Haideți, acu e gata!

Bocanu își înfipse cizmele în zăpadă, crăcănat, scuipă în mâna dreaptă, luă cuțitul și se aplecă. Șoriciul străpuns pârâi, sângele țâșni departe.

— Pune oala, mă, ce stai?!

— Să-l mâncați sănătoși!

— Îl răpusei! grohăi Bocanu, ridicându-se mulțumit.

Piciorul îi alunecă sub zăpadă, pe ghețuș.

— Nene Chivule, să nu cazi!

— Eu, mă!? Eu, mă!?

Se prăvăli scurt, retezat. Mâna cu cuțitul căută sprijin pe pământ. Trupul greu veni deasupra, lângă oală cu sânge, care se răsturnă, înnegrind zăpada de jur-împrejur.

— Nene Chivule! țipă Coteiul, înspăimântat.

Socră-su rămase cu capul în zăpadă; icnea. Pălăria îi sărise până în gard. Măcelarul cu omul lui se repeziră în ajutor. Trupul se zbătea, pământul tremura sub bușituri. Îl răsuciră ca pe un butuc; chimirul apăru înecat de sânge, străpuns de cuțit drept în mijloc.

— Lâno, mamă Rado, veniți! Săriți, nenea Chivu s-a înjunghiat!

Pe la case, peste dealuri, porcii guițau speriați. Prin ninsoare răzbeau zburături de fum cu miros de șorici pârlit.

Bocanu se zbătea lângă porc, cu gura însângerată în râtul lui.

40

Dimopol mergea la Brașov, să petreacă revelionul la cuscri; toată familia era adunată acolo, numai el întârziase cu treburi. Pe Benone îl însurase de curând cu fața unui industriaș, fabricant de postav.

Ieșind în prag, văzu că afară era cald.

— Amilcar, mi se pare că nu-i de șubă!

Avea o șubă de postav cenușiu, englezesc, căptușită cu bizam, pe care abia o cumpărase, de ocazie, mai pe nimic, de la un boier basarabean

scăpătat, și ținea la ea mai mult decât dacă ar fi luat-o scump.

Se întoarse în casă și o schimbă cu un palton vechi.

Îndată ce ieșiră pe barieră, flacăra se ivi în față, jucând alene pe cerul de fum. Un nor negru, stratificat, cobora până aproape de oraș.

— Parcă a mai scăzut, Amilcar.

— Așa scade uneori, dar pe urmă crește iar.

— Măi, Amilcar, ce de bani pierduți, ce de bani!

La Câmpina se opri să arunce o privire asupra castelului. Nu-l luase încă în stăpânire. Era în proces, mai multe bănci aveau pretenții asupra lui. Un avocățel șmecher, folosindu-se de boala proprietarului, internat la Spitalul Central, încurca lucrurile și îi ținea pe toți în loc.

Clădirea se vedea sus, posomorâtă, pe dealul pustiu. Pe zidul din față, luminat de flăcări, geamurile vinete păreau niște firide de cavou. Dintr-un singur coș ieșea o dâră subțire de fum. Fereastra unei lucarne era smulsă din balamale și atârna pe acoperiș, bătută de vânt.

— Amilcar, așteaptă o clipă! Să nu oprești motorul.

Poartă mare de fier era pe jumătate deschisă; câteva urme singuratice de pași, în zăpada moale, duceau în lungul aleii, ocoleau intrarea principală, se îndrepteau spre dependințe.

Dimopol urcă scările întroienite și apăsă îndelung, nerăbdător, pe butonul soneriei.

— Mai bine oprește motorul, Amilcar!

Glasul lui făcu să se deschidă o fereastră mică, la etaj.

— Cine e?

— Eu sunt, doamnă. Eram în trecere și am venit să vă prezint omagiile mele.

— Vorbește cu avocatul! Eu nu știu nimic.

— Stimată doamnă, aș vrea să urc un minut. Iertați-mă că am sunat la o oră atât de nepotrivită!

— Puteai să suni până mâine, soneria nu merge! E curentul tăiat.

— Dacă nu vă supărați, doamnă, e o fereastră căzută la pod.

— Și cin s-o pună? Sunt singură.

— Atunci dați-mi voie să mă urc eu.

Sus, nu se schimbase nimic; zidurile erau tot netencuite, rânjind în întuneric. Scândurile întinse pe jos rămăseseră în același loc; nici măcar molozul nu-l adunase cineva. Pe o ușă întredeschisă, mai în fund, scăpa o dâră de lumină. Dimopol se strecură pe lângă zid, își băgă nasul prin

crăpătură și răma-se surprins: Anghelina prefăcuse sala de baie în odaie de locuit. O lampă cu gaz atârnată într-un cui făcea să lucească faianța albă de pe pereți. Peste cadă era întinsă o somieră, cu așternutul mototolit. În locul cazanului scos, dogorea o sobă de fier, un godin nr 3; deasupra sfârâia o cratiță acoperită, răbufneau aburi de mâncare. Pe mozaic, într-un jurnal, se vedeau coji de cartofi și alte resturi de bucătărie.

— Dincolo era prea mare, nu se încălzea de loc. Când a dat gerul, m-am mutat aici.

— Nu vă duceți nicăieri astă-seară?

— Nu mă duc!

— Atunci, doamnă, dacă-mi îngăduiți, dau o fugă până în pod.

Fereastra scârțâia deasupra acoperișului. Găsi o ladă goală, o târî sub lucarnă, să aibă pe ce se sui, se duse din nou la gazdă, făcu rost de un ciocan și izbuti să bată balamalele la loc, măcar provizoriu. Dar la ultimele lovituri, zăpada de pe lucarnă porni la vale și îi căzu în cap ca o avalanșă. Când coborî, era alb.

— Stimată doamnă, am să-mi iau îngăduința să mai trec pe la dumneavoastră. Vă doresc un an fericit!

— Bine!

Când se rezemă în pernele automobilului, cămașa i se lipi înghețată de spinare; începu să dârdâie, în ritmul motorului. Băltoacele de pe drum se încrețeau pe margini, făceau crustă de gheață. „Ar fi fost mai bine cu șuba!”

Un ceai fierbinte i-ar fi făcut tare bine. Se gândi să oprească la Sinaia, să intre undeva să se încălzească, dar își alungă repede această slăbiciune; până la Brașov nu puteau face mai mult de două ore. De ce să dea bani pe un ceai prost de cofetărie?

Aproape de Comarnic, Amilcar aprinse farurile; dintr-o dată în automobil se făcu mai frig.

„Dar un ceai poate n-ar strica.”

— S-a lăsat ger, sau mi se pare mie?

— E ger în lege!

— Hai, dă-i mai repede!

Dincolo de Posada simți un cuțit în spate. „O să oprim la Sinaia!”

În oraș, trotuarele erau pline de oameni. De pe străzile laterale veneau băieți și fete, îmbujorați, cu schiurile pe umeri. Vitrinele magazinelor străluceau, și lumina se răsfrângea în zăpada curată de afară, năștea mii de

cristale. La câte o fereastră se vedea pomul de Crăciun, cu lumânările aprinse.

Luminile, mișcarea aceasta sănătoasă, plină de tinerețe și de veselie, îl înviorară. Îi plăceau strălucirea, viața, zgomotul sărbătorilor. Înainte de a ajunge la cofetărie, mai avu un moment de îndoială; să stea, sau nu?

— Dă-i înainte, Amilcar.

Dar îndată ce automobilul ieși din oraș, începu să-i pară rău după lumina lăsată în urmă. Simțea iarăși cuțitul în spinare.

— Amilcar!

Șoferul întoarse capul. Dimopol îl privi, zăpăcit; nu știa de ce îl chemase; parcă avusese gândul să se întoarcă.

— Dă-i repede, amice!

Avea să se oprească la Bușteni sau la Predeal.

Caraimanul apăru în față, acoperind cerul pe jumătate, masiv și rece. Zăpada scânteia geruită pe crește.

— Hai, Amilcar, hai!

Clănțănea, numai dinții i se mai mișcau, tocând frigul din automobil; restul trapului era țeapăn.

„A, ce mai ceai am să beau!” Visa la casa cuscrului.

Prin Bușteni trecu fără să-și dea seama; numai când automobilul îl înghesuia în perne, la curbe, cuțitul îi pătrundea mai adânc în spinare.

„Un ceai mare, cu rom!”

— Ar fi bine să vă dați jos, să beți un ceai!

— Unde suntem?

— La Predeal.

Nu știa când se oprise automobilul. Amilcar coborâse și umblă în cutia cu scule de sub banchetă.

— N-o să termin așa repede!

— Ce s-a întâmplat?

— Cauciucul.

În față, pe geamul înghețat al cofetăriei Flagner se deslușeau oameni așezați la căldură.

— Nu coborâți?

Ce rost avea să mai coboare? Între un ceai mic și scump, de cofetărie, și un ceai boieresc, la cuscri, nu era alegere. Se strânse în fundul cupeului.

Din când în când, ușa cofetăriei se deschidea și oamenii plecau repede, tropăind pe zăpada înghețată. I se părea că visează. Nu se limpezi decât în

serpentinele dinspre Timiș, unde automobilul, pornit fără știrea lui, îl înghesuia în perne, când pe o parte, când pe alta, înjunghiindu-i pe rând toate coastele.

— Mână încet, Amilcar!

Pe serpentine îi era întotdeauna frică să nu se ciocnească. Dar pe drumul înghețat nu mișca nimic. Valea se deschidea înainte, fără capăt. Câte un copac trosnea de ger și zgomotul aluneca în jos, pe gheață, hârșiindu-se de ramurile uscate. În pustietatea pădurii, automobilul își întâlnea pe fiecare pantă a serpentinei ecoul lăsat deasupra, pe panta cealaltă.

Devale, pe linia dreaptă, venea un tren din urmă. Pe mesele din dreptul ferestrelor ardeau lămpi cu abajurul de dantelă ruginie. Înăuntru se vedeau călătorii mișcându-se, îmbrăcându-și paltoanele, pregătindu-se de sosire.

La ultimul vagon, pe țeava caloriferului țâșnea o jerbă de aburi, care se împrăștia pe toată valea. Dimopol nu mai văzu drumul.

După un sfert de oră, automobilul intră pe poartă de fier, făcând să strălucească sub faruri zăpada parcului, ocolea încet pe alee și oprea sub portal.

Ușile mari se dădură în lături. Pomul rămas de la Crăciun strălucea de podoabe în mijlocul holului; în jurul lui se mișcau oameni în haine negre. Dincolo de ei, în gura de cămin uriașă, ardeau câțiva bușteni întregi.

— A venit! se auzi vesel un glas de fată.

Nora, în rochie albă, se repezi afară, ca o zburătură de zăpadă. În ușă se ivi Benone, apoi cuscrul și alții ai casei.

Amilcar deschise portiera.

— Bine-ai venit! strigă tânăra doamnă.

În fundul cupeului, Dimopol stătea țeapăn, cu capul căzut în piept; din ochii amorțiți, gerul făcea să i se prelingă pe obraz lacrimi înghețate.

Îl duseră în casă. La căldură, paltonul făcut scoarță începu să picure.

— Repede, trimiteți după doctor!

— Dar ce s-a întâmplat? Amilcar, vorbește!

Bancherul își reveni, în fotoliul din fața căminului, și le zâmbi tuturor, aproape fără să-i recunoască.

— Dați-mi un ceai! Un ceai mare, cu rom!..

Un automobil mare, cărămiziu, un Ford nou cu opt cilindri își încetini mersul în dreptul cârciumii și, înainte de a coti pe strada Coloniei, șovăi o clipă, cu roțile în noroi. Câțiva inși feluriți, mai mult țărani, erau îngrămădiți pe trotuar.

— Uite popă, nu e popă! Care-i popă? Hai, bade, să te văd, ai ghicit?

Stoian se aplecă pe geamul automobilului, fără să-și ia mâna înmănușată de pe volan. Avea o pereche de mănuși galbene, nou-nouțe, care stăteau încă țepene, făcându-i degetele ca niște bețe.

— N-ai ghicit! Nu-i nimic, mai încearcă o dată! Uite popă, nu e popă! Care-i popă?

Mai era o oră până să plece trenul de Văleni, și călătorii care se duceau timpuriu la gară se opreau pe trotuar să caște gura. În cârciumă se auzea scârțâind o vioară între chiotele câtorva cheflii.

Automobilul se năpusti pe strada Coloniei, aruncând noroiul până în zidurile caselor. Ultimele urme de zăpadă se topiseră, apă murdară inunda cartierul. Oamenii călcau în vârful picioarelor, din piatră în piatră, ținându-se de garduri. Pe la porți se vedeau copii zdrențăroși, cu încălțămintea ruptă, amărâți că de-atâta noroi și apă n-aveau unde să se joace.

La a doua stradă, pe dreapta, automobilul frână brusc. Stoian nu-și mai simțea inima bătând.

Venea de-a dreptul de la București, de la garaj; cum își ridicase automobilul de la reprezentanță, umblase din magazin în magazin și îl încărcase. Luase, fără pricepere și fără alegere, tot ce văzuse și crezuse că i-ar trebui maică-si; în spate, pe canapea, pe jos, erau aruncate unele peste altele pachete cu lucruri de îmbrăcăminte și de mâncare; pantofi, papuci de casă, rochii de gata, stofe, pânzeturi, șaluri, ciorapi, borcane cu dulceață, cutii cu bomboane, căpățâni de zahăr, bidoane cu untdelemn; nici nu le ținea seama. Le cumpărase cu un fel de furie, mirat că nu erau destul de scumpe și că nu făceau să scadă hârtiile de o mie împăturite în portofel. Ar fi vrut să încarce automobilul atât, încât să plătească dintr-un singur transport anii de suferință legați de cartierul Coloniei, și anii ceilalți.

Strada noroioasă, cu împrejmuiri de șipci nevopsite, înnegrite de ploaie, era pustie. Băncile din porți păreau putrede. Câteva păsări murdare scurmau pe sub garduri.

De aici înainte, Stoian mână încet, la pas, fără curaj. Recunoscu porumbarul de lângă podul casei; putrezise. În dreptul porții opri, vru să coboare, se răzgândi, apăsă lung pe claxon. Prin curți începură să latre

câinii; la o fereastră, peste drum, se mișcară perdelele. Dinspre Dâmbu venea un ceferist.

„Oare să fie plecată?”

Recunoștea casa, așa cum o lăsase, numai că se făcuse mai scundă; acoperișul de tablă ruginită era ciuruit. În verigă de fier de la ușa bucătăriei atârna un lacăt mare, negru. Se uită la acoperiș. Hornul părea înghețat.

Coborî, nedumerit. Era îmbrăcat din nou cu haine negre la două rânduri, peste care atârna un pardesiu cenușiu, descheiat. Se aranjase repede, în câteva ceasuri, la Cehoslovaca, înghesuise în lada automobilului tot ce-i trebuia numaidecât: cămăși colorate, cravate, gulere tari, ciorapi, izmene, jartiere, pantofi. Și-ar fi cumpărat mai multe, dar nu avusese când. Era dezamăgit, portofelul nu se ușura de fel, îi dădea simțământul unei neputințe pe care n-o înțelegea, care-l obosea, făcându-l să creadă că niciodată n-o să-și guste bogăția.

Când să deschidă poarta, descoperi o hârtie spălată de ploaie, lipită de gard sub o mică streașină de tablă. Era un bilet de închiriat, obișnuit, cu litere mari, negre, pe hârtie roșie. Dedesubt scria de mână: „A se adresa la biroul domnului Dimopol, în Piața Unirii”. Ultimele cuvinte fuseseră șterse cu două linii, și dedesubt adăugat: „A se adresa doamnei Dimopol, Bulevardul Independenței”.

Nu înțelegea; încercă să intre, dar poarta era încuiată.

— Bună ziua! zise ceferistul. Căutați pe cineva?

Stoian se întoarse spre el; îi era necunoscut și totuși parcă îl știa de mult, cu uniforma lui neagră, cu roțile zburătoare de tinichea de la guler, cu geanta umflată de sub braț. O locomotivă țipă în Gara de Nord.

— Nu stă nimeni aici?

— Nu, că nu s-a închiriat. A stat o pensionară de la noi și dac-a murit, casa a luat-o domnu Dimopol, că era în gaj. Acu aud c-a rămas nevasta lui, că el a murit…

— Când a murit?

— Domnu Dimopol? Astă-iarnă; a avut pleumonie.

— Nu, cine a stat înainte…

— A, păi de mult, anii trecuți.

Ceferistul se duse. Stoian rămase câteva clipe în poartă, apoi se urcă în automobil și trânti portiera. Nu-și dădea seama dacă era trist, sau numai mirat. Dar nici mirat nu trebuia să fie; se întâmplase întocmai cum era

firesc. Fusese firesc să plece și firesc să vină prea târziu. Apucase pe un drum greu și prea lung.

Porni încet, fără gânduri, ajunse în Dâmbu, o luă la dreapta pe malul gloduros; nu-i mai păsa de arcurile care scheunau prin gropi, nici de noroiul care stropea caroseria nouă până pe acoperiș. La pod, câțiva copii scurmau gunoaiele de sub mal, căutau cârpe de făcut coadă la zmeu.

Nu era și el acolo, amestecat cu ei?

Bragagiul și covrigarul se duceau spre gară, să-și vândă marfa mulțimii care venea la tren. Îi cunoștea! Bragagiul și covrigarul! Patru caramele de un leu, o bragă, cincizeci de bani; la fel, un covrig cu susan… Avea și de doi lei, mai mari, cu miezul galben, de șofran. Nu-și cumpărase niciodată un covrig de doi lei! Acum, cu banii din buzunar, câți ar fi putut să-și ia? Dar cu banii de la bănci? Ar fi putut să cumpere covrigi pentru toți copiii săraci din Colonie, și pentru ceilalți, din oraș, pentru toți copiii din toată lumea. Dar el simțea o dușmănie de neînțeles pentru copii, pentru aceia de sub mal, pentru ceilalți de pe maidan, pentru cei din porți, din ușile prăvăliilor, pentru toți copiii care puteau să fie.

Porni spre oraș, încet, la pas, cu ochii peste tot, cercetând ogrăzile printre șipci, urându-i pe toți oamenii aceștia săraci, care sluțeau fața pământului, îi aduceau aminte de anii lui urâți, nu-i dădeau tihnă, îl împiedicau să se lase în voie pe pernele automobilului, să-și simtă portofelul plin în buzunar.

La cârciumă frână brusc și apăsă pe claxon, lung, agresiv.

Doi geambași veneau dinspre spital, călcând prin mijlocul drumului, stropind până departe cu noroi.

Unul se apropie de geamul automobilului și întrebă, respectuos:

— Căutați ceva?

Stoian îi privi pe amândoi. Câți geambași văzuse în cartier? Erau oare aceiași, pe care îi știa el? îi venea să le spună: „Haide, dați, mă! Dați, dacă aveți curaj! Nu mă mai cunoașteți? Nu știți câte piedici și câți ghionți am înghițit de la voi?”

Da, erau aceiași, niciodată n-aveau să se schimbe, din tată în fiu, cu mustața neagră și cu brâul verde strâns pe mijloc.

— Căutați ceva, coane? repetă geambașul și mai respectuos.

„Ce caut oare?”

Neprimind răspuns, omul se trase de-a-ndăratelea, intimidat, și urcă treptele cârciumii, împreună cu celălalt. Pe ușă ieșea un băiețel slăbuț, palid,

cu o litruță de rachiu. Geambașii îi dădură câte un ghiont.

— Cui duci țuica, mă?

„Uite ce caut, uite ce-am venit să văd!” se gândi Stoian.

Nu știa de ce, ar fi vrut să se ia după copil, să-i tragă și el câțiva ghionți. Ar fi vrut să strângă toți copiii din Colonie, să-i pună pe un rând, să treacă prin fața lor și să le tragă nemilos un pumn în coaste.

Porni furios; accelera nesăbuit, debreia prost, hârâia vitezele, fără să-i pese de automobil, claxonând lung la răspântii, căutând parcă peste tot un sărac, să dea peste el. Dar trecătorii fugeau, se lipeau de ziduri, să se ferească de noroi.

Ieși din oraș și se pomeni cu focul în ochi. Pe drumul schelei veneau tractoare, aduceau coloane lungi, ruginite și murdare de pământ. În urma lor scârțâia câte o căruță încărcată cu lucruri de casă, sărcăcioasc, dulapuri strâmbe, somiere desfundate, oglinzi știrbite, scaune, sobe de tuci, gălеți, mături tocite, toate acoperite cu o prelată și legate pe deasupra cu frânghii. Pe de lături mergeau oameni întunecați, cu privirile în pământ. Câte o femeie își alăpta pruncul din mers, călcând prin băltoace.

Stoian mâna vijelios pe lângă ei și-i stropea răzbunător cu noroi. Până în Valea Doftănețului nu încetini. Crestele împădurite îl înconjurau, roșii. Autobuzul zăcea afară, părăginit, lângă șandramaua bătută de vânt. Cauciucurile erau scoase, capotele ridicate, se vedea motorul ruginit.

Claxonă și așteptă să iasă cineva, să-l vadă cu automobilul; n-avea cine să vină, locul era pustiu. Porni la deal cu acceleratorul apăsat nemilos până la podea; șoseaua noroioasă era goală. Pe la câte o sondă mai apropiată, pe la vreo cazarmă, încetinea și apăsa lung pe claxon; nu se vedea nimeni, nu mișcau decât umbrele ruinelor, jucate de flăcări pe pământul pustiit.

Sus, la răspântie, opri, lăsă geamul, claxonă, scoase capul afară, privi înainte și înapoi. Țipătul claxonului se ducea pe vale, își pierdea ecoul de tablă spartă prin râpi.

Coborî în piață și sună lung. La Salon, obloanele erau trase; firma desprinsă atârna într-un cui, se legăna deasupra terasei. Brutarul și măcelarul plecaseră; peste ferestrele lor erau bătute scânduri murdare de păcură. Nici o prăvălie nu era deschisă; numai la cârciuma Grecului se vedea licărind o lumină. În gura gangului, la Dumitrică, se ivi capul mic al babei Neagă, lipit cu teamă de zid. Stoian își scoase pălăria și o salută zâmbitor.

— Ce faci, mătușă?

Aștepta că baba să se minuneze de automobil.

Bătrâna nu-l recunoscu; privi mirată mașina, pe urmă văzând că nu face nimic rău, se desprinse de zid și trecu peste podeț.

— Vrei să te plimb? o îmbie Stoian.

Ea se apropie până la câțiva pași, aruncă în lături o privire speriată și întinse mâna, cu pumnul strâns.

— Ce ai acolo, mătușă?

Glasul o sperie; își trase mâna înapoi, între fuste, o luă la fugă peste podeț și intră în gang, unde începu să cârâie, lipită de zid.

Stoian mai apăsă o dată pe claxon, apoi smuci volanul și cârmi în loc, devale. Pe la sonde se vedea câte un om răzleț, privind nepăsător în drum. Tabla de pe acoperișurile atelierelor, desprinsă și bătută de vânt, zdrăngănea, lucea în lumina flăcărilor.

Automobilul ocoli toată Schela Veche, se întoarse pe Drumul Părăsit, cu roțile până la jumătate în noroi. Speriați de claxon, câțiva oameni care desprindeau scânduri din pereții unei barăci o luară la fugă peste drum și se pierdură în pădure.

Când trecea a doua oară prin piață, Stoian îl văzu pe Motoacă ieșind de la Grec.

Opri în dreptul lui, se aplecă pe fereastră și își scoase pălăria, salutând zâmbitor.

— Ce faci, Motoacă? Vrei să te plimb?

Flăcăul privi automobilul, nepăsător.

— Ți-ai luat mașină?

— Mi-am luat! Hai, urcă!

— Merge bine?

— Cum e trenu! Nu vrei să vezi?

Motoacă făcu un pas, își băgă capul înăuntru și privi cadranele de pe tabloul de bord.

— Are și ceas?

— Păi cum altfel?

— Bravo dumitale! Pe pantofi cât ai dat?

— Cinci sute, fără un pol! Da am alții, mai buni.

— Și pe haine?

— Patru mii.

— Te înțoliși! Pălăria de care e?

— Borsalină calitatea întâi!

— Bravo dumitale! Acu ce-ți mai iei?

— Nu știu încă; să vedem. Sunt multe de luat, răspunse Stoian, lățit cu îngâmfare în pernele automobilului.

Motoacă se aplecă spre el, îl privi o clipă de aproape, apoi, pe neașteptate, cu o nepăsare care-i lăsa obrazul neclintit, se opinti și-i repezi un scuipat între sprâncene.

Cauciucurile și motorul urlară cu furie. Automobilul goni smintit până acasă și nu se opri decât în poartă.

Stoian se mutase în casa lui Bocanu, în odaia de la față, unde dormea numai el, fără Lina.

Aceasta se repezi de pe cerdac să deschidă. Nu luaseră pe nimeni în curte; nevasta le făcea pe toate.

Văzând-o prostită, cu ochii zgâiți la el, mânia bărbatului se topi într-un surs de îngâmfare.

— Ce te uiți așa, fă?

— Mâi singur, Stoiene?

Se mira mai mult că îl vedea șofer, decât că venise cu automobil și cu haine orășenești.

— Mân! Da ce credeai tu? Du-te și deschide la grajd!

Lina alergă. De când murise taică-su, luase frica lui Stoian, era învățată să-i fie frică de cineva.

Baba Radă se ivise în ușa tindei, de unde privea tăcută, pe sub basma. Când îl văzu pe ginere-su ieșind din grajd, se trase înapoi și se topi în întunericul odăii din fund. Nu-i ținea calea niciodată; arar se întâmpla să schimbe un cuvânt cu el. Mânca singură, la bucătărie, în timp ce Lina alerga cu bucățele sus. Stoian nu întreba de ea; dacă o vedea, îi dădea bună ziua, dacă nu, o uită. Nu se purta nici bine, nici rău, n-avea pentru ea nici dragoste, dar nici necaz, avea același simțământ ca pentru stâlpii cerdacului.

În capul scărilor, Stoian se opri și se întoarse spre nevastă.

— Mâine am să-ți arăt eu, să iei o găleată și un șomoiog, să vezi cum trebuie să speli mașina. Da să nu care cumva să zgârii vopseaua, că e bocluc! (Intră în tindă și învârti întrerupătorul.) Ce-i cu lumina?

— Numai el a scos sârmele dă pă drum. A fost niște oameni și a spus că pleacă Electrica dă tot.

Stoian își săltă pântecele în mâini, pe sub pardesiu; îi venea greu fără chimir.

— Adă o lambă! (își dădu seama că vorbea ca socră-su.) O lampă, fă!

Focul de afară îmbrăca odaia într-o lumină roșiatică, străbătută de vine negre. Stoian se trânti pe pat, de-a latul, cu capul rezemat în perete. După ani și ani de trudă, se simțea întâia oară obosit. Pantofii noi îl strângeau, ar fi vrut să se ridice, să-i scoată, dar nu avea putere. În spatele ușii, pe peretele alb, se vedeau cele două perechi de cizme ale lui Bocanu, așezate la rând; deasupra atârna minteanul în cui. Le privi îndelung, până ce îi veniră în ochi lacrimi de oboseală.

Tresări. În lumina flăcărilor îl văzuse pe Bocanu, cu cioarecii albi în cizme și cu minteanul pe umeri.

— Lâno! Ce faci cu lampa?

Nevasta intră și agăță lampa între ferestre. Dar lumina ei nu învinse puterea flăcărilor. Odaia rămase roșie, cu umbre negre.

— Să pun masa?

Nu răspunse. Rămase întins pe pat, mișcându-și picioarele în pantofi, să și le dezmorțească. Drugii de la ferestre îi jucau pe față. O auzi pe Lina în tindă ciocnind tacâmurile. Se ridică greu, fără voință, merse șchiopătând până lă fereastră și privi afară, cu mâinile înțepenite în drugi.

Geamul deschidea în față un dreptunghi înroșit; nu se vedea decât focul, flăcările topeau toate de pe pământ.

Întâmplările de peste zi îi veniră în minte, scăldate în roșu. Revăzu drumul la București, hotelul, cu madamele de pe săli în șorțuri albe, covoarele, ascensorul, portarul în livrea, telefonul de la capul patului, robinetele cu apă caldă și rece. Dormise cu toată greutatea etajelor pe piept. Revedea vitrinele magazinelor, vânzătorii grăbiți și nerespectuoși, domnișoarele vopsite zâmbindu-i silnic de după tejghea. Apoi tramvaiele, huruind la cotituri și sunând din clopote, luminile roșii și verzi ale firmelor cu neon, soneriile de la cinematografe, zbârnâind neîntrerupt, lumea îmbulzindu-se pe trotuoare.

Nimic nu era ca în reclamele din ziar. Orașul îl turtise… Revăzu intrarea în Ploiești, cu claxonul automobilului apăsat lung. Moartea maică-si nu trezea în sufletul lui nici un simțământ. Revăzu geambașii și copilul înghiontit. Nu înțelegea de ce visase să se întoarcă odată acolo. Nu era un preț pentru truda lui.

Tresări încă o dată; i se păruse iar că mișcase bătrânul.

Se întorcea greu la gândurile dinainte. Dar atunci, care era prețul trudei lui?

— Vii la masă?

Prin ușă răzbiră aburii ciorbei. Își simți stomacul mișcând și toate se îmblânziră. Îl mai supărau numai pantofii; îi lepădă, își trase în picioare cizmele lui Bocanu.

— Hai, Lâno, că mor de foame!

Frigul din tindă îl nemulțumi. Din vremea bătrânului, aici nu se făcea niciodată foc. Vru să-și certe nevasta, dar își puse frână; parcă socră-su îl pândea.

— Ia dă-mi minteanu din cui!

Lina aduse haina, i-o puse pe umeri, trecu lângă masă și rămase în picioare, cu o mână pe polonic, cu alta pe clondirul de rachiu.

Stoian se așeză la mijlocul mesei, se suci pe scaun până-și găsi locul, apoi puse mâna pe pahar.

— Ia toarnă, fă! porunci.

42

Primăvara găsi și ea sonda arzând; cei care încercaseră s-o stingă plecaseră, își părăsiseră mașinile pe dealurile pustii, și focul rămăsese singur stăpân pe ținut. Așa avea să ardă multă vreme, ca să se stingă de la sine într-un târziu, când nu mai era nimic dedesubt.

Flăcările izgoniseră toată viața din jur. Societatea se dusese mai departe, și mai departe, și când se ducea lăsa în urmă pământul rănit.

În Schela Veche, la câteva sonde se mai lăcari un timp. Întârziații trăiau cu lumina focului în suflet și în ochi, lumina roșie, neîntreruptă, neobosită, care le făcea ființa străvezie, nemaiîngăduindu-le parcă să păstreze nici o taină, nici chiar față de ei înșiși. Prin piață, arar mai trecea câte unul, grăbit, cu umerii aduși, clătinându-și capul între cer și pământ. Peste iarnă, cârciuma grecului fusese deschisă; în primăvară plecă și el, prăvălia rămase vântului, să-i smulgă obloanele și tabla de pe acoperiș.

Noaptea, pe dealuri, pârâiau scândurile trase din cuie; lumea din satele vecine venea să fure, jumulea barăcile, turlele, magaziile. Cuiele ruginite țipau, și cu fiecare țipăt stins mai murea câte ceva.

Apoi, într-o zi, oamenii văzură că se demontau conductele. Niște lucrători din alte părți veniră cu tractoarele și luară țevile în lung, să le dezghiventeze, să le ducă.

— Hăi-rup! se îndemnau, opintindu-se în pârghii.

Glasul li se stingea la vale, din zi în zi mai departe, până ce nu mai rămase decât un ecou slab, adus de vânt: Hăi-rup!.. Hăi-rup!..

Așa pierdu Schela Veche ultima legătură cu lumea. Țevile de fier care pulsaseră zeci de ani ca niște artere erau extirpate.

În ziua când începuse să se demonteze conductele, ultimul motor tăcu. Noaptea, tăcerea căzu de plumb.

De atunci, nu se mai întâmplă nimic.

Odată doar veni un automobil. Era spre Paști, plouă de două săptămâni, ploaie rece amestecată cu fulgi. Automobilul stropit de noroi opri în piață, și un om scoase capul pe geam.

Pascu ieși de sub șopronul unei prăvălii părăginite. Ploaia îi înnegrise pelerina, părea un cioclu.

— Sunt administratorul domnului Lipănescu.

— Foarte bine! Să mergem în schelă. E drum pentru mașină?

Mai bine pe jos.

Câțiva inși coborâră plictisiți; toți erau îmbrăcați în negru, cu pălării tari; toți păreau ciocli. Se uitară necăjiți la cer.

— Ce vreme! Să ningă după Florii!

Umbra uscată a Babei Neaga se dezlipi de sub gangul de la Salon și veni peste podeț.

— Ce-i, mătușă? întrebă Pascu, fără chef.

Bătrâna se apropie de străini, țopăind, îi privi iscoditoare și întinse mâna; în palmă avea un bănuț de aur, îngropat între zbârcituri.

— Ce-o fi vrând?

— E o bătrână nebună, spuse Pascu. Lăsați-o în ale ei!

Cel care întrebase se aplecă intrigat.

— Parcă-i de aur! Nu crezi?

Bănuțul strălucea și, în mâna bătătorită, cu degetele învinețite, subțiate, pe jumătate moarte, între prăvăliile părăsite, sub obloanele bătute în cuie, luciul lui părea o deșertăciune, cea mai deplină și dezolantă dintre deșărtăciunile lumii.

— De unde aur!? făcu Pascu, ridicând din umeri.

Bătrâna întoarse capul spre el și începu să cârâie.

— Hai, babo, du-te că avem treabă! o izgoni administratorul. N-ai de gând să mori odată? (Reveni către străini.) Putem să mergem!

Era și el grăbit să termine mai curând, întârziase destul, cărase de la sonde tot ce fusese de cărat; n-avea pentru ce să mai rămână.

Pe potecă, glodul ajungea până la glezne. Străinii se opreau unul câte unul să-și sumeată pantalonii. În schelă ajunseră uzi și murdari de noroi până în creștet.

Sondele erau închise; numai pe alocurea, în ușa neagră, stătea câte un sondor, cu sacul în spinare, așteptând să dea în primire și să plece.

Le luară pe rând. Unul dintre străini, portărelul, scosese niște hârtii și făcea semne pe o listă lungă, în dreptul fiecărei sonde înscrise. Ceilalți își băgau capul pe uși, plictisiți, priveau instalațiile devastate fără să înțeleagă ceva.

Portărelul întreba de fiecare dată, ca să-și facă datoria:

— Nu s-a înstrăinat nimic?

— Nimic! răspundea Pascu.

Un sondor venea după ei, cu un ciocan și cu o lădiță de cuie.

— Bate! poruncea portărelul.

Sondorul trântea ușa, punea pe deasupra o scândură în curmeziș și o prindea în cuie. În liniștea locului, loviturile ciocanului își purtau ecoul din turlă în turlă, până în afara peisajului.

Altul dintre străini se apuca să sigileze intrarea. În ploaie, ceara ardea greu, pocnea, se stingea repede. Străinul scotea cu mâinile ude cutia de chibrituri și scăpăra, blestemând printre dinți.

Trecură așa de la o sondă la alta. Sondorii care stăteau în uși își scoteau pălăriile, tăcuți, se aplecau înăuntru, își puneau sacul în spinare, își luau zimbilul și ieșeau în ploaie.

De pe deal cobora repede Motoacă; văzuse jos automobilul. Se apropie de Pascu și-i vorbi ceva la ureche.

— Dumnealui vă roagă, zise administratorul, dacă vreți să-l luați cu mașina până la Ploiești.

— Bate! porunci portărelul. (îl privi pe noul venit și dădu plictisit din umeri.) Bine! Să meargă!

Motoacă se duse acasă, să-și ia lucrurile. Împrejmuirea dinspre Drumul Părăsit nu-i mai stătea în cale; oamenii din sate luaseră sârma, rămăseseră doar stâlpii putreziți. Pădurea înverzise, dar focul o făcea arămie, că toamna. Acasă nu mișca nimic, decât stâlpii prispei, care jucau pe zid. Străbătu tinda pustie, intră în cameră, deschise dulapul și scoase un geamantănaș jupuit. La fund, își așeză pantofii de lac, deasupra haina neagră, pe urmă pantalonii, cămășile și cele trei cravate de mătase. Nu mai avea nimic de luat. Înainte de a ieși, aruncă o privire în odaia fetelor, goală;

erau numai păturile, dezvelite până la scânduri. Plecaseră toate; pe Veta o angajase domnul Bilașcu, menajeră, și le luase cu ea și pe cele două mici; Simioana se dusese cu un electrician. Despre Niculina nu știa nimic; auzise doar că ar fi la Ploiești, într-o casă cu fete.

Ieși pe prispă, puse veriga la ușă, trecu lacătul prin cârlig și, după ce încuie, rămase cu cheia în mână. Ușa bucătăriei era înțepenită; de două luni, de când murise bătrânul, nu mai intrase nimeni.

Coborî treptele prispei, tot privind nehotărât cheia din mână. În marginea pădurii se mai opri o dată, se uită înapoi, pe urmă lăsă cheia să-i scape în glod și porni repede.

Nu-și dădea seama câte amaruri îl îmboldeau să mai treacă o dată pe dincolo. Zidul se ivi printre copaci, părăginit, cu lipitura căzută până în vârghii. Ușa tindei era dată de perete, și ferestrele smulse; lumina roșie juca slobodă înăuntru. În spatele casei, ploaia mâncase pământul și culcase pe o parte crucile cenușii, de scândură.

Pe Pădurețu îl îngropase el singur, lângă mormântul Copilei. Într-o dimineață, prin februarie, îl găsise înțepenit pe prispă; se întorsese să moară acasă, dar nu mai apucase să intre. În marginea pădurii, câinele lătra, sălbăticit. Încercase să-l cheme, dar fugise, arătându-și colții; nu-l mai recunoștea. Multe nopți îl auzise urlând a pustiu, până ce se dusese să moară în vreo râpă.

Își lăsă geamantanul pe prispă și se întoarse să îndrepte crucile; știa că n-au să țină. Apa spăla încet pământul, făcea făgașe, ștergea urma mormintelor. Crucile aveau să cadă, să putrezească, să nu rămână nici un semn, nici de viață, nici de moarte.

Când coborî în schelă, străinii tocmai ajungeau la birou Pascu intră să-și ia bastonul, apoi încuie ușa; omul cu sigiliul scăpără în pumnul ud. Portărelul se scutură de frig.

— Să mergem odată, că m-a luat naiba!

Fulgii de zăpadă se răriseră, în schimb ploua mai tare. Pe cerul umbrit de seară, flăcările se răsfrângeau mai roșii și cu mai multă putere. Deasupra biroului, firma lui Lipănescu, parcă mărită în decorul sărăcit și ud, se ridica neagră, și fiindcă îi trecuse vremea părea doar un memento pentru cine avea să vină.

O dată ajunși în drum, cu gândul la căldura din automobil, cu mulțumirea că în curând vor fi acasă, străinii își scuturară plictiseala.

— Aș bea o țuică fiartă! zise portărelul.

— N-ar fi rău, n-ar fi rău!

Pascu rămase cu Motoacă în urmă.

— Zi, pleci?

— Plec! Ce să mai păzesc aici? răspunse băiatul, cu răceală.

Dar îl ardea rău inima. Își mai roti o dată privirile peste schelă. Între sonde, rădăcinile copacilor, până atunci ascunse în pământ, scoteau lăstari tineri. Era de necrezut; pământul chinuit avea iar să înverzească! Aveau să crească la loc iarba, florile, buruienile, pădurea, pe unde cursese păcura, pe unde trecuseră tractoarele, să ascundă gurile puțurilor, vetrele sondelor, urmele batalelor, să umple toate rănile!

Cei câțiva sondori rămași pe afară se adunau în poteci, luau drumul spre casă.

Portărelul își șterse cu batista fața udă de ploaie; batista se făcu neagră. O privi uimit, apoi se întoarse spre ceilalți; abia acum băgă de seamă că toți aveau fețele înnegrite.

— Ce-i asta? întrebă, aproape speriat, pipăindu-și obrazul.

Pascu răspunse moale, cu tristețe și oboseală:

— E de la sonda care arde; funinginea. O ia ploaia.

Se scuturară cu scârbă.

— Da sonda asta când o mai stingeți, că ne râde străinătatea?!

Administratorul nu răspunse. Nu se mai auzeau decât pașii mustind în noroi. Era un noroi roșu, întins pe tot lungul drumului și parcă se unduia, se zvârcolea ca spinarea unui animal din apocalipsuri. În ochiurile de apă pluteau mii de incendii. Petele vinete ale înserării se topeau sub orizont; depărtările deveneau și ele roșii, ca drumul și cerul.

Motoacă rămase mai mult în urmă. Văzu în lumina roșie, la creastă, umbrele ultimilor sondori cum se duceau înșirați pe deal, unul după altul, cu sacii pe cap și cu zimbilele în mâini, mânați de ploaie, domol…

În ușa neagră a unui bordei golit, mieuna încet, trist și întrebător o pisică rămasă fără stăpân.

Sfârșit